

PĀRSKATS PAR
SATVERSMES TIESAS
DARBU
2022

Pārskats par Satversmes tiesas darbu 2022.

Rīga: Satversmes tiesa, 2023. –116 lpp.

© Satversmes tiesa, 2023.

ISBN 978-9934-627-00-2

Izdevumā izmantotas:

Gata Bārdiņa (55. lpp., 58. lpp., 65. lpp.),
Aleksandra Kravčuka (41. lpp., 81. lpp., 101. lpp.),
Marikas Laizānes-Jurkānes (26. lpp., 33. lpp., 62. lpp.,
101. lpp.), Toma Nordes (11. lpp., 12. lpp., 16. lpp.,
17. lpp., 25. lpp., 28. lpp., 31. lpp., 34. lpp., 45. lpp., 48. lpp.,
52. lpp., 66. lpp., 68. lpp., 70. lpp., 74. lpp., 77. lpp., 78. lpp.,
82. lpp., 86. lpp., 89. lpp., 105. lpp., 108. lpp., 110. lpp.),
Aleksandra Potaičuka (54. lpp.), Anetes Spundes-Āboliņas
(37. lpp.) uzņemtās fotogrāfijas, kā arī fotogrāfijas no
Pasaules Konstitucionālās justīcijas konferences V
kongresa (13. lpp.) un interneta resursiem: freepik.com

IEVADS

Šajā pārskatā atspoguļots Satversmes tiesas veikums no 2022. gada 1. janvāra līdz 2022. gada 31. decembrim.

Pārskatu ievada Satversmes tiesas priekšsēdētāja Alda Laviņa priekšvārds. Pēc tam aplūkoti tiesas darba statistiskie radītāji.

Pārskata otrajā sadaļā atrodama informācija par Satversmes tiesas judikatūru. Tā visupirms ir informācija par judikatūras attīstības tendencēm pārskata posmā izskatītajās lietās, kā arī īsi minēto lietu apraksti. Izskatītās lietas iedalītas atbilstoši šādām tiesību nozarēm – pamattiesības, valststiesības, nodokļu un budžeta tiesības, civiltiesības un civilprocess, kā arī krimināltiesības un kriminālprocess. Aplūkoti arī Satversmes tiesas lēmumi par tiesvedības izbeigšanu, kā arī Satversmes tiesas kolēģiju lēmumi par lietas ierosināšanu vai atteikšanos ierosināt lietu.

Pārskata trešajā sadaļā raksturots Satversmes tiesas dialogs ar sabiedrību un valsts institūcijām, kā arī tiesu dialogs Eiropas tiesiskajā telpā un starptautiskā sadarbība. Publicētas arī Satversmes tiesas priekšsēdētājas Sanitas Osipovas un Latvijas Tautas frontes pirmā priekšsēdētāja Daiņa Īvāna runas Satversmes tiesas darba gada atklāšanas svinīgajā sēdē 2022. gada 4. februārī. Visbeidzot pārskatā iekļauts Satversmes tiesas tiesnešu un darbinieku publikāciju saraksts, kā arī atziņas no šīm publikācijām.

SATURS

Priekšvārds	10
1. Statistika	15
2. Judikatūra	21
2.1. Pamattiesības	22
Lieta Nr. 2021-23-01	29
Lieta Nr. 2021-24-03	29
Lieta Nr. 2021-25-03	30
Lieta Nr. 2021-27-01	31
Lieta Nr. 2021-31-0103	32
Lieta Nr. 2021-33-0103	35
Lieta Nr. 2021-40-0103	36
Lieta Nr. 2021-41-01	36
Lieta Nr. 2021-43-01	38
Lieta Nr. 2022-08-01	38
Lieta Nr. 2022-09-01	39
2.2. Valststiesības (Satversmes institucionālā daļa)	40
Lieta Nr. 2021-36-01	40
2.3. Nodokļu un budžeta tiesības	42
Lieta Nr. 2021-06-01	43
2.4. Civiltiesības un civilprocess	44
Lieta Nr. 2021-22-01	44
2.5. Krimināltiesības un kriminālprocess	46
Lieta Nr. 2021-18-01	47
Lieta Nr. 2021-38-01	47
Lieta Nr. 2021-42-01	49
2.6. Lēmumi par tiesvedības izbeigšanu	50
Lieta Nr. 2019-28-0103	50
Lieta Nr. 2020-24-01	51
Lieta Nr. 2021-10-03	53
Lieta Nr. 2021-34-01	54
2.7. Kolēģiju lēmumi	56
3. Dialogs	73
3.1. Dialogs ar sabiedrību	76
3.2. Dialogs ar valsts institūcijām	85
3.3. Tiesu dialogs Eiropas tiesiskajā telpā	86
3.4. Starptautiskā sadarbība	89
3.5. Satversmes tiesas darba gada atklāšana	91
3.6. Publikācijas	102
3.7. Atziņas no publikācijām	111

PRIEKŠVĀRDS

2022. gads aizritēja ļoti piepildīti un dinamiski, Satversmes tiesas saimei sperot pirmos soļus mūsu valsts pamatlíkuma otrajā gadsimtā, intensīvi strādājot ar izskatāmajām lietām, uzturot aktīvu dialogu ar visiem Latvijas Republikas konstitucionālajiem orgāniem un starptautiskās sadarbības partneriem, nodrošinot tiesas darba nepārtrauktību energoresursu taupības apstākļos, kā arī pastāvīgi sazinoties ar Ukrainas Konstitucionālās tiesas kolēģiem laikā, kad Ukrainas tauta cīnās par brīvību.

Visa gada gaitā esam dažādos veidos cildinājuši Latvijas Republikas Satversmi (turpmāk – Satversme) tās simtgadē. Tam par godu Satversmes tiesa kopā ar Latvijas Banku ir izkalusi sudraba monētu, kopā ar Latvijas Pastu esam izlaiduši pastmarku, bet sadarbībā ar oficiālo izdevēju “Latvijas Vēstnesis” tika radīta izglītojoša filma “Atver Satversmi”, kas piedzīvoja krāšņu pirmizrādi kinoteātrī “Splendid Palace”. Jubilejas pasākumu kopumu vainagoja vērienīgā Satversmes tiesas starptautiskā konference “Ilgspēja kā konstitucionālā vērtība: nākotnes izaicinājumi”, kurā piedalījās 132 tiesneši un tiesībzinātnieki no 30 valstīm. Ar šādu konferences tematiku tika godinātas tās vērtības, kuras caurvij Latvijas Republikas pamatlíkumu tā pastāvēšanas simts gados.

Satversmes tiesa turpināja iedzīvināt savu atvērtību Latvijas sabiedrībai, ar daudzveidīgām aktivitātēm un mūsdienīgu komunikācijas mehānismu starpniecību uzrunājot visdažādākās sabiedrības grupas. Tiesneši un tiesas darbinieki sniedza savu ieguldījumu tiesas un

sabiedrības dialoga stiprināšanā, kļūstot par Satversmes vēstnešiem izglītojošajā kampaņā skolēniem “Es, Tu un Satversme” un piedaloties Latvijas Nacionālā vēstures muzeja izstādes “Satversme 100 plus” atklāšanā. Jau desmitajās *Sarunās par Latviju* centāmies atbildēt uz jautājumu “Vai Satversme nosaka ideālo Latvijas sabiedrību, kura vēl arvien top?”. Muzeju naktī Satversmes tiesas durvis vēra vairāk nekā tūkstoš interesentu, bet pastāvēšanas 26. gadadienā tiesa atklāja savas vēstures istabas virtuālo tūri. Jau par tradicionālu ir kļuvis skolēnu zīmējumu un domrakstu konkurss, savukārt šogad pirmo reizi notika Satversmes tiesas un Latvijas Mākslas akadēmijas plenērs “Stāsts par Satversmi”.

2022. gadā vienā lielā turbulencē saplūda divas globālās krīzes – turklāt abu krīžu pamatcēloņi nebija, piemēram, ekonomiska rakstura, bet gan saistīti ar citiem, mūsu dzīvē līdz šim nebijušiem ekstrēmiem problēmjautājumiem. Sakarā ar karadarbību Ukrainā, visaptverošiem sarežģījumiem enerģētikas nozarē un Covid-19 pandēmijas pārvaldības problēmām mēs atradāmies vēl nebijušu izvēļu priekšā dažādās jomās un mūsu valsts ilgākā laika posmā saskārās ar arvien jaunām demokrātijas, pamattiesību un vides apdraudējuma formām. Šajā ārkārtīgi sarežģītajā laikā ar pavisam jauniem izaicinājumiem sastapās ikviens tiesību piemērotājs, tostarp Satversmes tiesa. Tie vislielākajā mērā ietekmēja tieši uzticēšanos tiesībām un tiesību aizsardzības mehānismu efektivitātei. Šajā ziņā tiesu darbības specifikai, neatkarībai un kompetencei, kas būtiski atšķiras no citu valsts varas

atzaru kompetences, bija izšķiroša nozīme – tiesu varai ikkatrā laikā ir jāgādā par to, lai gan likumdevējvara, gan izpildvara nodrošinātu pamattiesību garantijas pat tad, kad valstī un visā pasaulē ir krīze.

Jāuzsver, ka arī Satversmes jubilejas gadā Satversmes tiesas pamatuzdevums visupirms bija spriest tiesu, izskatot lietas par likumu un citu normatīvo aktu atbilstību Satversmei un aizsargājot ikviena cilvēka pamattiesības. Iepriekšējā gadā Latvijas sabiedrība lēnām atguvās no Covid-19 pandēmijas izraisītajām grūtībām. Lietas par ierobežojumiem saistībā ar infekcijas izplatību pērn tika izskatītas visās mūsu valsts tiesu iestādēs – tostarp Satversmes tiesā. Šajā sakarā varētu šķist, ka Satversmes tiesa savā judikatūrā pašlaik konkrētīzē jaunus pamattiesību standartus, kas piedien krīzes apstākļiem. Tomēr jāuzsver, ka krīze nevar uzlikt citas pamattiesību aizsardzības garantijas vai kādus “atvieglojumus” valsts iestādēm. Satversmes tiesa, 2022. gadā izskatot “krīzes laika lietas”, nonākusi pie visnotaļ universālas pieejas – kad pastāv nenoteiktība un ir nepieciešama valsts tūlītēja rīcība, normatīvo aktu izdevējs šaubu gadījumā drīkst no vairākām iespējamām regulējuma alternatīvām izvēlēties to, kas ar augstāku varbūtības pakāpi nodrošinās personu vai sabiedrības tiesību un interešu aizsardzību (2022. gada 10. marta spriedums lietā Nr. 2021-24-03). Tomēr tas nenozīmē, ka normatīvo aktu izdevējs būtu atbrīvots no pienākuma noskaidrot un izvērtēt šīs alternatīvas.

Visos gadījumos pamattiesību standarta ievērošanu nodrošina samērīguma izvērtēšana atbilstoši krīzes nopietnībai. Šajā ziņā izšķiroša nozīme allaž piešķirama visu izskatāmā jautājuma apstākļu kontekstam kopsakarā. Piemēram, 2022. gadā izskatītajā tā dēvētajā “attālināto mācību lietā” (2022. gada 26. maija spriedums lietā Nr. 2021-33-0103) Satversmes tiesa nepieļāva šauru un formālu skatījumu uz līdz šim nepieredzētajiem apstākļiem: tas vien, ka valstī nav izsludināta ārkārtējā situācija, vēl nenozīmē, ka personu veselības un labklājības apdraudējumu novēršanai nebūtu nepieciešama steidzama valsts rīcība. No vienas puses, valstij jā rūpējas par to, lai tā izpildītu savu pienākumu aizsargāt cilvēku veselību. No otras puses, valstij no tiesībām uz izglītību izriet pienākumi, kuriem jābūt izpildītiem arī infekcijas izplatīšanās apstākļos neatkarīgi no valsts iespējām, resursiem, epidemioloģiskās situācijas un citiem aspektiem. Šādos apstākļos valsts rīcībā vēl būtiskāku nozīmi ir ieguvuši lietpratēju, speciālistu atzinumi un ekspertīze. Savukārt tiesību piemērošanai ir jāpieņem taisnīgs lēmums, izvērtējot ekspertu sniegtos apsvērumus to kopsakarā un atbilstoši piemērojot tiesību normas.

Satversmes tiesa ikdienā aizvien aktīvāk strādā pie savas starptautiskās atpazīstamības un reputācijas. Tiesas saime gadu gaitā ir rūpīgi un pēctecīgi izkopusi starptautiskās sadarbības tradīcijas, esot pārliecībā, ka tās sniedz būtisku pienesumu tiesiskuma attīstībai Latvijā un pasaulē. Tā rezultātā tieši 2022. gadā ir notikuši vēsturiski pavērsieni Satversmes tiesas starptautiskajā sadarbībā. Proti, oktobrī notikušajā

Pasaules Konstitucionālās justīcijas konferences V kongresā Bali, Indonēzijā, Satversmes tiesa tika apstiprināta Pasaules Konstitucionālās justīcijas konferences Biroja sastāvā, kur tā turpmāk pārstāvēs visu Eiropas konstitucionālo tiesu intereses. Pasaules Konstitucionālās justīcijas konference ir stratēģiski nozīmīgs forums, kas veicina visas pasaules konstitucionālo tiesu dialogu. Satversmes tiesai dotais pilnvarojums šīs organizācijas Birojā pārstāvēt visas Eiropas konstitucionālo tiesu intereses apliecina uzticēšanos tām vērtībām, kuras tiesa aizstāv savā darbībā.

Apstiprināšana Pasaules Konstitucionālās justīcijas konferences Biroja sastāvā nav nejaušība, jo Satversmes tiesa daudzus gadus ir aktīvi veidojusi starptautisko sadarbību divpusējos un daudzpusējos formātos, ietekmējot tiesiskās domas attīstību arī globālā mērogā. Krājot pieredzi starptautisku pasākumu organizēšanā, Satversmes tiesa uz vienlīdzības principa pamata centusies uzrunāt visdažādākos starptautiskās sabiedrības partnerus, kā arī uzturēt ilgtermiņa sakarus ar daudzām konstitucionālajām tiesām Eiropā un pasaulē. Tiesa organizē savu darbu tā, lai nodrošinātu pastāvīgu komunikāciju ar starptautiskajām organizācijām un tiesām, regulāri tiek rīkoti pasākumi sadarbībā ar Eiropas Savienības Tiesu un Eiropas Cilvēktiesību tiesu. Liela loma attiecībā uz uzticības izteikšanu Satversmes tiesai bija arī septembrī Rīgā notikušajai starptautiskajai konferencijai.

Jāuzsver arī tiesas saimes saliedētība un darbs vienotā kolektīvā. 2022. gada gaitā pēc zināma pārtraukuma

tiesa atgriezās pie lietu izskatīšanas pilnā septiņu tiesnešu sastāvā. Koleģialitātes princips ne tikai efektīvi nodrošina tiesas objektivitāti, bet arī sekmē Satversmes tiesas spēku, darbojoties vienotā komandā, kurā liela nozīme ir katra tiesneša un tiesas darbinieka unikālajai personībai, specifiskajām zināšanām un individuālajai pieredzei savā iepriekšējā karjerā, kas katram ir bijusi atšķirīga un spilgta.

Lai sekmētu efektīvāku tiesas spriešanu, Satversmes tiesa ikdienā veica darbu tai pakārtotu stratēģisko mērķu īstenošanā. Piemēram, Satversmes tiesas darba grupa e-lietas ieviešanai visa gada garumā kopīgi ar Tieslietu ministriju un Tiesu administrāciju veica priekšdarbus attiecībā uz Satversmes tiesas pievienošanas e-lietas projektam, tādējādi sekmējot Satversmes tiesas pieejamību ikvienai personai. Jāatzīmē arī tas, ka gan tiesas spriešanas kā mūsu virsuzdevuma īstenošanā, gan Satversmes tiesas kā iestādes pārvaldībā kā būtiska vērtība tiek respektēta ilgtspēja, tostarp jo īpaši ar savu piemēru cenšoties veicināt videi draudzīgu domāšanu. Satversmes tiesa 2022. gadā turpināja ieviest zaļās politikas vadlīnijas un pielāgot savu telpu pieejamību cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Savukārt, atbalstot Latvijā nonākušos Ukrainas bērnus, Satversmes tiesas saime piedalījās arī labdarības maratonā “Dod pieci!”.

Pandēmijas dēļ tiesas sēdes ar lietas dalībnieku piedalīšanos divus gadus notika attālināti. Toties 2022. gadā Satversmes tiesa pakāpeniski pārgāja uz publisko tiesvedības procesu norisi visupirms hibrīdrežīmā, bet nu jau atkal klātienē, vienlaikus saglabājot jau apgūtās iemaņas izmantot tehnoloģiju sniegtās iespējas ikreiz, kad tas ir objektīvi nepieciešams efektīvākai tiesvedības norisei un personas pamattiesību aizsardzībai. Šis pārmaiņas patiesi priecē.

Atskatoties uz padarīto vienā no dinamiskākajiem gadiem Satversmes tiesas pastāvēšanas vēsturē, mēs

saprotam, ka tieši trauksmainos laikos spējām vislabāk mobilizēties, rast spēku un iedvesmu vienotai virzībai uz priekšu. Arī zīmīgos jubileju datumos mēs savas valsts konstitūcijas nozīmi uztveram spilgtāk, tomēr tieši ikdienas rutinā Satversme katru mīļu brīdi ir tas tiesiskais pamats, kas ikvienu Latvijas pilsoni aicina aktīvi piedalīties mūsu pašu dibinātās valsts pārvaldīšanā un attīstībā. Tā māca būt atbildīgiem pret līdzcilvēkiem, vidi sev apkārt un nākamajām paaudzēm. Ja Satversme dzīvo savā tautā, tas ir visspēcīgākais Satversmes ilgmūžības pamats! Tāpēc Satversmes tiesas uzdevums ir vienmēr modri stāvēt Satversmes sardzē, gan sniedzot iespēju ikkatram izzināt mūsu valsts pamatlikumu un turpmāk pašam stiprināt Satversmē ietvertās vērtības, stāstot par tām saviem līdzcilvēkiem, gan arī tiesvedības procesā aizstāvēt ikviena cilvēka pamatvērtības un brīvības!

Aldis Laviņš
Satversmes tiesas priekšsēdētājs

1

STATISTIKA

Satversmes tiesā no 2022. gada 1. janvāra līdz 2022. gada 31. decembrim saņemti 495 iesniegumi. No tiem 264 atzīti par acīmredzami nepiekritīgiem vai uz tiem atbildēts Informācijas atklātības likumā noteiktajā kārtībā. Savukārt Satversmes tiesas kolēģijām izskatīšanai minētajā laika posmā nodots 231 pieteikums par lietas ierosināšanu un ierosinātas 44 lietas.¹

Visvairāk lietas – 33 – ierosinātas pēc privātpersonu konstitucionālajām sūdzībām. Pēc tiesu pieteikumiem ierosinātas trīs lietas – visas pēc administratīvo tiesu pieteikumiem. Piecas lietas ierosinātas pēc pašvaldību domju pieteikumiem un trīs lietas – pēc ne mazāk kā divdesmit Saeimas deputātu pieteikumiem. Vairākas lietas ierosinātas par identiskiem vai līdzīgiem tiesību jautājumiem.²

Pārskata posmā lietas visbiežāk ierosinātas par tiesību normu (aktu) atbilstību Satversmes 1. pantam – 12 lietas, Satversmes 91. pantā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam un diskriminācijas aizlieguma principam – 10 lietas, Satversmes 92. pantā ietvertajām tiesībām uz taisnīgu tiesu – 18 lietas un Satversmes 105. pantā noteiktajām tiesībām uz īpašumu – 12 lietas. Tāpat ierosinātas lietas par tiesību normu (aktu) atbilstību

Satversmes 96., 101., 102., 106., 107., 109., 112., 114. un 115. pantam, kā arī Eiropas vietējo pašvaldību hartai, Azartspēļu un izložu likumam, Teritorijas attīstības plānošanas likumam, likumam “Par pašvaldībām” un likumam “Par nodokļiem un nodevām”.

Visbiežāk tikušas apstrīdētas Kriminālprocesa likuma normas – nedaudz vairāk kā 50 pieteikumos, Civilprocesa likuma normas – 13 pieteikumos, Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma normas – 11 pieteikumos un Ministru kabineta 2021. gada 28. septembra noteikumu Nr. 662 “Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai” normas – 10 pieteikumos.

Pārskata posmā tiesa izskatīja 22 lietas. Spriedumi pieņemti 18 lietās, savukārt lēmumi par tiesvedības izbeigšanu – četrās lietās. Savu vērtējumu tiesa paudusi uz 895 lappusēm.

Lietā Nr. 2022-01-01 Satversmes tiesa pieņēma lēmumu par vēršanos Eiropas Savienības Tiesā prejudiciālā nolēmuma pieņemšanai. Minētajā lietā risināmi jautājumi, kas saistīti ar procesuālo garantiju apjomu procesā par noziedzīgi iegūtu mantu. Savukārt Eiropas Savienības Tiesa pērn pieņēma trīs prejudiciālos

Satversmes tiesas tiesneši: Anita Rodiņa, Jānis Neimanis, Irēna Kucina, Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Artūrs Kučs, Jautrīte Briede.

1 2021. gadā ierosinātas 47 lietas un izskatīšanai kolēģijām nodots 301 pieteikums par lietas ierosināšanu.

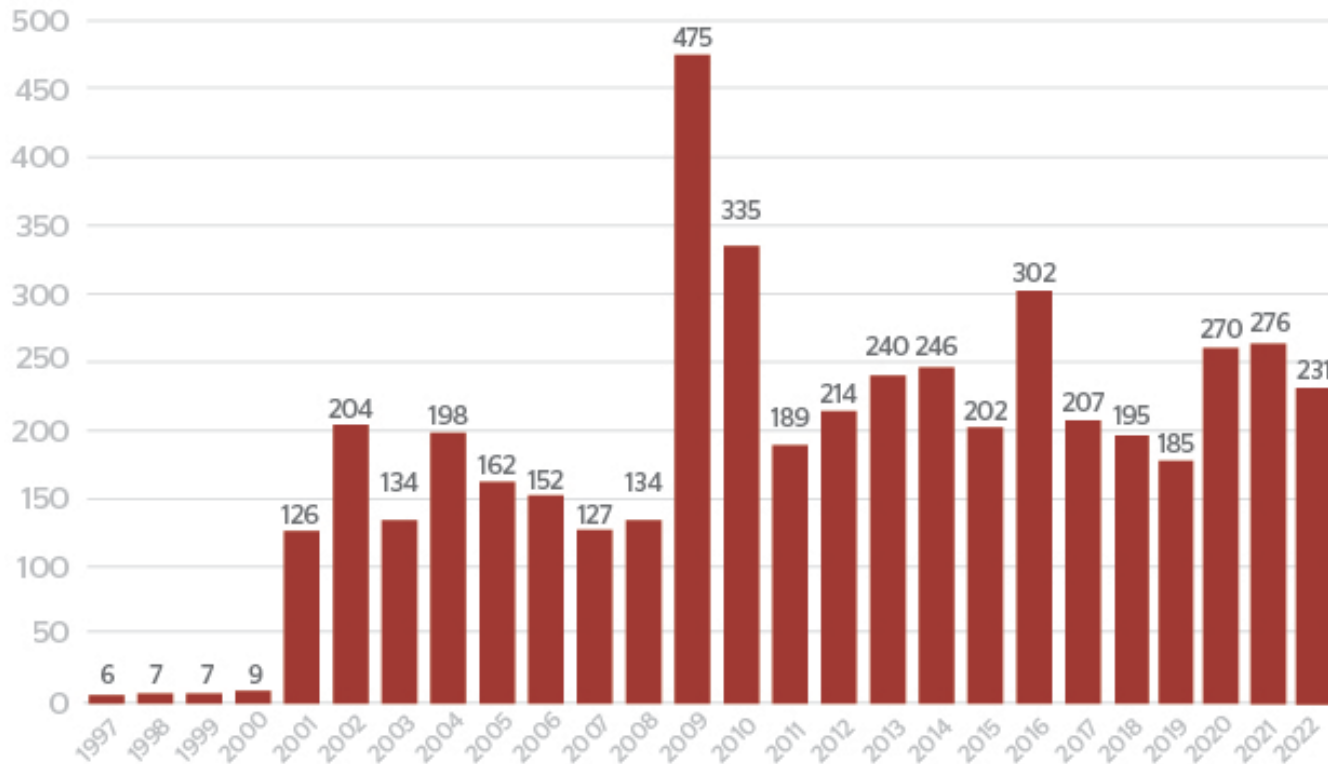
2 Lieta Nr. 2022-04-01, Nr. 2022-07-01, Nr. 2022-10-01, Nr. 2022-12-01, Nr. 2022-14-01, Nr. 2022-15-01, Nr. 2022-18-01, Nr. 2022-21-01, Nr. 2022-23-01, Nr. 2022-24-01, Nr. 2022-26-01, Nr. 2022-27-01, Nr. 2022-29-01, Nr. 2022-30-01, Nr. 2022-35-01, Nr. 2022-37-01, Nr. 2022-38-01, Nr. 2022-39-01, Nr. 2022-40-01, Nr. 2022-42-01 un Nr. 2022-43-01.

noņēmumiem saistībā ar Satversmes tiesas uzdotajiem jautājumiem – lietā Nr. 2019-28-0103 par dabasgāzes lietotāja tiesībām pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmai, lietā Nr. 2020-02-0306 par ierobežojumiem zāļu reklāmai un lietā Nr. 2020-33-01 par privāto augstskolu studiju programmu īstenošanu valsts valodā.

Spriedumos izvērtēta 47 tiesību normu satversmība.³ Par Satversmei atbilstošām atzītas 16 tiesību normas, bet par neatbilstošām – 26 tiesību normas. Apstrīdētās normas visbiežāk atzītas par neatbilstošām Satversmes 105. pantam – 10 tiesību normas, kā arī Satversmes 92. panta pirmajam teikumam – septiņas tiesību normas. Satversmes tiesas tiesneši spriedumiem pievienojuši 6 atsevišķas domas.⁴

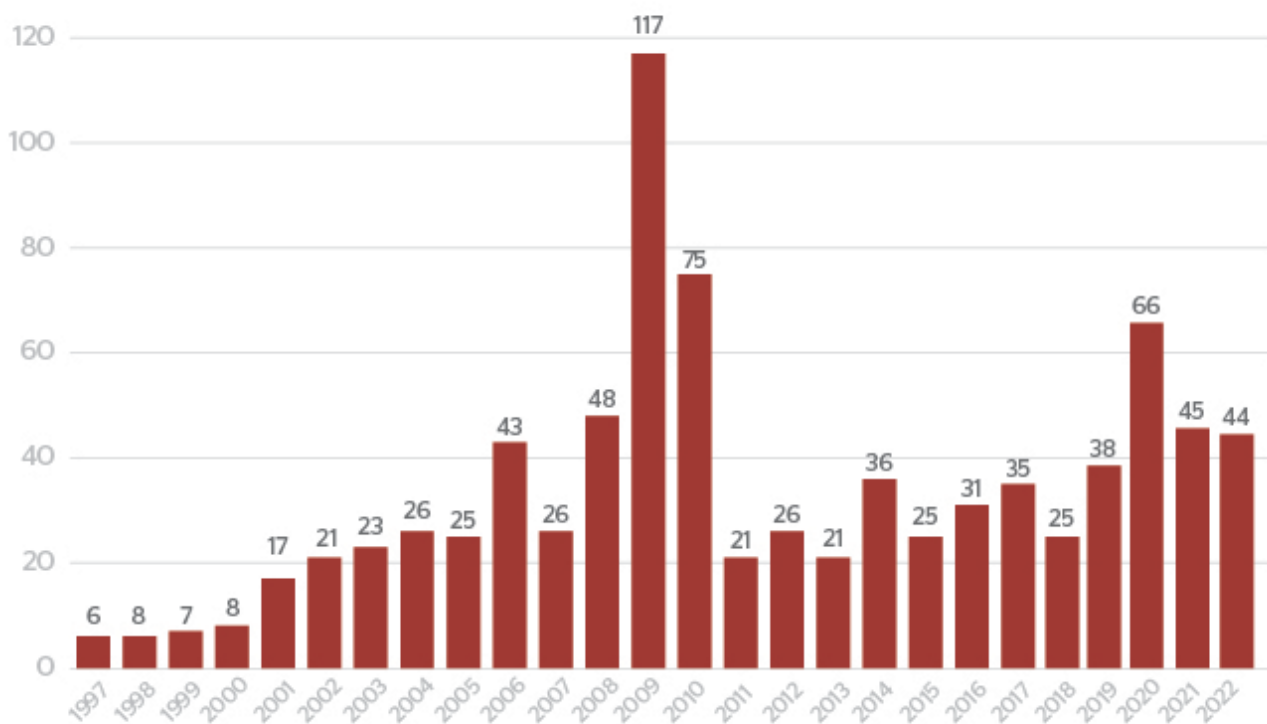
Saņemto pieteikumu skaits

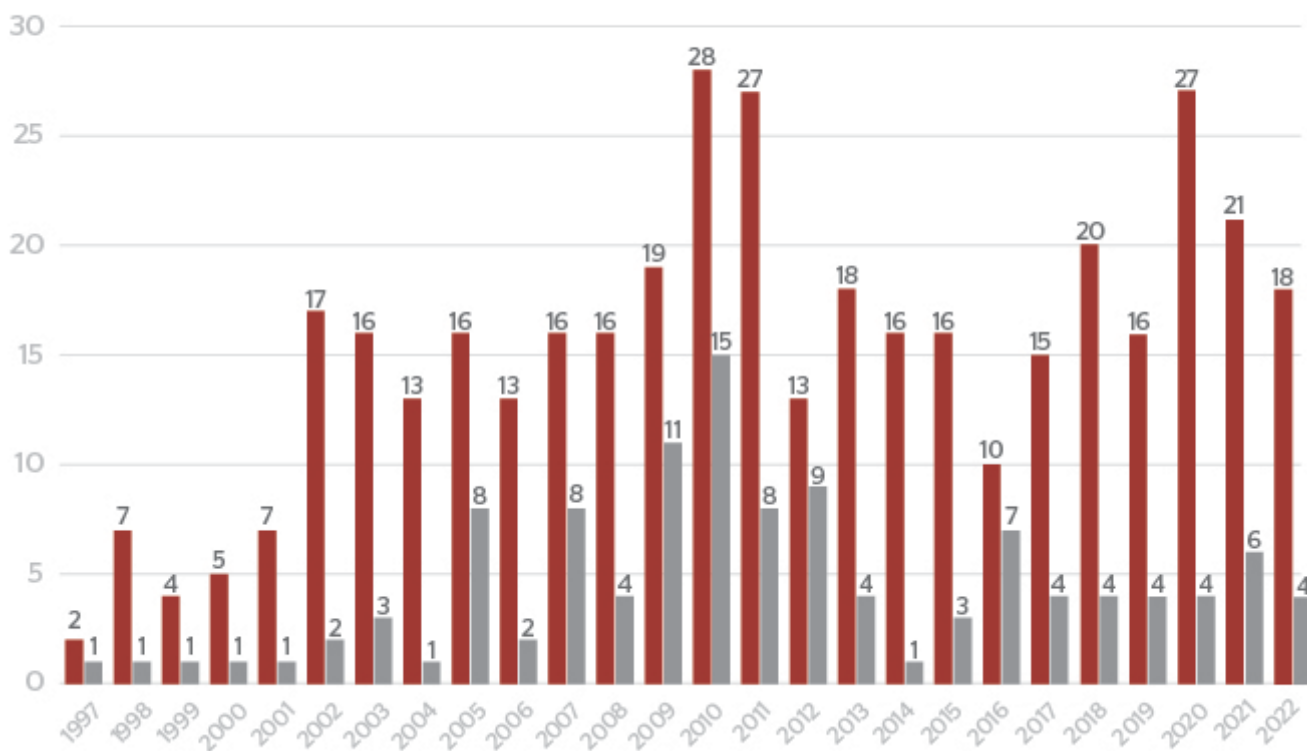
3 Tiesvedība lietā Nr. 2021-33-0103 par Izglītības likuma 14. panta 45. punkta atbilstību Satversmes 112. pantam un tiesvedība lietā Nr. 2021-31-0103 par Elektroenerģijas tirgus likuma 31.³ panta pirmās un trešās daļas un Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra noteikumu Nr. 560 "Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamus energoresursus, kā arī par cenu noteikšanas kārtību un uzraudzību" 21.3. apakšpunkta un 3. pielikuma atbilstību Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam tika izbeigta.

4 Tostarp Satversmes tiesas tiesneša Artūra Kuča 2022. gada 12. janvāra atsevišķās domas pie sprieduma lietā Nr. 2021-09-01, kas pieņemts 2021. gada 29. decembrī.

Ierosināto lietu skaits

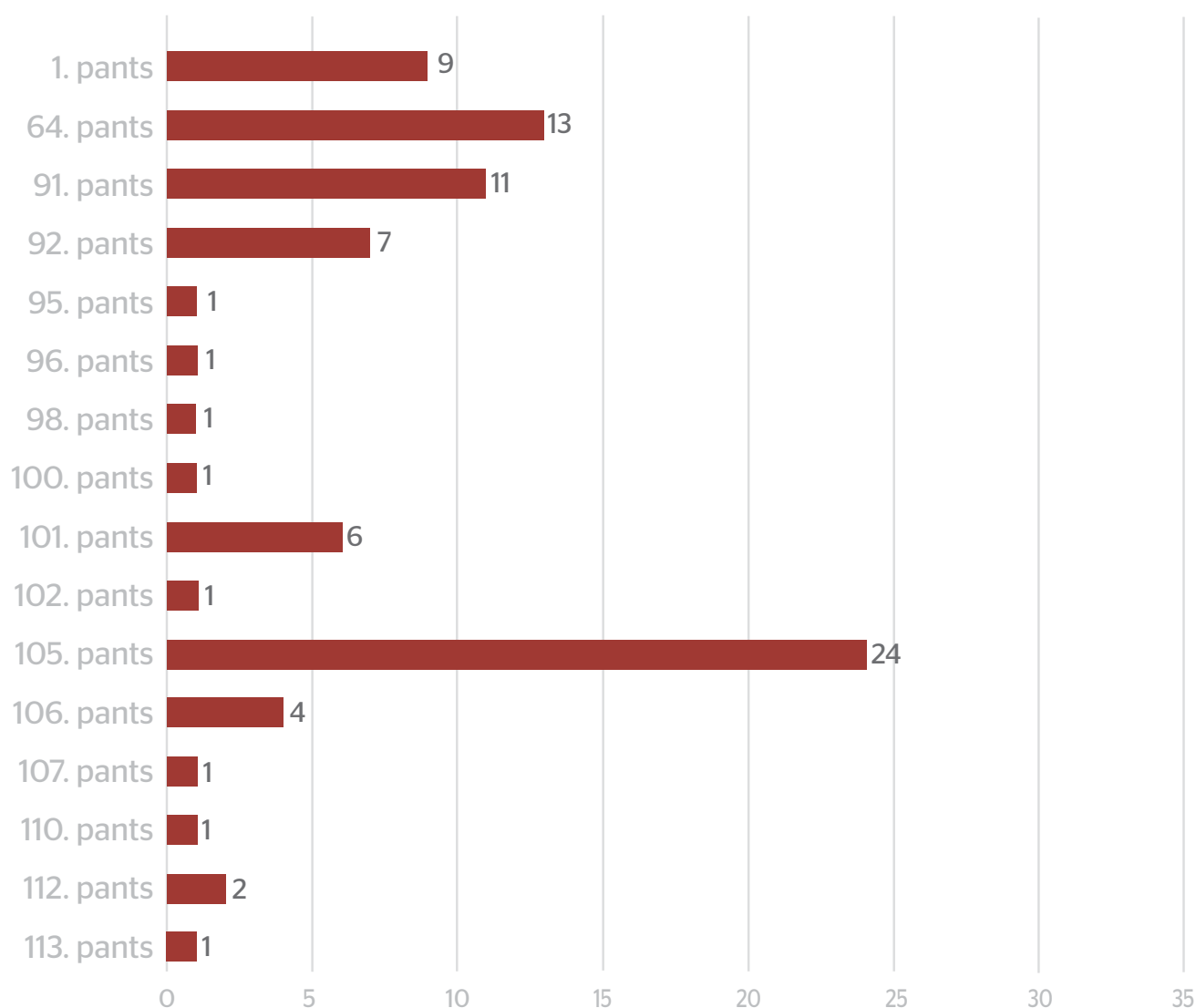
Izskatīto lietu skaits (spriedumi un lēmumi par tiesvedības izbeigšanu)

Ierosināto lietu skaits pēc pieteikumu veidiem

Ierosinātās lietas pēc Satversmes pantiem

2

JUDIKATŪRA

2.1. PAMATTIESĪBAS

Tiesiskās vienlīdzības princips

Pārskata posmā tiesību normu atbilstība Satversmes 91. panta pirmajā teikumā atspoguļotajam tiesiskās vienlīdzības principam vērtēta četrās lietās. Divās lietās minētais princips aplūkots kopsakarā ar Satversmes 105. pantā paredzētajām tiesībām uz īpašumu,⁵ vienā lietā – ar Satversmes 106. pantā nostiprinātajām tiesībām brīvi izvēlēties nodarbošanos,⁶ bet vienā lietā vērtēta apstrīdētās normas atbilstība vienīgi Satversmes 91. panta pirmajam teikumam. Proti, lietā Nr. 2021-36-01 par valsts finansējuma piešķiršanu politiskajām partijām⁷ Satversmes tiesa norādīja, ka persona nolūkā aizsargāt savas tiesības var tieši atsaukties uz tiesiskās vienlīdzības principu un ka tiesības uz tiesisko vienlīdzību ir konstitucionāli aizsargājamas patstāvīgas pamattiesības. Tādējādi tiesa papildināja līdzšinējā judikatūrā pausto atziņu, ka tiesiskās vienlīdzības princips pamatā piemērojams kopā ar citām pamattiesībām.⁸

Lietā Nr. 2021-24-03 par lielo tirdzniecības centru darbības ierobežojumiem Covid-19 pandēmijas laikā Satversmes tiesa konstatēja atšķirīgu attieksmi starp lielo tirdzniecības centru veikaliem, kuriem var nodrošināt atsevišķu ārējo piekļuvi, un atsevišķās telpās iekārtotiem veikaliem ar tādu pašu piekļuvi. Pirmie varēja darboties ar tādiem ierobežojumiem, kādi bija spēkā ārkārtējās situācijas laikā, bet otrajiem šādu ierobežojumu nebija. Tiesa secināja, ka šai atšķirīgajai attieksmei nav leģitīma mērķa, jo minētie veikali Covid-19 infekcijas izplatības riska ziņā pēc būtības neatšķiras. Papildus tam lielie tirdzniecības centri tika salīdzināti arī ar atsevišķās telpās iekārtotiem veikaliem, kuru platība ir lielāka par 7000 m². Šādu veikalu telpās tirdzniecība varēja notikt, ievērojot epidemioloģiskās drošības prasības, turpretim lielo tirdzniecības centru telpās tirdzniecība

nevarēja notikt, izņemot atsevišķus veikalus. Tiesa atzina, ka arī šai atšķirīgajai attieksmei nav leģitīma mērķa.

Lietā Nr. 2021-27-01 par būvinženieru izglītību tika salīdzinātas personas, kuras bija ieguvušas pirmā līmeņa augstāko profesionālo izglītību būvinženiera studiju programmā un vēlējās turpināt patstāvīgu praksi: 1) inženierizpētē un 2) projektēšanā vai būvekspertizē. Neiegūstot otrā līmeņa profesionālo augstāko izglītību, personas patstāvīgo praksi inženierizpētē varēja turpināt bez laika ierobežojuma, bet projektēšanā vai būvekspertizē – ne ilgāk kā līdz 2020. gada 31. decembrim. Tomēr likumdevējs nebija pamatojis, kāpēc patstāvīgo praksi inženierizpētē jāļauj turpināt personām, kuras ieguvušas par otrā līmeņa profesionālo augstāko izglītību zemāku izglītību. Līdz ar to Satversmes tiesa secināja, ka atšķirīgajai attieksmei nav leģitīma mērķa.

Lietā Nr. 2021-18-01 par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju⁹ tika aplūkotas divas personu grupas, kurām ir prasījuma tiesības pret kredītiestādi maksātnespējas procesā: 1) valsts, kura konfiscē noziedzīgi iegūtu mantu, un 2) tādi kredītiestādes kreditori, kuriem ir prasījuma tiesības pret maksātnespējas procesā esošu kredītiestādi. Pieteikuma iesniedzējs uzskatīja, ka valsts ir tāds pats kreditors kā citi kredītiestādes kreditori, tādēļ valsts, konfiscējot noziedzīgi iegūtu mantu, nedrīkst “apiet” pārējos kreditorus. Tomēr Satversmes tiesa secināja, ka valsts nevis izmanto savas prasījuma tiesības tāpat kā jebkurš cits kreditors, bet gan rīkojas kā tāds subjekts, kas ir tiesīgs atsavināt noziedzīgi iegūtu mantu. Līdz ar to minētās personu grupas nav salīdzināmas tiesiskās vienlīdzības principa aspektā.

5 Lietā Nr. 2021-24-03 un lieta Nr. 2021-18-01.

6 Lietā Nr. 2021-27-01.

7 Lietā Nr. 2021-36-01 Satversmes tiesa atzina, ka nacionālā līmeņa politiskās partijas nav salīdzināmas ar reģionālā līmeņa politiskajām partijām, tādēļ likumdevējs, paredzot finansējumu no valsts budžeta vienīgi nacionālā līmeņa politiskajām partijām, ir ievērojis tiesiskās vienlīdzības principu. Informācija par šo lietu ietverta pārskata sadaļā “Valststiesības”.

8 Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 29. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-17-01 6.2.1. punktu.

9 Informācija par lietu Nr. 2021-18-01 ietverta pārskata sadaļā “Krimināltiesības un kriminālprocess”.

Papildus tam lietā Nr. 2021-18-01 tika aplūkotas arī šādas personu grupas: 1) maksātnespējas procesā esošas kredītiestādes kreditori un 2) tādas kredītiestādes kreditori, kura neatrodas maksātnespējas procesā. Pieteikuma iesniedzējs norādīja, ka šīs personu grupas atrodas atšķirīgos apstākļos, taču pret tām esot nepamatoti noteikta vienāda attieksme. Proti, ja kredītiestādei nav pasludināts maksātnespējas process, tad kreditora tiesības un iespējas saņemt sava prasījuma apmierinājumu neesot atkarīgas no tā, ka cita kreditora veikts noguldījums kredītiestādē tiek atzīts par noziedzīgi iegūtu mantu un konfiscēts valsts labā. Turpretim maksātnespējas procesa ietvaros kredītiestādes kreditora iespējas panākt savu prasījumu apmierināšanu esot tieši atkarīgas no kredītiestādes mantas apjoma un citu kreditoru prasījumiem. Kā atzina Satversmes tiesa, aplūkotās personu grupas tomēr vieno gan kreditora statuss, gan prasījuma tiesības pret kredītiestādi. Savukārt kredītiestādes spēja apmierināt savu kreditoru prasījumus ir atkarīga galvenokārt no tai pieejamās mantas apmēra. Līdz ar to maksātnespējas procesa esība pati par sevi nav tāds kritērijs, kas nostādītu minētās personu grupas atšķirīgos apstākļos.

Jāpiebilst, ka pērn Satversmes tiesa publicēja grāmatzurnālu "Latvijas Republikas Satversmes 91. pants: tiesiskās vienlīdzības princips. Satversmes tiesas judikatūra". Šis grāmatzurnāls ir apjomīgs Satversmes tiesas atziņu krājums, ko var izmantot tiesiskās vienlīdzības principa satura izzināšanai.

Tiesības uz taisnīgu tiesu

Pārskata posmā izskatītas četras lietas par Satversmes 92. pantā garantētajām tiesībām uz taisnīgu tiesu. Visās lietās vērtēta tiesību normu atbilstība Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Lietā Nr. 2021-25-03 risināts jautājums par atlīdzināmo juridiskās palīdzības izmaksu maksimālo apmēru. Iepriekš ar juridiskās palīdzības izmaksām saistītus jautājumus Satversmes bija risinājusi divreiz – lietā Nr. 2010-11-01 par tiesībām saņemt atlīdzību par juridiskās palīdzības izmaksām administratīvajā procesā, kā arī lietā Nr. 2013-04-01 par pienākumu atlīdzināt izdevumus vienīgi par tādu juridisko palīdzību, kuru sniegusi Advokatūras likumā minētā persona. Pērn izskatītā lieta būtiski papildina līdz šim iedibināto judikatūru. Tiesa aplūkoja Satversmes 92. panta ceturtajā teikumā ietvertās tiesības uz kvalificētas juridiskās palīdzības saņemšanu kopsakarā ar Satversmes 92. panta pirmajā teikumā paredzētajām tiesībām uz pieeju tiesai. Proti, tiesas pieejamība tiek nodrošināta, ja personai ir pietiekami plašas iespējas izvēlēties juridiskās palīdzības sniedzēju no advokātu vidus un ja valsts ir izveidojusi tādu tiesisko regulējumu, kas gadījumā, kad lieta izšķirta personai par labu, paredz ar šo palīdzību saistīto izdevumu atlīdzināšanu

saprātīgā apmērā. Turklāt šajā lietā tiesa pirmoreiz atzina, ka Satversmes 92. pantā ietvertās tiesības uz taisnīgu tiesu ir vispārējs tiesību princips.

Tiesības uz pieeju tiesai aplūkotās arī lietā Nr. 2021-22-01 par privāto tiesību juridiskas personas atbrīvošanu no pienākuma maksāt drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu civilprocesā.¹⁰ Vēršanās tiesā ir veids, kā persona var īstenot savu tiesību un likumisko interešu aizsardzību un panākt taisnīgumu – demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskās sistēmas galīgo mērķi. Tādēļ likumdevējam ir pienākums tiesas lēmuma pārsūdzības procesā nodrošināt tiesas pieejamību ikvienai personai, kuras finanšu līdzekļi nav pietiekami drošības naudas samaksai – tostarp privāto tiesību juridiskajai personai. Arī privāto tiesību juridiskā persona var nonākt finansiālās grūtībās, kas ietekmētu tās spēju veikt dažādus maksājumus saistībā ar tiesvedības procesu.

Satversmes 92. panta pirmais teikums ietver arī tiesības uz aizstāvību kriminālprocesā. Minētās tiesības līdz šim aplūkotās divās lietās – lietā Nr. 2019-15-01 par kasācijas sūdzības iesniegšanas termiņu, kā arī pērn izskatītajā lietā Nr. 2021-38-01 par apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņu.¹¹ Abās lietās citstarp uzsvērts, ka tiesību uz aizstāvību pilnvērtīgā nodrošināšanā būtiska loma ir aizstāvim – zvērinātam advokātam. Lietā Nr. 2021-38-01 norādīts, ka zvērināts advokāts, pateicoties savām profesionālajām zināšanām, var ātrāk izvērtēt tiesas spriedumu, saprast, vai tajā ir saskatāms pamats sprieduma pārsūdzēšanai, un pamatot attiecīgo sūdzību. Turklāt zvērinātam advokātam ir jāreķinās ar to, ka krimināllietas īpašā sarežģītība un apjoms, tās procesuālā stadija un tajā noteiktie termiņi varētu prasīt zināmu pielāgošanos un darba organizācijas maiņu. Nedz tas, ka pirmās instances tiesas sprieduma pārsūdzības termiņā ietilpst brīvdienas vai svētku dienas, nedz arī tas, ka zvērināta advokāta lietvedībā papildus īpaši sarežģītam un apjomīgam kriminālprocesam var būt arī citas lietas, nedrīkstētu negatīvi ietekmēt to, kā advokāts palīdz saviem klientiem īstenot tiesības uz aizstāvību.

Lietā Nr. 2021-42-01 par iepazīšanos ar operatīvās darbības materiāliem¹² analizēta viena no prasībām, ko tiesības uz taisnīgu tiesu izvirza krimināllietas izskatīšanas procedūrai, proti, pušu līdzvērtīgu iespēju princips. Tas paredz, ka ikvienam procesa dalībniekam jābūt pienācīgām iespējām izmantot procesuālos līdzekļus un neviens procesa dalībnieks nedrīkst tikt nepamatoti nostādīts nelabvēlīgākā situācijā kā citi procesa dalībnieki. Minētais princips attiecas arī uz tiesībām iepazīties ar pierādījumiem. Taču, kā norādīja Satversmes tiesa, tiesības iepazīties ar visiem pierādījumiem nav absolūtas – šīs tiesības var tikt sašaurinātas lietās, kas attiecas uz valsts drošību. Tomēr arī šādās lietās ir jāpastāv noteiktām tiesību aizsardzības garantijām. Tādēļ gadījumos, kad aizstāvības pusei

10 Informācija par lietu Nr. 2021-22-01 ietverta pārskata sadaļā "Civiltiesības un civilprocess".

11 Informācija par lietu Nr. 2021-38-01 ietverta pārskata sadaļā "Krimināltiesības un kriminālprocess".

12 Informācija par lietu Nr. 2021-42-01 ietverta pārskata sadaļā "Krimināltiesības un kriminālprocess".

ir liegtas tiesības iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem, ar tiem iepazīstas tiesa, sniedzot pamatotu atzinumu par pierādījumu pieļaujāmību.

Spīdzināšanas, cietsirdīgas vai pazemojošas izturēšanās aizliegums

Satversmes tiesa līdz šim izskatījusi divas lietas par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 95. panta otrajā teikumā paredzētajam spīdzināšanas, cietsirdīgas vai pazemojošas izturēšanās aizliegumam – lietu Nr.2010-44-01 par sanitāro mezglu norobežojošās sienas augstumu īslaicīgās aizturēšanas vietās un pārskata posmā izskatīto lietu Nr. 2021-40-0103 par spilvena un dvielja izsniegšanu aizturētajiem.

Lietā Nr. 2021-40-0103 vispusīgi analizēts Satversmes 95. panta otrā teikuma saturs un tvērums. Sniegts terminu “spīdzināšana”, “cietsirdīga izturēšanās” un “pazemojoša izturēšanās” skaidrojums, uzsvērts Satversmes 95. panta otrajā teikumā ietvertā aizlieguma absolūtais raksturs, kā arī aplūkota šī aizlieguma saikne ar cilvēka cieņu. Raksturota arī kvalitatīva miega un ķermeņa higiēnas nozīme. Satversmes tiesa atzina, ka cilvēka cieņai un līdz ar to arī Satversmes 95. panta otrajam teikumam neatbilst tas, ka aizturētajiem netiek izsniegts spilvens un dvielis. Proti, apstrīdētās normas paredzēja izsniegt aizturētajiem matraci un segu (bet ne spilvenu), kā arī zobu suku, zobu pastu, tualetes papīru un tualetes ziepes (bet ne dvieli). Tiesa uzsvēra, ka laikā kopš apstrīdēto normu pieņemšanas ir turpinājusies gan sabiedrības attīstība, pieaugot izpratnei par cilvēka cieņu, gan arī valsts finanšu resursu pieaugums. Līdz ar to tiesību normu pieņēmējiem ir bijis pamats pārskatīt apstrīdēto normu atbilstību faktiskajai situācijai, lai novērstu cilvēka cieņai neatbilstošu izturēšanos.

Tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību

Pārskata posmā izskatīta viena lieta, kas saistīta ar Satversmes 96. pantā garantētajām tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību. Proti, lietā Nr.2022-09-01 vērtēts, vai minēto tiesību tvērumā ietilpstošajām tiesībām uz personas datu aizsardzību atbilst tiesību norma, kas paredz Sodurēģistra arhīva datubāzē glabāt ziņas par attaisnotām personām.

Šo lietu var salīdzināt ar senāk izskatīto lietu Nr.2015-14-0103 par aizdomās turēto personu DNS profila glabāšanu DNS nacionālajā datubāzē. Minētajā lietā Satversmes tiesa atzina, ka DNS profila glabāšana ir tiesiska tik ilgi, kamēr personai ir aizdomās turētā statuss. Savukārt lietā Nr. 2022-09-01 tiesa secināja, ka attaisnotas personas datu glabāšana var būt nepieciešama, lai nodrošinātu kriminālprocesa norisi, ja attaisnojošo spriedumu vai lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu nepieciešams izskatīt no jauna sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem vai sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu. Tomēr attaisnotas personas datu glabāšana Sodurēģistra arhīva datubāzē 100 gadus no personas dzimšanas brīža vai gadu pēc

personas nāves nav samērīga. Tiesa arī noraidīja argumentu, ka šāda datu glabāšana nepieciešama tādēļ, lai pati persona varētu saņemt no valsts uzturētas informācijas sistēmas oficiālu apliecinājumu par attaisnošanu kriminālprocesā. Personai pašai ir tiesības pieņemt lēmumus attiecībā uz saviem datiem pat tad, ja šie lēmumi vēlāk apgrūtina tās iespējas izmantot savas tiesības. Attiecīgi tad, ja nepastāv cits pamatots datu glabāšanas nolūks, valstij nav pamata glabāt būtisku personas datu apjomu ar tādu atrunu, ka personai šie dati kādā brīdī varētu būt noderīgi. Šāda datu apstrāde var notikt tikai ar personas piekrišanu un attiecīgi vairs nebūtu vērtējama kā pamattiesību ierobežojums.

Tiesības brīvi atgriezties Latvijā

Satversmes 98. panta otrajā teikumā paredzētās tiesības brīvi atgriezties Latvijā līdz šim aplūkotas trīs lietās – lietā Nr.2004-15-0106 par Latvijas nepilsoņa statusu, lietā Nr.2010-64-01 par personas tiesiskā statusa maiņu, kā arī pārskata posmā izskatītajā lietā Nr. 2021-10-03 par Covid-19 testa veikšanu pirms ieceļošanas Latvijā ar lidmašīnu.¹³

Lietā Nr. 2021-10-03 uzsvērts tiesību brīvi atgriezties Latvijā absolūtais raksturs – šīs tiesības nedrīkst ierobežot. Atbilstoši minētajām tiesībām valsts nedrīkst radīt nepārvaramus šķēršļus, kas atgriešanos Latvijā padara neiespējamu. Tomēr pienākums starptautiskajam pasažieru aviopārvadātājam uzrādīt negatīvu Covid-19 testa rezultātu pirms ieceļošanas Latvijā nav šāds nepārvarams šķērslis. Tas uzskatāms vienīgi par apgrūtinājumu, kas kavē ieceļošanu Latvijā personai vēlamajā veidā. Kā atzina Satversmes tiesa, ir jānošķir personas tiesības atgriezties Latvijā no personas vēlmes un iespējas šai nolūkā izmantot konkrētu transporta veidu. Nevienam nav subjektīvu tiesību uz, piemēram, avioreisu.

Lietā Nr. 2021-10-03 ir īpaša arī ar to, ka tajā raksturots Latvijas pilsoņu kopums, kas ir viens no Latvijas valsti konstituējošajiem elementiem starptautisko tiesību izpratnē un veido Latvijas valststiesisko identitāti. Satversmes tiesa arī secināja, ka gan tiesības brīvi izceļot no Latvijas, gan tiesības atgriezties Latvijā ir cieši saistītas ar Satversmes ievada pirmajā teikumā ietverto konstitucionālo aksiomu: Latvija kā demokrātiska tiesiska valsts balstās uz cilvēka cieņu un brīvību. Savas atrašanās vietas un dzīves vietas noteikšana ir personas brīvības un pašnoteikšanās izpausme.

Tiesības uz vārda brīvību

Pārskata posmā izskatītā lieta Nr.2021-34-01 par aicinājumu likvidēt Latvijas Republikas valstisko neatkarību¹⁴ ir viena retajām lietām, kurās Satversmes tiesa aplūkojusi Satversmes 100. panta pirmajā teikumā nostiprinātās tiesības uz vārda brīvību. Ieskatam var minēt lietu Nr.2003-02-0106 par komerciālo raidorganizāciju tiesībām raidīt svešvalodā, lietu Nr.2003-05-01 par kriminālatbildību saistībā ar

13 Informācija par lietu Nr. 2021-10-03 ietverta pārskata sadaļā “Lēmumi par tiesvedības izbeigšanu”.

14 Informācija par lietu Nr. 2021-34-01 ietverta pārskata sadaļā “Lēmumi par tiesvedības izbeigšanu”.

neslavas celšanu, kā arī lietu Nr. 2015-01-01 par Latvijas valsts karoga novietošanu pie dzīvojamām ēkām.

Lietā Nr. 2021-34-01 vārda brīvība raksturota kā demokrātiskas valsts vērtība. Demokrātijas būtība ir tās spēja risināt problēmas atklātās debatēs, kuru īstenošanā izšķiroša nozīme ir vārda brīvībai. Taču vārda brīvība nenozīmē visatļautību, tādēļ tā ir saistīta ar īpašiem pienākumiem un atbildību. Piemēram, demokrātiskai valstij nevajadzētu baidīties no debatēm pat par šokējošām un antidemokrātiskām idejām. Turpretim konkrēti valdības gāšanas priekšdarbi ir noziedzīgas darbības, uz kurām neattiecas vārda brīvības aizsardzība. Tādējādi Satversmes 100. panta pirmais teikums ietver tiesības paust arī tādus uzskatus, kas izaicina pastāvošo valsts iekārtu, – taču tikai tad, ja šie uzskati tiek īstenoti ar miermīlīgiem līdzekļiem. Tas atbilst paš aizsargājošās demokrātijas principam. Proti, lai garantētu savas demokrātiskās sistēmas stabilitāti un efektivitāti, valstij var būt nepieciešams veikt īpašus paš aizsardzības pasākumus, tostarp paredzot kriminālatbildību par noziedzīgiem nodarījumiem, kas vērsti pret valsti. Individīdiem reizēm ir jābūt gataviem uz to, ka varētu tikt ierobežotas dažas no viņu brīvībām, lai nodrošinātu lielāku visas valsts stabilitāti.

Tiesības piedalīties valsts un pašvaldību darbībā

Pārskata posmā izskatītas četras lietas par tiesību normu atbilstību Satversmes 101. pantā nostiprinātajām tiesībām piedalīties valsts un pašvaldību darbībā. Trīs lietas saistītas ar ieslodzīto personu tiesībām.

Lietā Nr. 2021-32-0103 vērtēts, vai Satversmes 101. panta pirmajai daļai kopsakarā ar Satversmes 106. panta pirmo teikumu atbilst aizliegums apcietinātai personai lietot personisko datoru pašvaldības deputāta amata pienākumu pildīšanai. Satversmes tiesa atzina, ka šis aizliegums ir pamatots – tas noteikts sabiedrības interesēs, lai novērstu kārtības un drošības

apdraudējumus, kā arī nodrošinātu netraucētu kriminālprocesa norisi. Tādējādi tiesas apsvērumi atšķiras no tiem, kuri izteikti lietā Nr. 2018-23-03 par aizliegumu notiesātai personai lietot personisko datoru studiju vajadzībām.¹⁵ Tiesa uzsvēra, ka apcietinājuma kā drošības līdzekļa mērķis ir atšķirīgs no brīvības atņemšanas soda mērķa. Līdz ar to apcietināta persona nav salīdzināma ar notiesātu personu, kura izcieš brīvības atņemšanas sodu.

Lietā Nr. 2021-23-01 vērtēts, vai Satversmes 101. panta pirmajai daļai un otrās daļas pirmajam teikumam atbilst ierobežojums vēlēt pašvaldības domi apcietinātai personai, kura atrodas ārpus tā vēlēšanu apgabala teritorijas, kura vēlētāju sarakstā šī persona ir reģistrēta. Satversmes tiesa norādīja, ka Latvijas pilsonis, kuram kā drošības līdzeklis piemērots apcietinājums, ir pilntiesīgs Latvijas pilsonis Satversmes 101. panta izpratnē, un viņam ir tiesības vēlēt pašvaldības domi. Savukārt valstij ir pienākums gādāt, lai savas balsstiesības varētu izmantot katrs pilsonis un lai tiesības piedalīties pašvaldības domes vēlēšanās būtu praktiski īstenojamas bez nepamatotiem ierobežojumiem. Līdz ar to tiesa secināja, ka apstrīdētajās normās noteiktajam pamattiesību ierobežojumam nav leģitīma mērķa. Pie līdzīga secinājuma tiesa savulaik bija nonākusi lietā Nr. 2002-18-01 par aizliegumu apcietinātai personai vēlēt Saeimu.

Lietā Nr. 2021-43-01 vērtēts, vai Satversmes 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam atbilst aizliegums vēlēt pašvaldības domi personai, kura izcieš brīvības atņemšanas sodu. Satversmes tiesa atsaucās uz vispārēju vēlēšanu tiesību principu, norādot, ka ir būtiski, lai katrs pilsonis bez nepamatotiem ierobežojumiem varētu izmantot savas balsstiesības. Tādējādi jebkuras tādas sabiedrības grupas, kas izcieš sodu brīvības atņemšanas vietā, automātiska izslēgšana no dalības pašvaldību vēlēšanās nonāk pretrunā ar minēto

¹⁵ Satversmes tiesa lietā Nr. 2018-23-03 atzina, ka tiesību norma, kas neparedz brīvības atņemšanas iestādes administrācijai tiesības lemt par atļauju notiesātajam izmantot palīg līdzekļus studiju turpināšanai augstākā līmeņa izglītības iegūšanai, neatbilst Satversmes 112. pantam.

principu. Saeima nebija norādījusi apstrīdētajā normā paredzētā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi, un arī tiesa atzina, ka šāda mērķa nav.

Savukārt lietā Nr. 2021-41-01 vērtēts, vai Satversmes 101. panta pirmajai daļai kopsakarā ar Satversmes 106. panta pirmo teikumu atbilst aizliegums kandidēt uz tiesneša amatu personai, pret kuru kriminālprocess izbeigts uz nereabilitējoša pamata. Līdzīgi kā lietā Nr. 2020-50-01 par aizliegumu sodītai personai pildīt dienestu Valsts policijā arī lietā Nr. 2021-41-01 uzsvērts sabiedrības uzticēšanās nozīmīgums. Satversmes tiesa norādīja, ka tādas personai un sabiedrībai nozīmīgas vērtības kā patiesības noskaidrošana, taisnīgums un brīvība var aizsargāt tiesneši, kuri ne vien veic savus pienākumus saskaņā ar visaugstākajiem profesionālajiem standartiem, bet arī bauda sabiedrības uzticēšanos. Sabiedrības uzticēšanās tiesām ir demokrātiskas tiesiskas valsts, kā arī atklātas, taisnīgas un harmoniskas sabiedrības elements. Tādēļ likumdevējam ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums rīkoties, lai nodrošinātu to, ka ikviens tiesnesis un tiesu vara kopumā bauda sabiedrības uzticēšanos.

Tiesības uz īpašumu

Satversmes 105. pantā ietvertās tiesības uz īpašumu ir tās pamattiesības, par kurām pērn izskatīts visvairāk lietu.

Lietā Nr. 2021-24-03 vērtēti lielo tirdzniecības centru darbības ierobežojumi Covid-19 pandēmijas laikā. Šī ir jau otrā lieta par epidemioloģiskās drošības pasākumu ietekmi uz tiesībām uz īpašumu – pirmā bija lieta Nr. 2020-26-0106 par azartspēļu organizēšanas ierobežojumiem. Abās lietās Satversmes tiesa pārbaudīja, vai likumdevējs ir taisnīgi līdzsvarojis tiesības uz īpašumu un tiesības uz veselības aizsardzību. Lietā Nr. 2021-24-03 secināts, ka no pienācīgas veselības

aprūpes sistēmas funkcionēšanas ir atkarīga visu iedzīvotāju iespēja saņemt veselības aprūpi un tādējādi īstenot savas tiesības uz veselības aizsardzību. Minētās tiesības tieši attiecas uz ikvienu personu un ir būtisks priekšnoteikums jebkuru citu personas pamattiesību īstenošanai. Tiesa arī atzina, ka viens no veidiem, kā būtiski samazināt vīrusa SARS-CoV-2 izplatību, ir nefarmaceutiskie pasākumi – it sevišķi tādi pasākumi, kuru rezultātā cilvēki nevar pulcēties konkrētās augstas cilvēku koncentrācijas vietās, tostarp tirdzniecības vietās. Lai gan komercdarbība ir svarīga valsts ekonomikas attīstībai un komercdarbības traucējumi nelabvēlīgi ietekmē ne vien pašus tirgotājus un tirdzniecības vietu īpašniekus, bet arī valsts ekonomiku kopumā, atsevišķu komersantu likumiskās intereses nevar tikt nostādītas augstāk par visas sabiedrības interesēm. Taču tiesa arī uzsvēra likumdevēja pienākumu aizsargāt šīs intereses ar iespējami saudzējošākiem līdzekļiem.

Lietā Nr. 2021-31-0103 saistīta ar tiesībām pārdot elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros. Satversmes tiesa atzina, ka Eiropas Savienībā valsts atbalsts enerģētikā ir nozīmīgs instruments politikas virzīšanai uz klimatneitralitāti un šī atbalsta īstenošanā valstij ir plaša rīcības brīvība. Tomēr valstij ir jāņem vērā tie mērķi, kuru dēļ valsts atbalsts vispār ir ieviests, kā arī izmantoto tehnoloģiju ieguldījums klimata mērķu sasniegšanā. Konkrētajā gadījumā apstrīdētās normas noteica biogāzes elektrostacijām prasības enerģijas ražošanas lietderībai un lietderīgai siltumenerģijas izmantošanai. Lai gan apstrīdētās normas palīdzēja samazināt elektroenerģijas galapatērētāju izmaksas par elektroenerģiju, kā arī veicināja lietderīgu siltumenerģijas izmantošanu, valsts nebija ņēmusi vērā, ka šajās normās noteiktās prasības var būt neizpildāmas no elektroenerģijas ražotājiem neatkarīgu iemeslu dēļ. Tā kā no prasību izpildes ir atkarīgas tiesības pārdot elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros, tiesa atzina,

ka ar apstrīdētajām normām nesamērīgi ierobežotas elektroenerģijas ražotāju tiesības uz īpašumu.

Lietā Nr. 2021-06-01 vērtēta ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamā ienākuma noteikšanas kārtība saimnieciskās darbības veicējiem.¹⁶ Šī lieta ir ievērojama ar to, ka Satversmes tiesa tajā pirmoreiz raksturoja no taisnīguma un tiesiskās vienlīdzības principiem atvasinātu nodokļu tiesību principu – objektīvā neto principu. Tas paredz: lai noteiktu ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamo ienākumu, ir jābūt iespējai atskaitīt ar saimniecisko darbību saistītos izdevumus. Likumdevējs šim principam var paredzēt izņēmumus – tostarp apliekamā ienākuma noteikšanā izmantojot prezumpcijas metodi. Tomēr šādam tiesību uz īpašumu ierobežojumam jābūt pamatotam ar objektīviem un racionāliem apsvērumiem, kas vērsti uz taisnīguma un tiesiskās vienlīdzības principu nodrošināšanu. Konkrētajā gadījumā atkāpšanās no objektīvā neto principa nebija pamatota.

Lietā Nr. 2021-18-01 par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju¹⁷ secināts, ka šādas konfiskācijas būtība ir mantas piespiedu bezatlīdzības atsavināšana valsts īpašumā. Tomēr noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija nav vērtējama kā Satversmes 105. panta ceturtajā teikumā paredzētā īpašuma piespiedu atsavināšana, bet gan kā tiesību uz īpašumu ierobežojums Satversmes 105. panta pirmo triju teikumu ietvaros. Turklāt personas tiesības uz īpašumu tiek aizsargātas ar Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem tiktāl, ciktāl šī persona nav noziedzīgi iegūtas mantas prettiesiskais ieguvējs. Aplūkotajā lietā uz savu pamattiesību aizskārumu norādīja likvidējama kredītiestāde, kurā noguldītie finanšu līdzekļi bija atzīti par noziedzīgi iegūtu mantu un tādēļ konfiscēti. Turpretim Satversmes tiesa atzina, ka kredītiestādes pamattiesības nav aizskartas. Kredītiestādei minētie līdzekļi jāpārskaita valsts budžetā, tomēr vienlaikus tai maksātnespējas procesa ietvaros zūd pienākums šos līdzekļus izmaksāt personai, kura tos bija noguldījusi. Līdz ar to tādu finanšu līdzekļu konfiskācija, kuri citādos apstākļos pienāktos noguldītājam vai citam kreditoram maksātnespējas procesa ietvaros, nerada negatīvas sekas tieši kredītiestādei.

Lietā Nr. 2019-28-0103 par dabasgāzes lietotāju pieslēgšanos dabasgāzes pārvades sistēmai¹⁸ risināts jautājums par to, vai apstrīdētais tiesību akts, kas aizskar meitasuzņēmuma tiesības, vienlaikus aizskar arī mātesuzņēmuma tiesības. Satversmes tiesa norādīja, ka tiesību uz īpašumu tvērumā ietilpst arī personas tiesības veikt komercdarbību uz licences pamata. Tomēr no licences izrietošās tiesības vai jebkuras citas kapitālsabiedrībai piederošās tiesības vispārīgā gadījumā ir pašai personai, kurai konkrētā licence vai tiesības piešķirtas, bet ne šīs kapitālsabiedrības dalībniekiem pašiem par sevi. Tiesa arī uzsvēra, ka

pamattiesības citstarp ir balstītas personas autonomijā – ja persona nevēlas aizstāvēt savas tiesības, tad citas personas nevar tās aizstāvēt pašas skartās personas vietā vai uzspiest tai šādu aizstāvību.

Tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos

Pārskata posmā izskatītas trīs lietas par Satversmes 106. pantā paredzētajām tiesībām brīvi izvēlēties nodarbošanos – lieta Nr. 2021-27-01 par būvinženieru izglītību, lieta Nr. 2021-32-0103 par aizliegumu apcietinātai personai lietot personisko datoru pašvaldības deputāta amata pienākumu pildīšanā un lieta Nr. 2021-41-01 par aizliegumu kandidēt uz tiesneša amatu personai, pret kuru kriminālprocess izbeigts uz nereabilitējoša pamata.

Lietā Nr. 2021-27-01 izvērtēti skaidrota tiesību brīvi izvēlēties nodarbošanos būtība, sasaistot darba tikumu un nodarbošanās brīvību, kā arī cilvēka pašsaglabāšanos, pašattīstību un pašnoteikšanos. Darba tikums, kuru juridiski stiprina Satversmes 106. panta pirmajā teikumā ietvertā nodarbošanās brīvība, ir pamatā pienākumam rūpēties par sevi, saviem tuviniekiem un sabiedrības kopējo labumu. Turklāt ar darbu cilvēki var ne tikai nodrošināt sev iztiku, bet arī izpausties kā radošas būtnes, darba procesā veidojot daļu savas identitātes un pašcieņas. Līdz ar to nodarbinātība ir gan personas nepieciešamība, gan brīvība un šie aspekti nav nošķirami. Taču vienlaikus personai ir arī tiesības neizvēlēties konkrētu nodarbošanos vai profesiju, šādā veidā izpaužot savu pašnoteikšanos. Persona nav spiesta sasniegt noteiktu ienākumu līmeni vai sociālo statusu, bet tiesības uz nodarbinātību ļauj šos mērķus sasniegt.

Lietā Nr. 2021-32-0103 norādīts, ka tiesībās brīvi izvēlēties nodarbošanos ietilpst arī tiesības šo nodarbošanos faktiski veikt. Proti, nebūtu nozīmes aizsargāt personas tiesības izvēlēties nodarbošanos, ja tā šo nodarbošanos valsts noteiktu ierobežojumu dēļ nevarētu veikt. Konkrētajā gadījumā Satversmes tiesa atzina, ka personas pamattiesības ierobežotas pamatoti: lai gan pašvaldības deputāts saglabā savas pilnvaras arī tad, ja viņam piemērots apcietinājums, šo pilnvaru īstenošanai nepieciešamā datortehnika ar pieeju internetam apcietinātajam ir liegta, lai to nevarētu izmantot pret izmeklēšanas cietuma kārtību vai apcietinājuma mērķiem vērstu darbību veikšanai.

Lietā Nr. 2021-41-01 Satversmes tiesa analizēja tiesneša amatam izvirzītās prasības. Minētās prasības ir vērstas uz to, lai tiesneša amatā nonāktu persona, kura uzskatāma par augsti kvalificētu juristu, ir godīga un kuras reputācija ir nevainojama. Tiesneši jau pēc sava veicamā darba rakstura ir tiesiskuma garantētāji valstī, tādēļ to rīcībai pat ārpus savu darba pienākumu veikšanas ir jābūt tādai, lai saglabātu un vairotu sabiedrības uzticēšanos tiesu varai. Sabiedrība gaida, ka

16 Informācija par lietu Nr. 2021-06-01 ietverta pārskata sadaļā “Nodokļu un budžeta tiesības”.

17 Informācija par lietu Nr. 2021-18-01 ietverta pārskata sadaļā “Krimināltiesības un kriminālprocess”.

18 Informācija par lietu Nr. 2019-28-0103 ietverta pārskata sadaļā “Lēmumi par tiesvedības izbeigšanu”.

tiesneša gadījumā nevainojamas reputācijas standarts ir krietni augstāks nekā vidusmēra sabiedrības locekļa gadījumā un pat daudzu citu sabiedrībai nozīmīgu profesiju pārstāvju gadījumos. Tas skaidrojams ar to, ka tieši tiesneši ir tie, kurus valsts un visa sabiedrība pilnvaro garantēt pārējiem sabiedrības locekļiem tiesībās balstītu taisnīgumu, turklāt arī ar tiesnešiem uzticēto lielo varu savu amata pienākumu ietvaros lemt par citu cilvēku dzīvi. Līdz ar to tiesiskajam regulējumam ir jānodrošina, ka par tiesneša amata kandidātu var kļūt tikai augsti kvalificēts jurists ar augsti attīstītām profesionālajām spējām un prasmēm, nevainojamu reputāciju un atbilstošām personiskajām īpašībām. Taču vienlaikus likumdevējam ir jāizvērtē, kādos kriminālprocesa izbeigšanas uz nereabilitējoša pamata gadījumos apstākļi ir tādi, kas, neapdraudot sabiedrības uzticēšanos tiesu varai, tomēr pieļauj personas kļūšanu par tiesneša amata kandidātu.

Tiesības uz veiktajam darbam atbilstošu samaksu

Satversmes 107. pantā ietvertās tiesības uz veiktajam darbam atbilstošu samaksu pērn analizētas lietā Nr. 2022-08-01 par atlīdzības nenoteikšanu maksātnespējas procesa administratoram (turpmāk arī – administrators), ja viņš tiek atcelts no maksātnespējas procesa. Iepriekš administratora atlīdzība tikusi aplūkota lietā Nr. 2009-100-03 par tiesībām uz atlīdzību gadījumā, ja parādniekam nav līdzekļu – tomēr minētajā lietā tika vērtēta apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 105. pantā noteiktajām tiesībām uz īpašumu kopsakarā ar tiesiskās palāvības principu.

Satversmes tiesa lietā Nr. 2022-08-01 konkretizēja Satversmes 107. panta tvērumu, atzīstot, ka tas

attiecas arī uz administratoriem kā pašnodarbinātajām personām. Likumdevējs ir iesaistījies administratoru atlīdzības jautājuma regulēšanā, paredzot atlīdzības noteikšanas un izmaksas kārtību, kā arī kontroles mehānismu. Tādējādi likumdevējs ir regulējis Satversmes 107. pantā ietverto pamattiesību īstenošanu.

Satversmes tiesa arī vērtēja, kā panākt to, lai administrators savus pienākumus pildītu efektīvi un tiesiski. To šķietami varētu panākt ar dažādiem līdzekļiem – gan ar apstrīdētajā normā paredzēto atlīdzības liegšanu noteiktu pārkāpumu gadījumā, gan ar citiem juridiskās atbildības veidiem. Tomēr, kā atzina tiesa, nedz administratīvo atbildību, nedz kriminālatbildību, nedz civiltiesisko atbildību nevar pielīdzināt liegumam saņemt atlīdzību. Proti, neviens no minētajiem juridiskās atbildības veidiem neļauj sasniegt tos mērķus, kuru dēļ pieņemta apstrīdētā norma. Tiesa arī uzsvēra, ka būtiski pārkāpumi, kurus pieļāvis administrators, nav savienojami ar atlīdzības elementu.

Tiesības uz izglītību

Lietā Nr. 2021-33-0103 par attālinātajām mācībām Covid-19 pandēmijas laikā ir vienīgā pārskata posmā izskatītā lieta, kurā aplūkotas Satversmes 112. pantā garantētās tiesības uz izglītību.

Minētajā lietā Satversmes tiesa vērtēja izglītības sistēmas pielāgošanos tādām izaicinājumiem kā Covid-19 pandēmija. Tiesības uz izglītību citstarp ietver valsts pienākumu veidot ilgtspējīgu izglītības sistēmu, kas ir spējīga pielāgoties mainīgiem apstākļiem. Īstenojot šo pienākumu, Covid-19 pandēmijas apstākļos izglītības

sistēmā tika ieviestas attālinātās mācības ar mērķi nodrošināt izglītojamiem iespējas turpināt izglītības programmu apguvi, ierobežot infekcijas izplatīšanos un tādā veidā aizsargāt cilvēku veselību.

Satversmes tiesa atzina, ka attālināto mācību dēļ var samazināties izglītības kvalitāte. Tomēr izglītības kvalitātes iespējama samazinājums noteiktu laiku pēc Covid-19 pandēmijas pats par sevi nenozīmē, ka valsts nebūtu pienācīgi rīkojusies, lai nodrošinātu tiesības uz izglītību. Vienlaikus tiesa vērsa uzmanību uz to, ka attālinātās mācības no pedagogiem prasa augsta līmeņa digitālo prasību un profesionalitāti, bet no valsts – metodisko atbalstu. Turklāt valstij ir pienākums pastāvīgi kontrolēt izglītības kvalitāti, lai konstatētu iespējamās izglītības kvalitātes izmaiņas. Tiesa arī uzsvēra, ka no Satversmes 112. panta kopsakarā ar Satversmes 91. pantu citstarp izriet valsts pienākums nodrošināt tādu izglītības sistēmu, kas veicina visiem, tai skaitā izglītojamiem no sociāli neaizsargātām ģimenēm, vienlīdzīgu izglītības pieejamību. Valstij ir pienākums nodrošināt visiem izglītojamiem vajadzīgos resursus un tehnisko aprikojumu, lai viņi neatkarīgi no materiālajām iespējām un sociālā stāvokļa varētu līdzvērtīgi gūt labumu no attālināto mācību programmām laikā, kad izglītības iestādes ir slēgtas Covid-19 pandēmijas dēļ.

Lieta Nr. 2021-23-01

[Par lietu](#)

[Spriedums](#)

[Preses relīze](#)

[Tiesneša video](#)

Satversmes tiesa 2022. gada 30. martā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-23-01 "Par Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 32. panta ceturtās un astotās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101. pantam".

Lietā tika vērtētas tiesību normas, kas ierobežo apcietināto personu tiesības piedalīties pašvaldību vēlēšanās.

Lieta tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka 2021. gada 5. jūnija pašvaldību vēlēšanu laikā pieteikuma iesniedzējs bija reģistrēts Ventspils valstspilsētas vēlēšanu sarakstā un viņa vēlēšanu apgabals bija šīs valstspilsētas pašvaldība. Pieteikuma iesniedzējs gribēja balsot savas pašvaldības vēlēšanās, tomēr apstrīdētās normas viņam to liedza, jo pieteikuma iesniedzēja atrašanās vieta bija ārpus Ventspils valstspilsētas vēlēšanu apgabala teritorijas. Proti, pieteikuma iesniedzējam kā drošības līdzeklis bija piemērots apcietinājums un vēlēšanu laikā viņš atradās Rīgas Centrālcietumā. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka tādējādi nepamatoti ierobežotas viņa tiesības vēlēties pašvaldību.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka vēlēšanu tiesības nodrošina pilsoņu pārstāvību valsts un pašvaldību darbībā un ir viens no demokrātiskas valsts pamatelementiem. Ikvienu pilsoņa balsstiesībām ir nozīme. Katra pilsoņa balss ir cieņas un pilsoniskās

atbildības apliecinājums pret savu valsti. Ir būtiski, lai savas balsstiesības varētu izmantot katrs pilsonis, un valstij ir pienākums gādāt, lai tiesības piedalīties pašvaldību vēlēšanās būtu praktiski īstenojamas bez nepamatotiem ierobežojumiem.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētās normas ierobežo apcietināto personu tiesības piedalīties pašvaldību vēlēšanās, ja šo personu atrašanās vieta nesakrīt ar tā vēlēšanu apgabala teritoriju, kura vēlēšanu sarakstā šīs personas ir reģistrētas. Šāds pamattiesību ierobežojums neaizsargā nevienu svarīgu sabiedrības interesi. Tā kā apstrīdētajās normās noteiktajam pamattiesību ierobežojumam nav leģitīma mērķa, tas neatbilst Satversmes 101. panta pirmajai daļai un otrās daļas pirmajam teikumam.

Vienlaikus Satversmes tiesa vērsa likumdevēja uzmanību uz to, ka Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 32. panta ceturtā daļa ierobežo arī to personu tiesības, kuras veselības stāvokļa dēļ nevar ierasties vēlēšanu telpās. Arī šīs personas pašvaldību vēlēšanās var balsot tikai tādā gadījumā, ja to atrašanās vieta ir tā vēlēšanu apgabala teritorijā, kura vēlēšanu sarakstā šīs personas reģistrētas. Līdz ar to Saeimai ir nepieciešams apsvērt pamattiesību ierobežojuma satversmību arī attiecībā uz minētajām personām.

Demokrātiskā tiesiskā valsti nav pieļaujama tāda situācija, kurā bez leģitīma mērķa tiek ierobežotas pilsoņu tiesības balsot pašvaldību vēlēšanās.

Lieta Nr. 2021-24-03

[Par lietu](#)

[Spriedums](#)

[Preses relīze](#)

[Preses konference](#)

Satversmes tiesa 2022. gada 10. martā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-24-03 "Par Ministru kabineta 2020. gada 9. jūnija noteikumu Nr. 360 "Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai" 24.¹⁸ punkta (redakcijā, kas bija spēkā no 2021. gada 7. aprīļa līdz 1. jūnijam) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam".

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas noteica, ka tirdzniecības centrā, kura kopējā tirdzniecībai atvēlētā platība ir lielāka par 7000 m², (turpmāk – lielais tirdzniecības centrs) aizliegta veikalu darbība, izņemot noteiktu kategoriju veikalus.

Lieta tika ierosināta pēc konstitucionālajām sūdzībām, kuras iesniedza trīs komercsabiedrības. Viena no pieteikumu iesniedzējām nodarbojas armājsaimniecības preču mazumtirdzniecību specializētajos veikalos. Tās

veikals esot iekārtots lielā tirdzniecības centra telpās ar iespēju nodrošināt atsevišķu ārējo piekļuvi, taču uz šo veikalu neattiecoties apstrīdētajā normā noteiktie izņēmumi. Savukārt pārējās pieteikumu iesniedzējas ir lielo tirdzniecības centru īpašnieces, kuras iznomā telpas tirgotājiem un pakalpojumu sniedzējiem. Visas pieteikumu iesniedzējas uzskata, ka apstrīdētā norma nepamatoti ierobežo tiesības uz īpašumu, kā arī pārkāpj tiesiskās vienlīdzības principu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka izskatāmajā lietā izvērtējams tiesiskais regulējums, kuru veido vairākas apstrīdētās normas redakcijas – redakcija, kas bija spēkā no 2021. gada 7. aprīļa līdz 9. aprīlim (apstrīdētā norma 1), redakcija, kas bija spēkā no 2021. gada 10. aprīļa līdz 19. maijam (apstrīdētā norma 2) un redakcija, kas bija spēkā no 2021. gada 20. maija līdz 1. jūnijam (apstrīdētā norma 3).

Otrkārt, Satversmes tiesa secināja, ka Covid-19 infekcijas izplatības riska ziņā nav būtisku atšķirību starp lielā tirdzniecības centra veikalu, kurš ir norobežots no tirdzniecības centra koplietošanas telpām un kuram ir nodrošināta atsevišķa ārējā piekļuve, un jebkuru citu atsevišķās telpās iekārtotu veikalu, kuram ir atsevišķa ārējā piekļuve. Līdz ar to apstrīdētajā normā 1 un apstrīdētajā normā 2 ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmos mērķus vienlīdz efektīvi sasniegtu tāds tiesiskais regulējums, kas ļautu turpināt darbību arī lielā tirdzniecības centra veikalos, kuri var tikt norobežoti no tirdzniecības centra koplietošanas telpām un kuriem var nodrošināt atsevišķu ārējo piekļuvi. Tādējādi apstrīdētā norma 1 un apstrīdētā norma 2, ciktāl tās attiecas uz aizskarto tirgotāju, neatbilst Satversmes 105. panta pirmajam un trešajam teikumam, kā arī Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Treškārt, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētais regulējums traucēja lielā tirdzniecības centra īpašnieka tiesības izmantot īpašumu pēc saviem ieskatiem. Tomēr labumu no apstrīdētā regulējuma guva visa sabiedrība – tas pasargāja gan cilvēkus no saslimšanas, gan arī veselības aprūpes sistēmu no pārslodzes. Ievērojot Covid-19 infekciju izraisošā vīrusa izplatību un tās radītos draudus veselības sistēmai, atsevišķu komersantu likumiskās intereses nevar tikt nostādītas augstāk par visas sabiedrības interesēm. Līdz ar to apstrīdētais regulējums, ciktāl tas attiecas uz lielā tirdzniecības centra īpašnieku, atbilst Satversmes 105. panta pirmajam un trešajam teikumam.

Visbeidzot Satversmes tiesa norādīja, ka lielais tirdzniecības centrs lieluma un attiecīgi arī epidemioloģiskās drošības ziņā ir salīdzināms ar tādiem atsevišķās telpās iekārtotiem veikaliem, kuru platība ir lielāka par 7000 m² (turpmāk – lielais veikals). Apstrīdētā regulējuma spēkā esības laikā lielā veikala telpās tirdzniecība varēja notikt, ievērojot epidemioloģiskās drošības prasības. Turpretim lielā tirdzniecības centra telpās tirdzniecība nevarēja notikt, izņemot veikalus, uz kuriem attiecināmi apstrīdētajā regulējumā noteiktie izņēmumi. Tiesa secināja, ka

ar apstrīdēto regulējumu paredzētajai atšķirīgajai attieksmei nav leģitīma mērķa. Līdz ar to apstrīdētais regulējums, ciktāl tas attiecas uz lielā tirdzniecības centra īpašnieku, neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

**Kad pastāv nenoteiktība
un ir nepieciešama valsts tūlītēja
rīcība, normatīvo aktu izdevējs
šaubu gadījumā drīkst no
vairākām iespējamām regulējuma
alternatīvām izvēlēties to, kas
ar augstāku varbūtības pakāpi
nodrošinās personu vai sabiedrības
tiesību un interešu aizsardzību.
Tomēr tas nenozīmē, ka normatīvo
aktu izdevējs būtu atbrīvots
no pienākuma noskaidrot
un izvērtēt šīs alternatīvas.**

Lieta Nr. 2021-25-03

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

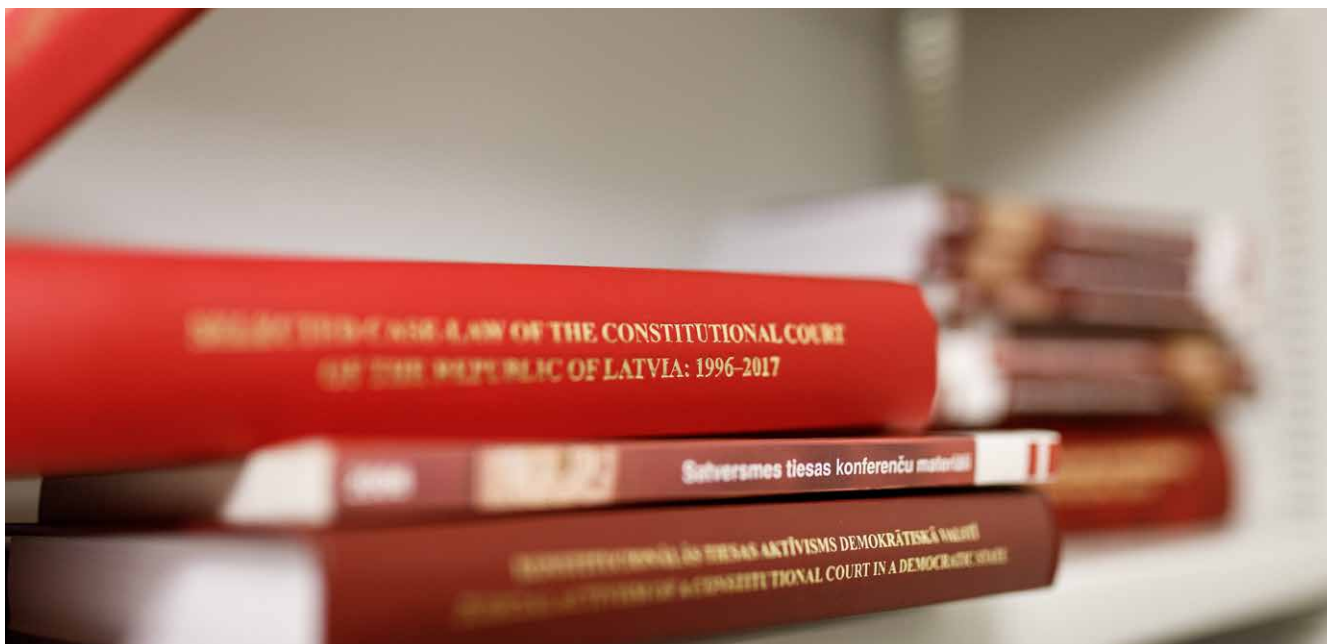
Tiesneša video

Satversmes tiesa 2022. gada 25. martā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-25-03 "Par Ministru kabineta 2011. gada 8. novembra noteikumu Nr. 859 "Noteikumi par privātpersonai atlīdzināmo juridiskās palīdzības izmaksu maksimālo apmēru" 3., 4. un 5. punkta (redakcijā, kas bija spēkā no 2015. gada 8. maija līdz 2020. gada 9. aprīlim) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam".

Lietā tika vērtētas tiesību normas, kas noteic privātpersonai atlīdzināmo juridiskās palīdzības izdevumu maksimālo apmēru.

Lietā tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pret pieteikuma iesniedzēju tika ierosināta administratīvā pārkāpuma lieta un tai tika piemērots sods. Lai aizstāvētu savas tiesības, pieteikuma iesniedzēja esot saņēmusi juridisko palīdzību, ko sniedzis zvērināts advokāts. Pēc tam, kad administratīvā pārkāpuma lietā konstatēta iestādes prettiesiska rīcība, pieteikuma iesniedzēja vērsusies iestādē un tiesā, lai saņemtu juridiskās palīdzības izdevumu atlīdzinājumu. Lai gan juridiskās palīdzības izdevumi bijuši vairāk nekā 22 tūkstoši *euro*, atbilstoši apstrīdētajām normām tikuši atlīdzināti vien 421,86 *euro*. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka atlīdzinājuma apmērs ir nesamērīgi mazs un ka apstrīdētās normas tādējādi neatbilst tiesībām uz taisnīgu tiesu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka no Satversmes 92. panta pirmā teikuma valstij izriet pienākums taisnīgi

noregulēt juridiskās palīdzības izdevumu atlīdzināšanu. Lai nodrošinātu tiesas pieejamību un tiesības uz kvalificētu juridisko palīdzību, likumdevējam jānosaka tāds tiesiskais regulējums, kas nodrošina iespēju saņemt ar juridisko palīdzību saistīto nepieciešamo izdevumu atlīdzinājumu saprātīgā apmērā.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka Ministru kabinetam ir rīcības brīvība noteikt apmēru, kādā atlīdzināmi ar juridisko palīdzību saistītie izdevumi. Tomēr tiesiskajam regulējumam ir jābūt tādam, kas tiesību normu piemērotājam ļautu vērtēt katru individuālo ar juridiskās palīdzības izdevumu atlīdzinājumu saistīto gadījumu un, ņemot vērā lietā radušos nepieciešamo izdevumu objektīvu pamatotību, noteikt to atlīdzinājumu saprātīgā apmērā. Tādējādi tiktu nodrošināts līdzsvars starp valsts finanšu līdzekļu efektīvu izmantošanu un personas tiesībām uz pieeju tiesai un tiesībām uz kvalificētu juridisko palīdzību.

Treškārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka atbilstoši tiesiskas valsts principam tiesiskajam regulējumam ir jābūt tādam, kas neattur personu no vērsšanās tiesā vispār vai nerada tādu situāciju, ka pēc tiesas procesa persona nonāk finansiāli neizdevīgākā situācijā nekā pirms tam, ja personai radušies izdevumi ir bijuši objektīvi pamatoti un nepieciešami. Tiesa arī piebilda, ka Ministru kabinetam ir pienākums periodiski apsvērt, vai tā noteiktais ar juridisko palīdzību saistīto izdevumu atlīdzinājuma apmērs ir samērīgs un joprojām atbilst sociālajai realitātei.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa secināja, ka Ministru kabinets nav pienācīgi noteicis tiesisko regulējumu, kas paredz ar juridisko palīdzību saistīto nepieciešamo izdevumu atlīdzinājumu saprātīgā apmērā. Līdz ar to apstrīdētās normas, ciktāl tās neparedz ar juridisko palīdzību saistīto nepieciešamo izdevumu atlīdzinājumu saprātīgā apmērā, neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam. Vienlaikus tiesa atzina, ka Satversmei neatbilst ne tikai tiesiskais

regulējums, kas bija spēkā no 2015. gada 8. maija līdz 2020. gada 9. aprīlim, bet arī regulējums, kas ir spēkā kopš 2020. gada 10. aprīļa.

Tiesības saņemt ar juridisko palīdzību saistīto nepieciešamo izdevumu atlīdzinājumu saprātīgā apmērā ir būtisks tiesību uz pieeju tiesai elements.

Lietā Nr. 2021-27-01

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Atsevišķās domas: 1; 2.

Satversmes tiesa 2022. gada 21. aprīlī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-27-01 "Par Būvniecības likuma pārejas noteikumu 4. punkta pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 106. panta pirmajam teikumam".

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas prasa iegūt otrā līmeņa profesionālo augstāko izglītību patstāvīgās prakses tiesību iegūšanai būvniecības jomā būvzinieņa profesijā.

Lietā tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniedzējs savulaik ieguvis būvprakses sertifikātu un patstāvīgās prakses tiesības ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmu projektēšanā. Tomēr likumdevējs vēlāk esot paredzējis, ka patstāvīgās prakses tiesību iegūšanai projektēšanā nepieciešama otrā līmeņa profesionālā augstākā izglītība. Savukārt no apstrīdētās normas izrietot, ka minētā izglītība jāiegūst līdz 2020. gada 31. decembrim. Tā kā pieteikuma iesniedzējs šo prasību neesot izpildījis, viņš zaudējis patstāvīgās prakses tiesības. Pieteikuma

iesniedzējs uzskata, ka tādējādi nesamērīgi ierobežotas viņa tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un pārkāpts tiesiskās pašlāvības princips. Turklāt neesot ievērots arī tiesiskās vienlīdzības princips, jo salīdzināmā situācijā – attiecībā uz inženierizpēti – paredzētas tiesības turpināt patstāvīgu praksi ar pirmā līmeņa profesionālo augstāko izglītību.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka saskaņā ar Satversmes ievadu ikvienam ir pienākums rūpēties par sevi, saviem tuviniekiem un sabiedrības kopējo labumu. Tā pamatā ir darba tikums kā cilvēka ētiska izvēle attieksmē pret darbu, darba uztvere un darba nozīmes apzināšanās savā dzīvē. Darba tikumu juridiski stiprina nodarbošanās brīvība, kas ietverta Satversmes 106. pantā. Tiesa arī uzsvēra, ka nodarbošanās ir cilvēka pašsaglabāšanās un pašattīstības izpausme. Ar darbu cilvēki var ne tikai nodrošināt sev iztiku, bet arī izpausties kā radošas būtnes, darba procesā veidojot daļu savas identitātes un pašcieņas.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka būvdarbu vadītājs, būvinženieris un būveksperts ir būvniecības jomā reglamentētās profesijas. Savukārt projektēšana ir viena no būvniecības jomā reglamentētās profesijas specialitātēm, kurās iespējams iegūt patstāvīgās prakses tiesības. Minētās tiesības ļauj personai patstāvīgi izstrādāt būvniecības ieceres realizācijai nepieciešamos dokumentus un vadīt to personu darbu, kurām šādu tiesību nav. Tādējādi patstāvīgās prakses tiesības nozīmē projektētāja papildu tiesības strādāt savā profesijā pašpietiekamā veidā un tās kā profesijas fundamentāls aspekts ir atsevišķi aizsargājamas.

Treškārt, Satversmes tiesa konstatēja, ka saskaņā ar apstrīdēto normu personas, kuras ieguvušas patstāvīgās prakses tiesības būvniecības jomā būvinženiera profesijā un kurām ir pirmā līmeņa profesionālā augstākā izglītība būvinženiera studiju programmā, ir tiesīgas turpināt patstāvīgu praksi inženierizpētē bez laika ierobežojuma, bet projektēšanā vai būvekspertizē – ne ilgāk kā līdz 2020. gada 31. decembrim. Tādējādi, lai saglabātu patstāvīgās prakses tiesības projektēšanā, personām minētajā termiņā jāiegūst otrā līmeņa profesionālā augstākā izglītība noteiktās studiju programmās.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa secināja, ka otrā līmeņa profesionālās studiju programmas apguvei varētu būt pozitīva ietekme uz konkrēto būvspeciālistu – projektētāju ar patstāvīgās prakses tiesībām – darba kvalitāti. Personas izglītības līmeņa paaugstināšana sekmē personas spējas kvalitatīvi veikt tai uzticēto darbu, attiecīgi nodrošinot arī citu cilvēku tiesību ievērošanu un sabiedrības drošības interešu aizsardzību. Šos mērķus nevar sasniegt ar citiem, saudzējošākiem līdzekļiem. Turklāt apstrīdētajā normā noteiktais pārejas periods bija pietiekami ilgs, lai personai būtu reālas iespējas iegūt prasīto izglītību, ja vien tā aktīvi izmantoja tai sniegtās iespējas un aizstāvēja savas tiesības. Līdz ar to apstrīdētā norma atbilst Satversmes 1. pantam un 106. panta pirmajam teikumam.

Vienlaikus Satversmes tiesa atzina, ka personas, kuras bija ieguvušas pirmā līmeņa augstāko profesionālo izglītību un vēlējās turpināt patstāvīgu praksi inženierizpētē, projektēšanā vai būvekspertizē, atradās vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Tomēr likumdevējs pret šīm personām paredzējis atšķirīgu attieksmi, nosakot, ka inženierizpētē atšķirībā no projektēšanas un būvekspertizes personas drīkst turpināt patstāvīgu praksi ar pirmā līmeņa profesionālo augstāko izglītību. Šai atšķirīgajai attieksmei nav leģitīma mērķa, tādēļ apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs pievienoja spriedumam atsevišķas domas. Tajās norādīts, ka likumdevējs nav atbilstoši labas likumdošanas principam pamatojis to, kāpēc personām ar pirmā līmeņa profesionālo augstāko izglītību un pieredzi nozarē būtu nepieciešams uzlikt pienākumu iegūt otrā līmeņa profesionālo augstāko izglītību.

Atsevišķās domas spriedumam pievienoja arī Satversmes tiesas tiesnesis Jānis Neimanis. Likumdevējs neesot pamatojis, ka uz personām ar pirmā līmeņa profesionālo augstāko izglītību bija nepieciešams attiecināt apstrīdētajā normā paredzētos ierobežojumus.

Personas izglītības līmeņa paaugstināšana sekmē personas spējas kvalitatīvi veikt tai uzticēto darbu.

Lieta Nr. 2021-31-0103

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Satversmes tiesa 2022. gada 27. oktobrī pasludināja spriedumu lietā Nr. 2021-31-0103 "Par Elektroenerģijas tirgus likuma 31.³ panta pirmās un trešās daļas, kā arī Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra noteikumu Nr. 560 "Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamās energoresursus, kā arī par cenu noteikšanas kārtību un uzraudzību" 21.3., 28., 30., 31., 48.4. punkta un 3. pielikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam".

Lietā tika vērtētas tiesību normas, kas elektroenerģijas obligātā iepirkuma ietvaros biogāzes elektrostacijām nosaka prasības enerģijas ražošanas lietderībai un lietderīgai siltumenerģijas izmantošanai.

Lieta tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniedzējas ir komersanti, kuriem piešķirtas tiesības obligātā iepirkuma ietvaros pārdot elektroenerģiju, kas saražota, pārstrādājot biogāzi. Pieteikuma iesniedzējas esot tiesīgas obligātā

iepirkuma ietvaros pārdot tikai to elektroenerģiju, kas atzīstama par saražotu koģenerācijā. Šādas elektroenerģijas noteikšanai tiekot aprēķināts faktiskais kopējais elektrostacijas lietderības rādītājs. Viens no aprēķina mainīgajiem lielumiem esot lietderīgi izmantotā siltumenerģija. Nesasniedzot apstrīdētājās normās noteikto lietderības rādītāju, pieteikuma iesniedzējas esot spiestas daļu elektroenerģijas pārdot par zemāku cenu. Tā kā pieteikuma iesniedzējas nevarot izpildīt prasības attiecībā uz siltumenerģijas lietderīgu izmantošanu, būtiski samazinoties pieteikuma iesniedzēju ieņēmumi. Tādējādi apstrīdētās normas nesamērīgi ierobežojot tiesības uz īpašumu un pārkāpjot tiesiskās paļāvības principu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa izbeidza tiesvedību daļā par Elektroenerģijas tirgus likuma 31.³ panta trešās daļas, kā arī Ministru kabineta noteikumu Nr. 560 21.3. apakšpunkta un 3. pielikuma satversmību, jo nekonstatēja pieteikuma iesniedzēju pamattiesību aizskārumu. Savukārt daļā par Elektroenerģijas tirgus likuma 31.³ panta pirmās daļas satversmību tiesvedība tika izbeigta, jo pieteikuma iesniedzējas bija nokavējušas pieteikuma iesniegšanas termiņu. Vienlaikus tiesa paplašināja prasījumu un vērtēja arī Ministru kabineta noteikumu Nr. 560 21.6. apakšpunkta satversmību.

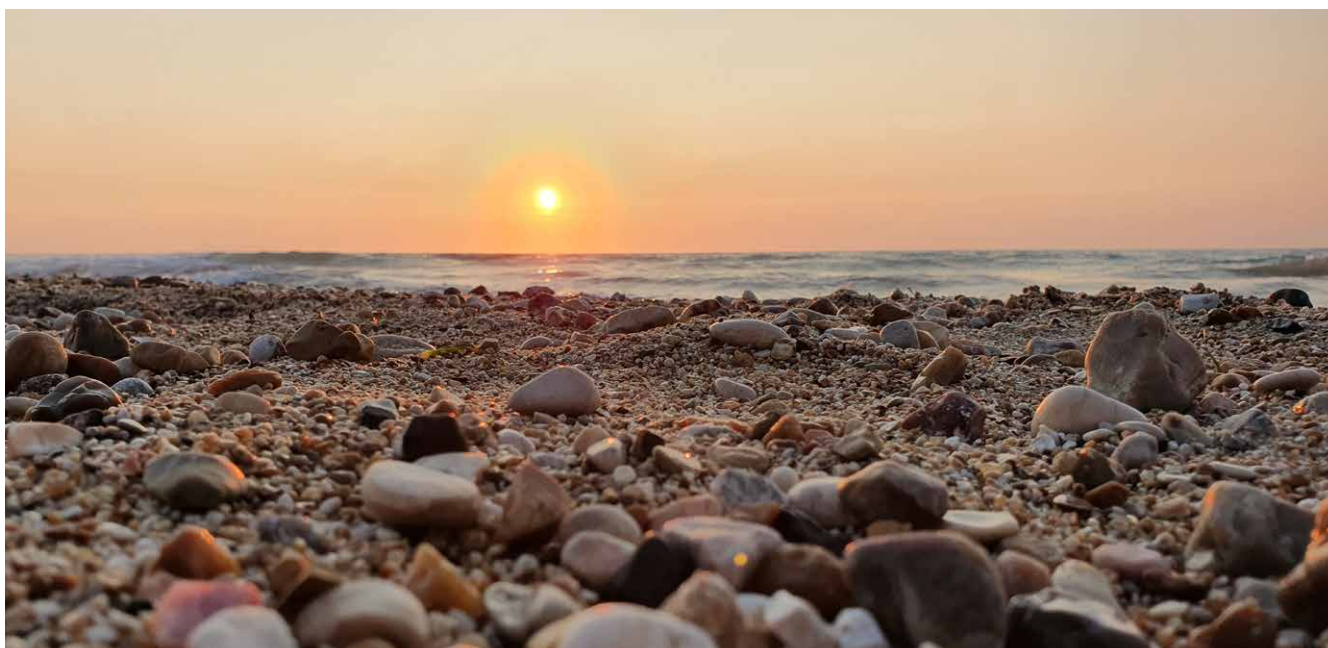
Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka pašreizējās paaudzes un nākamo paaudžu iespējas dzīvot labvēlīgā vidē ir atkarīgas no valstu gatavības īstenot ilgtspējīgu attīstību, aizsargājot Zemes klimata sistēmu, paredzot un novēršot vai neitralizējot klimata pārmaiņu cēloņus un mazinot to kaitīgo ietekmi. Energoefektivitāte, kas ietver arī siltumenerģijas lietderīgu izmantošanu, ir viens no klimata mērķu sasniegšanas instrumentiem.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētās normas kalpo sabiedrības kopējām interesēm par efektīvu un mērķtiecīgu valsts atbalsta sniegšanu elektroenerģijas ražotājiem, kuri izmanto atjaunojamus energoresursus, neliekot galapatērētājiem pārmaksāt

par izmantoto elektroenerģiju. Apstrīdētās normas ir mudinājušas elektroenerģijas ražotājus dažādot savu uzņēmējdarbību, lai arī turpmāk saņemtu valsts atbalstu. Tomēr pieteikuma iesniedzējas nav varējušas sasniegt kopējo enerģijas ražošanas lietderības rādītāju no tām neatkarīgu iemeslu dēļ. Proti, biogāzes ražošanai nemitīgi nepieciešams siltums, kura apjoms mainās sezonāli. Tāpat arī biogāzes enerģētiskā vērtība ir atšķirīga atkarībā no ražotājiem pieejamā biogāzes izejvielu klāsta. Arī elektrostaciju novietojums var ietekmēt to iespējas piesaistīt siltuma patērētājus. Tiesa uzsvēra, ka pastāv alternatīvi līdzekļi, kas ļautu ņemt vērā mainīgos apstākļus, kuri ietekmē enerģijas ražošanas lietderību. Līdz ar to Ministru kabineta noteikumu Nr. 560 21.6. apakšpunkts, 28., 30. un 31. punkts nesamērīgi ierobežo personu pamattiesības un tādēļ neatbilst Satversmes 105. panta pirmajam teikumam.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka Ministru kabineta noteikumu Nr. 560 48.4. apakšpunkts pilnvaro Būvniecības valsts kontroles biroju atcelt komersantam piešķirtās obligātā iepirkuma tiesības, ja ražotājs nenodrošina lietderīgu siltumenerģijas izmantošanu. Gadījumos, kad likumdevējs nosaka ražotājiem izpildāmas prasības, attiecīgā norma ir piemērota tam, lai izslēgtu negodprātīgus un nesaimnieciskus ražotājus no obligātā iepirkuma sistēmas. Līdz ar to Ministru kabineta noteikumu Nr. 560 48.4. apakšpunkts atbilst Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam.

**Latvijai ir saistoši
siltumnīcefekta gāzu
samazināšanas rādītāji,
citstarp arī lauksaimniecības jomā.
Šo mērķu sasniegšanai būtiska
loma ir biogāzes elektrostacijām.**

Lieta Nr. 2021-32-0103

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Atsevišķās domas

Satversmes tiesa 2022. gada 5. maijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-32-0103 “Par Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta pirmās daļas 10. punkta un Ministru kabineta 2007. gada 27. novembra noteikumu Nr. 800 “Izmeklēšanas cietuma iekšējās kārtības noteikumi” 4. pielikuma 10. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101. panta pirmajam teikumam un 106. panta pirmajam teikumam”.

Lietā tika vērtētas tiesību normas, kas noteic priekšmetus, kurus drīkst glabāt apcietinātais.

Lieta tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniedzējs ar pirmās instances tiesas spriedumu, kas nav stājies likumīgā spēkā, notiesāts citstarp ar brīvības atņemšanas sodu un viņam noteikts drošības līdzeklis – apcietinājums. Būdam apcietinājumā, pieteikuma iesniedzējs lūdzis izmeklēšanas cietuma priekšnieka atļauju izmantot personisko datortechniku ar pieeju internetam. Tomēr lūgums noraidīts, jo apstrīdētās normas neparedz apcietinātā tiesības izmantot šādu priekšmetu. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka tādējādi pārkāptas tiesības piedalīties valsts un pašvaldību darbībā un tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos, jo aizliegums izmantot datortechniku ar pieeju internetam viņam liedzot attālināti pildīt pašvaldības domes deputāta pienākumus.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētās normas, liedzot izmantot personisko datortechniku ar pieeju internetam, ierobežo apcietinājumā esošam

pašvaldības deputātam iespēju piedalīties attālinātās domes un tās komiteju sēdēs. Proti, viņam ir ierobežota iespēja izteikties, uzdot jautājumus, iegūt informāciju un izmantot savas balsstiesības. Tādējādi pašvaldības deputātam tiek liegtas nozīmīgākās tiesības, kas saistītas ar viņa dalību pašvaldības darbā.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka liegums apcietinātai personai izmantot personisko datortechniku ar pieeju internetam ir noteikts sabiedrības interesēs, lai novērstu kārtības un drošības apdraudējumus, kā arī nodrošinātu netraucētu kriminālprocesa norisi. Iekams kriminālprocess konkrētajā lietā nav noslēdzies, pastāv iespējamība, ka persona, kura tiek turēta aizdomās vai ir apsūdzēta, varētu to ietekmēt, tādējādi apdraudot kriminālprocesa intereses un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu.

Treškārt, kā uzsvēra Satversmes tiesa, nododot apcietinātajam lietošanā datortechniku ar pieeju internetam, tiktu apdraudēta ieslodzītajiem noteikto ierobežojumu ievērošana. Turklāt laiks, kas pieteikuma iesniedzējam būtu nepieciešams darbam ar datortechniku, nav savienojams ar apcietinājuma izpildi. Proti, atrašanās apcietinājumā izmeklēšanas cietumā nozīmē to, ka personai obligātā kārtā vienlīdzīgi ar citiem apcietinātajiem ir jāievēro izmeklēšanas cietumā noteiktā dienas kārtība un saziņas tiesību ierobežojumi, bet ne pašvaldības domes noteiktā kārtība vai darba laiks.

Ņemot vērā gan to, ka apcietinājums un no tā izrietošie tiesību ierobežojumi ir terminēti un to piemērošanas nepieciešamība tiek regulāri pārskatīta, gan arī to, ka pašvaldības deputāts, atrodoties apcietinājumā, nevar pilnvērtīgi īstenot visas savas tiesības un pienākumus, Satversmes tiesa secināja, ka nelabvēlīgās sekas, kas personai rodas apstrīdētajās

normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma rezultātā, nav lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma gūst sabiedrība kopumā. Tādējādi apstrīdētās normas atbilst Satversmes 101. panta pirmajam teikumam un 106. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas tiesnesis Jānis Neimanis pievienoja spriedumam atsevišķās domas. Tiesnesis nepiekrīt secinājumam, ka pašvaldības deputāta amata izpilde ietilpst Satversmes 106. pantā noteikto pamattiesību – tiesību uz nodarbošanos – tvērumā. Tiesai esot vajadzējis pārbaudīt apstrīdēto normu atbilstību tikai Satversmes 101. pantam, vērtējot to nevis kā personas pamattiesību garantiju, bet kā garantiju tam, ka pašvaldības deputāts var īstenot viņam uzticētās tiesības līdzdarboties publiskās varas īstenošanā.

**Apcietinājuma piemērošana
ir saistīta ar dažādiem
ierobežojumiem, kuri pēc sava
rakstura ir objektīvi
un reizē arī neizbēgami.
Pretējā gadījumā nebūtu nozīmes
piemērot apcietinājumu,
jo netiktu sasniegts tā mērķis.**

Lieta Nr. 2021-33-0103

[Par lietu](#)

[Spriedums](#)

[Preses relīze](#)

[Tiesneša video](#)

Satversmes tiesa 2022. gada 26. maijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-33-0103 “Par Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 4. panta pirmās daļas 8. punkta, Izglītības likuma 1. panta 1.¹ un 12.⁴ punkta, 14. panta 45. punkta, kā arī Ministru kabineta 2020. gada 9. jūnija noteikumu Nr. 360 “Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai” 27.1.3. apakšpunkta, 32.⁷ punkta 2. apakšpunkta un 32.⁷ punkta 3. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 112. pantam”.

Lietā tika vērtētas tiesību normas, kas regulē izglītības procesa organizāciju Covid-19 infekcijas izplatīšanās laikā.

Lietā tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības, kuru iesniedza vairāki skolēni. Pieteikuma iesniedzēji norādīja, ka apstrīdētās normas paredzēja vispārējās izglītības iegūšanu attālinātās mācībās arī pēc tam, kad beidzās valstī izsludinātā ārkārtējā situācija. Mācoties attālināti, mācību priekšmetu saturs tiek samazināts, tāpēc skolēni nesaņemot kvalitatīvu izglītību. Turklāt skolēniem esot atņemtas iespējas savstarpēji komunicēt, sportot, radoši attīstīties un pilnveidoties. Izglītības iestāžu slēgšana esot uzskatāma par galējo līdzekli un būtu apsverama vienīgi tad, ja nepastāv

alternatīvas. Tomēr, pieņemot apstrīdētās normas, pienācīgs iespējamo alternatīvu izvērtējums neesot veikts. Tādējādi tikušas nesamērīgi ierobežotas tiesības uz izglītību.

Pirmkārt, Satversmes tiesa izbeidza tiesvedību daļā par Izglītības likuma 14. panta 45. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 112. pantam, jo šī tiesību norma attiecas uz izglītības procesa organizāciju pēc Covid-19 infekcijas izplatīšanās beigām un attiecībā uz pieteikuma iesniedzējiem nav tikusi piemērota.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka izglītības sistēmai jābūt pietiekami elastīgai, lai tā spētu reaģēt uz Covid-19 pandēmijas radītajiem izaicinājumiem. No vienas puses, valstij jā rūpējas par to, lai tā izpildītu savu pienākumu aizsargāt cilvēku veselību. No otras puses, valstij no tiesībām uz izglītību izriet pienākumi, kuriem jābūt izpildītiem arī Covid-19 infekcijas izplatīšanās apstākļos neatkarīgi no valsts iespējām, resursiem, epidemioloģiskās situācijas un citiem apstākļiem. Proti, valstij ir jānodrošina piekļuve izglītības iestādei un mācību programmām ikvienam bez diskriminācijas; jānodrošina, ka piedāvātās izglītības programmas atbilst starptautiskajos līgumos par tiesībām uz izglītību noteiktajiem mērķiem; jāgarantē obligātā pamatzglītības ieguve.

Treškārt, Satversmes tiesa noraidīja pieteikuma iesniedzēju argumentu, ka attālināto mācību īstenošana būtu pieļaujama vienīgi valstī izsludinātās ārkārtējās situācijas laikā. Tas vien, ka valstī nav izsludināta ārkārtējā situācija, vēl nenozīmē, ka vairs nepastāvētu tādi būtiski draudi personu veselībai un labklājībai, kuru novēršanai ir nepieciešama steidzama valsts rīcība. Īstenojot attālinātās mācības, likumdevējs nodrošināja tiesības uz izglītību laikā, kad Covid-19 infekcija turpināja strauji izplatīties un personu pulcēšanās varēja radīt infekcijas nekontrolētas izplatības riskus.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa secināja, ka informācijas un komunikācijas tehnoloģijas piedāvā jaunas iespējas pielāgot izglītības sistēmu, lai tā spētu darboties arī Covid-19 infekcijas izplatības izraisītajā jaunajā realitātē. Līdz ar to valstij ir pienākums nodrošināt visiem izglītojamiem vajadzīgos resursus un tehnisko aprīkojumu, lai viņi neatkarīgi no materiālajām iespējām un sociālā stāvokļa varētu līdzvērtīgi gūt labumu no attālināto mācību programmām. Tiesa arī norādīja uz nepieciešamību apsvērt riskus, kas saistīti ar interneta resursu, tehniskā aprīkojuma un piemērotas mācību vides pieejamību, jo to nepietiekama nodrošinājuma gadījumā rodas diskriminācijas draudi izglītojamo starpā.

Visbeidzot Satversmes tiesa uzsvēra, ka izglītības kvalitātes samazinājums ir attaisnojams tikai ar īpašiem apstākļiem, konkrētajā gadījumā – ar Covid-19 infekcijas izplatīšanās izraisītajām sekām. Vienlaikus tiesa piebilda, ka pienākums sekmēt bērna tiesību uz izglītību īstenošanu un sniegt viņam atbalstu izglītības procesā ir ne vien valstij, bet arī bērna vecākiem vai citām personām, kas īsteno viņa aizgādību.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētais regulējums, ciktāl tas attiecas uz izglītības procesa organizāciju Covid-19 infekcijas izplatīšanās laikā, atbilst Satversmes 112. pantam.

Dažādi ārkārtēji apstākļi, tādi kā Covid-19 pandēmija, ir izaicinājums valstij attiecībā uz pamattiesību nodrošināšanu.

Lieta Nr. 2021-40-0103

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Satversmes tiesa 2022. gada 8. jūnijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-40-0103 "Par Aizturēto personu turēšanas kārtības likuma 7. panta ceturtās daļas 2. punkta un Ministru kabineta 2006. gada 10. janvāra noteikumu Nr. 38 "Noteikumi par īslaicīgās aizturēšanas vietā ievietoto personu uztura, mazgāšanas un personīgās higiēnas līdzekļu nodrošinājuma normām" 4. pielikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 95. panta otrajam teikumam".

Lietā tika vērtēts tiesiskais regulējums, kas neparedz aizturētajai personai izsniegt spilvenu un dvieļi.

Lietā tika ierosināta pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma. Tajā norādīts, ka, aizturētajiem neizsniedzot spilvenu un dvieļi, tiek pārkāpts cietsirdīgas un cilvēka cieņu pazemojošas izturēšanās aizliegums.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka apstākļi brīvības atņemšanas vietā (tostarp īslaicīgās aizturēšanas vietā) drīkst būt vien tiktāl ierobežojoši, ciktāl tas atbilst brīvības atņemšanas vietas būtībai. Šie apstākļi nedrīkst būt cietsirdīgi vai apkaunojoši, nonicinoši vai pazemojoši. Proti, tiem ir jāatbilst cilvēka cieņai. Tiesa arī piebilda, ka sabiedrības attīstības gaitā mainās izpratne par to, kāda izturēšanās ir uzskatāma par cilvēka cieņai atbilstošu.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka ikkatram cilvēkam ir būtisks kvalitatīvs un pietiekami ilgs miegs. Miega kvalitātes neatņemama sastāvdaļa ir pareiza galvas un kakla pozicionēšana. Spilvena galvenais uzdevums miega laikā ir atbalstīt mugurkaula kakla daļu neitrālā stāvoklī. Ja pāris stundas miega bez spilvena tipiskā gadījumā nesasniedz cietsirdīgas vai cieņu pazemojošas izturēšanās līmeni, tad vairākas šādā stāvoklī pavadītas nakts var radīt aizturētajai personai veselības traucējumus un pasliktināt tās labsajūtu. Turklāt spilvena neesība var radīt personai ne tikai fiziskas, bet arī psihiskas ciešanas un dziļu aizvainojuma sajūtu. Šādi apstākļi jau paši par sevi funkcionē kā daļa no soda, neraugoties uz personas nevainīguma prezumpciju. Tādējādi tiek īstenota cietsirdīga un cilvēka cieņu pazemojoša izturēšanās pret personu. Līdz ar to apstrīdētā likuma norma, ciktāl

tā neparedz aizturētajām personām piešķirt spilvenu, neatbilst Satversmes 95. panta otrajam teikumam.

Treškārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka patiesi humāna vide nav iespējama bez iespējas uzturēt tīru savu ķermeni. Nespēja nomazgāties pakļauj personu pazemojumam un veselības apdraudējumam, kā arī var radīt psihiskas ciešanas un dziļu aizvainojuma sajūtu. Viens no līdzekļiem, kas nepieciešams ķermeņa higiēnas uzturēšanai, ir dvieļis. Tiesa norādīja, ka likumdevēja dotajā pilnvarojumā Ministru kabinetam nebija liegts noteikt, ka aizturētajām personām izsniedzams arī dvieļis; tieši pretēji – šāda rīcība atbilstu pilnvarojuma būtībai. Ministru kabinetam bija jāizvērtē, cik ilgi personas tiek turētas īslaicīgās aizturēšanas vietās un kas tām nepieciešams, lai būtu nodrošināta šīs uzturēšanās atbilstība cilvēka cieņas principam. Proti, higiēnai nepieciešamos līdzekļus nedrīkst piešķirt formāli, apejoties ar tos saņemošo personu kā ar objektu. Nenosakot, ka personām īslaicīgās aizturēšanas vietā piešķirams dvieļis, Ministru kabinets ir pārkāpis cietsirdīgas un cilvēka cieņu pazemojošas izturēšanās aizliegumu. Līdz ar to apstrīdētais Ministru kabineta noteikumu regulējums, ciktāl tas neparedz aizturētajām personām piešķirt dvieļi, neatbilst Satversmes 95. panta otrajam teikumam.

Spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās aizliegums ir civilizācijas vērtība, kas cieši saistīta ar cilvēka cieņu ievērošanu.

Lieta Nr. 2021-41-01

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Satversmes tiesa 2022. gada 15. decembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-41-01 "Par likuma "Par tiesu varu" 55. panta 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101. panta pirmajai daļai un 106. panta pirmajam teikumam".

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas liedz personai, pret kuru kriminālprocess izbeigts uz nereabilitējoša pamata, būt par tiesneša amata kandidātu.

Lietā tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniedzējs vēlas kandidēt uz tiesneša amatu, taču saskaņā ar apstrīdēto normu nav tiesīgs to darīt. Proti, pieteikuma iesniedzējs vairāk nekā pirms 20 gadiem ticis saukts pie kriminālatbildības par kriminālpārkāpumu, kas izdarīts aiz neuzmanības, taču pēc izlīguma ar cietušo viņš ticis atbrīvots no kriminālatbildības. Tā kā atbrīvošana no kriminālatbildības esot personu nereabilitējošs apstākļis, pieteikuma iesniedzējs uzskatāms par vainīgu pieļautā kriminālpārkāpuma izdarīšanā. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētajā normā paredzētais

ierobežojums nav samērīgs, jo tas balstīts uz nepamatotu priekšstatu, ka persona, kas reiz izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, nespēj mainīties. Tādējādi apstrīdētā norma neatbilstot tiesībām pildīt valsts dienestu un tiesībām brīvi izvēlēties nodarbošanos.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka visām valsts varu īstenojošajām institūcijām, bet jo īpaši tiesām savas funkcijas ir jāveic tādā veidā, lai tās baudītu sabiedrības uzticēšanos. Tikai tad, ja tiesu vara un tiesneši bauda sabiedrības uzticēšanos, ir iespējams pilnvērtīgi īstenot tiesas spriešanas funkciju. Proti, uzticēšanās tiesu varai ietekmē personu vēlmi ne tikai vērsties pēc palīdzības tiesā, bet arī pildīt tiesas pieņemtus nolēmumus. Tādēļ likumdevējam ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums rīkoties, lai nodrošinātu to, ka ikviens tiesnesis un tiesu vara kopumā bauda sabiedrības uzticēšanos.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka tiesnesim ir jānodrošina, lai viņa rīcību sabiedrība vērtētu kā nevainojamu, un šādai rīcībai un uzvedībai ir jāattaisno personu uzticēšanās tiesneša godprātībai. Ja tiesnesis publiski spriedumā nosoda to, ko pats dara privāti, tad viņš var zaudēt sabiedrības uzticēšanos un tādējādi ietekmēt arī sabiedrības uzticēšanos tiesu varai kopumā. Tas attiecas ne tikai uz personu, kura jau ir tiesneša amatā. Sabiedrības uzticēšanos tiesu varai negatīvā veidā var ietekmēt arī tas, ka par tiesnesi kļūst persona, kura pirms tam izdarījusi noziedzīgu nodarījumu.

Treškārt, Satversmes tiesa uzsvēra: tas, ka personas attieksme pret pašas izdarīto, kā arī vērtību sistēma laikā gaitā ir mainījusies, ne vienmēr nozīmē to,

ka persona var būt piemērota tiesneša amatam. Ja persona, kura kādreiz ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu ar nodomu (tīši) vai kuras izdarītais ir sasniedzis augstu kaitīguma pakāpi, kļūtu par tiesnesi, varētu rasties konflikts starp to, ka tiesnesim jābūt taisnīguma garantam, un to, ka viņš pats ir atļāvies ar tiesneša amatu nesavienojamu rīcību. Šādā gadījumā ir attaisnojams tas, ka attiecīgajai personai tiek liegts nākotnē kļūt par tiesneša amata kandidātu. Atšķirīga situācija ir tad, ja kriminālprocess pret personu ir izbeigts uz nereabilitējoša pamata, bet personas vaina ir izpaudusies kā neuzmanība. Tas kopsakarā ar citiem apsvērumiem, piemēram, to, ka personas izdarītā noziedzīgā nodarījuma kaitīguma pakāpe ir pietiekami zema un pēc tā izdarīšanas ir pagājis pietiekami ilgs laiks, liek apšaubīt to, ka katrā gadījumā šādas personas kļūšana par tiesneša amata kandidātu apdraudētu sabiedrības uzticēšanos tiesu varai.

Visbeidzot Satversmes tiesa secināja, ka lielākā daļa situāciju, uz kurām attiecas apstrīdētā norma, patiešām ir tādas, kas prasa minētajā normā paredzēto ierobežojumu. Taču likumdevēja izraudzītā izvēle visos gadījumos liegt tiesības kļūt par tiesneša amata kandidātu ikvienai personai, pret kuru kriminālprocess izbeigts uz nereabilitējoša pamata, neņemot vērā citus apsvērumus, norāda uz to, ka no tiesneša amata kandidātu loka varētu tikt izslēgtas arī tādas personas, kuras neapdraudētu sabiedrības uzticēšanos tiesu varai un demokrātisku valsts iekārtu. Līdz ar to apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 101. panta pirmajai daļai un 106. panta pirmajam teikumam.

**Tiesnešu rīcībai pat ārpus
savu darba pienākumu veikšanas
ir jābūt tādai, lai saglabātu un
vairotu sabiedrības uzticēšanos tiesu
varai. Tādējādi tiesnesim ir jāatbilst
augstiem uzvedības standartiem gan
profesionālajā,
gan arī privātajā dzīvē.**

Lieta Nr. 2021-43-01

Par lietu
Spriedums
Preses relīze

Satversmes tiesa 2022. gada 3. novembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-43-01 "Par Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 6. panta 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam".

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas liedz personām, kuras izcieš brīvības atņemšanas sodu, piedalīties pašvaldību vēlēšanās.

Lietā tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniedzējs izcieš brīvības atņemšanas sodu Jēkabpils cietumā. Viņš esot vēlējis balsot 2021. gada 5. jūnija pašvaldību vēlēšanās, taču cietuma administrācija viņa lūgumu noraidījusi, pamatojoties uz apstrīdēto normu. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma nepamatoti ierobežo tiesības vēlēties pašvaldību – tostarp tādēļ, ka šim ierobežojumam nav leģitīma mērķa.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētā norma nosaka vispārēju un automātisku tiesību vēlēties pašvaldību ierobežojumu personām, kuras izcieš sodu brīvības atņemšanas vietā. Tomēr apstrīdētajā normā nav ņemts vērā tas, vai pastāv konstatējama un pietiekama saikne starp vēlēšanu tiesību ierobežojumu un attiecīgās personas izdarīto noziedzīgo nodarījumu un lietas apstākļiem. Turklāt vēlēšanu tiesību ierobežojuma noteikšana ikvienai personai, kas izcieš sodu brīvības atņemšanas vietā, kopumā nemotivē attiecīgās personas pilsoniski līdzdarboties un pēc atbrīvošanas atkal iekļauties sabiedrībā. Vispārējs vēlēšanu tiesību ierobežojums nesaskan arī ar kriminālsoda mērķi resocializēt sodīto personu.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka Satversmes 101. panta otrās daļas pirmajā teikumā garantētajām vēlēšanu tiesībām ir izšķiroša nozīme tādu efektīvu un jēgpilnu demokrātiski vēlētu institūciju izveidošanā un saglabāšanā, kuras vadās no tiesiskuma principiem. Vispārējās vēlēšanu tiesības ir gan Latvijas tiesību sistēmā, gan starptautiskajās tiesībās nostiprināts princips, un no tā izriet, ka ir būtiski, lai katrs pilsonis bez nepamatotiem ierobežojumiem varētu izmantot savas balsstiesības. Jebkuras tādas sabiedrības grupas,

kas izcieš sodu brīvības atņemšanas vietā, automātiska izslēgšana no dalības pašvaldību vēlēšanās nonāk pretrunā ar vispārēju vēlēšanu tiesību principu. Tādējādi nav iespējams konstatēt, ka ar apstrīdēto normu noteiktais vispārējais un automātiskais pamattiesību ierobežojums personu grupai, kura izcieš brīvības atņemšanas pamatsodu, aizsargātu kādas būtiskas, svarīgas sabiedrības intereses. Līdz ar to apstrīdētajā normā ietvertajam pamattiesību ierobežojumam nav leģitīma mērķa un tas neatbilst Satversmes 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam.

**Jebkuri vēlēšanu tiesību
ierobežojumi ir vērtējami valsts
demokrātiskās attīstības kontekstā.
Šo ierobežojumu nepieciešamība
ir periodiski jāapsver, samērojot
tos ar sabiedrības un valsts
demokrātiskās attīstības pakāpi
attiecīgajā brīdī.**

Lieta Nr. 2022-08-01

Par lietu
Spriedums
Preses relīze

Satversmes tiesa 2022. gada 29. septembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2022-08-01 "Par Maksātnešpējas likuma 169. panta sestās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 107. pantam".

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas liedz noteikt atlīdzību maksātnešpējas procesa administratoram (turpmāk – administrators), ja viņš tiek atcelts no juridiskās personas maksātnešpējas procesa.

Lietā tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniedzēja vairākus gadus pildīja administratora pienākumus juridiskās personas maksātnešpējas procesā. Ar tiesas lēmumu pieteikuma iesniedzēja no šo pienākumu pildīšanas atcelta. Līdz ar to saskaņā ar apstrīdēto normu viņai pilnībā liegtas tiesības saņemt samaksu par veikto darbu šajā maksātnešpējas procesā. Tādējādi esot nesamērīgi ierobežotas Satversmes 107. pantā paredzētās tiesības uz darba samaksu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka administratoram savi pienākumi jāpilda efektīvi un tiesiski. To panākt var ar dažādiem līdzekļiem, un viens no tiem var būt tā labuma liegšana, kura dēļ persona izvēlējusies attiecīgo nodarbošanos un uzņēmusies attiecīgā amata pienākumus. Paredzot, ka par noteiktu pārkāpumu izdarīšanu tai tiks liegta atalgojuma saņemšana, persona var laikus novērtēt savas rīcības nozīmi un ietekmi un izvairīties no tādas rīcības, kura var rezultēties pārkāpumā. Tādējādi ar apstrīdēto normu tiek veicināts tas, lai administrators nepieļautu būtiskus pārkāpumus. Tādā veidā tiek nodrošinātas parādnieka

un kreditoru intereses konkrētā maksātnespējas procesā, kā arī sabiedrības interese par tiesisku un efektīvu maksātnespējas procesu.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka būtiski pārkāpumi, ko savā darbībā pieļāvuši persona, kurai likumdevējs piešķīris visplašākās pilnvaras, lai pēc iespējas tiktu atjaunota finanšu grūtībās nonākušas komercsabiedrības maksātnespēja un segti kreditoru prasījumi, nav savienojami ar atlīdzības elementu. Ja tiktu pieļauta kaut viena maksātnespējas procesa prettiesiska vadīšana bez attiecīgas reakcijas, tad neatgriezeniski tiktu aizskartas parādnieka un kreditoru mantiskās intereses, kā arī grauta sabiedrības uzticēšanās maksātnespējas procesiem. Administratora mantisko interešu stādīšana augstāk par citām interesēm radītu sabiedrībā netaisnīguma sajūtu.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 107. pantam.

**Būtiski pārkāpumi
maksātnespējas procesa
administratora darbībā nav
savienojami ar atlīdzības elementu.
Administratora mantisko interešu
stādīšana augstāk par citām
interesēm radītu sabiedrībā
netaisnīguma sajūtu.**

Lieta Nr. 2022-09-01

Par lietu
Spriedums
Preses relīze

Satversmes tiesa 2022. gada 22. decembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2022-09-01 "Par Sodu reģistra likuma 23. panta 1. punkta, ciktāl tas attiecas uz ziņām par attaisnoto personu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam".

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas paredz Sodu reģistra arhīva datubāzē glabāt ziņas par attaisnotu personu.

Lietā tika ierosināta pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma. Tajā norādīts, ka saskaņā ar apstrīdēto normu ziņas par attaisnoto personu glabājamās Sodu reģistra arhīva datubāzē visa personas mūža garumā. Šāds tiesiskais regulējums nesamērīgi ierobežojot tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, jo tas neatbilstot Sodu reģistra izveides mērķiem un fiziskas personas datu apstrādes principiem krimināltiesību jomā.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka kriminālprocesā attaisnotas personas datu glabāšana Sodu reģistra arhīva datubāzē visa mūža garumā ir personas datu apstrāde un tādējādi ierobežo tiesības uz privātās

dzīves neaizskaramību. Šāds ierobežojums pirmām kārtām ir vērsts uz sabiedrības drošības aizsardzību, jo datubāzē glabātos datus var izmantot, lemjot par kriminālprocesa atjaunošanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem vai spēkā stājušos nolēmumu izskatīšanu no jauna. Turklāt šos datus var izmantot arī pati persona, lai saņemtu oficiālu apstiprinājumu tam, ka tikusi attaisnota, un pieprasītu atlīdzinājumu par tai kriminālprocesā nodarīto kaitējumu.

Otrkārt, Satversmes tiesa secināja, ka abus iepriekš minētos mērķus var sasniegt ar personu mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem iespējama tikai Krimināllikumā noteiktajos noilguma termiņos, kas lielākajā daļā gadījumu ir divi līdz piecpadsmit gadi no nozieguma izdarīšanas dienas atkarībā no nozieguma smaguma. Tātad, visā attaisnotas personas mūža garumā glabājot tās datus Sodu reģistra arhīva datubāzē, šie dati tiek apstrādāti daudz ilgāk nekā nepieciešams. Savukārt, lai iesniegtu pieteikumu par spēkā stājušos nolēmumu izskatīšanu no jauna, datubāzē esošo ziņu apstrādei nav izšķirošas nozīmes. Turklāt valstij nav pamata glabāt būtisku personas datu apjomu ar tādu atrunu, ka personai šie dati kādā brīdī varētu būt noderīgi. Personai pašai ir tiesības pieņemt lēmumus attiecībā uz saviem datiem pat tad, ja šie lēmumi vēlāk apgrūtina tās iespējas izmantot savas tiesības.

Treškārt, Satversmes tiesa konstatēja, ka tiesībaizsardzības iestādes Sodu reģistra arhīva datubāzē esošos datus par kriminālprocesā attaisnotu personu izmanto, lai, piemēram, nākotnē izvirzītu versijas par notikumā iesaistītajām personām, noskaidrotu personas saikni ar noziedzīgo vidi, sniegtu informāciju par personas reputāciju vai veiktu personas datu padziļinātu pārbaudi operatīvās darbības ietvaros. Tomēr šādu darbību veikšana attiecībā uz attaisnotām personām ir nepieļaujama, jo faktiski prezumē nevainīgas personas iesaisti noziedzīgā nodarījumā, lai gan par to ir attaisnojošs tiesas spriedums. Tiesa uzsvēra, ka nevainīguma prezumpcija aizsargā attaisnotas personas no iespējamības, ka valsts amatpersonas un varas iestādes pret šīm personām varētu izturēties tā, it kā tās būtu bijušas vainīgas.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums nav samērīgs un apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 96. pantam.

**Personai pašai ir tiesības pieņemt
lēmumus attiecībā uz saviem
datiem pat tad, ja šie lēmumi vēlāk
apgrūtina tās iespējas izmantot
savas tiesības.**

2.2. VALSTSTIESĪBAS (SATVERSMES INSTITUCIONĀLĀ DAĻA)

Pārskata posmā Satversmes tiesa izskatīja vienu lietu par valststiesību jautājumiem – lietu Nr. 2021-36-01. Tajā tika vērtēts, vai Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam atbilst tāds Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma regulējums, kas neparedz valsts finansējuma piešķiršanu reģionālām partijām. Proti, tādām partijām, kuras piedalās tikai pašvaldību vēlēšanās.

Satversmes tiesas judikatūrā reģionālo partiju finansēšanas jautājumi līdz šim nebija aplūkoti. Vienlaikus lietā Nr. 2014-03-01, citstarp arī Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertā tiesiskās vienlīdzības principa aspektā, tika vērtēts tas, vai vēlētāju apvienībām būtu piešķiramas tādas pašas tiesības kā politiskajām partijām attiecībā uz tiesībām piedalīties tādu pašvaldību domju vēlēšanās, kurās iedzīvotāju skaits pārsniedz 5 000. Šajā lietā tiesa atzina, ka politiskās partijas ir nozīmīgs demokrātiskas valsts elements un tās veido saikni starp sabiedrību un valsts varu, nodrošinot organizētu sabiedrības līdzdalību politiskajos procesos. Politiskās partijas no citām politikā iesaistītajām organizācijām atšķiras ar to, ka izsaka vēlētajiem piedāvājumus par visaptverošu sabiedrības modeli un ir spējīgas šos piedāvājumus īstenot, ja nonāk pie varas. Savukārt likumdevējam nav pienākuma noteikt pašvaldību vēlēšanām tādu tiesisko regulējumu, kas ikvienam pilsonim ļautu pašam izvēlēties savu pasīvo vēlēšanu tiesību īstenošanas kārtību ārpus likumā jau paredzētās.

Satversmes tiesa norādīja, ka tiesiskā vienlīdzība pieder pie pamattiesībām un ir atvasināta no vispārējā taisnīguma principa, kas ir demokrātiskas tiesiskas valsts pamatvērtība. Prasība pēc tiesiskās vienlīdzības nozīmē likumdevēja pienākumu ievērot saprātīgumu un objektivitāti atšķirīga tiesiskā stāvokļa noteikšanā.

Satversmes tiesa uzsvēra, ka politiskās partijas, kuru mērķis ir iegūt pārstāvību Saeimā, īsteno atšķirīgas funkcijas nekā reģionālās politiskās partijas. Ikviens Latvijas pilsonis, piedaloties Saeimas vēlēšanās, var līdzdarboties valsts kopējo mērķu un attīstības virzienu noteikšanā. Šādā veidā tiek nodrošināta pilsoniskās sabiedrības līdzdalība un iesaiste valsts pārvaldīšanā,

kā arī iespēja lemt par kopējo sabiedrības labumu. Lēmumi, kas tiek pieņemti nacionālajā līmenī, raugoties no valsts kopējo interešu viedokļa, ir visaptveroši pretstatā tiem lēmumiem, kas tiek pieņemti pašvaldībās. Tādēļ arī nacionālā līmeņa politiskajām partijām, kuras ieguvušas vairāk nekā divus procentus vēlētāju balsu, ir lielākas iespējas nekā reģionālajām politiskajām partijām pārstāvēt suverēna gribu kopējās sabiedrības labuma vārdā. Savukārt reģionālo politisko partiju aktivitātē ir nozīmīgs vietējās pārvaldes elements un šo partiju funkcijas ir saistītas ar vietējās pašvaldības ekonomisko un saimniecisko attīstību.

Politiskajām partijām, kuras darbojas nacionālā līmenī un spējušas iegūt vairāk nekā divu procentu vēlētāju atbalstu, un tām politiskajām partijām, kuras darbojas reģionālā līmenī, ir atšķirīgas funkcijas ilgtspējīgas politikas veidošanā un demokrātijas stiprināšanā. Līdz ar to nacionālā līmeņa un reģionālā līmeņa politisko partiju funkcijas ir atšķirīgas un nevar tikt salīdzinātas.

Valsts finansējuma piešķiršana politiskajām organizācijām (partijām) ir likumdevēja tiesībpolitiska izšķiršanās, kas balstīta demokrātiskas tiesiskas valsts pamatprincipos. Likumdevējs ir izsvēris objektīvās atšķirības starp nacionālā līmeņa un pašvaldību līmeņa vēlēšanām un, īstenojot savu rīcības brīvību, izšķīries par valsts finansējuma piešķiršanu tikai tām politiskajām partijām, kuras piedalās nacionālā līmeņa vēlēšanās un ieguvušas noteiktu vēlētāju balsu skaitu. Šāds lēmums nav uzskatāms par neobjektīvu vai nesaprātīgu.

Lieta Nr. 2021-36-01

Par lietu
Spriedums
Preses relīze

Satversmes tiesa 2022. gada 15. decembrī pasludināja spriedumu lietā Nr. 2021-36-01 “Par Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmās daļas 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam”.

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas noteic valsts budžeta finansējumu nacionālā līmeņa politiskajām partijām (proti, tām, par kurām pēdējās Saeimas vēlēšanās nobalsojuši vairāk nekā divi procenti vēlētāju) un vienlaikus neparedz finansējumu reģionālajām partijām (proti, tām kuras piedalās tikai pašvaldību vēlēšanās).

Lietā tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniedzēja ir politiskā partija, kura piedalījies Talsu novada domes vēlēšanās un ieguvusi vairākas deputātu vietas. Tomēr saskaņā ar apstrīdēto normu pieteikuma iesniedzējai netiekot piešķirts valsts budžeta finansējums, jo tā nav piedalījies Saeimas vēlēšanās. Šādai atšķirīgai attieksmei neesot objektīva un saprātīga pamata, tādēļ apstrīdētā norma neatbilstot tiesiskās vienlīdzības principam.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka politiskās partijas ir nozīmīgs demokrātiskas valsts elements un tās veido saikni starp sabiedrību un valsts varu, nodrošinot organizētu sabiedrības līdzdalību politiskajos procesos. Tomēr politiskajām partijām nav obligāta pienākuma piedalīties vēlēšanās, jo politisko partiju darbības pamatā ir Satversmes 102. pantā ietvertais biedrošanās brīvības princips. Tādējādi politiskās partijas bauda rīcības brīvību attiecībā uz to, vai tās izvēlas piedalīties vēlēšanās un kāda līmeņa vēlēšanās tās piedalīsies.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka nacionālā līmeņa politiskajām partijām un reģionālajām politiskajām partijām ir atšķirīgas funkcijas ilgtspējīgas politikas veidošanā un demokrātijas stiprināšanā. Lēmumi, kas tiek pieņemti nacionālajā līmenī, ir visaptveroši pretstatā tiem lēmumiem, kas tiek pieņemti pašvaldībās. Tādēļ nacionālā līmeņa politiskajām partijām ir lielākas iespējas nekā reģionālajām politiskajām partijām

pārstāvēt suverēna gribu sabiedrības kopējā labuma vārdā. Savukārt reģionālo politisko partiju aktivitātē ir nozīmīgs vietējās pārvaldes elements un šo partiju funkcijas ir saistītas ar vietējās pašvaldības ekonomisko un saimniecisko attīstību. Tādējādi minēto partiju funkcijas ir atšķirīgas un nevar tikt salīdzinātas.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka likumdevējs ir izsvēris objektīvās atšķirības starp nacionālā līmeņa un pašvaldību līmeņa vēlēšanām un, īstenojot savu rīcības brīvību, izšķīries par valsts finansējuma piešķiršanu tikai tām politiskajām partijām, kuras piedalās nacionālā līmeņa vēlēšanās un ieguvušas noteiktu vēlētāju balsu skaitu. Šāds lēmums nav uzskatāms par neobjektīvu vai nesaprātīgu. Līdz ar to apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Ja likumdevējs izšķiras par to, ka finansiāli atbalstīs politiskās partijas, tas jā dara, pamatojoties uz objektīviem, taisnīgiem un saprātīgiem kritērijiem.

2.3. NODOKĻU UN BUDŽETĀ TIESĪBAS

Pārskata posmā Satversmes tiesa nodokļu tiesību jomā pieņēma divus nolēmumus, kas skar atšķirīgus nodokļu tiesību aspektus. Lieta Nr. 2021-06-01 attiecas uz kārtību, kādā nosakāms ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamais ienākums saimnieciskās darbības veicējiem. Savukārt lieta Nr. 2020-24-01 attiecas uz pievienotās vērtības nodokļa piemērošanu zemes piespiedu nomai.

Spriedumā lietā Nr. 2021-06-01 Satversmes tiesa īpaši akcentēja taisnīguma un tiesiskās vienlīdzības principa nozīmi, likumdevējam pieņemot tiesisko regulējumu nodokļu politikas jomā. Tiesa jau iepriekš bija atzinusi, ka valstij, nosakot un īstenojot savu nodokļu politiku, ir plaša rīcības brīvība. Vērtējot to, vai nodokļa regulējums ir piemērots tā leģitīmā mērķa sasniegšanai, tiesa galvenokārt var pārbaudīt to, vai regulējums ir pamatots ar objektīviem un racionāliem apsvērumiem.¹⁹ Tomēr lietā Nr. 2021-06-01 Satversmes tiesa uzsvēra, ka, pieņemot lēmumus nodokļu jomā, likumdevēja rīcības brīvība ir realizējama tādā veidā, kas atbilst vispārējiem tiesību principiem un citām Satversmes normām, kā arī nodrošina demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskās sistēmas galvenā mērķa – taisnīguma – īstenošanu. Likumdevēja pienākums nodokļu jomā ir izveidot tādu taisnīgu nodokļu sistēmu, kas nodrošina tiesiskās vienlīdzības principa un citu vispārējo tiesību principu ievērošanu. Tādā veidā tiek veicināta nodokļu maksātāju uzticēšanās valstij un tiesībām, kā arī sekmēta valsts ilgtspējīga attīstība. Tāpēc, izvērtējot to, vai likumdevēja izvēlētais risinājums ir piemērots pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai, Satversmes tiesai jāpārlicinās arī par to, ka tiesību uz īpašumu ierobežojums ir noteikts uz taisnīguma un tiesiskās vienlīdzības nodrošināšanu vērstu objektīvu un racionālu apsvērumu pamata.

Satversmes tiesa jau iepriekš savā judikatūrā bija atzinusi, ka nodokļu ieņēmumu nodrošināšana ir tieši saistīta ar personas konstitucionālajiem pienākumiem pret Latvijas valsti. Minētie pienākumi ir vērsti uz

Latvijas valsts pamatnormā ietvertās suverēna gribas – dzīvot demokrātiskā tiesiskā valstī – ilgtspējīgu īstenošanu. Savukārt šādu pienākumu nepildīšana apdraud demokrātiskas tiesiskas valsts pastāvēšanu.²⁰ Lietā Nr. 2021-06-01 tiesa papildus akcentēja arī to, ka nodokļu maksātāji vairāk sliecas labprātīgi maksāt nodokļus tad, ja ir pārliecināti, ka nodokļu politika ir taisnīga. Netaisnīgs nodokļu tiesiskais regulējums mazina nodokļu maksātāju uzticēšanos valstij un tiesībām, kā arī neveicina personas konstitucionālā pienākuma – maksāt pienācīgā kārtībā noteiktus nodokļus – pildīšanu.

Lieta Nr. 2020-24-01 ir nozīmīga ar to, ka, sagatavojot to izskatīšanai, Satversmes tiesa uzdeva Eiropas Savienības Tiesai jautājumus prejudiciālā nolēmuma pieņemšanai. Lai gan lietas izskatīšanas gaitā Satversmes tiesa pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu, Satversmes 105. panta pirmajā, otrajā un trešajā teikumā nostiprināto tiesību uz īpašumu tvēruma konstatēšanā tiesa piemēroja Eiropas Savienības Tiesas sniegto Eiropas Savienības tiesību aktu interpretāciju. Proti, tā atzina, ka likumdevējam ir rīcības brīvība noteikt, vai nekustamā īpašuma iznomāšana, tostarp piespiedu nomas gadījumā, ir atbrīvojama no aplikšanas ar pievienotās vērtības nodokli.

Lēmumā par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-24-01 ir ietvertas arī būtiskas atziņas par konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pienākumu pirms vērsšanās Satversmes tiesā izsmelt visus tam pieejamos vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus. Tiesa uzsvēra, ka situācijā, kad persona apstrīd nodokļu tiesību jomā pieņemtas tiesību normas satversmību tāpēc, ka konkrētam nodokļa objektam ir jābūt atbrīvotam no nodokļa, nevis tāpēc, ka tas aprēķināts nepamatoti, pieteikuma iesniegšana administratīvajā tiesā nav uzskatāma par iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem. Turklāt arī tiesvedība vispārējās jurisdikcijas tiesā šādā gadījumā nav uzskatāma vispārējo tiesību aizsardzības līdzekli

19 Satversmes tiesas 2011. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2010-70-01 9. punkts un 2015. gada 3. jūlija sprieduma lietā Nr. 2014-12-01 18.2. un 19. punkts.

20 Satversmes tiesas 2021. gada 6. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2020-31-01 16.1. punkts.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrās daļas izpratnē, jo vispārējās jurisdikcijas tiesai nav kompetences izlemt, vai zemes piespiedu noma ir pakalpojums, kas aplikams ar pievienotās vērtības nodokli.

Lieta Nr. 2021-06-01

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Satversmes tiesa 2022. gada 7. janvārī pasludināja spriedumu lietā Nr. 2021-06-01 “Par likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 11. panta 3.¹ daļas un 11.¹ panta 6.¹ daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”.

Lietā tika vērtētas tiesību normas, kas paredz ar iedzīvotāju ienākuma nodokli aplikamā ienākuma noteikšanas kārtību saimnieciskās darbības veicējiem.

Lieta tika ierosināta pēc tiesībsarga pieteikuma. Tajā norādīts, ka saimnieciskās darbības veicējam, kurš ir izvēlējis par ienākumiem no saimnieciskās darbības maksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli, apstrīdētās normas paredz pienākumu maksāt minēto nodokli arī tad, ja saimnieciskā darbība veikta ar zaudējumiem. Šāds regulējums esot pretrunā ar iedzīvotāju ienākuma nodokļa ekonomisko būtību un neesot taisnīgs. Proti, likumdevējs esot nepamatoti atkāpies no principa, ka ar iedzīvotāju ienākuma nodokli ir aplikami tikai tie ienākumi, ko veido saimnieciskās darbības ieņēmumu un ar saimnieciskās darbību saistīto izdevumu starpība. Līdz ar to apstrīdētās normas nepamatoti ierobežojot tiesības uz īpašumu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka vispārēji likums “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” ir veidots, balstoties uz nodokļu maksātāja spēju samaksāt nodokli. Nodokļu samaksas spēja ienākuma nodokļa gadījumā tiek vērtēta arī atbilstoši objektīvā neto principam, kas paredz: lai noteiktu ar iedzīvotāju ienākuma nodokli aplikamo ienākumu, ir jābūt iespējai atskaitīt ar saimniecisko darbību saistītos izdevumus. Tādējādi iedzīvotāju ienākuma nodokļa apmērs ir atkarīgs no reālā ienākuma, lai finansiālais slogs, ko rada nodokļa maksāšanas pienākums, būtu samērīgs.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētajās normās ar iedzīvotāju ienākuma nodokli aplikamais ienākums ir noteikts kā prezumpcija. Līdz ar to apstrīdētās normas pieļauj tādu situāciju, ka nodoklis ir maksājams arī tad, ja ienākums reāli nav gūts. Šāda prezumpcijas piemērošana ir atkāpšanās no objektīvā neto principa. Tā kā minētais princips izriet no prasības pēc taisnīguma un tiesiskās vienlīdzības nodokļu tiesību jomā, atkāpšanās no šā principa nevar būt pamatota tikai ar fiskālu ieguvumu valsts budžetā.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka atkāpšanās no nodokļa maksātāja patiesās spējas samaksāt nodokli izvērtēšanas, tostarp atkāpšanās no objektīvā neto principa, nav bijusi pamatota. Apstrīdētajās normās

ietvertais tiesību uz īpašumu ierobežojums nav paredzētajā veidā ietekmējis tieši to saimnieciskās darbības veicēju rīcību, kuru dēļ apstrīdētās normas tika pieņemtas. Turklāt, lai arī apstrīdētās normas ir vērstas uz nodokļu ieņēmumu palielināšanu, mazinot iespēju izvairīties no iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksāšanas, tās skar arī tādas saimnieciskās darbības veicējus, kuri savas nodokļu saistības pildījuši godprātīgi. Tiesa arī norādīja, ka apstrīdēto normu pamatā esošā prezumpcija – 20 procentu komerciālā rentabilitāte – ir neprecīzs rādītājs un neatspoguļo visu saimnieciskās darbības veicēju spēju samaksāt nodokli. Turklāt apstrīdēto normu piemērošanas dēļ daļa saimnieciskās darbības veicēju paliek ārpus risku analīzes tvēruma, kaut arī saglabājas iespēja, ka to norādītie saimnieciskās darbības izdevumi nav pilnībā attiecināmi uz saimniecisko darbību.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētajās normās ietvertais tiesību uz īpašumu ierobežojums nav noteikts uz taisnīguma un tiesiskās vienlīdzības principu nodrošināšanu vērstu objektīvu un racionālu apsvērumu pamata un ka tādēļ likumdevēja lietotie līdzekļi nav piemēroti šā pamattiesību ierobežojuma leģitimā mērķa sasniegšanai. Līdz ar to apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

Satversmes tiesas tiesnesis Gunārs Kusiņš pievienoja spriedumam atsevišķas domas. Tajās norādīts, ka atbilstoši samērīguma testa metodoloģijai izvērtējums par apstrīdēto normu atbilstību taisnīguma un tiesiskās vienlīdzības principam bija veicams samērīguma testa trešajā posmā, pārbaudot, vai likumdevējs ir panācis taisnīgu līdzsvaru starp sabiedrības un personas interesēm.

**Nodokļu maksātāji
vairāk sliecas labprātīgi
maksāt nodokļus tad,
ja ir pārliecināti,
ka nodokļu politika ir taisnīga.**

2.4. CIVILTIESĪBAS UN CIVILPROCESS

Pārskata posmā Satversmes tiesa ir taisījusi vienu spriedumu, kurā vērtēts ar civilprocesu saistīts jautājums. Tajā atrodamas vairākas jaunas atziņas par likumdevēja pienākumu tiesas lēmuma pārsūdzības procesā nodrošināt tiesas pieejamību ikvienai personai – tostarp privāto tiesību juridiskajai personai.

Satversmes tiesas judikatūrā jau iepriekš ir atzīts, ka demokrātiskā tiesiskā valstī nav pieļaujams tas, ka tiesības uz taisnīgu tiesu būtu atkarīgas vienīgi no personas finansiālajām iespējām. Likumdevējam jānodrošina iespēja aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā arī tādām personām, kurām nav pietiekamu finanšu līdzekļu.²¹

Lietā Nr. 2021-22-01 tika vērtēta Civilprocesa likuma norma, kas neparedzēja privāto tiesību juridiskajai personai tiesības lūgt, lai tiesa lemj par šīs personas atbrīvošanu no pienākuma samaksāt drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu. Satversmes tiesa norādīja, ka tiesību uz taisnīgu tiesu būtība prasa, lai tās varētu īstenot ne vien fiziskā persona, bet arī privāto tiesību juridiskā persona. Latvijas tiesību sistēmā juridiskās personas statuss ir piešķirts dažādiem tiesību subjektiem – gan tādiem, kas dibināti nolūkā gūt peļņu, gan arī tādiem, kuri dibināti citu, ar peļņas gūšanu nesaistītu mērķu labad. Turklāt arī tāda privāto tiesību juridiskā persona, kas dibināta peļņas gūšanas nolūkā, lai gan nav pasludināts tās maksātspējas process, var nonākt finansiālās grūtībās. Šāds apstāklis var ietekmēt tās iespējas veikt dažādus maksājumus saistībā ar tiesvedību. Tiesa uzvēra, ka pieņēmums par privāto tiesību juridiskās personas maksātspēju kā tāds nav pietiekamas, lai netiktu vērtēta tās spēja veikt pieprasīto maksājumu.

Satversmes tiesa atzina, ka saskaņā ar Satversmes 92. panta pirmo teikumu likumdevējam ir pienākums veikt nepieciešamos pasākumus, lai arī privāto tiesību juridiskajai personai, kuras finanšu līdzekļi nav pietiekami drošības naudas par blakus sūdzības iesniegšanu samaksai, nodrošinātu atbilstošu tiesas lēmuma

pārsūdzības procesu un panāktu taisnīga lēmuma pieņemšanu. Ja likumdevējs nav veicis pasākumus, lai tiesas lēmuma pārsūdzības procesā nodrošinātu tiesas pieejamību šādai personai, tad Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertais pienākums nav izpildīts pienācīgi. Proti, šis pienākums nav izpildīts atbilstoši vispārējiem tiesību principiem un citām Satversmes normām.

Lietā Nr. 2021-22-01

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Satversmes tiesa 2022. gada 23. februārī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-22-01 “Par Civilprocesa likuma 444.¹ panta trešās daļas otrā teikuma (redakcijā, kas bija spēkā no 2018. gada 1. marta līdz 2021. gada 19. aprīlim) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam”.

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas neparedz privāto tiesību juridiskajai personai tiesības lūgt, lai tiesa lemj par tās atbrīvošanu no pienākuma samaksāt drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu civilprocesā.

Lietā tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības, kuru iesniegusi likvidējama sabiedrība ar ierobežotu atbildību. Pieteikuma iesniedzēja tiesas nolēmuma izpildes stadijā esot iesniegusi blakus sūdzību par tiesas lēmumu, ar kuru apmierināts nekustamā īpašuma ieguvēja lūgums par viņa ievešanu iegūtā īpašuma valdījumā. Vienlaikus pieteikuma iesniedzēja lūgusi to atbrīvot no drošības naudas – 70 euro – samaksas, jo tai trūkst drošības naudas samaksai nepieciešamo līdzekļu. Tomēr tiesa šo lūgumu noraidījusi, jo apstrīdētā norma neparedz, ka finansiālās grūtībās nonākusi privāto tiesību juridiskā persona var tikt atbrīvota no pienākuma maksāt drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka tādējādi netiek nodrošinātas tiesības uz taisnīgu tiesu.

21 Sk. Satversmes tiesas 2006. gada 14. marta sprieduma lietā Nr. 2005-18-01 17. punktu un 2012. gada 20. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2011-16-01 15. punktu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka no tiesībām uz taisnīgu tiesu izriet likumdevēja pienākums veikt nepieciešamos pasākumus, lai tiesas lēmuma pārsūdzības procesā nodrošinātu tiesas pieejamību arī personai, kurai nav pietiekamu finanšu līdzekļu (piemēram, paredzot tiesisku regulējumu šādas personas pilnīgai vai daļējai atbrīvošanai no pienākuma veikt noteiktu maksājumu). Vienlaikus tiesa uzsvēra, ka tiesību uz taisnīgu tiesu būtība prasa, lai šīs tiesības varētu īstenot ne vien fiziskā persona, bet arī privāto tiesību juridiskā persona. Tādēļ likumdevējam ir pienākums tiesas lēmuma pārsūdzības procesā nodrošināt tiesas pieejamību arī privāto tiesību juridiskajai personai – tostarp gadījumā, kad tai nepietiek finanšu līdzekļu, lai samaksātu drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja: tam, ka privāto tiesību juridiskā persona nav ar tiesas lēmumu atbrīvojama no pienākuma samaksāt drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu, pamatā ir likumdevēja pieņēmums, ka ikvienai privāto tiesību juridiskajai personai, ja reiz nav pasludināts tās maksātnespējas process, ir pietiekami finanšu līdzekļi, lai veiktu šo maksājumu. Tomēr jautājumā par tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanu šādam pieņēmumam nav objektīva pamata. Tas var radīt tādu demokrātiskā tiesiskā valstī nepieļaujamu situāciju, ka personai nav iespējas īstenot savas tiesības uz taisnīgu tiesu un panākt taisnīga lēmuma pieņemšanu, jo tai nav maksājuma veikšanai nepieciešamo finanšu līdzekļu. Nav izslēgta tāda iespējamība, ka privāto tiesību juridiskās personas finanšu līdzekļi ir bijuši pietiekami, lai samaksātu valsts nodevu par prasības pieteikumu, taču tās mantiskais stāvoklis tiesas procesa laikā ir pasliktinājies tiktāl, ka tai vairs nav finanšu līdzekļu, lai samaksātu drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu.

Treškārt, Satversmes tiesa paskaidroja, ka likumdevējam nebūt nav jāparedz tāds regulējums, atbilstoši kuram privāto tiesību juridiskā persona būtu atbrīvojama no drošības naudas samaksas,

tiklīdz tā apgalvo, ka tai esot finansiālas grūtības. Vienīgi pienācīgi konstatēti objektīvi apstākļi, citstarp konkrētās personas mantiskais stāvoklis, kas neļauj tai samaksāt drošības naudu, var būt pamats šīs personas pilnīgai vai daļējai atbrīvošanai no šā maksājuma. Var tikt ņemts vērā arī prasības priekšmets, prasītāja saprātīgās izredzes panākt labvēlīgu rezultātu, pieprasītā maksājuma ietekme uz personas tiesībām efektīvi aizstāvēt savas tiesības. Tāpat var tikt ņemta vērā arī attiecīgās privāto tiesību juridiskās personas forma un tas, vai šai juridiskajai personai ir mērķis vai nav mērķa gūt peļņu, kā arī tās dalībnieku vai akcionāru finansiālās iespējas un iespējas no tiem iegūt tiesāšanās izdevumu samaksai nepieciešamo naudas summu.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma, ciktāl tā neparedz privāto tiesību juridiskajai personai tiesības lūgt, lai tiesa lemj par tās atbrīvošanu no pienākuma samaksāt drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu, neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam. Spriedumā ietvertos secinājumus tiesa attiecināja arī uz Civilprocesa likuma 43.¹ panta otrās daļas otro teikumu, kurš tādā pašā veidā regulē tās pašas tiesiskās attiecības, kuras savulaik regulēja apstrīdētā norma.

Likumdevējam ir pienākums noteikt tādu tiesisko regulējumu, lai tiesas lēmuma pārsūdzības procesā nodrošinātu tiesas pieejamību ikvienai personai – tostarp privāto tiesību juridiskajai personai, kurai nav pietiekamu finanšu līdzekļu, lai samaksātu drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu.

2.5. KRIMINĀLTIESĪBAS UN KRIMINĀLPROCESS

Satversmes tiesa pārskata posmā kriminālprocesa un krimināltiesību jomā pieņēma trīs nozīmīgus spriedumus.

Lietā Nr. 2021-18-01 Satversmes tiesa pirmoreiz vērtēja noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas un kredītiestādes maksātspējas procesa mijiedarbību. Šajā lietā tiesai citstarp bija jāizšķiras, vai noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas gadījumā valstij ir jānostājas konkrētā kreditora kārtā maksātspējas procesa ietvaros un jārealizē kreditora prasījums, vai tomēr noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija no maksātspējīgas bankas ir īstenojama prioritāri ārpus maksātspējas procesa. Tiesa ļoti skaidri iezīmēja, ka, ja mantas noziedzīgā izcelsme ir pierādīta un ir secināts, ka tā jāizņem no civiltiesiskās apgrozības, šādas noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijai ir prioritāte un tā ir jākonfiscē nekavējoties – neatkarīgi no tā, vai kredītiestāde atrodas maksātspējas procesā. Pretējā gadījumā rastos risks, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija turpinās un legalizācijas ķēde netiek pārtraukta. Tiesa uzsvēra, ka noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija kā tās piespiedu bezatlīdzības atsavināšana valsts īpašumā nav uzskatāma par valsts kā kreditora prasījuma tiesību realizēšanu atbilstoši Kredītiestāžu likumam – šādā gadījumā valsts nevis izmanto savas prasījuma tiesības tāpat kā jebkurš cits kreditors, bet gan rīkojas kā tāds subjekts, kas ir tiesīgs atsavināt noziedzīgi iegūtu mantu.

Satversmes tiesa lietā Nr. 2019-15-01 savulaik jau bija vērtējusi, vai tiesībām uz taisnīgu tiesu atbilst kasācijas sūdzības iesniegšanas termiņš īpaši sarežģītos un apjomīgos kriminālprocesos. Savukārt pērn izskatītajā lietā Nr. 2021-38-01 tiesa vērtēja šādos kriminālprocesos paredzēto apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņu. Tiesa atzina, ka apelācijas sūdzības sastādīšana un iesniegšana ir daļa no apsūdzētā aizstāvības un pārsūdzības termiņa pietiekamība ir jāvērtē kopsakarā ar citiem tiesību sistēmā pastāvošajiem līdzsvarojošajiem mehānismiem (tostarp saīsinātā sprieduma pieejamību, iespēju iesniegt

apelācijas sūdzības papildinājumus un kvalificēta jurista – zvērināta advokāta – piedalīšanos procesā). Saistībā ar zvērināta advokāta lomu kriminālprocesā tiesa akcentēja zvērināta advokāta pienākumu, pirmkārt, lemjot par sava darba laika organizāciju, ņemt vērā nepieciešamību aizsargāt savu klientu, kā arī, otrkārt, advokātiem savstarpēji sadarboties – tostarp, ja nepieciešams, piesaistot advokātu no cita advokātu biroja, lai sniegtu pilnvērtīgu juridisko palīdzību īpaši sarežģītā un apjomīgā kriminālprocesā.

Lietā Nr. 2021-42-01 par operatīvās darbības materiāliem Satversmes tiesa attīstīja savā judikatūrā jau iepriekškonkretizēto pušulīdzvērtīgu iespēju principu.²² Proti, šajā lietā tiesai bija jāvērtē, vai pušu līdzvērtīgu iespēju principam atbilst tāda Kriminālprocesa likuma norma, kas apsūdzētajam neparedz tiesības iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu šajā krimināllietā. Tiesa atzina, ka uz tiesībām iepazīties ar šādiem materiāliem ir attiecināmas Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertās pušu līdzvērtīgu iespēju garantijas. Tomēr lietās, kas skar valsts drošību, ir pieļaujamas atkāpes no pušu līdzvērtīgu iespēju principa, ciktāl šādas atkāpes ir nepieciešamas un tiek ievērotas apsūdzētā tiesību uz taisnīgu tiesu aizsardzības garantijas. Noskaidrojot, vai ar apstrīdēto normu ir rasts taisnīgs līdzsvars starp pušu līdzvērtīgu iespēju principu un valsts drošības interesēm, Satversmes tiesa secināja, ka kriminālprocesā ir paredzētas tādas procesuālas garantijas, kas pietiekamā apmērā nodrošina aizstāvības tiesības uz taisnīgu tiesu gadījumos, kad aizstāvībai ir liegta pieeja kādiem materiāliem. Proti, ir noteikts tiesas kontroles mehānisms, atbilstoši kuram tiesai ir pienākums pēc būtības izvērtēt konkrēto operatīvās darbības materiālos ietverto informāciju attiecībā uz pierādījumu pieļaujamību kriminālprocesā. Atbilstoši šim kontroles mehānismam tiesai ir jāpārlicinās, pirmkārt, ka no operatīvajām darbībām izrietošās ziņas par faktiem ir iegūtas tiesiskā ceļā. Otrkārt, tiesai ir jāpārbauda, vai šādi iegūtas ziņas nepamatoti

²² Iepriekš Satversmes tiesa ir vērtējusi pušu līdzvērtīgu iespēju principu saistībā ar izmeklēšanas noslēpumu (sk. 2017. gada 23. maija spriedumu lietā Nr. 2016-13-01) un saistībā ar piekļuvi valsts noslēpumam (sk. 2017. gada 10. februāra spriedumu lietā Nr. 2016-06-01).

neaižskar apsūdzētā tiesības uz taisnīgu tiesu jebkādā citā veidā. Treškārt, tiesai par iepazīšanu ar operatīvās darbības materiāliem, ir jāsniedz pamatots atzinums, kurā pienācīgi izvērtēti lietas dalībnieku iebildumi par pierādījumu pieļaujamību.

Lieta Nr. 2021-18-01

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Preses konference

Satversmes tiesa 2022. gada 23. maijā pasludināja spriedumu lietā Nr. 2021-18-01 "Par Krimināllikuma 70.¹¹ panta ceturtās daļas un Kriminālprocesa likuma 358. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam".

Lietā tika vērtētas tiesību normas, kas regulē noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju.

Lieta tika ierosināta pēc konstitucionālajām sūdzībām, kuras iesniedza likvidējama kredītiestāde (turpmāk – Banka) un tās kreditors. Pieteikumos norādīts, ka pēc tam, kad Banka bija atzīta par maksātnespējīgu, tās kontos noguldītie finanšu līdzekļi tika atzīti par noziedzīgi iegūtu mantu. Tā kā noguldītie finanšu līdzekļi noguldījuma brīdī kļūstot par kredītiestādes īpašumu, par noziedzīgi iegūtu mantu atzīto līdzekļu konfiskācija samazinot Bankai piederošās mantas apjomu. Tas savukārt samazinot iespējas apmierināt Bankas kreditora prasījumu pret Banku. Turklāt konfiskācijas rezultātā valsts kā Bankas kreditore tiekot nostādītā labvēlīgākā situācijā nekā pārējie kreditori. Proti, pārskaitot konfiscētos līdzekļus valsts budžetā, pārējie Bankas kreditori tiekot "apieti". Līdz ar to apstrīdētās normas nepamatoti ierobežojot Bankas un tās kreditora tiesības uz īpašumu, kā arī neatbilstot tiesiskās vienlīdzības principam.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka līdzekļi, kas atzīti par noziedzīgi iegūtiem, Bankai ir jāpārskaita valsts budžetā. Tomēr vienlaikus tai maksātnespējas procesa ietvaros zūd pienākums šos līdzekļus izmaksāt personai, kura tos bija noguldījusi. Līdz ar to tādu finanšu līdzekļu konfiskācija, kuri citādos apstākļos pienāktos noguldītājam vai citam Bankas kreditoram maksātnespējas procesa ietvaros, nerada negatīvas sekas tieši Bankai. Tā kā noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija tieši neaižskar Bankas pamattiesības, tiesvedība attiecībā uz Bankas prasījumu par apstrīdēto normu atbilstību Satversmei tika izbeigta.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka kreditora tiesības maksātnespējas procesa ietvaros atgūt noguldītos finanšu līdzekļus atbilstoši kreditoru prasījumu apmierināšanas kārtām nedod tam tiesības pretendēt uz mantu, kas atzīta par noziedzīgi iegūtu. Tas saistīts ar to, ka noziedzīgi iegūta manta ir konfiscējama un izņemama no civiltiesiskās apgrozības. Tādējādi apstrīdētās normas, kas paredz noziedzīgi iegūtas

mantas konfiskāciju, nerada tiešas negatīvas sekas maksātnespējīgas kredītiestādes kreditoram, jo manta, ar kuras atsavināšanu valsts īpašumā kreditors saista savu pamattiesību aizskārumu, ir noziedzīgi iegūta un tārad izņemama no civiltiesiskās apgrozības. Līdz ar to tiesvedība attiecībā uz Bankas kreditora prasījumu par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem tika izbeigta.

Treškārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija ir atšķirīga no gadījumiem, kad valsts maksātnespējas procesā īsteno savas prasījuma tiesības, kas saistītas ar, piemēram, nodokļiem un citiem maksājumiem valsts budžetā. Valsts nevis izmanto savas prasījuma tiesības tāpat kā jebkurš cits kreditors, bet gan rikojas kā tāds subjekts, kas ir tiesīgs atsavināt noziedzīgi iegūtu mantu. Līdz ar to Bankas kreditora identificētās personu grupas – valsts, kuras īpašumā tiek konfiscēta noziedzīgi iegūta manta, un tādi kredītiestādes kreditori kā Bankas kreditors, kuriem ir prasījuma tiesības pret maksātnespējas procesā esošu kredītiestādi – izskatāmās lietas apstākļos nav salīdzināmas tiesiskās vienlīdzības principa aspektā. Tiesa arī noraidīja argumentu, ka apstrīdētās normas paredzot nepamatoti vienādu attieksmi pret atšķirīgos apstākļos esošiem kredītiestādes kreditoriem atkarībā no tā, vai kredītiestāde atrodas maksātnespējas procesā. Tādējādi tiesa secināja, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam.

Noziedzīgi iegūtas mantas konfiscēšana tiek īstenota ar mērķi garantēt principa - noziedzīgs nodarījums nenes augļus - ievērošanu.

Lieta Nr. 2021-38-01

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Atsevišķās domas

Satversmes tiesa 2022. gada 14. aprīlī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-38-01 "Par Kriminālprocesa likuma 529. panta pirmās daļas 3.¹ punkta un 550. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam".

Lietā tika vērtētas tiesību normas, kas noteic apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņu īpaši sarežģītos un apjomīgos kriminālprocesos.

Lieta tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniedzējs ir apsūdzētais krimināllietā. Atbilstoši apstrīdētajām normām termiņš pirmās instances tiesas sprieduma pārsūdzēšanai apelācijas kārtībā esot 10 dienas, bet īpaši sarežģītā un apjomīgā kriminālprocesā tiesa to varot pagarināt līdz 20 dienām. Kaut arī pieteikuma iesniedzējs un

viņa aizstāvji esot paguvuši iesniegt apelācijas sūdzību 20 dienu termiņā, šāds termiņš neesot pietiekams, lai sagatavotu kvalitatīvu apelācijas sūdzību. Tādējādi apstrīdētās normas nesamērīgi ierobežojot tiesības uz taisnīgu tiesu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka apsūdzētajam ir jānodrošina tiesības pārsūdzēt pirmās instances tiesas spriedumu tādā termiņā, kas ir pietiekams tiesību uz aizstāvību īstenošanai. Vērtējot to, vai atvēlētais laiks ir pietiekams, jāņem vērā citstarp šādi apstākļi: lietas procesuālā stadija; tas, vai personai bija iespēja sekot līdz tiesvedības procesam; tas, vai apsūdzētais pats īsteno aizstāvību vai arī tam ir advokāts; citas Kriminālprocesa likumā ietvertās garantijas.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka apsūdzētā un viņa aizstāvja dalība tiesvedības procesā pirmās instances tiesā ļauj apsūdzētajam gūt priekšstatu gan par to, kādus lietas faktiskos apstākļus tiesa ņemusi vērā, gan par to, kādus tiesību normu pārkāpumus tiesa varētu būt pieļāvusi. Šādu priekšstatu sniedz arī saīsinātais spriedums. Tādējādi apsūdzētais jau laikus var gatavoties apelācijas sūdzības sastādīšanai un iesniegšanai. Turklāt tiesību uz aizstāvību īstenošanu apelācijas instances tiesā sekmē arī Kriminālprocesa likumā noteiktais apelācijas sūdzības papildinājumu institūts. Tas ļauj apsūdzētajam papildināt sākotnējo argumentāciju, ja kādu iemeslu dēļ apelācijas sūdzību nebija iespējas pilnībā izstrādāt.

Treškārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka tiesību uz aizstāvību pilnvērtīgā nodrošināšanā būtiska loma ir aizstāvim. Aizstāvis, pateicoties savām profesionālajām zināšanām, var ātrāk izvērtēt tiesas spriedumu, saprast, vai tajā ir saskatāms pamats sprieduma pārsūdzēšanai, un pamatot attiecīgo sūdzību. Turklāt aizstāvja profesionālās iemaņas un pieredze ir pamats pieņemumam, ka viņš savu darbu tiesvedības laikā organizēs tā, lai jau laikus varētu sagatavoties

sprieduma pārsūdzēšanai, ja tas būtu nepieciešams. Aizstāvim jāreķinās ar to, ka krimināllietas īpaši sarežģītība un apjoms, tās procesuālā stadija un noteiktie termiņi varētu prasīt zināmu pielāgošanos un darba organizācijas maiņu.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa ņēma vērā, ka Kriminālprocesa likums paredz arī vairākas citas garantijas tiesību uz aizstāvību pienācīgai īstenošanai apelācijas instances tiesā. Apsūdzētajam ir iespēja novērst trūkumus likuma prasībām neatbilstošā apelācijas sūdzībā. Kriminālprocesa dalībniekiem apelācijas tiesvedības laikā ir tiesības izvirzīt jaunus juridiskus argumentus, precizēt savus apsvērumus vai iesniegt jaunus pierādījumus. Apelācijas instances tiesai ir jāņem vērā apelācijas sūdzībā nepieminēti lietas faktiskie apstākļi un to novērtējums, ja tas rada šaubas par personas vainu vai atbildību pastiprinošiem apstākļiem. Apelācijas instances tiesa apelācijas sūdzībā norādīto vērtē pēc būtības, ne tikai formāli lūgumu daļā izteikto prasījumu norādītajā apmērā.

Ievērojot apelācijas instances tiesas kompetenci un vietu kriminālprocesa sistēmā, nepieciešamību samērot apsūdzētā tiesības ar citu kriminālprocesa dalībnieku tiesībām un visas sabiedrības interesēm, kā arī Kriminālprocesa likumā noteiktās papildu procesuālās garantijas apelācijas instances tiesā, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētās normas īpaši sarežģītos un apjomīgos kriminālprocesos nodrošina apsūdzētajam tiesības pārsūdzēt pirmās instances tiesas spriedumu tādā termiņā, kas ir pietiekams tiesību uz aizstāvību īstenošanai. Līdz ar to apstrīdētās normas, ciktāl tās attiecas uz apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņu īpaši sarežģītos un apjomīgos kriminālprocesos, atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs pievienoja spriedumam atsevišķās domas. Tajās norādīts, ka ar apstrīdētajām normām nav nodrošināta iespēja tiesai

katrā sarežģītā un apjomīgā kriminālprocesā, tostarp netipiskās lietās, lemt par tādu apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņu, kas būtu taisnīgs un pietiekams aizstāvības sagatavošanai.

Apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņam jābūt tādam, lai persona varētu efektīvi pārsūdzēt pirmās instances tiesas nolēmumu.

Lieta Nr. 2021-42-01

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Satversmes tiesa 2022. gada 2. decembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-42-01 "Par Kriminālprocesa likuma 500. panta sestās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam".

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas neparedz apsūdzētajam tiesības iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu.

Lietā tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniedzējam saskaņā ar apstrīdēto normu krimināllietas iztiesāšanā tika liegts iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem, lai gan krimināllietā kā pierādījums esot izmantotas operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūtās ziņas un prokuroram tiesības iepazīties ar šiem materiāliem neesot liegtas. Tādējādi neesot ticis nodrošināts no tiesībām uz taisnīgu tiesu izrietošais pušu līdzvērtīgu iespēju princips.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka pie prasībām, ko tiesības uz taisnīgu tiesu izvirza krimināllietas izskatīšanas procedūrai, pieder arī pušu līdzvērtīgu iespēju princips. Saskaņā ar minēto principu pusēm ir līdzvērtīgas tiesības iepazīties ar tiem materiāliem, kuriem ir nozīme pierādīšanā. Tomēr lietās, kas skar valsts drošību, ir pieļaujamas atkāpes no šā principa, ciktāl šādas atkāpes ir nepieciešamas un tiek ievērotas apsūdzētā tiesību uz taisnīgu tiesu aizsardzības garantijas.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka kriminālprocesā kā pierādījumu noteiktos gadījumos drīkst izmantot operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūtu informāciju, kura ir pieejama visiem procesa dalībniekiem. Šī informācija ir jānošķir no operatīvās darbības materiāliem, kuros ietvertās ziņas kalpo vienīgi krimināllietā iekļauto pierādījumu pieļaujamības pamatošanai – ar šo informāciju var iepazīties tikai prokurors un tiesa. Aizliegums aizstāvības pusei iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem galvenokārt saistīts ar nepieciešamību aizsargāt valsts noslēpumu. Operatīvās darbības materiāli var saturēt

gan informāciju par operatīvās darbības subjektiem, tās pasākumu organizāciju, metodiku un taktiku, kas ir valsts noslēpums, gan ziņas par citu, ar operatīvās darbības subjektiem sadarbojušos personu identitāti un sadarbības faktu. Šādas informācijas atklāšana varētu neatgriezeniski apdraudēt turpmākas operatīvās darbības norisi, kā arī operatīvās darbības subjektu amatpersonu un trešo personu dzīvību, veselību un drošību.

Treškārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka kriminālprocesā, kurā veikta operatīvā darbība, ir jānodrošina tāda procesa dalībnieku tiesību un interešu līdzsvarošana, kas sasniegtu kriminālprocesa un operatīvās darbības mērķus. Šādu līdzsvaru var nodrošināt tiesa, izvērtējot operatīvās darbības materiālus un pārliecinoties, ka pierādījumi iegūti tiesiskā ceļā. Tiesai jāpārlicinās arī par to, ka operatīvās darbības materiālos ietvertās ziņas nepamatoti neaizskar apsūdzētā tiesības uz taisnīgu tiesu jebkādā citā veidā. Turklāt tiesai ne tikai formāli jānorāda, ka tā ir iepazinusies ar operatīvās darbības materiāliem un tos izvērtējusi, bet arī jāsniedz savs atzinums, kurā pienācīgi izvērtēti procesa dalībnieku iebildumi par pierādījumu pieļaujamību un iekļauti pamatoti tiesas secinājumi.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa secināja, ka ar apstrīdēto normu noteiktais tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram tiesa izvērtē operatīvās darbības materiālus un nolēmumā ietver attiecīgu atzinumu, ir pietiekams, lai nodrošinātu personas tiesības uz taisnīgu tiesu. Līdz ar to apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

**Procesa dalībnieka tiesības
iepazīties ar visiem pierādījumiem
nav absolūtas – tās var tikt
sašaurinātas lietās, kas attiecas
uz valsts drošību. Tomēr arī šādās
lietās ir jāpastāv noteiktām tiesību
aizsardzības garantijām.**

2.6. LĒMUMI PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU

Satversmes tiesa 2022. gadā pieņēma četrus²³ lēmumus par tiesvedības izbeigšanu – lietā Nr. 2019-28-0103, lietā Nr. 2020-24-01, lietā Nr. 2021-10-03 un lietā Nr. 2021-34-01.

Lietā Nr. 2021-10-03 par Covid-19 testa veikšanu pirms iebraukšanas Latvijā lēmums par tiesvedības izbeigšanu pieņemts, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, jo netika konstatēts, ka pieteikuma iesniedzējai būtu aizskartas Satversmes 98. panta otrajā teikumā ietvertās tiesības brīvi atgriezties Latvijā. Kā tiesas judikatūru pilnveidojošu iespējams izcelt atziņu, ka Satversmes 98. panta otrajā teikumā ietvertās tiesības ir absolūtas un ka to pārkāpums konstatējams tikai tad, ja valsts ir radījusi tādus nepārvaramus šķēršļus, kas Latvijas pilsoņa tiesības brīvi atgriezties Latvijā padara neiespējam.

Lietā Nr. 2021-34-01 par aicinājumu likvidēt Latvijas Republikas valstisko neatkarību lēmums par tiesvedības izbeigšanu pieņemts, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, jo netika konstatēts, ka apstrīdētās normas aizskar pieteikuma iesniedzēja pamattiesības. Kā būtisku atziņu, kas turpmāk ņemama vērā Krimināllikuma piemērošanā, var izcelt tiesas secinājumu par to, ka personu pieļaujams saukt pie kriminālatbildības tikai par tādu publisku aicinājumu likvidēt Latvijas Republikas valstisko neatkarību, kas rada reālu valsts un sabiedrības interešu apdraudējumu un pamudina uz tādu rīcību, kas reāli ļautu sasniegt aicinājuma mērķi.

Lietā Nr. 2020-24-01 par pienākumu maksāt pievienotās vērtības nodokli no zemes nomas maksas lēmums par tiesvedības izbeigšanu pieņemts, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 3. un 6. punktu. Lēmums pamatots, pirmkārt, ar to, ka pieteikumu iesniedzējas nokavējušas termiņu, kurā iespējams vērsties Satversmes tiesā. Otrkārt, no apstrīdētās normas neizriet tādas tiesiskās sekas, uz kurām norādījušas pieteikumu iesniedzējas, un tā neaizskar šo personu tiesības uz tiesisko vienlīdzību.

Lietā Nr. 2019-28-0103 par dabasgāzes lietotāju pieslēgšanas dabasgāzes pārvades sistēmai lēmums par tiesvedības izbeigšanu pieņemts, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu. Lēmums pamatots ar to, ka pieteikuma iesniedzējai nav aizskartas Satversmes 105. pantā noteiktās pamattiesības, jo tai nav šā panta tvērumā esošu tiesību attiecībā uz tai piederošās nodalītās akciju sabiedrības licenci un tās izmantošanas iespējām, kā arī tās koncerna vērtības nemainīgumu.

Lietā Nr. 2019-28-0103

Par lietu

Lēmums par tiesvedības izbeigšanu

Preses relīze

Satversmes tiesa 2022. gada 28. oktobrī pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2019-28-0103 “Par Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes 2019. gada 18. aprīļa lēmuma Nr. 1/7 “Dabasgāzes pārvades sistēmas pieslēguma noteikumi biometāna ražotājiem, sašķidrīnātās dabasgāzes sistēmas operatoriem un dabasgāzes lietotājiem” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 64., 89. pantam un 105. panta pirmajam teikumam, kā arī Enerģētikas likuma 45. panta septītajai daļai un 84.¹ panta pirmajai daļai un Enerģētikas likuma 84.¹ panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. pantam”.

Lietā Nr. 2019-28-0103 tika ierosināta pēc juridiskās personas – akciju sabiedrības “Latvijas Gāze” – konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka apstrīdētais Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes lēmums pieļauj to, ka jebkurš dabasgāzes lietotājs var pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmai bez akciju sabiedrības “Gasos” – pieteikuma iesniedzējai pilnībā piederošā dabasgāzes sadales sistēmas operatora – starpniecības. Tādējādi esot ierobežotas pieteikuma iesniedzējas koncernā ietilpstošās akciju sabiedrības “Gasos” uz licences pamata iegūtās tiesības veikt komercdarbību dabasgāzes sadales jomā. Tā rezultātā

23 Salīdzinājumam 2021. gada pārskata posmā tika pieņemti septiņi lēmumi par tiesvedības izbeigšanu lietā, bet 2020. gada pārskata posmā – četri lēmumi par tiesvedības izbeigšanu lietā.

esot samazināta akciju sabiedrības “Gaso” akciju vērtība un attiecīgi ietekmēta pieteikuma iesniedzējas koncerna vērtība.

Šajā lietā Satversmes tiesa pieņēma lēmumu uzdot Eiropas Savienības Tiesai jautājumus prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai. Eiropas Savienības Tiesa spriedumā lietā C290/20 “Latvijas Gāze” attiecīgi secināja, ka ar apstrīdēto Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes lēmumu nav pārkāptas Eiropas Savienības tiesības. Tiesa citstarp atzina, ka Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 13. jūlija Direktīva 2009/73/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu un par Direktīvas 2003/55/EK atcelšanu pieļauj tādu dalībvalsts tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram dabasgāzes pārvade ietver dabasgāzes transportēšanu tieši uz tās lietotāja dabasgāzes apgādes sistēmu.

Lēmumā par tiesvedības izbeigšanu konstatēts, ka tiesību uz īpašumu tvērumā ietilpst arī, piemēram, personas tiesības veikt komercdarbību uz licences pamata. Tomēr vispārīgā gadījumā tas nenozīmē, ka šīs tiesības vienlaikus ar attiecīgo komersantu varētu īstenot arī citas personas. Proti, no licences izrietošās tiesības vai jebkuras citas kapitālsabiedrībai piederošās tiesības ir pašai personai, kurai konkrētā licence vai tiesības piešķirtas, bet ne šīs kapitālsabiedrības dalībniekiem pašiem par sevi. Pretējā gadījumā rastos tiesību uz īpašumu dublēšanās – proti, divas vai pat vairākas personas jeb gan pati kapitālsabiedrība, gan tās dalībnieki varētu norādīt, ka to tiesības aizskar viena un tā pati tiesību norma vienā un tajā pašā faktiskajā situācijā. Dalībnieku tiesības pamatā aptver tikai viņu vispārīgās iespējas ietekmēt kapitālsabiedrības darbu un gūt ienākumus no kapitālsabiedrības.

Vispārīgā gadījumā darbības, kas ir vērstas pret kapitālsabiedrību, taču nav saistāmas ar konkrētām dalībnieku tiesībām, nerada dalībnieku pamattiesību aizskārumu. Tomēr kapitālsabiedrības vienīgā dalībnieka pamattiesības var tikt uzskatītas par aizskartām, ja apstrīdētais tiesiskais regulējums ir vērstas pret attiecīgo kapitālsabiedrību. Šāda pieeja pamatota

ar pieņēmumu, ka viena vienīgā dalībnieka gadījumā dalībnieku viedokļi vai arī dalībnieka un valdes viedokļi par pamattiesību aizskāruma esību vai piemērotāko rīcību šo tiesību aizstāvībai nevar būt atšķirīgi. Šādā situācijā divu pamattiesību subjektu nošķiršana būtu pārlieku formāla.

Gan pieteikuma iesniedzēja, gan akciju sabiedrība “Gaso” ir ieinteresēta pēc iespējas lielākā akciju sabiedrības “Gaso” peļņā, kas attiecīgi var ietekmēt arī pieteikuma iesniedzējas peļņu. Tomēr šāda vienota interese raksturo arī tādas kapitālsabiedrības, kurās ir vairāki dalībnieki, tādēļ tā vien neļauj pieteikuma iesniedzēju un akciju sabiedrību “Gaso” uzskatīt par vienu pamattiesību subjektu. Turklāt šādu secinājumu liedz izdarīt arī tas, ka akciju sabiedrības “Gaso” vadība ir neatkarīga no pieteikuma iesniedzējas un ka šai akciju sabiedrībai pašai bija iespējas aizstāvēt savas, iespējams, aizskartās tiesības.

Satversmes tiesa arī atzina, ka Satversmes 105. pantā ietvertās tiesības uz īpašumu aizsargā konkrētas pastāvošās vērtības pret nepamatotu valsts varas iejaukšanos. Savukārt koncerna vērtība pati par sevi vispārīgā gadījumā nav uzskatāma par stabilu un nemainīgu stāvokli, jo to ietekmē dažādi apstākļi.

Līdz ar to Satversmes tiesa nekonstatēja pieteikuma iesniedzējas pamattiesību aizskārumu un tādēļ atzina, ka tiesvedības turpināšana lietā nebija iespējama.

Lieta Nr. 2020-24-01

Par lietu

Lēmums par tiesvedības izbeigšanu

Preses relīze

Satversmes tiesa 2022. gada 29. septembrī pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-24-01 “Par Pievienotās vērtības nodokļa likuma 1. panta 14. punkta “c” apakšpunkta, ciktāl tas attiecas uz zemes iznomāšanu piespiedu nomas gadījumos, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam”.

Lieta Nr.2020-24-01 tika ierosināta pēc juridiskās personas konstitucionālās sūdzības. Vēlāk šai lietai tika pievienota lieta Nr. 2021-39-01, kas arī tika ierosināta pēc juridiskās personas konstitucionālās sūdzības.

Šajā lietā Satversmes tiesa pieņēma lēmumu par jautājumu uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai. Attiecībā uz šo lūgumu Eiropas Savienības Tiesa 2021. gada 1. decembrī izdeva rīkojumu lietā C-598/20. Rīkojumā tika atzīts, ka Padomes 2006. gada 28. novembra direktīvas 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu 135. panta 1. punkta "I" apakšpunkts un 2. punkts ir interpretējami tādējādi, ka tie pieļauj valsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru zemes iznomāšana piespiedu nomas gadījumā ir izslēgta no atbrīvojuma no pievienotās vērtības nodokļa. Tas nozīmē, ka valsts ir tiesīga pieņemt tādu tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram zemes iznomāšana piespiedu nomas gadījumā ir apliekama ar pievienotās vērtības nodokli.

Lēmumā par tiesvedības izbeigšanu konstatēts, ka pieteikumu iesniedzējas bija reģistrētas Valsts ieņēmumu dienesta pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistrā. To īpašumā ir zeme, uz kuras atrodas citām personām piederoša būve, tādējādi radot zemes piespiedu nomas tiesiskās attiecības. Atbilstoši apstrīdētajai normai piespiedu nomas attiecības ir uzskatāmas par pakalpojumu, kas ir apliekams ar pievienotās vērtības nodokli. Tā kā pieteikumu iesniedzējas nevarēja vienoties ar būvju īpašniekiem par zemes piespiedu nomas maksu, tās vērsās tiesā ar prasījumu par zemes nomas maksas

un par to aprēķināmo pievienotās vērtības nodokļa piedziņu no būvju īpašniekiem. Tiesa noraidīja prasību daļā par pievienotās vērtības nodokļa piedziņu no būvju īpašniekiem.

Pieteikumu iesniedzējas uzskatīja, ka tām kā zemes īpašniecēm nevar noteikt pienākumu maksāt pievienotās vērtības nodokli no atlīdzības par zemes piespiedu nomu, jo tādā gadījumā apstrīdētā norma būtiski samazinot kopējos ienākumus, ko zemes īpašnieks gūst no sev piederošas lietas iznomāšanas. Šāda kārtība arī pārkāpjot tiesiskās vienlīdzības principu, jo personām, kas nav reģistrētas Valsts ieņēmumu dienesta pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistrā, salīdzināmos apstākļos pievienotās vērtības nodoklis par zemes piespiedu nomu neesot jāmaksā. Šādi atšķirīgai attieksmei neesot objektīva un saprātīga pamata, un tā neesot samērīga.

Saeima atbildes rakstos norādīja, ka tiesvedība lietās izbeidzama vairāku apsvērumu dēļ: pirmkārt, pieteikumu iesniedzēju tiesību uz īpašumu aizskārums neizriet tieši no apstrīdētās normas. Otrkārt, pieteikumu iesniedzējas neesot izmantojušas visas iespējas aizstāvēt savas aizskartās pamattiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem. Treškārt, esot arī nokavēts termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai Satversmes tiesā.

Pirmos divus Saeimas apsvērumus Satversmes tiesa atzina par nepamatotiem. Proti, tiesa secināja, ka apstrīdētā norma ir daļa no tiesiskā regulējuma, kas paredz pievienotās vērtības nodokļa maksāšanas

pienākumu. Tā ierobežo pieteikumu iesniedzēju tiesības uz īpašumu, jo tieši šīs normas dēļ zemes piespiedu noma ir uzskatāma par pakalpojumu, kas apliekams ar pievienotās vērtības nodokli. Tādējādi apstrīdētā norma rada pieteikumu iesniedzējām Satversmes 105.panta pirmajā, otrajā un trešajā teikumā ietvertu aizskārumu, jo samazina ienākumu no zemes iznomāšanas piespiedu nomas gadījumā.

Apstrīdētā norma arī ir imperatīva un formulēta nepārprotami. Tā nepieļauj izņēmumus, un pieteikumu iesniedzējas atrodas tās tvērumam tipiskā situācijā. Konkrētajā gadījumā Valsts ieņēmumu dienestālēmuma apstrīdēšana vai pārsūdzēšana nav uzskatāma par tādu reālu un efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli, ar kuru persona varētu panākt to, ka zemes piespiedu noma nav ar pievienotās vērtības nodokli apliekams objekts. Līdz ar to pieteikuma iesniegšana administratīvajā tiesā izskatāmajā lietā nebija uzskatāma par iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Savukārt Saeimas argumentu par to, ka pieteikumu iesniedzējas nokavējušas termiņu konstitucionālās sūdzības iesniegšanai, Satversmes tiesa atzina par pamatotu. Proti, tiesa secināja, ka tiesvedībā vispārējās jurisdikcijas tiesās tika risināts jautājums par to, vai papildus zemes nomas maksai no būvju īpašniekiem piedzenams arī pievienotās vērtības nodoklis, nevis par to, vai piespiedu noma kā pakalpojums ir apliekama ar pievienotās vērtības nodokli. Proti, vispārējās jurisdikcijas tiesām nebija kompetences izlemt, vai zemes piespiedu noma ir pakalpojums, kas apliekams ar pievienotās vērtības nodokli. No lietu materiāliem un Tiesu informatīvās sistēmas bija secināms, ka pieteikuma iesniedzējas sniegušas pakalpojumu piespiedu zemes nomas attiecību ietvaros un apzinājušās, ka zemes nomas maksa piespiedu nomas gadījumā ir apliekama ar pievienotās vērtības nodokli, vairāk nekā sešus mēnešus pirms vēšanās Satversmes tiesā. Tādēļ pieteikumu iesniedzējas nokavējušas termiņu konstitucionālo sūdzību iesniegšanai Satversmes tiesā.

Ņemot vērā minēto, Satversmes tiesa atzina, ka tiesvedība lietas daļā par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 105. panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam ir izbeidzama.

Savukārt attiecībā uz prasījumu izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91.panta pirmajam teikumam Satversmes tiesa secināja, ka no apstrīdētās normas neizriet tādas tiesiskās sekas, uz kurām norādījušas pieteikumu iesniedzējas. Proti, pievienotās vērtības nodokļa iekļaušana zemes nomas maksā izriet no Pievienotās vērtības nodokļa likuma 34. panta pirmās un septītās daļas, nevis no apstrīdētās normas. Tādējādi šī norma neaizskar pieteikumu iesniedzēju tiesības uz tiesisko vienlīdzību. Papildus lēmumā arī secināts, ka pievienotās vērtības nodoklis ietilpst zemes nomas maksā un tādējādi pieteikumu iesniedzējas bija nonākušas apstrīdētās normas tvērumā vairāk nekā sešus mēnešus pirms vēšanās Satversmes tiesā.

Līdz ar to Satversmes tiesa izbeidza tiesvedību lietas daļā arī par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Lieta Nr. 2021-10-03

Par lietu

Lēmums par tiesvedības izbeigšanu

Preses relīze

Tiesneša video

Satversmes tiesa 2022. gada 18. februārī pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2021-10-03 "Par Ministru kabineta 2020. gada 9. jūnija noteikumu Nr. 360 "Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai" 35.³ punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 98. panta otrajam teikumam".

Lieta tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka apstrīdētā Ministru kabineta noteikumu norma neatbilst Satversmes 98. panta otrajam teikumam, jo tā pieteikuma iesniedzējai liedzot tiesības brīvi iebraukt Latvijā bez ārvalstī veikta Covid-19 testa, kuru viņa nevarot veikt šāda testa lielo izmaksu dēļ. Tādējādi esot nesamērīgi ierobežotas Satversmes 98. panta otrajā teikumā ietvertās tiesības atgriezties Latvijā.

Ministru kabinets atbildes rakstā norādīja, ka apstrīdētā norma pieņemta, lai ierobežotu Covid-19 infekcijas izplatību Latvijā un vienlaikus novērstu neprognozējamību starptautisko pasažieru pārvadājumu jomā. Turklāt tiem Latvijas valstspiederīgajiem un Eiropas Savienības pastāvīgajiem iedzīvotājiem ar uzturēšanās atļauju Latvijā, kuriem Covid-19 testa rezultāts bija pozitīvs, ceļojot ar transportlīdzekli, kas neveic komercpārvadājumu, iebraukšana Latvijas teritorijā neesot tikusi ierobežota.

Satversmes tiesa konstatēja, ka apstrīdētā norma ir zaudējusi spēku. Vienlaikus tā norādīja, ka, ņemot vērā izskatāmās lietas materiālus, tiesvedības turpināšana ir nepieciešama citstarp tādēļ, ka tā ir saistīta ar pilsonību – personas tiesisko saikni ar Latviju. Viena no šīs saiknes izpausmēm ir Latvijas pilsoņa tiesības atgriezties Latvijā, un tas ir būtisks konstitucionālo tiesību jautājums. Vēl jo vairāk – situācijā, kad Covid-19 pandēmija turpinājusies arī pēc tam, kad apstrīdētā norma jau zaudējusi spēku, jautājums par ierobežojumu noteikšanu pilsoņu iecelšanai Latvijā joprojām turpina būt nozīmīgs. Līdz ar to tiesa atzina, ka apstrīdētajā normā ietvertā tiesiskā regulējuma izmaiņas pašas par sevi nav pietiekams pamats tam, lai izbeigtu tiesvedību lietā.

Noskaidrojot Satversmes 98. panta otrā teikuma saturu, Satversmes tiesa norādīja, ka tiesības brīvi atgriezties Latvijā attiecas citstarp uz tās pilsoņu kopumu, kas ir piesaistīts Latvijas teritorijai. Tautas gribas – dzīvot demokrātiskā tiesiskā valstī – īstenošana tiesiskos apstākļos ir iespējama tikai noteiktā ģeogrāfiskā

teritorijā. Tikai šajā – Latvijas – teritorijā Latvijas pilsoņi var dzīvot, pilnvērtīgi baudot Satversmē ietvertās tiesības. Ņemot vērā minēto un Latvijas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā, tiesa secināja, ka Latvijas pilsoņu tiesības brīvi atgriezties Latvijā ir absolūtas un nedrīkst tikt ierobežotas.

Satversmes tiesa uzsvēra, ka Latvijas pilsonis Latvijā var atgriezties dažādos veidos: šķērsojot sauszemes robežu vai ieceļojot caur ostu, lidostu, dzelzceļa staciju vai citādi. Tomēr ir jānošķir personas tiesības atgriezties Latvijā no personas vēlmes un iespējas šai nolūkā izmantot konkrētu transporta veidu un jāpatur prātā, ka nevienam nav subjektīvu tiesību uz, piemēram, avioreisu. Latvijas pilsoņa tiesības brīvi atgriezties Latvijā tiek ierobežotas tikai tad, ja valsts ir radījusi nepārvaramus šķēršļus, kas atgriešanos Latvijā padara neiespējamu.

Satversmes tiesa secināja, ka Latvijas pilsoņiem, kuri Latvijā ieceļoja ar tādu transportlīdzekli, kas neveic komercpārveidus, un kuriem veiktā Covid-19 testa rezultāts bija pozitīvs, ieceļošana valsts teritorijā netika ierobežota. Turklāt Valsts robežsardze, vērtējot personas individuālos apstākļus, varēja izdarīt izņēmumus no apstrīdētajā normā paredzētā pienākuma. Visbeidzot – Latvijas pilsoņi nepieciešamības gadījumā varēja saņemt materiālo palīdzību, lai segtu citstarp ceļa izdevumus no personas atrašanās vietas uz galamērķa valsti, kā arī ar izceļošanas formalitātēm saistītos izdevumus. Ņemot vērā minēto, tiesa norādīja, ka apstrīdētā norma varēja radīt personai zināmu apgrūtinājumu, jo kavēja ieceļošanu tai vēlamajā veidā. Tomēr tas nav uzskatāms par nepārvaramu šķērslī – Latvija savam pilsonim nebija aizliegusi ieceļot un nebija slēgusi savas robežas.

Tādējādi Satversmes tiesa atzina, ka pieteikuma iesniedzējai nav aizskartas Satversmes 98. panta otrajā teikumā ietvertās tiesības brīvi atgriezties Latvijā un pastāv tiesisks pamats izbeigt tiesvedību.

Lieta Nr. 2021-34-01

Par lietu

Lēmums par tiesvedības izbeigšanu

Preses relīze

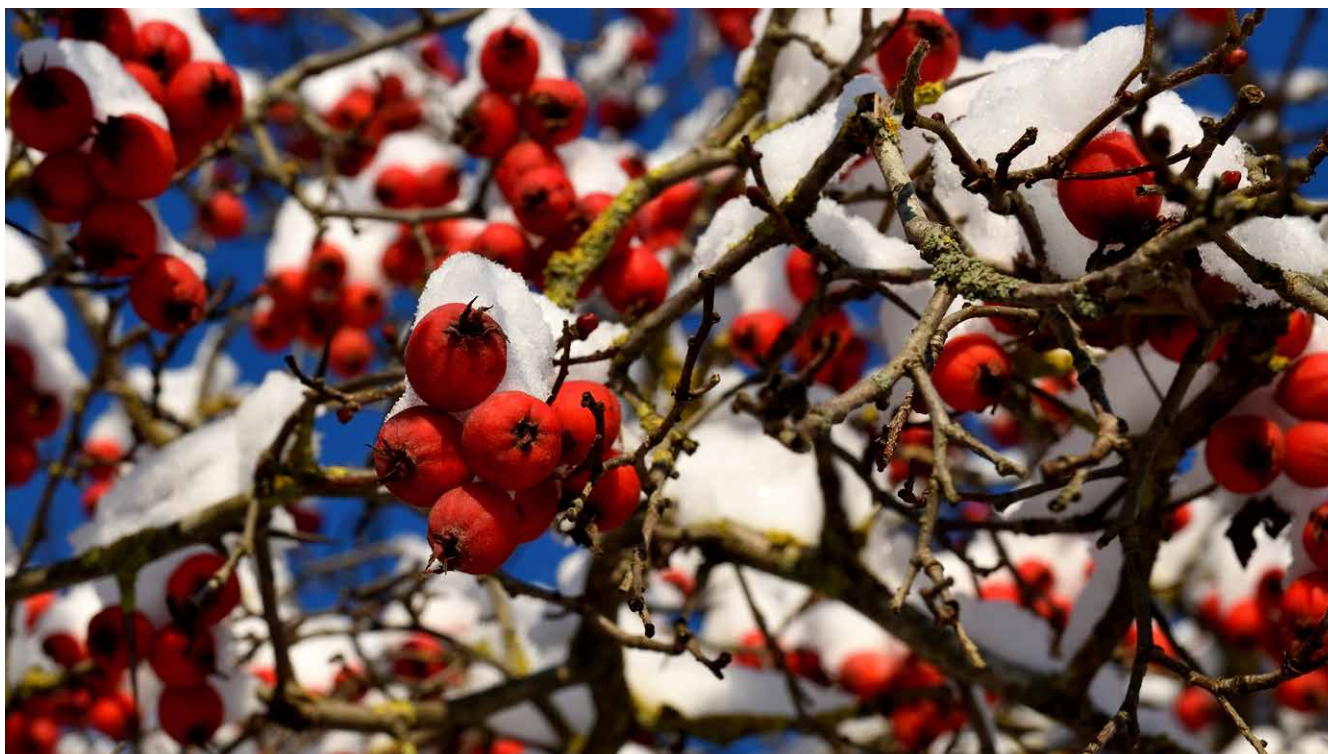
Satversmes tiesa 2022. gada 27. maijā pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2021-34-01 “Par Krimināllikuma 82. panta pirmās daļas redakcijā, kas bija spēkā no 2013. gada 1. aprīļa līdz 2016. gada 10. maijam, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 100. panta pirmajam teikumam un 2016. gada 21. aprīļa likuma “Grozījumi Krimināllikumā” pārejas noteikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 92. panta otrajam teikumam”.

Lieta tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka par publisku aicinājumu vērsties pret Latvijas Republikas valstisko neatkarību Satversmē paredzētā veidā personu nevar saukt pie kriminālatbildības, jo tiesības paust šādu aicinājumu aizsargājot Satversmes 100. pants. Savukārt gadījumā, ja likumdevējs groza kādu Krimināllikuma normu un konkrētu personas nodarījumu atzīst par krimināli nesodāmu, tad likumdevējam esot pienākums paredzēt, ka personai labvēlīgākam noteikumam ir atpakaļejošs spēks.

Saeima atbildes rakstā norādīja, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma pēc būtības paredz kriminālatbildību par tādu publisku izteikumu, kas aicina ne vien uz prettiesisku rīcību (jo nav tādu tiesisku līdzekļu, ar kuriem varētu izbeigt Latvijas valsts pastāvēšanu), bet arī uz Satversmei klaji neatbilstošu rīcību, un šāds publisks aicinājums nepelnot Satversmes 100. panta pirmā teikuma aizsardzību. Savukārt 2016. gada 21. aprīļa grozījumi Krimināllikumā neesot tādi, kas pieteikuma iesniedzējam paredzētu labvēlīgākus noteikumus.

Vērtējot apstrīdētās Krimināllikuma normas tvērumu, Satversmes tiesa secināja, ka tā sistēmiski saskan ar Satversmē un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā ietvertajām personas

pamattiesībām un tādējādi pati par sevi neveido koliziju ar tiesībām uz vārda brīvību. Apstrīdēto Krimināllikuma normu nevar interpretēt plaši, neņemot vērā tiesiskā regulējuma sistēmu, kurā tā funkcionē. Ievērojot Satversmes 100. panta pirmo teikumu un konvencijas 10. pantu, tiesa atzina, ka apstrīdētās Krimināllikuma normas sistēmiskai interpretācijai pretējs būtu tāds secinājums, ka tā paredz atzīt par krimināli sodāmiem jebkāda veida publiskus aicinājumus likvidēt valstisko neatkarību. Proti, personas saukšanai pie kriminālatbildības par apstrīdētajā Krimināllikuma normā paredzēto noziedzīgo nodarījumu nepietiek ar publiska aicinājuma veikšanas fakta konstatējumu, ja nevērtē konkrēto situāciju un personas izteikumus pēc būtības.

Satversmes tiesa uzsvēra, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma kalpo tam, lai aizsargātu valsti un tās demokrātiju. Šī norma sekmē paš aizsargājošās demokrātijas principa īstenošanu. Tāpat apstrīdētās Krimināllikuma normas objektīvais mērķis ir vērsties pret personām, kuras izsaka tādus publiskus aicinājumus likvidēt valstisko neatkarību, kuri pārsniedz vārda brīvības robežas un reāli apdraud Latvijas Republikas valstisko neatkarību un demokrātisko valsts iekārtu.

Līdz ar to Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma atbilstoši tās mērķim un patiesajai jēgai paredz kriminālatbildību tikai par tādu publisku aicinājumu likvidēt Latvijas Republikas valstisko neatkarību, kurš rada reālu valsts un sabiedrības interešu apdraudējumu un pamudina uz tādu rīcību, kas reāli ļautu sasniegt aicinājuma mērķi. Šāda apstrīdētās Krimināllikuma normas interpretācija personai nodrošina Satversmes 100. panta pirmajā teikumā ietverto pamattiesību aizsardzību. Šādā veidā, atbilstoši Satversmei interpretējot un piemērojot

apstrīdēto Krimināllikuma normu, vienlaikus tiek novērsts arī pamats apšaubīt tās konstitucionalitāti. Tādējādi tiesa atzina par nepamatotu pieteikuma iesniedzēja pieņēmumu, ka tiesību normu koliziju ar augstāka juridiska spēka tiesību normām rada tieši apstrīdētā Krimināllikuma norma.

Savukārt attiecībā uz personai labvēlīga noteikuma atpakaļejoša spēka principu krimināltiesībās, kas piemērojams arī gadījumā, kad konkrētais nodarījums atzīts par krimināli nesodāmu, Satversmes tiesa norādīja, ka šis princips ir ietverts Satversmes 1. pantā un 92. panta otrajā teikumā to kopsakarā. Pieteikuma iesniedzējs pēc būtības uzskatīja, ka likumdevējs, jaunajai tiesību normas redakcijai pievienojot norādi "Satversmē neparedzētā veidā", ir atzinis par krimināli nesodāmu publisku aicinājumu vērsties pret Latvijas Republikas valstisko neatkarību Satversmē paredzētā veidā. Tomēr tiesa atzina, ka norāde "Satversmē neparedzētā veidā" vienīgi precīzē izteiktā aicinājuma veidu, bet nemaina darbības saturu un jēgu. Tādējādi Krimināllikuma 81. pantā citstarp ir paredzēta kriminālatbildība par tādu pašu noziedzīgu nodarījumu, kāds paredzēts apstrīdētajā Krimināllikuma normā. Tiesa arī piebilda, ka Krimināllikuma 81. pantā paredzētais nodarījums ir sodāms bargāk un jaunā tiesību norma pieteikuma iesniedzējam ir pat nelabvēlīgāka.

Līdz ar to Satversmes tiesa secināja: tā kā 2016. gada 21. aprīļa grozījumi Krimināllikumā neparedz atzīt apstrīdētajā Krimināllikuma normā paredzēto noziedzīgo nodarījumu par krimināli nesodāmu un jaunais regulējums arī citādi nav labvēlīgāks, nav konstatējams tas, ka pieteikuma iesniedzēja pamattiesības būtu aizskartas.

2.7. KOLĒGIJU LĒMUMI

Satversmes tiesas kolēģijām 2022. gadā izskatīšanai tika nodots 231 pieteikums par lietas ierosināšanu.

Kā jau ierasts, vislielāko pieteikumu daļu veido konstitucionālās sūdzības. Satversmes tiesā 2022. gadā tika iesniegtas 212 konstitucionālās sūdzības, kas ir vairāk nekā 90 procenti no visiem tiesā saņemtajiem pieteikumiem. Aptuveni 85 procentus no konstitucionālajām sūdzībām iesniegušas fiziskās personas, bet aptuveni 15 procentus – privāto tiesību juridiskās personas (sabiedrības ar ierobežotu atbildību, akciju sabiedrības, biedrības, nodibinājumi, ārvalstīs reģistrēti komersanti, kā arī vienu pieteikumu – mantojuma masa).

Līdzīgi kā iepriekšējos gados otrais aktīvākais pieteikumu iesniedzējs bija tiesa, izskatot konkrētu civillietu, administratīvo pārkāpumu lietu, krimināllietu vai administratīvo lietu. Kopumā tiesas iesniedza deviņus pieteikumus. Savukārt pašvaldību domes iesniedza sešus pieteikumus. Trīs no šiem pieteikumiem attiecās uz gadījumiem, kad vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs bija apturējis pašvaldības domes saistošo noteikumu darbību, turpretim trīs pieteikumos apstrīdēta likumu normu satversmība.

2022. gadā turpinājās arī jau iepriekšējos gados novērotā tendence, ka vairāki konstitucionālie orgāni – pieteikumu iesniedzēji, kas minēti Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 1.–12. punktā, proti, Valsts prezidents, Saeima un Ministru kabinets – pieteikumus Satversmes tiesā neiesniedz. Tāpat 2022. gadā neviens pieteikums nav saņemts no Valsts kontroles padomes, Tieslietu padomes, ģenerālprokurora un zemesgrāmatu nodaļas tiesneša, tam veicot nekustamā īpašuma ierakstīšanu vai ar to saistīto tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā.

Valsts apmaksātās juridiskās palīdzības ietvaros saskaņā ar Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumu tika piešķirta juridiskā palīdzība rakstveida viedokļa sagatavošanai lietā Nr. 2021-43-01, kā arī sagatavots viens pieteikums par lietas ierosināšanu.

Iesniegtie pieteikumi aptvēra gandrīz visas Satversmes VIII nodaļā ietvertās pamattiesības. Pieteikumos netika lūgts izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību vienīgi Satversmes 99., 103., 104. un 113. pantam.

Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta septītajai daļai lēmumu par lietas ierosināšanu vai atteikšanos ierosināt lietu pieņem mēneša laikā no pieteikuma iesniegšanas dienas. Sarežģītās lietās tiesa šo termiņu var pagarināt līdz diviem mēnešiem. 2022. gadā kolēģijas pieņēma 23 lēmumus²⁴ par iesniegtā pieteikuma izskatīšanas termiņa pagarināšanu. No minētajiem pieteikumiem trīs bija iesniegušas pašvaldību domes, vienu – ne mazāk kā 20 Saeimas deputāti, bet pārējos – privātpersonas. Pēc padziļināta izvērtējuma un papildu informācijas saņemšanas par deviņiem pieteikumiem tika pieņemts lēmums par lietas ierosināšanu.

Satversmes tiesas likuma 20. panta 7.¹ daļa paredz: ja kolēģija lemj par atteikšanos ierosināt lietu un tiesnesis – kolēģijas loceklis – balso pret šādu kolēģijas nolēmumu, turklāt viņam ir motivēti iebildumi, pieteikuma izskatīšanu un lēmuma pieņemšanu nodod rīcības sēdei pilnā tiesas sastāvā. 2022. gadā rīcības sēdē tika izskatīti deviņi pieteikumi.²⁵ Visos šajos gadījumos tika nolemts atteikties ierosināt lietu.

2022. gadā kolēģijās tika izskatīti nedaudz mazāk kā 50 atkārtoti iesniegti pieteikumi. Par deviņiem no šiem atkārtoti iesniegtajiem pieteikumiem kolēģijas ir pieņēmušas lēmumus par lietas ierosināšanu.²⁶ Astoņus

24 Piemēram, 2021. gadā Satversmes tiesas kolēģijas pieņēma 11 lēmumus par pieteikuma izskatīšanas termiņa pagarināšanu, bet 2020. gadā – deviņus šādus lēmumus.

25 Pieteikumi par lietas ierosināšanu Nr. 237/2021, Nr. 256/2021, Nr. 258/2021, Nr. 7/2022, Nr. 15/2022, Nr. 76/2022, Nr. 92/2022, Nr. 126/2022 un Nr. 194/2022.

26 Lietas Nr. 2022-06-03, Nr. 2022-08-01, Nr. 2022-20-01, Nr. 2022-32-01, Nr. 2022-33-01, Nr. 2022-37-01, Nr. 2022-40-01, Nr. 2022-41-01 un Nr. 2022-43-01.

pieteikumus, pēc kuriem tika ierosinātas lietas, bija iesniegušas privātpersonas, bet vienu – pašvaldības dome.

Visi lēmumi par lietu ierosināšanu ir pieejami Satversmes tiesas mājaslapas sadaļā “Ierosinātās un izskatītās lietas” pie attiecīgās lietas.²⁷ Savukārt tie lēmumi par atteikšanos ierosināt lietu, kuri norāda uz būtiskiem Satversmes tiesas likuma piemērošanas aspektiem, tiek izlases veidā publicēti Satversmes tiesas mājaslapas sadaļā “Kolēģiju lēmumi par atteikšanos ierosināt lietu”²⁸. Minētie lēmumi ļauj labāk izprast Satversmes tiesas likumu un atvieglo likuma prasībām atbilstoša pieteikuma sagatavošanu. Pārskata posmā publicēti vairāk nekā 60 anonimizēti²⁹ kolēģiju lēmumi.

Lēmumi par lietu ierosināšanu

Ierosinātajās lietas skarti visdažādākie tiesību jautājumi. Līdzīgi kā iepriekšējos gados arī 2022. gadā visvairāk ierosinātas tādas lietas, kas attiecas uz **pamattiesībām**. Proti, ierosinātās lietas bija saistītas ar: zemes lietošanas tiesībām un šādu tiesību izmantošanas maksu; termiņu personas tiesībām piedalīties elektroenerģijas obligātajā iepirkumā; maksātspējas procesa administratora atlīdzības nepiešķiršanu gadījumā, ja viņš ticis atcelts no juridiskās personas maksātspējas procesa; ziņu par attaisnoto personu glabāšanu Sodu reģistra arhīva datubāzē; personas izslēgšanu no zvērinātu advokātu skaita, ja kriminālprocess pret šo personu par tiša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts uz nereabilitējoša pamata; Saeimas deputāta pienākumu vakcinēties pret Covid-19 infekciju; aizliegumu Latvijas teritorijā ievest ūdeles Covid-19 infekcijas izplatības apstākļos; nodokļu pārkāpuma atzīšanu par atkārtotu gadījumā, kad iepriekšējais nodokļu pārkāpums ir pārsūdzēts tiesā; pirmsskolas izglītības iestādēs strādājošo pedagogu atalgojuma apmēru; aizliegumu karavīram darboties politiskajā partijā; valsts garantēto minimālo ienākumu sliekšņu apmēru un to pārskatīšanas periodu; pilsonības atņemšanas termiņu gadījumā, kad persona tās iegūšanai sniegusi nepatiesas ziņas; izglītības iegūšanu tikai valsts valodā privātajās izglītības iestādēs.

Civilprocesa jautājumi aptver lietas par tiesībām prasīt šķīrējtiesas sprieduma atcelšanu vispārējās jurisdikcijas tiesā un juridiskās personas tiesībām lūgt tiesu samazināt valsts nodevas apmēru.

Kriminālprocesa jautājumi skarti lietās par iepazīšanos ar krimināllietas materiāliem procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, procesā par noziedzīgi iegūtu mantu

pieņemto tiesas lēmumu pārsūdzību un lietās par pierādīšanas priekšmetā ietilpstošajiem apstākļiem procesā par noziedzīgi iegūtu mantu.

Valststiesības un administratīvās tiesības apver lietas par izmaiņām ostu pārvaldes modeli un lietu par pienākumu pašvaldībai demontēt padomju režīmu slavinošus objektus.

Trīs lietas ierosinātas arī par **vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra rīkojumu** tiesiskumu, ar kuriem apturēta: Ķekavas novada domes saistošo noteikumu darbība par azartspēļu rīkošanas aizliegumu Ķekavas novadā, Jūrmalas valstspilsētas pašvaldības domes saistošo noteikumu darbība par nodevas palielināšanu iebraukšanai Jūrmalas pilsētā un Rīgas domes saistošo noteikumu darbība attiecībā uz Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumiem.

Satversmes tiesa arī 2022. gadā ierosināja salīdzinoši daudz lietu par vienu un to pašu tiesību normu atbilstību augstāka juridiska spēka normām. Pieteikumos par šādu lietu ierosināšanu bija ietverts tiesā jau ierosinātām lietām līdzīgs prasījums, faktisko apstākļu izklāsts un juridiskais pamatojums. Tādēļ aptuveni 10 kolēģiju lēmumos par lietas ierosināšanu procesuālās ekonomijas nolūkā tika norādīts, ka nav nepieciešams atkārtoti uzaicināt institūciju, kas izdevusi apstrīdēto aktu, iesniegt atbildes rakstu ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu. Vienlaikus Satversmes tiesas kolēģiju lēmumos par lietu ierosināšanu tika izmantota arī jauna pieeja. Proti, konstatējot, ka līdzīgā lietā Saeima jau tikusi uzaicināta sniegt atbildes rakstu, kolēģija uzaicināja Saeimu iesniegt atbildes rakstu tādā gadījumā, ja tai norādāmi vēl kādi papildu apsvērumi.³⁰

Ja tiesā iesniegtais pieteikums tiek atzīts par atbilstošu Satversmes tiesas likumam, tad kolēģija uz tā pamata ierosina lietu. Līdz ar to lēmumos par lietas ierosināšanu parasti nav iekļauts plašs izvērtējums par pieteikuma saturu vai formu. Tomēr atsevišķos gadījumos kolēģijas ir lēmušas par noteiktiem pieteikumu iesniedzēju lūgumiem vai arī sniegušas jaunas atziņas par pieteikuma atbilstību Satversmes tiesas likuma prasībām.

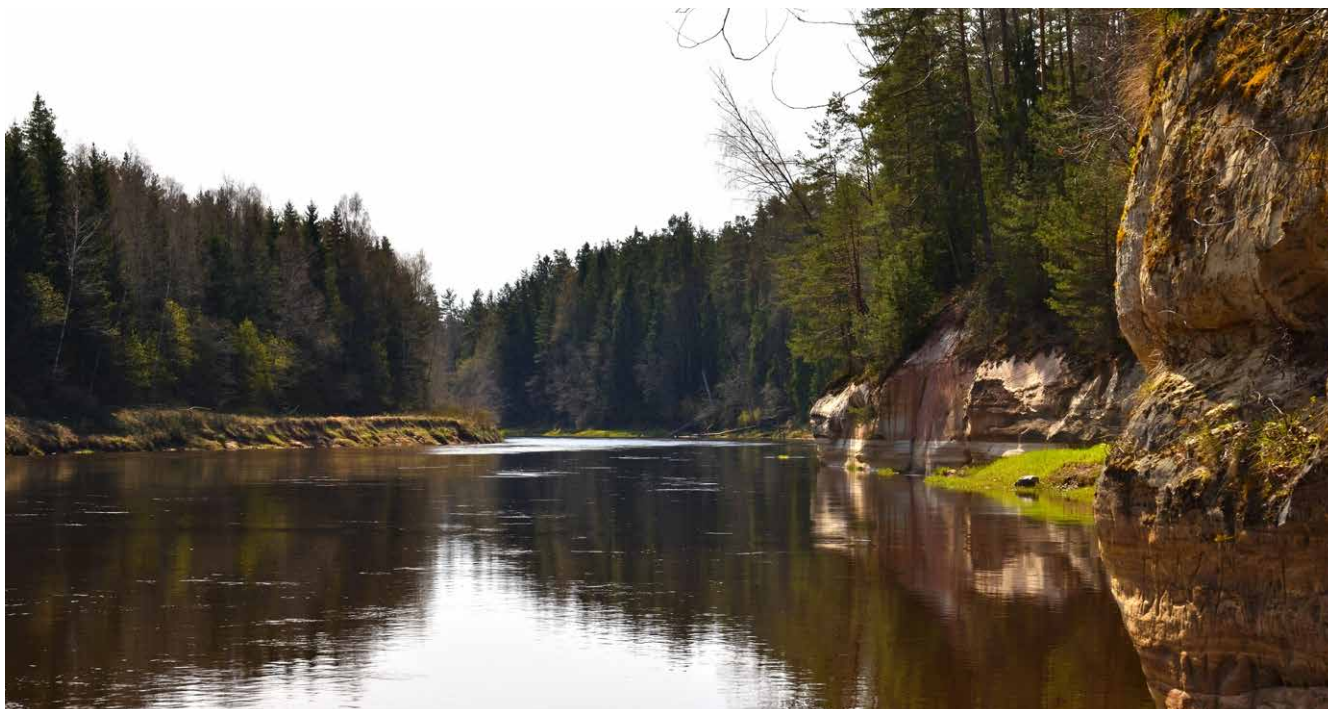
Pieteikumā Nr. 44/2022 tā iesniedzējs lūdza Satversmes tiesu vērsties Eiropas Savienības Tiesā un uzdot šai tiesai jautājumu prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai.

27 Sk. Satversmes tiesas mājaslapu: satv.tiesa.gov.lv/cases

28 Sk. Satversmes tiesas mājaslapu: satv.tiesa.gov.lv/decisions

29 Anonimizēti tiek kolēģiju lēmumi par pieteikumiem, kurus iesniegušas privātpersonas.

30 Sk., piemēram: Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2022. gada 24. marta lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 45/2022, 4. kolēģijas 2022. gada 22. aprīļa lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 44/2022, 2. kolēģijas 2022. gada 15. jūnija lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 102/2022, 3. kolēģijas 2022. gada 10. oktobra lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 167/2022, 3. kolēģijas 2022. gada 9. novembra lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 185/2022, 3. kolēģijas 2022. gada 21. novembra lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 193/2022 un 3. kolēģijas 2022. gada 29. novembra lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 197/2022.

Izvērtējot šo lūgumu, kolēģija, atsaucoties uz Satversmes tiesas 2017. gada 28. februāra lēmumu “Par kārtību, kādā pieņem lēmumu par jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai” norādīja, ka jautājums par vērsanos Eiropas Savienības Tiesā ir izlemjams gadījumā, ja lieta Satversmes tiesā tiek ierosināta un tās iznākums ir atkarīgs no Eiropas Savienības tiesību aktu iztulkošanas. Tādējādi Satversmes tiesa jautājumu par vērsanos Eiropas Savienības Tiesā izlemj vēlākās procesuālajās stadijās. Līdz ar to kolēģija atzina, ka minētais lūgums nav tās kompetencē un ir atstājams bez izskatīšanas.³¹

Saskaņā ar Satversmes tiesas noteikto kārtību pieteikuma izskatīšanas stadijā kolēģija izlemj arī jautājumu par pieteikumā un tam pievienotajos dokumentos ietvertās informācijas pieejamību.

Izskatot Administratīvās rajona tiesas pieteikumu par lietas ierosināšanu Nr. 25/2022, kolēģija konstatēja, ka tajā ir ietverta informācija par pieteicēju tiesas lietvedībā esošajā administratīvajā lietā. Proti, šo fizisko personu identificējoša informācija, kā arī informācija par kriminālprocesu, kura ietvaros tā saukta pie kriminālatbildības un attaisnota. Turklāt Satversmes tiesā tika saņemts arī minētās personas iesniegums, kurā izteikts lūgums nodrošināt tās anonimitāti.

Kolēģija atzina, ka pieteikumā minētā informācija par personas saukšanu pie kriminālatbildības ietilpst Satversmes 96. pantā ietverto personas tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību tvērumā, kā arī kopā ar personu identificējošu informāciju ir uzskatāma par personas datiem Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa regulas (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi

un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ direktīvu 95/46/EK (turpmāk – Vispārīgā datu aizsardzības regula) 4. panta 1. punkta izpratnē. Savukārt šo personas datu izpaušana ir uzskatāma par datu apstrādi šīs regulas 4. panta 2. punkta izpratnē.

Līdz ar to kolēģija secināja, ka pieteikumā norādīto personas datu izpaušana izraisītu tādu kaitējumu personas tiesībām un likumiskajām interesēm, kas būtu lielāks par sabiedrības ieguvumu, un Satversmes tiesai tās kompetences īstenošanai un likumā noteikto pienākumu veikšanai nav nepieciešams šos datus izpaust. Tādēļ pieteikumā ietvertajai pieteicēju administratīvajā lietā identificējošai informācijai tika noteikta ierobežota pieejamība, kas ir spēkā līdz Satversmes tiesas galīgā nolēmuma pieņemšanai.³²

Arī pieteikumā par lietas ierosināšanu Nr. 80/2022 un tam pievienotajos dokumentos bija ietverta informācija par kriminālprocesu, kas uzsākts un izbeigts attiecībā pret pieteikuma iesniedzēju. Kolēģija atzina, ka šī informācija ietilpst Satversmes 96. pantā ietverto personas tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību tvērumā, kā arī kopā ar personu identificējošu informāciju ir uzskatāma par personas datiem Vispārīgās datu aizsardzības regulas 4. panta 1. punkta izpratnē. Savukārt šo personas datu izpaušana ir uzskatāma par datu apstrādi minētas regulas 4. panta 2. punkta izpratnē.

Līdz ar to kolēģija secināja, ka pieteikuma iesniedzējas datu izpaušana izraisītu tādu kaitējumu viņas tiesībām un likumiskajām interesēm, kas būtu lielāks par sabiedrības ieguvumu. Konkrētajā gadījumā Satversmes tiesai tās kompetences īstenošanai un likumā noteikto pienākumu veikšanai nav nepieciešams

31 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2022. gada 22. aprīļa lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 44/2022.

32 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2022. gada 1. marta lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 25/2022.

izpaust šīs personas identificējošu informāciju. Tādēļ šajā lēmumā pieteikuma iesniedzēju identificējoša informācija ir anonimizēta un informācijai par viņas identitāti noteikta ierobežota pieejamība, kas ir spēkā līdz Satversmes tiesas galīgā nolēmuma pieņemšanai.³³

Savukārt pieteikumā par lietas ierosināšanu Nr. 137/2022 tā iesniedzēja lūdza tiesu nodrošināt viņas anonimitāti, jo pieteikumā pausti viņas uzskati par vakcinācijas sertifikāta iegūšanu kā obligātu prasību militārā dienesta pienākumu pildīšanai. Pieteikuma iesniedzēja arī norādīja, ka šāda veida uzskatu paušana varētu novest tostarp pie viņas atvaļināšanas no militārā dienesta.

Kolēģija secināja, ka pieteikuma iesniedzējas datu izpaušana izraisītu tādu kaitējumu viņas tiesībām un likumiskajām interesēm, kas būtu lielāks par sabiedrības ieguvumu. Konkrētajā gadījumā Satversmes tiesai tās kompetences īstenošanai un likumā noteikto pienākumu veikšanai nav nepieciešams izpaust šīs personas identificējošu informāciju. Tādēļ šajā lēmumā pieteikuma iesniedzēju identificējoša informācija ir anonimizēta un informācijai par viņas identitāti noteikta ierobežota pieejamība, kas ir spēkā līdz Satversmes tiesas galīgā nolēmuma pieņemšanai.³⁴

Lēmumos par lietas ierosināšanu tika izņemti arī jautājumi par nākotnē sagaidāmu pamattiesību aizskārumu. Proti, pieteikumā Nr. 80/2022 tika apstrīdēts Latvijas Republikas Advokatūras likuma 16. panta 3. punkts, kas noteic, ka no zvērīnātu advokātu skaita izslēdz personas, pret kurām kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts uz nereabilitējoša pamata. Pieteikumu Satversmes tiesā iesniedza zvērīnāta advokāte, pret kuru savulaik bija uzsākts kriminālprocess, taču vēlāk ar procesa virzītāja lēmumu tas tika izbeigts uz nereabilitējoša pamata.

Pieteikuma iesniedzēja norādīja, ka pirms vērsšanās Satversmes tiesā viņa no Latvijas Zvērinātu advokātu padomes saņēma vēstuli, kurā minēts, ka pirmšķietami pastāvošs pamats pieteikuma iesniedzējas izslēgšanai no zvērīnātu advokātu skaita, pamatojoties uz apstrīdēto normu, un ka šīs padomes sēdē tiks izskatīts jautājums par viņas atbilstību zvērīnātiem advokātiem Latvijas Republikas Advokatūras likumā noteiktajām prasībām. Taču, ņemot vērā, ka vairāki zvērīnāti advokāti plāno apstrīdēt Satversmes tiesā minētā likuma 16. panta 3. un 4. punktā noteikto aizliegumu turpināt veikt zvērīnāta advokāta pienākumus, lēmuma pieņemšana par pieteikuma iesniedzēju un citiem zvērīnātiem advokātiem, attiecībā uz kuriem ir konstatējami šajās normās noteiktie apstākļi, esot atlikta.

Satversmes tiesas kolēģija norādīja, ka apstrīdētā norma neparedz Latvijas Zvērinātu advokātu padomei rīcības brīvību lēmuma par personas izslēgšanu no zvērīnātu advokātu skaita pieņemšanā. Tāpēc tas ir nenovēršami, ka Latvijas Republikas Advokatūras likuma 16. panta 3. punkts viņai tiks piemērots un radīs Satversmes 106. panta pirmajā teikumā ietvertu pamattiesību aizskārumu. Tādējādi kolēģija atzina, ka pieteikumā ir sniegts pamatojums tam, ka un kā pieteikuma iesniedzējas pamattiesības nākotnē tiks aizskartas.³⁵

Savukārt pieteikumā Nr. 137/2022 tika apstrīdēta tādu Militārā dienesta likuma normu satversmība, kas liedz tiesības karavīram darboties politiskajā partijā. Pieteikuma iesniedzēja norādīja, ka vēloties iestāties konkrētā politiskajā partijā, taču apstrīdēto normu dēļ viņa nedrīkstot vienlaikus pildīt karavīra pienākumus un darboties politiskajā partijā. Apstrīdēto normu piemērošanu viņa varētu panākt, tikai pārkāpjot noteikto aizliegumu. Savukārt prasīt no pieteikuma iesniedzējas pretlikumīgu rīcību nebūtu pamatoti. Ja pieteikuma iesniedzēja iestātos kādā politiskajā partijā, viņai nāktos mēneša laikā pamest profesionālā dienesta karavīra amatu. Tādējādi esot nenovēršami, ka apstrīdēto normu piemērošanas gadījumā tiks aizskartas viņai Satversmes 102. pantā ietvertās pamattiesības.

Izvērtējot minētos apsvērumus, Satversmes tiesa kolēģija atzina, ka pieteikumā ir sniegts pamatojums tam, ka pieteikuma iesniedzējas pamattiesības tiks aizskartas nākotnē.³⁶

Līdzīgi arī, izskatot pieteikumu Nr. 199/2022, kolēģija atzina, ka pieteikuma iesniedzēju pamattiesību aizskārumš radīsies nākotnē. Proti, pieteikumā tika apstrīdēts Izglītības likuma regulējums, kas paredz, ka no 2023. gada 1. septembra mācību saturs pirmsskolas izglītības un pamatizglītības pakāpē būs jāapgūst tikai latviešu valodā. Līdz ar to pieteikuma iesniedzējiem nākotnē būs pienākums privātajās izglītības iestādēs pirmsskolas un pamatizglītības pakāpē iegūt izglītību valsts valodā, un tādējādi apstrīdētās normas viņiem radīs tiesību aizskārumu nākotnē.³⁷

Satversmes tiesas kolēģijas 2022. gadā pieņēma vairākus lēmumus par tādu lietu ierosināšanu, kurās apstrīdētas Kriminālprocesa likuma normas par procesu par noziedzīgu iegūtu mantu. Proti, tika apstrīdēts Kriminālprocesa likuma 124., 125. un 126. pants, kas regulē pierādīšanas priekšmetā ietilpstošos apstākļus procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, 627. panta ceturtā un piektā daļa, kas regulē personas tiesības iepazīties ar lietas materiāliem procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, kā arī šā likuma 631. pants par šādā procesā pieņemto tiesas lēmumu pārsūdzību. Lietas tika ierosinātas

33 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2022. gada 2. jūnija lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 80/2022.

34 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2022. gada 18. augusta lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 137/2022.

35 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2022. gada 2. jūnija lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 80/2022.

36 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2022. gada 12. augusta lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 137/2022.

37 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2022. gada 27. decembra lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 199/2022.

par šo Kriminālprocesa likuma normu atbilstību Satversmes 92. pantā ietvertajām personas tiesībām uz taisnīgu tiesu. Vienlaikus vairākos pieteikumos tika lūgts izvērtēt minēto likuma normu atbilstību gan Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam, gan arī Satversmes 105. pantā ietvertajām tiesībām uz īpašumu.

Izvērtējot prasījumu attiecībā uz Satversmes 105. pantu, kolēģijas, atsaucoties uz Satversmes tiesas judikatūru, norādīja, ka personai jāsniedz ticams pamatojums tam, ka tiesību normas izraisītās nelabvēlīgās sekas rada pamattiesību aizskārumu tieši tai. Turklāt jāpastāv tiešai saiknei starp personas pamattiesību aizskārumu un pieteikumā apstrīdēto normu. Kolēģijas atzina, ka no pieteikumiem un tiem pievienotajiem dokumentiem nav gūstams apstiprinājums tam, ka Kriminālprocesa likuma normas, kas regulē procesa virzītāja lēmuma uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu saturu, minētā procesa lietas materiālu statusu un pieejamību ar mantu saistītajai personai, kā arī apgabaltiesas lēmuma par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu pārsūdzēšanu, pašas par sevi aizskartu pieteikuma iesniedzējiem Satversmes 105. pantā ietvertās tiesības uz īpašumu. Līdz ar to pieteikumi attiecībā uz šo prasījumu neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.³⁸

Savukārt attiecībā uz prasījumu izvērtēt Kriminālprocesa likuma normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam pieteikumu iesniedzēji norādīja, ka salīdzināmās personu grupas veido: 1) ar mantu saistītā persona, kurai kriminālprocesā nav noteikts personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, statuss un kuras manta tiek konfiscēta atsevišķā procesā par noziedzīgi iegūtu mantu; 2) persona, kurai kriminālprocesā noteikts personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, statuss un kuras manta tiek konfiscēta vispārējā kārtībā. Turpretim kolēģijas, atsaucoties uz Satversmes tiesas judikatūru norādīja, ka process par noziedzīgi iegūtu mantu ir izņēmums no mantisko jautājumu risināšanas kārtības pamata kriminālprocesā, šādam procesam var būt atšķirīgi noteikumi, kas vērsti uz ātru un efektīvu tā mērķa sasniegšanu. Ņemot vērā procesa par noziedzīgi iegūtu mantu atšķirīgo būtību un mērķi, nav pamata šos procesus salīdzināt. Līdz ar to tika atzīts, ka pieteikumos nav juridiski pamatots tas, vai norādītās personu grupas ir salīdzināmas.³⁹

Satversmes tiesas kolēģija vērtē pieteikuma atbilstību Satversmes tiesas likuma prasībām, bet tā ir ierobežota

tās rīcībā esošo materiālu ziņā. Tieši lietas izskatīšanas laikā tiesai ir iespēja ņemt vērā tās sagatavošanas stadijā savāktos materiālus. Līdz ar to var būt arī tādas situācijas, kad atsevišķu procesuālo jautājumu plašāka izvērtēšana un izlemšana tiek atlikta uz lietas sagatavošanu un izskatīšanu, lai tiesa par tiem lemtu nolēmumā.⁴⁰ Šādi kolēģija rīkojās, arī izskatot pieteikumu Nr. 62/2022. Proti, pieteikumu tiesā iesniedza Jūrmalas valstspilsētas pašvaldības dome, lūdzot atzīt par neatbilstošu vairākām Satversmes un likumu normām vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra rīkojumu par pašvaldības saistošo noteikumu darbības apturēšanu. Dome savā pieteikumā un tās papildu paskaidrojumos norādīja, ka ministra apturētie saistošie noteikumi pieņemti, ievērojot Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas atzinumā norādītos iebildumus. Savukārt likuma "Par pašvaldībām" 49. pants, kas paredz prasības pašvaldības domes pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesā, tieši neregulē šādu tiesisko situāciju, kurā ministrs izdod rīkojumu pēc saistošo noteikumu precizēšanas atbilstoši ministrijas norādītajam. Kolēģija atzina, ka šāds pieteikuma iesniedzējas viedoklis par likuma "Par pašvaldībām" 49. pantā noteiktās kārtības ievērošanu ir izvērtējams lietas sagatavošanas un izskatīšanas gaitā un secināja, ka Jūrmalas valstspilsētas pašvaldības domes pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19. panta otrajā daļā noteiktajām prasībām.⁴¹

Satversmes tiesas kolēģijai, lemjot par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 123/2022, bija jāizlemj arī pieteikuma iesniedzēja lūgums uzaicināt viņu mutvārdos sniegt papildu paskaidrojumus kolēģijas sēdē. Izvērtējot šo lūgumu, kolēģija norādīja, ka atbilstoši Satversmes tiesas reglamenta 58. punktam, gatavojot pieteikumu izskatīšanai, kolēģija vai tiesnesis, ja nepieciešams, var uzaicināt pieteikuma iesniedzēju sniegt papildu paskaidrojumus. Savukārt izskatāmais pieteikums satur detalizētu faktisko apstākļu izklāstu un pieteikuma iesniedzēja apsvērumi par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmei un pieteikuma atbilstību Satversmes tiesas likuma prasībām izklāstīti uz vairāk nekā 300 lappusēm. Turklāt pieteikuma iesniedzējs ir vērsies Satversmes tiesā atkārtoti un jau sākotnēji iesniegtajā pieteikumā tika izvērtēti izklāstīti pieteikuma iesniedzēja viedoklis. Tādējādi Satversmes tiesas kolēģija nekonstatēja apstākļus, kuru dēļ būtu nepieciešams uzaicināt pieteikuma iesniedzēju sniegt papildu paskaidrojumus kolēģijas sēdē, un šo lūgumu noraidīja.⁴²

Lēmumi par atteikšanos ierosināt lietu

Satversmes tiesa 2022. gadā pieņēma 179 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu.⁴³ Tiesiskais pamats

38 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2022. gada 6. janvāra lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 268/2021, 4. kolēģijas 2022. gada 22. aprīļa lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 44/2022 un 1. kolēģijas 2022. gada 24. marta lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 45/2022.

39 Sk., piemēram, Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2022. gada 17. augusta lēmumu par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 123/2022 un 3. kolēģijas 2022. gada 29. novembra lēmumu par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 197/2022.

40 Sk., piemēram, Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2018. gada 14. februāra lēmuma par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 207/2017 5. punktu un 2018. gada 15. novembra sprieduma lietā Nr. 2018-07-05 14. punktu.

41 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2022. gada 3. maija lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 62/2022.

42 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2022. gada 17. augusta lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 123/2022.

43 2020. gadā Satversmes tiesas kolēģijas pieņēma 172 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu, bet 2021. gadā – 252 lēmumus.

atteikumam ierosināt lietu noteikts Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajā un sestajā daļā.

Lietas piekritība Satversmes tiesai

Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 1. punkts paredz, ka kolēģija atsakās ierosināt lietu, ja tā nav piekritīga Satversmes tiesai. Šī norma 2022. gadā tika piemērota aptuveni 15 lēmumos par atteikšanos ierosināt lietu.

Tiesas kompetenci nosaka Satversmes 85. pants un Satversmes tiesas likums. Satversmes tiesā izskatāmās lietas izsmeloši norādītas minētā likuma 16. pantā. No 2022. gadā pieņemtajiem lēmumiem izriet, ka Satversmes tiesai nav piekritīgi, piemēram, šādi prasījumi:

1) atzīt Ministru kabineta 2021. gada 9. oktobra rīkojuma Nr. 720 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" normas par neatbilstošām Satversmei. Kolēģijas atzina, ka rīkojumā ietvertais regulējums ir uzskatāms par vispārīgo administratīvo aktu un kontroli pār to īsteno administratīvā tiesā;⁴⁴

2) izvērtēt vienāda juridiska spēka tiesību normu savstarpējo pretrunu;⁴⁵

3) izvērtēt Ministru kabineta noteikumu normu atbilstību vakcīnas instrukcijas noteikumiem;⁴⁶

4) piedzīt no Saeimas par labu tās deputātiem neizmaksāto darba samaksu;⁴⁷

5) pārvērtēt vai atcelt vispārējās jurisdikcijas tiesas nolēmumu;⁴⁸

6) izdot vai grozīt normatīvo tiesību aktu vai papildināt to ar jaunu regulējumu;⁴⁹

7) izvērtēt valsts pārvaldes iestāžu rīcības un pieņemto lēmumu tiesiskumu;⁵⁰

8) atzīt Prokurora amata kandidātu atlases nolikumu, ciktāl tas neparedz Prokuroru atestācijas komisijas slēdziena paziņošanu prokurora amata kandidātam viena mēneša laikā no Prokurora atestācijas komisijas sēdes, par neatbilstošu Satversmes 91. pantam un Administratīvā procesa likuma 64. panta pirmajai daļai. Kolēģija atzina, ka šo nolikumu izstrādā prokuratūra savam darbam kā iekšējo dokumentu. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 1. panta sestajai daļai tiesību akts, kuru publisko tiesību subjekts izdevis ar mērķi noteikt savas vai sev padotas institūcijas iekšējās darbības kārtību vai izskaidrot kāda ārējā normatīvā akta piemērošanas kārtību savā darbības jomā, ir iekšējais normatīvais akts. Pēc Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanās iekšējo normatīvo aktu tiesiskuma izvērtēšana varētu būt Satversmes tiesas kompetencē vienīgi izņēmuma gadījumā, ja pieteikumā ir pamatots, ka ar iekšējo normatīvo aktu tiek aizskartas personas pamattiesības un šo aizskārums administratīvajā procesā novērst nav iespējams. Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 104. panta trešo daļu administratīvā tiesa ir tā, kas veic kontroli pār iekšējo normatīvo aktu atbilstību ārējiem normatīvajiem aktiem un pretrunu gadījumā nepiemēro iekšējo normatīvo aktu. Tādējādi iekšējā normatīvā akta satversmības kontrole Satversmes tiesā varētu tikt veikta tikai izņēmuma gadījumos. Pieteikuma iesniedzējs nav pamatojis, kādēļ Prokurora amata kandidātu atlases nolikums būtu tāds iekšējais normatīvais akts, kura konstitucionalitāte būtu pārbaudāma Satversmes tiesā;⁵¹

9) pieņemt lēmumu par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības piešķiršanu;⁵²

10) izvērtēt, vai konkrētajā gadījumā valsts institūcijas un amatpersonas pareizi piemērojušas tiesību normas attiecībā uz pieteikuma iesniedzēju;⁵³

11) atjaunot procesuālo termiņu konkrētas tiesiskās darbības veikšanai valsts institūcijā;⁵⁴

12) lemt par aizskarto tiesību restitūciju;⁵⁵

44 Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2022. gada 15. februāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 27/2022 un 1. kolēģijas 2022. gada 14. septembra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 143/2022.

45 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2022. gada 27. janvāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 6/2022.

46 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2022. gada 27. janvāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 6/2022.

47 Satversmes tiesas 2022. gada 8. marta rīcības sēdes lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 7/2022 un 3. kolēģijas 2022. gada 18. marta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 16/2022.

48 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2022. gada 8. februāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 22/2022 un 3. kolēģijas 2022. gada 9. maija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 79/2022.

49 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2022. gada 14. marta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 38/2022 un 3. kolēģijas 2022. gada 11. maija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 95/2022.

50 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2022. gada 24. janvāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 273/2022, 1. kolēģijas 2022. gada 27. jūlija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 121/2022 un 2. kolēģijas 2022. gada 23. augusta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 140/2022.

51 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2022. gada 8. aprīļa lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 52/2022.

52 Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2022. gada 9. maija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 79/2022.

53 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2022. gada 27. maija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 94/2022.

54 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2022. gada 27. maija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 94/2022.

55 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2022. gada 22. decembra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 206/2022.

13) izvērtēt likuma normas atbilstību Vispārējai cilvēktiesību deklarācijai.⁵⁶

Attiecībā uz Satversmes tiesas kompetenci izvērtēt likuma normas atbilstību Eiropas Savienības direktīvai nozīmīgs ir Satversmes tiesas rīcības sēdes lēmums par pieteikumu Nr. 76/2022. Šajā lēmumā norādīts, ka Latvija 2004. gada 1. maijā kļuva par Eiropas Savienības dalībvalsti. Ratificējot pievienošanās līgumu Eiropas Savienībai, Latvija par saistošiem ir atzinusi arī Eiropas Savienības sekundāros tiesību aktus, citstarp direktīvas. Saskaņā ar pievienošanās līguma 54. pantu jaunās dalībvalstis nodrošina, ka stājas spēkā pasākumi, kas vajadzīgi, lai no pievienošanās dienas tās izpildītu direktīvas un lēmumus Līguma par Eiropas Savienības darbību 288. panta nozīmē. Līgums par Eiropas Savienības darbību ir Latvijas noslēgts starptautisks līgums. Līdz ar to atbilstoši Satversmes tiesas likuma 16. panta 6. punktam prasījums izvērtēt likuma normas atbilstību Eiropas Savienības direktīvai ir piekritīgs Satversmes tiesai.⁵⁷

Iesniedzējs nav tiesīgs iesniegt pieteikumu

Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 2. punkts paredz, ka Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja iesniedzējs nav tiesīgs iesniegt pieteikumu. Šī norma 2022. gadā tikusi piemērota vienā kolēģijas lēmumā. Pieteikumu Satversmes tiesā bija iesniegusi privātpersona, kura lūdza atzīt Saeimas 2019. gada 23. janvāra lēmumu “Par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam” par neatbilstošu Satversmes 1. un 116. pantam.

Kolēģija atzina, ka atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta otrajai daļai tiesības iesniegt pieteikumu par lietas ierosināšanu par citu Saeimas aktu, izņemot administratīvos aktus, atbilstību likumam ir Valsts prezidentam, Saeimai, ne mazāk kā divdesmit Saeimas

deputātiem, Ministru kabinetam un Tieslietu padomei likumā noteiktās kompetences ietvaros. Tādējādi pieteikuma iesniedzējs nav to personu lokā, kuras var iesniegt pieteikumu par Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punktā norādīto aktu atbilstību likumam. Līdz ar to viņš nav tiesīgs iesniegt pieteikumu un lūgt Satversmes tiesu izvērtēt Saeimas 2019. gada 23. janvāra lēmuma “Par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam” satversmību.⁵⁸

Pieteikuma neatbilstība Satversmes tiesas likuma prasībām

Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punkts paredz, ka Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja pieteikums neatbilst šā likuma 18. vai 19.–19.³ panta prasībām. Minētā likuma norma pārskata periodā kolēģiju lēmumos par atteikšanos ierosināt lietu ir tikusi piemērota visbiežāk.

Pieteikumā nav pamatots personas pamattiesību aizskārums

No Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta izriet konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pienākums pamatot to, ka apstrīdētā norma aizskar tam Satversmē noteiktās pamattiesības. Kolēģiju lēmumos daudzkārt norādīts, ka personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja: pirmkārt, personai Satversmē ir noteiktas konkrētās pamattiesības, proti, apstrīdētā norma ietilpst konkrēto pamattiesību tvērumā; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības. Pamatojoties uz minētajām Satversmes tiesas likuma normām, kolēģijas 2022. gadā pieņēma nedaudz mazāk kā 80 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu attiecībā uz visu pieteikumu vai arī par kādu tajā ietvertu prasījumu. Līdzīgi kā iepriekšējos gados arī 2022. gadā liela daļa šo lēmumu attiecās uz gadījumiem, kad: persona tiesā vērsās ar sūdzību vispārības interesēs (*actio popularis*); persona

56 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2022. gada 11. novembra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 186/2022.

57 Satversmes tiesas 2022. gada 7. jūnija rīcības sēdes lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 76/2022.

58 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2022. gada 19. aprīļa lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 73/2022.

nevis apstrīd tiesību normas satversmību, bet gan pēc būtības vērsas pret to, kā konkrētā tiesību norma tikusi interpretēta un piemērota. Aplūkotās Satversmes tiesas likuma normas piemērotas arī gadījumā, kad kolēģija nevar konstatēt, vai un tieši kad apstrīdētā norma radījusi personai Satversmē ietvertu pamattiesību aizskārumu.

Kā piemēru situācijai, kad persona Satversmes tiesā vērsas ar sūdzību vispārības labā (*actio popularis*), var minēt pieteikumu Nr. 272/2021. Tā iesniedzējs, kurš pats nebija Saeimas deputāts, lūdza tiesu atzīt likuma "Par pagaidu papildu prasībām Saeimas deputātu un pašvaldību domju deputātu darbam" 2. pantu par neatbilstošu vairākām Satversmes normām. Apstrīdētā norma regulēja Saeimas deputāta tiesības piedalīties Saeimas darbā, pamatojoties uz sadarbspējīga Covid-19 sertifikāta esību.

Kolēģija, atsaucoties uz Satversmes tiesas judikatūru, norādīja, ka jēdziens "aizskar" ietverts Satversmes tiesas likumā ar mērķi norobežot konstitucionālo sūdzību no *actio popularis* jeb sūdzības vispārības labā. Pieteikumā vispārīgi norādīts, ka nedrīkst ierobežot Saeimas deputātu tiesības piedalīties Saeimas darbā, pamatojoties uz sadarbspējīga Covid-19 sertifikāta neesību. Tomēr tajā nav sniegts pamatojums tam, kādā veidā apstrīdētās normas iespējamā neatbilstība tajā norādītajām Satversmes normām izraisītu tieši pieteikuma iesniedzējam Satversmē ietvertu pamattiesību aizskārumu. Pieteikumā nav sniegts arī faktisko apstākļu izklāsts un tādējādi nav gūstams apstiprinājums tam, ka apstrīdētā norma pieteikuma iesniedzējam būtu piemērota vai viņš kā citādi būtu nonācis tās tvērumā. Līdz ar to kolēģija atzina, ka pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.⁵⁹

Tiesību normu piemērošanas jautājumi tika skarti rīcības sēdes lēmumā par pieteikumu Nr. 76/2022, kurā tā iesniedzējs lūdza tiesu atzīt Darba likuma 140. panta pirmās daļas otro teikumu par neatbilstošu citstarp Satversmes 106. pantam. Minētā Darba likuma norma regulēja darba devēja pienākumus situācijā, kad darbiniekam ir noteikts summētais darba laiks.

Pieteikuma iesniedzējs norādīja, ka apstrīdētā norma neparedzot veidu un termiņu, kādā darbiniekam ir tiesības lūgt darba devējam uzrādīt šajā normā norādīto darba grafiku. Tādējādi no tās izrietot, ka darba devējs var uzskaitīt nostrādātās darbinieka stundas un noteikt darba grafiku, neiepazīstinot viņu ar attiecīgajiem dokumentiem. Šī iemesla dēļ pieteikuma iesniedzējam esot tikusi liegta iespēja iepazīties ar darba devēja sagatavotajām darba laika uzskaites tabelēm un izteikt par tām iebildes. Savukārt tiesa, izskatot pieteikuma iesniedzēja prasību, esot vērtējusi tikai apstrīdētajā normā norādītās informācijas saturu, bet neesot

pārbaudījusi to, vai darbinieks ar darba grafiku ir bijis iepazīstināts.

Satversmes tiesa rīcības sēdē norādīja, ka pieteikumā sniegts detalizēts konkrētās situācijas faktisko apstākļu izklāsts, citētas tiesību normas un pausts pieteikuma iesniedzēja viedoklis par darba tiesiskā strīda risinājumu vispārējās jurisdikcijas tiesā. No pieteikuma izriet, ka pēc būtības pieteikuma iesniedzējs savu pamattiesību aizskārumu saista ar to, kā vispārējās jurisdikcijas tiesa ir novērtējusi darba devēja pienākumu paziņot viņam darba grafiku un pierādīt viņa nostrādāto darba stundu apmēru. Tomēr Satversmes tiesa nepārvērtē tiesību normu interpretācijas un piemērošanas jautājumus. Tas nozīmē, ka tiesa nevar pārbaudīt, vai vispārējās jurisdikcijas tiesas veiktais pierādījumu novērtējums un apsvērumi par darba grafika sastādīšanu, paziņošanu un nostrādāto stundu uzskaiti ir pamatoti un tiesiski. No pieteikuma nav gūstams apstiprinājums tam, ka tieši apstrīdētā norma, nevis tās piemērošana konkrētajā situācijā, rada pieteikuma iesniedzējam Satversmē ietvertu pamattiesību aizskārumu. Līdz ar to tika atzīts, ka pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.⁶⁰

Pieteikuma iesniedzējam Satversmē ietvertu pamattiesību aizskārumus tika vērtēts kolēģijas lēmumā par pieteikumu Nr. 134/2022, kurā tā iesniedzēji lūdza Satversmes tiesu atzīt Sabiedriskā transporta pakalpojumu likuma 8. panta piektās daļas pirmo teikumu par neatbilstošu vairākām Satversmes normām, kā arī Eiropas Savienības tiesību aktu normām. Apstrīdētā norma paredzēja, ka viens pārvadātājs reģionālo vietējās nozīmes un reģionālo starppilsētu nozīmes maršrutu tīklā kopā drīkst apkalpot ne vairāk kā 40 procentus no šā tīkla, izņemot gadījumus, kad tiek veikti pārvadājumi pa sliežu ceļiem.

Kolēģija konstatēja, ka pieteikuma iesniedzēji ir pārvadātāji, kas saņēmuši speciālās atļaujas (licences) pārvadājumiem un snieguši sabiedriskā transporta pakalpojumus. Pieteikuma iesniedzēji savukārt norādīja, ka viņi ir gan sabiedriskā transporta pakalpojumu sniedzēji, gan potenciāli sabiedriskā transporta pakalpojumu tirgus dalībnieki.

Kolēģija atzina, ka pieteikumā pausts pieteikuma iesniedzēju viedoklis par to, ka apstrīdētajā normā noteiktais sabiedriskā transporta pakalpojumu apkalpošanas apjoma ierobežojums neatbilstot augstāka juridiska spēka tiesību normām un ka tas nesasniedzot likumdevēja noteikto mērķi nepieļaut dominējošu stāvokli. Tomēr, saprātīgi interpretējot pieteikumā izklāstītos apsvērumus, nav iespējams neapstrīdami izsecināt, vai tieši apstrīdētā norma rada pieteikuma iesniedzējiem Satversmē ietvertu pamattiesību aizskārumu, kā arī to, kad tieši katram no viņiem šis pamattiesību aizskārumus ir radies.

59 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2022. gada 13. janvāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 272/2021.

60 Satversmes tiesas 2022. gada 7. jūnija rīcības sēdes lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 76/2022.

Kolēģija arī konstatēja, ka pieteikumā ir sniegta pretrunīga informācija par pieteikuma iesniedzēju pamattiesību aizskāruma rašanās brīdi. Proti, tajā norādīts, ka aizskārums ir gan esošs, gan vienlaikus arī nākotnē sagaidāms. Kolēģija vērsa pieteikuma iesniedzēju uzmanību uz to, ka tagadējs (esošs) aizskārums un nākotnē sagaidāms vai potenciāls aizskārums ir dažādas, savstarpēji izslēdzošas aizskāruma formas. Ja pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka aizskārums ir nākotnē sagaidāms, viņiem jāsniedz gan pamatojums tam, ka šis ierobežojums nenovēršami viņus skars, gan arī pamatojums tam, ka nelabvēlīgās sekas, kas iestātos tiesību normas piemērošanas gadījumā, radītu viņiem būtisku kaitējumu. Līdz ar to kolēģija secināja, ka pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.⁶¹

Pieteikuma iesniedzējs nav izsmēlis vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus

Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrā daļa paredz, ka konstitucionālo sūdzību var iesniegt tikai tad, ja ir izmantotas visas iespējas aizstāvēt aizskartās tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem – sūdzību augstākai institūcijai vai augstākai amatpersonai, kā arī sūdzību vai prasības pieteikumu vispārējās jurisdikcijas vai administratīvajai tiesai – vai arī šādu iespēju personai nav. Šī norma paredz konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pienākumu pirms vērsšanās Satversmes tiesā izsmelt visus tam pieejamos vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus. Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 19.² panta otro daļu, kolēģijas 2022. gadā pieņēma aptuveni 15 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu.

Pieteikumā Nr. 275/2021 tā iesniedzējs lūdza Satversmes tiesu atzīt likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 8. panta trešās daļas 20.⁴ punktu par neatbilstošu Satversmes 105. pantam. Šī norma paredzēja, ka izložu un azartspēļu laimesti uzskatāmi par fiziskās personas ienākumiem, par kuriem jāmaksā iedzīvotāju ienākuma nodoklis, ja likumā nav noteikts citādi.

Pieteikuma iesniedzējs norādīja, ka viņam ir pieejami vispārēji tiesību aizsardzības līdzekļi strīdā ar nodokļu administrāciju. Vienlaikus šie līdzekļi, pēc pieteikuma iesniedzēja ieskata, nav efektīvi, jo apstrīdētās normas regulējums esot skaidrs un nedz iestāde, nedz arī tiesa nevarot lemt pretēji likumam.

Savukārt kolēģija atzina, ka administratīvajā procesā iestādē un tiesā tiek galīgi noskaidrots konkrēts privātpersonai noteiktās nodokļa saistības apmērs un saistības izpildes pareizība. Izskatāmajā gadījumā Valsts ieņēmumu dienests nav pat izdevis administratīvo aktu strīdus jautājumā. Tāpat no Administratīvā procesa likuma 81., 86. un 103. panta izriet, ka gan augstākai iestādei, gan tiesai administratīvajā procesā

ir pienākums pārbaudīt ne tikai personai noteiktā pienākuma pareizību, bet arī pārbaudīt piemērojamās tiesību normas atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normai. Arī Administratīvā procesa likuma 104. panta otrajā daļā ir regulēts, ka gadījumā, ja administratīvajā procesā tiesa uzskata, ka piemērojamā norma neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai, tā var iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai, tādējādi pārbaudot sava uzskata pamatotību. Arī pētījums par nodokļu administrācijas lēmumu pārsūdzību augstākā iestādē un tiesā liecinot, ka nereti šie lēmumi tiek pārskatīti, grozīti vai atcelti.

Tādējādi kolēģija secināja, ka pieteikuma iesniedzējam pirms vērsšanās Satversmes tiesā ir reālas un efektīvas iespējas aizstāvēt savas pamattiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, taču viņš šīs iespējas nav izmantojis. Līdz ar to pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā noteiktajām prasībām.⁶²

Pieteikumā Nr. 69/2022 tika lūgts Satversmes tiesu atzīt par neatbilstošu Satversmei vairākas Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma normas. Tās regulēja jautājumus par to, kā darba devējs organizē darbu, lai tiktu ievērotas Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības un epidemioloģiskās drošības prasības darba vidē.

Pieteikuma iesniedzēja norādīja, ka tiesiskais strīds par darbinieka atstādināšanu, darba tiesisko attiecību izbeigšanu un dīkstāves noteikšanu nav skatāms vispārējās jurisdikcijas tiesā, jo darba devējs ir rīkojies atbilstoši apstrīdētajām normām. Tomēr kolēģija atzina, ka pieteikuma iesniedzējam ir iespējas aizstāvēt savas pamattiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem. Proti, personai, kura nepamatoti atstādināta no darba vai tai nepamatoti noteikta dīkstāve, ir tiesības vērsties vispārējās jurisdikcijas tiesā savu tiesību aizsardzībai saskaņā ar Darba likuma 58. pantu un 74. panta otro daļu, kas attiecīgi nosaka darbinieka tiesības saņemt atlīdzību par nepamatotu atstādināšanu vai dīkstāves noteikšanu. Tāpat personai, kurai darba tiesiskās attiecības ir izbeigtas ar darba devēja uzteikumu, ir tiesības saskaņā ar Darba likuma 122. pantu celt prasību par darba devēja uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu. Pieteikumā nav pamatots, kāpēc vērsšanās vispārējās jurisdikcijas tiesā pieteikuma iesniedzējas situācijā nebūtu uzskatāma par efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli Satversmes tiesas likuma izpratnē. Līdz ar to kolēģija secināja, ka pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrās daļas prasībām.⁶³

Pieteikumā Nr. 88/2022 tā iesniedzēja lūdza Satversmes tiesu atzīt Darba likuma 74. panta pirmās daļas 8. punktu par neatbilstošu vairākām Satversmes normām. Saskaņā ar apstrīdēto Darba likuma normu

61 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2022. gada 23. augusta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 134/2022.

62 Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2022. gada 27. janvāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 275/2021.

63 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2022. gada 27. aprīļa lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 69/2022.

darba devējam ir pienākums izmaksāt noteikto atlīdzību, ja darbinieks neveic darbu attaisnojošu iemeslu dēļ.

Pieteikuma iesniedzēja norādīja, ka vēršanās vispārējās jurisdikcijas tiesā nav efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis viņai radītā pamattiesību aizskāruma novēršanai, jo tiesai būtu jāpiemēro apstrīdētā norma un prasība par atlīdzības izmaksu jānoraida.

Savukārt kolēģija atzina, ka konkrētajā situācijā pieteikuma iesniedzējai ir iespējas aizstāvēt savas pamattiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem. Proti, viņai ir tiesības vērsties vispārējās jurisdikcijas tiesā ar prasību pret darba devēju. Risinot darba strīdu, tikai vispārējās jurisdikcijas tiesa var vislabāk un pilnīgāk noskaidrot lietas faktiskos apstākļus, pieteikuma iesniedzējas pamattiesību aizskāruma brīdi, kā arī to, kā apstrīdētā norma ir attiecināma un piemērojama pieteikuma iesniedzējas situācijā. Nevar piekrist pieteikuma iesniedzējas apgalvojumam, ka tiesai, piemērojot apstrīdēto normu, viņas prasība pret darba devēju būtu jānoraida. Tas ir tiesas kompetencē esošs vērtēšanas jautājums. Tāpat tiesvedību vispārējās jurisdikcijas tiesā nevar atzīt par neefektīvu tiesību aizsardzības līdzekli Satversmes tiesas likuma izpratnē, pat ja citā, iespējams, līdzīgā lietā ir taisīts citai personai nelabvēlīgs tiesas nolēmums. Līdz ar to kolēģija secināja, ka pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrās daļas prasībām.⁶⁴

Pieteikuma iesniedzējs nokavējis termiņu pieteikuma iesniegšanai

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļa paredz, ka konstitucionālo sūdzību var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma

spēkā stāšanās vai gadījumā, ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, – sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža. Pamatojoties uz minēto tiesību normu, kolēģijas 2022. gadā pieņēma deviņus lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu.

Vairākos kolēģiju lēmumos tika konstatēta pieteikuma neatbilstība Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas prasībām gadījumos, kad personas tiesā apstrīdēja Kriminālprocesa likuma 627. panta ceturtais un piektās daļas satversmību. Minētās likuma normas nosaka, ka procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietā esošie materiāli ir izmeklēšanas noslēpums, kā arī to, ka procesa virzītāja lēmumu par lūguma par iepazīšanos ar lietas materiāliem noraidīšanu var pārsūdzēt rajona tiesā, kuras lēmums nav pārsūdzams.

Piemēram, pieteikuma Nr. 63/2022 iesniedzējas norādīja, ka tās pamattiesību aizskārums radies brīdī, kad apelācijas instances tiesa pieņēmusi lēmumu par pieteikuma iesniedzēja mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu un konfiscējusi to valsts labā. Ja tiesas galīgais nolēmums šajā lietā būtu pieteikuma iesniedzējām labvēlīgs, tām nebūtu radies pamattiesību aizskārums.

Savukārt kolēģija atzina, ka saskaņā ar apstrīdētajām normām jautājuma izlemšana par tiesībām iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu materiāliem ir regulēta atsevišķi no jautājuma par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu. Tādēļ konkrētajā gadījumā termiņš pieteikuma iesniegšanai skaitāms nevis no brīža, kad pieņemts apelācijas instances tiesas lēmums par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu, bet gan no brīža, kad Ekonomisko lietu tiesa pieņēma lēmumu par pieteikuma iesniedzēju sūdzību.⁶⁵

64 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2022. gada 20. maija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 88/2022.

65 Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2022. gada 11. aprīļa lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 63/2022.

Pieteikumā nav ietverts juridiskais pamatojums

Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkts paredz, ka pieteikumā jāietver juridiskais pamatojums. Konstatējot, ka pieteikumā tas nav ietverts, kolēģijas 2022. gadā pieņēma aptuveni 40 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu. Lielākoties minētais atteikuma pamats piemērots konstitucionālo sūdzību gadījumā.

Kopumā pieteikumus, par kuriem kolēģija pieņēmusi minētos lēmumus, raksturo to salīdzinoši lakoniskais saturs izklāsts. Proti, pieteikuma iesniedzējs sniedz lietas faktisko apstākļu izklāstu un vispārīgu viedokli par konkrētās Satversmes normas un apstrīdētās normas saturu, kā arī citē, piemēram, citas tiesību normas, tiesu judikatūru vai tiesību doktrīnas atziņas. Šādus apsvērumus kolēģijas visbiežāk neuzskata par pieteikuma juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē. Tāpat atsevišķos gadījumos kolēģijas ir piemērojušas Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu arī situācijā, kad pieteikuma iesniedzējs norāda tikai, piemēram, uz atsevišķiem apstrīdētajā normā noteiktajiem pamattiesību ierobežojuma metodoloģijas aspektiem.

Pieteikumā Nr. 22/2022 tā iesniedzējs lūdza Satversmes tiesu atzīt Civilprocesa likuma 440.⁸ panta septīto un astoto daļu par neatbilstošu citstarp Satversmes 92. pantam. Šīs likuma normas paredz: ja vienkāršotās procedūras civillietās tiesneši vienbalsīgi atzīst, ka nepastāv neviens no likumā minētajiem apelācijas tiesvedības ierosināšanas pamatiem, viņi pieņem lēmumu par atteikšanos ierosināt apelācijas tiesvedību un šāds lēmums nav pārsūdzams.

Pēc pieteikuma iesniedzēja ieskata, apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 92. pantā ietvertajām tiesībām uz taisnīgu tiesu, jo personai netiek nodrošinātas tiesības uz lietas izskatīšanu apelācijas instances tiesā un šāds tiesas lēmums tiek sastādīts rezolūcijas veidā, neiekļaujot tā motivāciju.

Kolēģija, atsaucoties uz Satversmes tiesas judikatūru, norādīja: lai pārsūdzības instances tiesa varētu pienācīgi veikt savu darbu, likumdevējs ir tiesīgs to atslogot no atsevišķu kategoriju sūdzību izskatīšanas. Turklāt gadījumā, ja valsts ir paredzējusi pārsūdzības tiesību, tiesības uz pieeju apelācijas instances tiesai neietver prasību ikvienu lietu izskatīt pēc būtības un sagatavot pilnu tiesas spriedumu.

Tāpat no Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertā pamatojuma principa neizriet prasība norādīt nolēmumā atbildes uz lietas dalībnieku argumentiem un apsvērumus, kuriem nav nozīmes konkrēto tiesisko attiecību atrisināšanā, kuri neattiecas uz šīm tiesiskajām attiecībām vai nav būtiski, ņemot vērā tiesisko attiecību raksturu vai citus jau izdarītos secinājumus. Lai pārbaudītu, vai atbilstoši Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertajam pamatojuma principam nolēmumā vajag norādīt tā motivāciju un kādai jābūt tās detalizācijas pakāpei, jāvērtē konkrētā nolēmuma raksturs. Proti, pienākums nolēmumā obligāti norādīt motivāciju, kā arī motivācijas apjoms un detalizācijas pakāpe ir atkarīga no vairākiem savstarpēji sistēmiski saistītiem faktoriem, kas raksturo šo nolēmumu. Šādi faktori citstarp ir tiesiskās attiecības, kas ar attiecīgo nolēmumu tiek atrisinātas, kā arī tā pieņemšanas tiesiskā kārtība un pamats.

Kolēģija secināja, ka pieteikumā nav sniegts juridiskais pamatojums tam, vai personai Satversmes 92. pantā noteiktās tiesības prasa apelācijas tiesvedības ierosināšanu pat tādos gadījumos, kad nepastāv neviens no likumā minētajiem apelācijas tiesvedības ierosināšanas pamatiem. Proti, nav pamatots tas, ka Satversmes 92. pants ietvertu likumdevēja pienākumu nodrošināt to, lai visas vienkāršotās procedūras lietas būtu izskatāmas pēc būtības arī apelācijas instancē. Līdz ar to tika atzīts, ka pieteikums par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 92. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.⁶⁶

Pieteikums neatbilst citām Satversmes tiesas likumā noteiktajām prasībām

Satversmes tiesas likuma 18. pantā ir noteiktas vispārīgās prasības, kuras jāievēro katram pieteikuma iesniedzējam.

Pieteikumu Nr. 237/2021 bija parakstījis zvērināts advokāts, un tajā tika norādīts, ka pieteikums ir sagatavots mantojuma masas vārdā. Pieteikumam bija pievienota mantojuma atstājējas izdota pilnvara, ar kuru mantojuma atstājēja pilnvarojusi šo zvērināto advokātu veikt visas nepieciešamās darbības, lai apsaimniekotu viņai piederošo nekustamo īpašumu.

Satversmes tiesa rīcības sēdē norādīja, ka atbilstoši Civillikuma 2312. panta 5. punktam pilnvarojuma līgums izbeidzas ar vienas vai otras puses nāvi. Savukārt saskaņā ar Civillikuma 2316. panta pirmo daļu pilnvarotāja nāve iznīcina līgumiskās attiecības līdzīgi atsaukumam. Civillikuma 2316. pantā arī paredzēti divi izņēmumi no minētā noteikuma. Lai gan mantojuma atstājējas pilnvarā konkrētā nekustamā īpašuma apsaimniekošanas vajadzībām ietverts plašs pilnvarnieka tiesību apjoms, tomēr tas neaptver konstitucionālās sūdzības sagatavošanu un iesniegšanu gandrīz divus gadus pēc pilnvarotāja nāves. Turklāt apstrīdētās normas ir pieņemtas 2021. gada 30. septembrī, proti, pēc mantojuma atstājējas nāves, kas citstarp arī norāda uz to, ka konkrētajā gadījumā konstitucionālās sūdzības iesniegšana to satversmības izvērtēšanai nevar tikt uzskatīta par uzdotās lietas – nekustamā īpašuma apsaimniekošana – turpināšanu.

Persona, kura pieteikumu bija parakstījusi, norādīja, ka tai ir tiesības pārstāvēt mantojuma masu Satversmes tiesā citstarp arī tādēļ, ka mantojuma atstājējas dēls ir pilnvarojis viņu pārstāvēt mantojuma lietā. Attiecībā uz šo apsvērumu tiesa norādīja, ka saskaņā ar Notariāta likuma 251. pantu šāda pilnvara var ietvert, piemēram, iesnieguma par mantojuma pieņemšanu, atraidīšanu vai apsardzību iesniegšanu. Darbības, kas tiek veiktas mantojuma lietas vešanas ietvaros, ir noteiktas arī Ministru kabineta 2008. gada 4. augusta noteikumos Nr. 618 “Noteikumi par mantojuma

reģistra un mantojuma lietu vešanu”. Tādējādi tā uzskatāma par speciālpilnvaru Civillikuma 2291. panta izpratnē, kas izdota visu tiesisko darbību veikšanai, kas nepieciešamas mantojuma lietas ietvaros. Proti, šāda pilnvara attiecas tikai uz pārstāvību mantojuma lietā. Savukārt tiesības pārstāvēt kādu fizisku personu mantojuma lietā pašas par sevi neietver sevī arī tiesības pārstāvēt konkrēto mantojuma masu. Tādējādi, kā secināja Satversmes tiesa, no pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem neizriet, ka konkrētais zvērinātais advokāts būtu iecelts par mantojuma masas aizgādni, tādēļ pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta trešās daļas prasībām.⁶⁷

Savukārt, izskatot pieteikumu Nr. 12/2022, tika vērtēts jautājums par personas tiesībām vienā pieteikumā apstrīdēt divu dažādu tiesību aktu normu satversmību. Proti, šajā pieteikumā tika apstrīdēta gan Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma, gan arī Latvijas Soduzpildes kodeksa (turpmāk – Kodekss) normu atbilstība Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Pieteikumā norādīts, ka apstrīdētās normas veido vienotu tiesisko regulējumu. Tās paredz, ka personām, kuras jau notiesātas ar tiesas spriedumu, kas nav stājies spēkā, un kurām kā drošības līdzeklis ir piemērots apcietinājums, tiek piemērots Apcietinājumā turēšanas kārtības likumā visiem apcietinātajiem noteiktais režīms, neattiecinot uz šīm personām Kodeksā ietverto progresīvo soda izpildes sistēmu.

Kolēģija atzina, ka pieteikumā apstrīdētais Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 4. panta pirmās daļas pirmais teikums nosaka apcietinājuma izpildes vietu, Kodeksa 1. panta otrā daļa nosaka tā tvērumu, bet Kodeksa 4. panta pirmā daļa – pamatu kriminālsoda izpildei. Proti, apstrīdētās normas katra nosaka noteikta brīvības atņemšanas veida specifiskus aspektus un starp tām nav ciešas saistības. Tādējādi nav secināms, ka to satversmības izvērtēšana vienas lietas ietvaros veicinātu lietas vispusīgu un ātru izskatīšanu. Līdz ar to pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta otrās daļas prasībām.⁶⁸

Satversmes tiesas rīcības sēdē tika izlemts arī jautājums par to, kā tiesiski vērtējama tāda situācija, kad pēc ne mazāk kā divdesmit Saeimas deputātu pieteikuma iesniegšanas Satversmes tiesā kāds deputāts atsauca savu parakstu no pieteikuma. Proti, pieteikumu Nr. 194/2022 tā iesniegšanas brīdī Satversmes tiesā bija parakstījuši divdesmit Saeimas deputāti, bet aptuveni pēc nedēļas tika saņemts iesniegums, ar kuru viens deputāts savu parakstu no pieteikuma atsauca.

Satversmes tiesa rīcības sēdē konstatēja, ka viens no pieteikumu parakstījušajiem deputātiem ir paudis gribu nesaistīt sevi ar Satversmes tiesā iesniegto Saeimas deputātu pieteikumu. Līdz brīdim, kad tiek izskatīts

66 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2022. gada 8. februāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 22/2022.

67 Satversmes tiesas 2022. gada 5. janvāra rīcības sēdes lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 237/2021.

68 Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2022. gada 7. februāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 12/2022.

pieteikums, ikviena deputāta gribas izteikums saista Satversmes tiesu. Deputāta paraksts uz pieteikuma atspoguļo deputāta gribu, lai lieta tiktu ierosināta Satversmes tiesā. Pretēji likumdevēja mērķim būtu ierosināt lietu uz tāda Saeimas deputātu pieteikuma pamata, kur tikai deviņpadsmit vai mazāk deputātu ir pauduši šādu gribu. Līdz ar to tiesa secināja, ka pieteikumu tā izskatīšanas brīdī ar savu parakstu vairs neatbalsta ne mazāk kā divdesmit Saeimas deputātu un atzina, ka pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta trešajā daļā ietvertajām prasībām.⁶⁹

Izspriests prasījums

Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 4. punkts paredz, ka Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja pieteikums iesniegts par jau izspriestu prasījumu. Pamatojoties uz šo normu, kolēģijas 2022. gadā pieņēma četrus lēmumus.

Pieteikumā Nr. 41/2022 Satversmes tiesa tika lūgta atzīt Kodeksa 50.⁴ panta ceturto daļu un 50.⁵ panta trešo daļu par neatbilstošu Satversmes 91. pantam. Minētās normas regulēja soda izciešanas nosacījumus slēgta un daļēji slēgta cietuma zemākajās pakāpēs. Pieteikuma iesniedzēja iebildumi pret apstrīdētajās normās regulēto notiesāto virzību soda progresīvās izpildes sistēmas ietvaros un to neatbilstību Satversmes 91. pantam bija saistīti citstarp ar Kodeksa 50.⁴ un 50.⁵ pantā savulaik nostiprināto kārtību, ka vīrieši un sievietes par vienāda smaguma (smaga vai sevišķi smaga) nozieguma izdarīšanu uzsāk izciest sodu atšķirīga režīma brīvības atņemšanas iestādēs.

Kolēģija norādīja, ka 2019. gada 7. novembra spriedumā lietā Nr. 2018-25-01 Kodeksa 50.⁴ pants tika atzīts par neatbilstošu Satversmes 91. pantam. Šajā spriedumā tiesa izvērtēja visu Kodeksa 50.⁴ pantu kā vienotu tiesisko regulējumu un savā vērtējumā ņēma vērā arī Kodeksa 50.⁵ pantā ietverto tiesisko regulējumu. Līdz ar to kolēģija atzina, ka prasījums izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. pantam ir iesniegts par jau izspriestu prasījumu.

Vienlaikus pieteikuma iesniedzējs norādīja: Kodeksa 50.⁴ panta ceturto daļu neatbilst Satversmes 91. pantam arī tādēļ, ka paredz vienādu attieksmi pret visiem slēgtajos cietumos soda izciešanas režīma augstākajā pakāpē esošajiem notiesātajiem, lai gan šīs personas atrodas atšķirīgos apstākļos. Proti, šī norma liedzot veikt individuālu izvērtējumu un neļaujot soda daļā, kas jāizcieš soda izciešanas režīma augstākajā pakāpē, ieskaitīt apcietinājumā pavadīto laiku.

Kolēģija atzina, ka spriedumā lietā Nr. 2018-25-01 Kodeksa 50.⁴ panta neatbilstība Satversmes 91. pantam saistīta ar atšķirīgo attieksmi pret notiesātajiem vīriešiem, ciktāl tai nebija objektīva un saprātīga pamata. Šajā spriedumā attiecībā uz notiesāto virzību soda progresīvās izpildes sistēmas ietvaros netika vērtēta Kodeksa 50.⁴ pantā, iespējams, paredzētā vienādā attieksme pret atšķirīgos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos esošām personām. Tādējādi šajā daļā prasījumu nevar uzskatīt par izspriestu un attiecībā uz to Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 4. punkts nav piemērojams.⁷⁰

69 Satversmes tiesas 2022. gada 13. decembra rīcības sēdes lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 194/2022.

70 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2022. gada 23. marta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 41/2022.

Juridiskā pamatojuma vai faktisko apstākļu izklāsta izmaiņas atkārtotā pieteikumā

Satversmes tiesas likuma 20.panta piektās daļas 5. punkts piešķir Satversmes tiesas kolēģijai tiesības atteikties ierosināt lietu, ja pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija. Pamatojoties uz šo normu, 2022. gadā tika pieņemti nedaudz vairāk kā 30 lēmumi par atteikšanos ierosināt lietu.

Satversmes tiesas likuma 20.panta piektās daļas 5. punkts balstās uz procesuālās ekonomijas principu. Tas atslago kolēģiju darbu gadījumos, kad tiesā atkārtoti tiek iesniegti pieteikumi, kuru juridiskā argumentācija vai lietas faktisko apstākļu izklāsts ir līdzīgs iepriekš iesniegtajam pieteikumam.

Izskatot pieteikumu Nr. 147/2022, kolēģija konstatēja, ka pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu atzīt Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 10.panta pirmo daļu par neatbilstošu Satversmes 89.pantam, 92.panta pirmajam teikumam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantam un Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 14.panta pirmajam punktam. Apstrīdētā norma piešķir tiesai tiesības izskatīt civillietu un administratīvo lietu rakstveida procesā.

Kolēģija atzina, ka salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija, pieteikums Nr.147/2022 papildināts ar argumentiem par to, kādēļ, noskaidrojot Satversmes normu saturu, vērā ņemamas

arī Latvijas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā. Pieteikuma iesniedzējs arī precizējis, ka mutvārdu procesu vismaz vienā tiesas instancē nepieciešams nodrošināt lietās, kurās risināmi sarežģīti juridiski jautājumi. Tāpat pieteikumā ticis precizēts prasījums: pieteikuma iesniedzējs lūdz izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību arī Satversmes 89.pantam un Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 14.panta pirmajai daļai.

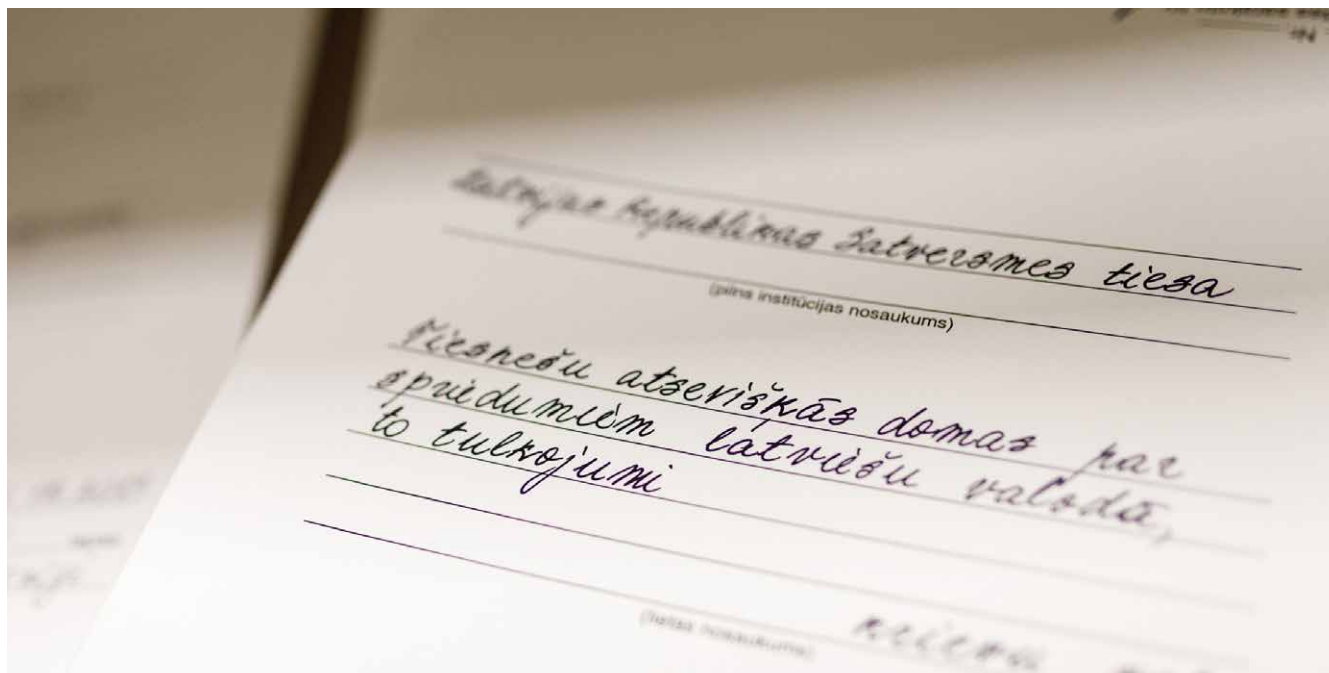
Tomēr kolēģija secināja, ka pieteikumā norādīto argumentu izklāsta un struktūras izmaiņas, to izvēšana vai apjoma palielināšana, kā arī pieteikuma papildināšana ar citām satura ziņā līdzīgām augstāka juridiska spēka tiesību normām nav uzskatāma par tādām izmaiņām, kas izmaina pieteikumā ietvertā juridiskā pamatojuma saturu pēc būtības. Pieteikumā joprojām nav sniegts juridiskais pamatojums tam, ka no Satversmes normām izrietētu likumdevēja pienākums civillietās noteikt obligātu lietas izskatīšanu mutvārdu procesā vismaz vienā tiesas instancē. Tāpat pieteikumā nav pamatots tas, kādēļ apstrīdētās normas atbilstība Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantam vai Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 14.panta pirmajam punktam būtu vērtējama atsevišķi no Satversmes normām. Tādējādi izskatāmajā pieteikumā ietvertie papildu apsvērumi nenovērš iepriekšējā kolēģijas lēmumā konstatētos trūkumus.⁷¹

Juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20.panta sesto daļu kolēģijai ir tiesības atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais

71 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2022. gada 13. septembra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 147/2022.

pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai. Pamatojoties uz minēto normu, kolēģijas 2022. gadā pieņēma nedaudz mazāk kā 40 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu.

Satversmes tiesas likuma 20. panta sestā daļa attiecas tikai uz vienu pieteikuma veidu – konstitucionālo sūdzību. Uz šīs normas pamata pieņemtie kolēģiju lēmumi pamatā attiecas uz tādiem tiesību jautājumiem, attiecībā uz kuriem jau ir izveidojusies Satversmes tiesas judikatūra. Piemēram, pieteikumā Nr. 200/2022 tā iesniedzējs lūdza izvērtēt Ministru kabineta 2016. gada 7. jūnija noteikumu Nr. 353 “Kārtība, kādā zemes īpašniekiem vai lietotājiem nosakāmi to zaudējumu apmēri, kas saistīti ar īpaši aizsargājamo nemedijamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītajiem būtiskiem postījumiem, un minimālās aizsardzības pasākumu prasības postījumu novēršanai” normu atbilstību citstarp Satversmes 105. pantam. Pieteikumā apstrīdētās Ministru kabineta noteikumu normas paredzēja nosacījumus, kas jāievēro, piesakoties kompensācijas saņemšanai par īpaši aizsargājamo nemedijamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītajiem zaudējumiem.

Pieteikuma iesniedzēja norādīja, ka Ministru kabinets, ar apstrīdētajām normām ierobežojot personas tiesības uz īpašumu, nav izvērtējis un savlaicīgi pārskatījis ierobežojuma atbilstību Satversmes 105. pantam, ņemot vērā arī Satversmes tiesas judikatūru. Tādēļ neesot ievērots labas likumdošanas princips. Esot apšaubāms arī tas, ka ar apstrīdētajām normām noteiktajam Satversmes 105. panta ierobežojumam ir legītīms mērķis. Turklāt apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums neatbilstot arī samērīguma principam, jo pastāvot pieteikuma iesniedzējas pamattiesības mazāk ierobežojoši līdzekļi.

Kolēģija, atsaucoties uz Satversmes tiesas judikatūru, atzina, ka ne katrs procedūras pārkāpums ir pamats

uzskatīt, ka pieņemtajam aktam nav juridiska spēka. Lai procedūras pārkāpuma dēļ kādu aktu atzītu par spēkā neesošu, jābūt pamatotām šaubām, ka tādā gadījumā, ja procedūra tiktu ievērota, būtu pieņemts atšķirīgs lēmums. Savukārt pieteikuma iesniedzēja nav pamatojusi, kāpēc iespējamie labas likumdošanas principa pārkāpumi būtu tik būtiski, lai apstrīdētās normas tiktu atzītas par neatbilstošām Satversmei.

Satversmes 116. pants nosaka gadījumus, atbilstoši kuriem personas pamattiesības var tikt ierobežotas. Pamattiesību ierobežojuma legītīmais mērķis – sabiedrības labklājības aizsardzība – galvenokārt aptver sabiedrības vispārējo materiālo labklājību. Likumdevēja mērķis ietaupīt finanšu līdzekļus pats par sevi ir vērsts uz sabiedrības labklājības aizsardzību, un šāds mērķis ir legītīms. Var būt arī tādas situācijas, kad pamattiesību ierobežojuma legītīmais mērķis ir vērsts primāri uz finanšu līdzekļu ietaupīšanu, bet tas secīgi, palīdzot ietaupīt finanšu līdzekļus, aizsargā sabiedrības labklājību arī plašākā nozīmē. Vērtējot kompensāciju par aizsargājamo sugu dzīvnieku nodarītajiem būtiskiem postījumiem izmaksu apturēšanu, Satversmes tiesa savā judikatūrā jau bija norādījusi, ka ierobežojumi šo kompensāciju izmaksām noteikti, lai aizsargātu sabiedrības labklājību, līdzsvarojot valsts budžeta ieņēmumus un izdevumus.

Par personas pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem var uzskatīt tikai tādus līdzekļus, ar kuriem legītīmo mērķi var sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē un kuri no valsts un sabiedrības neprasa nesamērīgi lielu ieguldījumu. Pieteikumā nebija ietverti argumenti par to, ka ar pieteikuma iesniedzējas norādīto līdzekli apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma legītīmais mērķis tiktu sasniegts vismaz tādā pašā kvalitātē. Tieši pretēji, pieteikumā norādītie alternatīvie līdzekļi varētu prasīt papildu ieguldījumu no valsts.

Turklāt komersanti nevar savu uzņēmējdarbību balstīt vienīgi uz valsts atbalstu. Saimnieciskā darbība ir saistīta ar iniciatīvu un drosmi, darbojoties pastāvīga riska un ekonomiskās nenoteiktības apstākļos, proti, ir saistīta ar daudzām grūtībām un neparedzētām situācijām, kuras var rasties gan paša komersanta pieņemto lēmumu rezultātā, gan no komersanta neatkarīgu apstākļu dēļ. Pieteikumā nebija sniegts juridisks pamatojums tam, ka dabas vidē sastopamo īpaši aizsargājamo nemedijamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku potenciāli nodarītie zaudējumi nebūtu atzīstami par šādām, ar pieteikuma iesniedzējas saimniecisko darbību saistītām grūtībām.

Kolēģija arī ņēma vērā Eiropas Savienības Tiesas 2022. gada 27. janvāra spriedumā lietā C238/20 “SātiņiS” atzīto. Proti, ka Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 17. pants “Tiesības uz īpašumu” pieļauj to, ka Eiropas Savienības dalībvalsts piešķirtā kompensācija par zaudējumiem, kuri uzņēmējam ir radušies tādu aizsardzības pasākumu dēļ, kas ir piemērojami saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 30. novembra direktīvu 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību, ir ievērojami mazāka nekā šim uzņēmējam faktiski radušies zaudējumi.

Līdz ar to kolēģija atzina, ka pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 105. pantam ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.⁷²

Citi pieteikuma iesniedzēju lūgumi

Kolēģiju lēmumos par atteikšanos ierosināt lietu ir tikuši izlemti arī citi pieteikuma iesniedzēju lūgumi.

Vairumā gadījumu, secinot, ka pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma prasībām un tādēļ lieta tiesā nav ierosināma, kolēģa šos lūgumus atstāj bez izskatīšanas. Tomēr atsevišķos gadījumos pieteikuma iesniedzēja lūguma vērtējumam var būt nozīme turpmākajā Satversmes tiesas likuma interpretācijā.

Pieteikumā Nr. 126/2022 tā iesniedzēja – Daugavpils valstspilsētas dome – lūdza piemērot pagaidu tiesību aizsardzības līdzekli un apturēt pieteikumā apstrīdētās likuma normas piemērošanu līdz dienai, kad stāsies spēkā Satversmes tiesas spriedums.

Satversmes tiesa rīcības sēdē atzina, ka Satversmes tiesas likuma 19.² panta piektajā daļā ir paredzēts tikai viens tiesību pagaidu aizsardzības līdzeklis – tiesības apturēt tiesas nolēmuma izpildi, ja iesniegta konstitucionālā sūdzība. Lūgums apturēt apstrīdētā regulējuma darbību nav neregulēts procesuāls jautājums, kuru Satversmes tiesa būtu tiesīga izlemt. Līdz ar to lūgums apturēt likuma normas piemērošanu ir atstājams bez izskatīšanas.⁷³

72 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2022. gada 20. decembra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 200/2022.

73 Satversmes tiesas 2022. gada 14. septembra rīcības sēdes lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 126/2022.

3

DIALOGS

Satversmes uzdevums ir nodrošināt Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts ilgtspējīgu pastāvēšanu cauri laikiem. Satversmes normas, principi un vērtības paredz, ka Latvijas valsts ilgtspēja nodrošināma un sabiedrības attīstība notiek tiesiskā ietvarā atbilstoši tiesiskuma principam. Nav tādu jautājumu, attiecībā uz kuriem tiesiskuma princips neuzliktu noteiktus kvalitātes kritērijus. Savukārt Satversmes tiesas konstitucionālais pienākums saskaņā ar Satversmes 85. pantu ir nodrošināt Satversmes virsvadību un tādējādi arī visaptverošu tiesiskumu. Satversmes tiesa katrā spriedumā norāda tiesisko ievāru, kurā konkrētajā jomā ir veicami prioritārie darbi Latvijas valsts attīstībai. Vienlaikus, lai nodrošinātu demokrātiskas tiesiskas valsts ilgtspēju, Satversmē atspoguļotais tiesiskuma princips prasa uzturēt dialogu ar sabiedrību un konstitucionālajām institūcijām.

Demokrātiskā tiesiskā valstī dialogs starp dažādām sabiedrības grupām un valsts varas institūcijām ir nepieciešams, lai veidotu uz savstarpēju uzticēšanos un palāvību balstītas attiecības un īstenotu kopīgu vīziju par valsts nākotni (Satversmes ievāds un 1. pants). Valsts piederība starptautiskajai kopienai un uzticība vienotas Eiropas idejai prasa īstenot aktīvu starptautisko sadarbību un uzturēt arī pārnacionālu dialogu, lai sekmētu starptautiskā miera un drošības saglabāšanu (Satversmes ievāds un 68. pants). Līdz ar to Satversmes tiesa veido dialogu nacionālā, Eiropas un starptautiskā līmenī.

Lai stiprinātu valstisko apziņu, rosinātu iedzīvotāju līdzdalību valsts norisēs un attīstītu izpratni par Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts pamatvērtībām, ir nepieciešams aktīvs dialogs ar sabiedrību, un šā dialoga mērķis ir paplašināt zināšanas un izpratni par Satversmi un Satversmes

tiesu. Atvērtība un profesionalitāte ir noteicošie Satversmes tiesas dialoga veidošanas principi. Informācija, ko Satversmes tiesa sniedz sabiedrībai, ir operatīva, precīza, saprotama un izglītojoša. Sarežģītu juridisko terminu nozīmi Satversmes tiesa atklāj viegli saprotamā veidā, izskaidrojot galvenās idejas. Līdz ar to Satversmes tiesas īstenotais dialogs visos līmeņos ir vērst uz nozīmīgas informācijas sniegšanu, uzmanīgu otras puses uzklaušāšanu un padziļinātu situācijas izzināšanu. Dialoga formā Satversmes tiesa apzina un meklē piemērotākos risinājumus, kā pārvarēt mūsdienu laikmetam raksturīgos izaicinājumus tiesību jomā. Informācijas pieejamība un aktīva komunikācija sekmē sabiedrības uzticēšanos tiesu varai.

Līdzās dialogam ar sabiedrību izceļams dialogs ar konstitucionālajām institūcijām. Kā atzinusi Satversmes tiesa, tās uzdevums ir ne tikai risināt strīdus par likumu atbilstību Satversmei, bet arī dot savu vērtējumu konstitucionāli nozīmīgos jautājumos. Par tradīciju kļuvas ikgadējās Satversmes tiesas tiesnešu tikšanās ar Valsts prezidentu, Saeimas priekšsēdētāju, Ministru prezidentu, tieslietu ministru un citām valsts amatpersonām.

Savukārt tiesu dialogs Eiropas tiesiskajā telpā un starptautiskā sadarbība aptver Satversmes tiesas dialogu gan ar Latvijas tiesām, gan ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu un trešo valstu konstitucionālajām tiesām, Eiropas Savienības Tiesu un Eiropas Cilvēktiesību tiesu, kā arī Starptautisko tiesu. Šis tiesu dialogs ļauj dalīties pieredzē, uzkrāt jaunas zināšanas, izvērst konstruktīvas diskusijas un apmainīties viedokļiem par konstitucionālo tiesību aktualitātēm un tiesību problēmjaudājumiem ne tikai nacionālā, bet arī Eiropas un globālā līmenī. Satversmes tiesas

starptautiskā sadarbība ietver arī aktīvu līdzdalību Pasaules Konstitucionālās justīcijas konferencē, kas ir stratēģiski nozīmīgs forums, lai veicinātu visas pasaules konstitucionālo tiesu dialogu.

Tiesas darba organizācija Covid-19 pandēmijas laikā
Ņemot vērā to, ka Covid-19 infekcija turpināja strauji izplatīties, visā Latvijas teritorijā ārkārtējā situācija tika pagarināta līdz 2022. gada 28. februārim. Ārkārtējās situācijas laikā Satversmes tiesa veica pasākumus, lai nodrošinātu pilnvērtīgu tiesas darba turpināšanu un lietu izskatīšanu likumā noteiktajos termiņos, vienlaikus novēršot riskus tiesnešu, tiesas darbinieku, lietas dalībnieku un apmeklētāju veselībai. Lai sekmētu Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanu, tiesas sēdes un dialoga pasākumi notika attālināti, izmantojot tehnoloģiju sniegtās iespējas.

Covid-19 infekcijas izplatības mazināšanas nolūkos uz visu ārkārtējās situācijas laiku Satversmes tiesa noteica īpašu darba organizācijas un apmeklētāju pieņemšanas kārtību. Satversmes tiesa darbu organizēja tā, lai Satversmes tiesas tiesneši un darbinieki varētu strādāt attālināti, savukārt klātienē darba pienākumus veica vienīgi tie darbinieki, kuri nodrošina tiesas darba nepārtrauktību.

Ņemot vērā valstī noteiktos epidemioloģiskās drošības pasākumus saistībā ar Covid-19 izplatības ierobežošanu, tiesas sēdes ar lietas dalībnieku piedalīšanos notika attālināti videokonferences režīmā. Pārskata posmā Satversmes tiesa attālināti pasludināja nolēmumu lietā **Nr. 2021-06-01** par iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtību saimnieciskās darbības veicējiem. Satversmes tiesas sēdes ar lietas dalībnieku piedalīšanos tiešraidē var vērot **Satversmes tiesas mājaslapā** un tiesas **YouTube** kanālā.

Ārkārtējās situācijas laikā Satversmes tiesa regulāri informēja sabiedrību par tiesas darba nepārtrauktību un kārtību, kā atbilstoši epidemioloģiskās drošības prasībām tiek organizēta pieteikumu iesniegšana, lietas dalībnieku iepazīšanās ar lietas materiāliem un apmeklētāju pieņemšana. Satversmes tiesa regulāri pārskatīja kārtību, kas nosaka tiesas darba organizāciju dažādos Covid-19 infekcijas izplatības apstākļos un pielāgoja savu darbu atbilstoši situācijai.

Izmaiņas Satversmes tiesas tiesnešu sastāvā

Saeima 2021. gada 9. decembrī Satversmes tiesas tiesneša amatā apstiprināja Valsts prezidenta kancelejas vadītāja vietnieci, Valsts prezidenta padomnieku biroja vadītāju un padomnieci tiesiskuma un Eiropas Savienības tiesību politikas jautājumos, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes asociēto profesori *Dr. iur.* Irēnu Kucinu. *Dr. iur.* Irēna Kucina 2022. gada 11. februārī deva tiesneša zvērestu (svinīgo solījumu) un stājās Satversmes tiesas tiesneša amatā. Līdz ar to beidzās Satversmes tiesas tiesneses Sanitas Osipovas pilnvaras.

Satversmes tiesas tiesneši 2022. gada 10. martā par Satversmes tiesas priekšsēdētāju ievēlēja tiesnesi Aldi Laviņu, savukārt par Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietnieci tika ievēlēta tiesnese Irēna Kucina. Satversmes tiesas priekšsēdētāja un vietnieka vēlēšanas notika attālināti videokonferences režīmā. Aizklātā balsošana tika organizēta elektroniskajā vidē.

2022. gada 23. maijā Satversmes tiesas tiesneša pilnvaras beidzās Daigai Rezevska. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 8. panta otrajai daļai Satversmes tiesas tiesnesis pirms pilnvaru termiņa izbeigšanās var atstāt amatu pēc paša vēlēšanās, rakstveidā par to paziņojot Satversmes tiesai.

Saeima 2022. gada 16. jūnijā Satversmes tiesas tiesneša amatā apstiprināja Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta senatori, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesori *Dr. iur.* Jautrīti Briedi. Satversmes tiesas tiesneša amatā *Dr. iur.* Jautrīte Briede stājās 2022. gada 1. septembrī. Tiesneša zvērestu (svinīgo solījumu) Jautrīte Briede devusi 2004. gadā, stājoties Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta senatores amatā.

11.02.2022.

Satversmes tiesas tiesneša amatā stājas Irēna Kucina.
Preses relīze. Tvīti: 1; 2.

10.03.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja amatā ievēl Aldi Laviņu.
Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietnieces amatā ievēl Irēnu Kucinu.
Preses relīzes: 1; 2. Tvīti: 1; 2; 3. **Foto.**

16.06.2022.

Satversmes tiesas tiesneša amatā apstiprina Jautrīti Briedi.
Tvīts.

01.09.2022.

Satversmes tiesas tiesneša amatā stājas Jautrīte Briede.
Preses relīze. Tvīti: 1; 2; 3. **Foto.**

3.1. DIALOGS AR SABIEDRĪBU

21. gadsimta demokrātiskā diskursa un informatīvā telpa prasa veidot un uzturēt plašu dialogu, izmantojot daudzveidīgus komunikācijas instrumentus. Satversmes tiesa veido daudzveidīgu dialogu ar sabiedrību.

Dialoga formā Satversmes tiesa ikdienā aktīvi komunicē ar sabiedrību un plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem par tiesvedības procesu un nolēmumiem. Regulāri tiek sagatavota un sniegta informācija par ierosinātajām un izskatītajām lietām, kā arī par tiesas darba aktualitātēm un organizētajiem dialoga pasākumiem. Papildus tam Satversmes tiesa informē sabiedrību arī par tiesas sadarbību nacionālā, Eiropas un starptautiskā līmenī. Satversmes tiesa piedāvā kvalitatīvu, visaptverošu un viegli saprotamu informāciju par Satversmes tiesas darbu un Satversmē ietvertajām vērtībām.

Ņemot vērā sabiedrības vajadzību pēc ērti pieejamas informācijas, Satversmes tiesa veido aktīvu komunikāciju arī sociālajā tīklā *Twitter* un *YouTube* kanālā. *Twitter* kontā tiek publicēti kodolīgi un viegli uztverami tvīti ar vizuālo materiālu, kas papildina publicēto informāciju. Pārskata posmā tiesas *Twitter* kontā *@Satv_tiesa* veikti 676 ieraksti, kontam ir 1898 sekotāji. *Twitter* ierakstu administrācijas vide apliecina, ka pārskata posmā ierakstiem bijuši aptuveni 600 tūkstoši skatījumu un vairāk nekā 20 000 interakciju. Tiesas *YouTube* kanālā saglabāti visi veidotie videoieraksti – tiesas sēdes ar lietas dalībnieku piedalīšanos, vebināri, video no pasākumiem, apsveikumu video un cita audiovizuāla informācija. *YouTube* kontam pievienojušies 83 sekotāji, pārskata posmā kanālam bijuši 21 148 skatījumu.

Par klausītāju iemīļotu kļuvis Satversmes tiesas raidieraksts *Tversme*, kurā tiek diskutēts par Satversmē ietvertajām vērtībām un Satversmes tiesas lomu demokrātiskā tiesiskā valstī. Minētajam raidierakstam pārskata posmā bija 358 klausītāji. Raidieraksts pieejams *Satversmes tiesas mājaslapā* un straumēšanas vietnē *Spotify*. Raidieraksta jaunās sezonas sarunas veltītas ilgtspējas jautājumiem, izceļot tādas jomas kā Satversmes virsvadība, kā arī demokrātiskas tiesiskas valsts vērtību, pamattiesību un vides aizsardzība. Pārskata periodā publicētas trīs jaunas sarunas. Trešajā

raidieraksta epizodē, kura veltīta Satversmes simtgadei, sarunājas Satversmes tiesas bijusī priekšsēdētāja Sanita Osipova ar Sabiedrisko attiecību un protokola nodaļas vadītāju Ditu Plepu. Ceturtajā raidieraksta epizodē Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš sarunājas ar Ukrainas Konstitucionālās tiesas priekšsēdētāja pienākumu izpildītāju Sergiju Holovatiju (*Serhiy Holovaty*) par Ukrainas tautas cīņu par brīvību. Savukārt piektajā raidieraksta epizodē Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs sarunājas ar Eiropas Komisijas par demokrātiju caur tiesībām (Venēcijas komisijas) priekšsēdētājas vietnieci Herdisu Kjerulfu Torgeirsdottiru (*Herdis Kjerulf Thorgeirsdottir*) par pamattiesību ilgtspēju un pielāgošanu moderno tehnoloģiju laikmetam.

Informācija par tiesvedību

Satversmes tiesas mājaslapā pieejama daudzveidīga informācija par Satversmes tiesā ierosinātajām un izskatītajām lietām, kā arī saņemtajiem pieteikumiem.

Lai pilnvērtīgi un vispusīgi atspoguļotu pieņemto nolēmumu saturu, jau piekto gadu atsevišķās lietās Satversmes tiesa sadarbībā ar LV portāla radošo komandu veido tiesnešu videokomentārus. Tajos tiesnesis izklāsta lietas būtību, akcentē tiesas vērtētos tiesību jautājumus un galvenos secinājumus, kā arī skaidro nolēmuma ietekmi uz sabiedrību. Pārskata posmā tapuši četri videokomentāri šādās lietās: **Nr. 2021-10-03** par prasību pirms ieceļošanas Latvijā veikt Covid-19 testu; **Nr. 2021-23-01** par ierobežojumu apcietinātajām personām piedalīties pašvaldības domes vēlēšanās; **Nr. 2021-25-03** par privātpersonai atlīdzināmo juridiskās palīdzības izmaksu maksimālo apmēru; **Nr. 2021-33-0103** par izglītības procesa organizāciju Covid-19 infekcijas izplatības laikā.

Preses konference tiesvedības jautājumos tiek sasaukta, lai informētu par Satversmes tiesas nolēmuma galvenajiem secinājumiem. Šādās preses konferencēs parasti piedalās tiesas priekšsēdētājs un tiesnesis, kurš sagatavojis lietu izskatīšanai. Uz preses konferenci tiek aicināti plašsaziņas līdzekļu pārstāvji. Pērn preses konferences notika attālināti un tika raidītas tiešraidē. Visi videoieraksti saglabāti un ir pieejami ikvienam

interesentam Satversmes tiesas *YouTube* kanālā. Pārskata posmā rīkotas trīs preses konferences par nolēmumiem šādās lietās: Nr. 2021-06-01 par iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtību saimnieciskās darbības veicējiem; Nr. 2021-18-01 par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju maksātnespējas procesa ietvaros; Nr. 2021-24-03 par lielo tirdzniecības centru darbības ierobežojumiem Covid-19 pandēmijas apstākļos.

Lai ikviens varētu iegūt informāciju par Satversmes tiesas sēdē ar lietas dalībniekiem izskatāmās lietas būtību, ir radīta iespēja īsi pirms tiesas sēdes sākuma mutvārdos saņemt skaidrojumu par lietas faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem. Informāciju sniedz Satversmes tiesas Sabiedrisko attiecību un protokola nodaļa.

2022. gada vasarā klajā nāca Satversmes tiesas grāmatžurnāls "Latvijas Republikas Satversmes 91. pants: tiesiskās vienlīdzības princips. Satversmes tiesas judikatūra". Izdevuma tapšanā izmantoti gandrīz 160 Satversmes tiesas nolēmumi, bet tā tekstā iekļautas atziņas no 109 nolēmumiem. Tādējādi šis grāmatžurnāls uzskatāms par apjomīgāko Satversmes tiesas atziņu krājumu tiesiskās vienlīdzības principa satura izziņai. Grāmatžurnālu par tiesiskās vienlīdzības principu sagatavoja Satversmes tiesas Juridiskais departaments: departamenta vadītājs Kristaps Tamužs, kā arī Satversmes tiesas padomnieki Gatis Bārdiņš, Sandijs Statkus, Uldis Krastiņš, Elina Podzorova un Aleksandrs Potaičuks. Izmantoto nolēmumu rādītāju sastādījusi Satversmes tiesas tiesneša palīdze Anete Suharževska. Satversmes tiesas grāmatžurnālu par pamattiesībām mērķis ir sniegt kvalitatīvu informāciju par Satversmes tiesas nolēmumiem un veicināt izpratni par Satversmē

ietverto pamattiesību saturu, kā arī stiprinātu sabiedrības uzticēšanos Satversmes tiesai un visai valsts konstitucionālajai iekārtai.

Arī pērn Satversmes tiesa aicināja iedzīvotājus izmantot Satversmes tiesas judikatūras *datubāzi*. Tajā ietvertas būtiskākās atziņas no Satversmes tiesas spriedumiem, lēmumiem par tiesvedības izbeigšanu un tiesnešu atsevišķajām domām. Minētās atziņas sakārtotas pēc atslēgvārdiem un kategorijām. Datubāzē apkopota arī statistika par pieteikumu iesniedzējiem, apstrīdētajām normām, tās izdevušajām institūcijām, kā arī cita ar Satversmes tiesas procesu saistīta informācija. Datubāze ir pieejama pēc programmas *Citavi* lejupielādes un instalēšanas datorā.

Ārpus tiesvedības aktualitātes

2022. gadā apritēja simts gadu kopš Satversmes pieņemšanas un spēkā stāšanās. Līdz ar to Satversmes tiesas dialoga pasākumi 2022. gadā aizritēja Satversmes simtgades noskaņās.

Janvārī Satversmes tiesa ar sadarbības partneriem sāka informatīvu kampaņu ar vadmotīvu "Atver Satversmi!". Projekta aktivitāšu īstenošanā iesaistījās arī Valsts prezidenta kanceleja, Saeima, Augstākā tiesa, Tieslietu ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija, Kultūras ministrija, oficiālais izdevējs "Latvijas Vēstnesis" ("Jurista Vārds" un LV portāls), Latvijas Nacionālais Vēstures muzejs, Latvijas Nacionālais arhīvs, Latvijas Televīzija un portāls LSM.lv. Projekta ietvaros izveidots vienots interaktīvs logotips "Satversme 100", savukārt pārskatu par projekta aktivitātēm var gūt starp institūciju mājaslapā satversme100.lv. Visas Satversmes simtgades aktivitātes sociālajos tīklos apzīmētas ar tēmturi #Satversme100.

Lai Satversmes teksts būtu viegli pieejams un ērti lietojams ikvienam, Satversmes tiesa sagatavoja **Satversmes e-grāmatu**, kas lasāma datorā vai citā ierīcē (viedtālrunī, planšetdatorā vai speciālā e-lasītājā).

Satversmes jubilejas gada svinīgā atklāšana notika Satversmes pieņemšanas simtajā gadadienā 2022. gada 15. februārī. Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietnieks Aldis Laviņš uzstājās ar uzrunu svinīgajā pasākumā Saeimā. Šajā dienā iznāca arī Satversmes simtgadei veltītais "Jurista Vārda" grāmatžurnāls, kurā lasāmas vairākas Satversmes tiesas tiesnešu un darbinieku esejas par Satversmes vērtībām. Rīgas pili Valsts prezidents Egils Levits, Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietnieks Aldis Laviņš un Latvijas Bankas padomes locekle Zita Zariņa atklāja **sudraba kolekcijas monētu "Satversmei 100"**. Ideja par monētu un darbs pie tās noticis ciešā Latvijas Bankas, Satversmes tiesas un Valsts prezidenta kancelejas sadarbībā.

2022. gada 16. februārī Satversmes tiesas tiesneši piedalījās starptautiskā zinātniskā konferencē "Latvijas Republikas Satversmei 100". Tajā uzrunu sniedza Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietnieks Aldis Laviņš, savukārt tiesnese Irēna Kucina uzstājās ar referātu "Latvija kā Eiropas Savienības dalībvalsts un Eiropas tiesību ietvars Satversmē". Tieslietu ministrijas un Izglītības un zinātnes ministrijas izglītojošās kampaņas "Es, Tu un Satversme" atklāšanas pasākumā 2022. gada 28. februārī Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietnieks Aldis Laviņš uzrunāja Satversmes vēstnešus, kuri ar lekcijām par Satversmē ietvertajām vērtībām viesojās Latvijas skolās.

Maija sākumā Latvijas Pasts sadarbībā ar Satversmes tiesu izdeva īpašu **pastmarku "Satversmei 100"**, kas simboliski attēlo Satversmes stipro un stabilo vērtību ikviena valsts iedzīvotāja dzīvē. Līdz ar pastmarku izdota arī speciāla aploksne, kuras vizuālajā

noformējumā izmantots Satversmes simtgades logo, lai aicinātu ikvienu atvērt Satversmi un izzināt konstitūcijas regulējumu, tajā ietvertās vērtības un tās nozīmi mūsdienās, kā arī izstrādāšanas vēsturi.

Maija vidū Satversmes tiesa pirmo reizi Muzeju nakts ietvaros aicināja interesentus apmeklēt tiesu, lai iepazītu Satversmes tiesas darbu un tās jaunizveidoto Satversmes tiesas vēstures istabu. Tā ir ilgi lolots projekts, kura ietvaros apzināta konstitucionālās kontroles attīstība Latvijā un sagatavoti materiāli par Satversmi un tajā ietvertajām vērtībām, veidota ekspozīcija par Satversmes tiesas attīstību un tradīcijām. Sagatavota arī **Satversmes tiesas vēstures istabas virtuālā tūre**. Satversmes tiesas vēstures istabu veidojuši Satversmes tiesas tiesneši un darbinieki sadarbībā ar Latvijas Nacionālo vēstures muzeju. Satversmes tiesas vēstures istabas tapšana un atklāšana iemūžināta **video**.

Satversmes tiesa sadarbībā ar žurnālu "Jurista Vārds" un Latvijas Republikas oficiālo izdevēju "Latvijas Vēstnesis" ir izveidojusi izglītojošu filmu "Atver Satversmi", kurā sniegti komentāri par Satversmes nozīmi un kurā Satversmes tekstu lasa juristi. Filmas pirmizrāde notika 2022. gada 26. maijā. Filma "Atver Satversmi" ir vērienīgs Latvijas juristu aicinājums ikvienam pilsonim izprast Latvijas valsts pamatlikumā ietvertos demokrātiskas valsts funkcionēšanas mehānismus un aizsargātās cilvēka pamattiesības.

Jūnija beigās Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš piedalījās Eiropas Savienības Tiesas rīkotajā svinīgajā pasākumā par godu Satversmes simtgadei. Svinīgajā ceremonijā pirmo reizi Eiropas Savienības Tiesai tika nodots glabāšanā mākslas darbs no Latvijas – trimdas mākslinieces Dainas Dagnijas (1937–2019) glezna "Imigranti".

Satversmes tiesas, "Jurista Vārds" un "Latvijas Vēstnesis" veidotās filmas "Atver Satversmi" pirmizrāde.

Septembra sākumā Nacionālajā enciklopēdijā tika publicēts šķirklis par Satversmes tiesu, kurā ikvienam uztveramā veidā apkopota būtiskākā informācija par Satversmes tiesas darbības mērķiem un uzdevumiem, tiesas izveidošanu un darbību, kompetenci, kā arī tiesas sastāvu un struktūru. Šķirklis ilustrēts ar bagātīgu vizuālo materiālu – fotogrāfijām, dokumentiem un video, kuri raksturo Satversmes tiesas vēsturi un darbību. Šķirkli sagatavojuši Satversmes tiesas padomniece Elīna Podzороva un Tieslietu padomes sekretariāta vadītāja, bijusī Satversmes tiesas darbiniece Alla Spale.

Septembra vidū Satversmes tiesa organizēja starptautisku konferenci “Ilgtspēja kā konstitucionālā vērtība: nākotnes izaicinājumi”, ar kuru atzīmēja Satversmes tiesas 25 gadu jubileju un Satversmes simtgadi. Satversmes simtgadē par Satversmes tiesas starptautiskās konferences tēmu izvirzīta ilgtspēja. Ilgtspēja ir viens no konstitucionālajiem principiem, kas vērsts uz konstitūcijā ietvertu mērķu un vērtību īstenošanu, kā arī to aizsardzību. Līdz ar to konstitucionālajām tiesām savos nolūmos ir jārisina jautājumi par nācijas, valsts, tautas, cilvēces un visas pasaules ilgtspēju. Satversmes tiesa savos spriedumos līdz šim saistībā ar ilgtspēju aplūkojusi tādus jautājumus kā vides aizsardzība, dabas resursu izmantošana, valsts budžets, nodokļu politika, sociālais nodrošinājums, likumdošana un paš aizsargājoša demokrātija. Konferencē piedalījās tiesneši no Eiropas konstitucionālajām tiesām un Eiropas Savienības Tiesas, kā arī pārstāvji no Eiropas Komisijas par demokrātiju caur tiesībām (Venēcijas komisija).

Septembrī Satversmes tiesa publicēja 2022. gadā izstrādāto **Zaļo politiku**. Izstrādājot un īstenojot Zaļo politiku, Satversmes tiesa apņemas samazināt radīto atkritumu, tostarp drukātā papīra, daudzumu, bet radītos atkritumus, cik vien tas iespējams, pārstrādāt, taupīt resursus, kā arī veicināt citādu videi draudzīgu rīcību. Ikviens Satversmes tiesas darbinieks ir aicināts izvērtēt savus līdzšinējos paradumus no ilgtspējīgas attīstības viedokļa un, ja vien tas iespējams atbilstoši individuālajai situācijai, rīkoties tā, lai negatīvā ietekme uz vidi būtu pēc iespējas mazāka. Satversmes tiesa ievēro ārējos normatīvos aktus, kuros ietvertas prasības attiecībā uz vides aizsardzību un dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu. Papildus tam Satversmes tiesa īsteno arī citus pasākumus, kas tieši neizriet no ārējiem normatīvajiem aktiem, jo gan individuālā, gan institucionālā līmenī nozīmīga ir ikviena līdzdalība un rīcība vides ilgtspējības nodrošināšanā. Līdz ar to Satversmes tiesa izstrādāja Zaļo politiku, lai sekmētu dabai draudzīgu un ilgtspējīgu tiesas pārvaldību.

Satversmes tiesas izveidošanas 26. gadadienā – 9. decembrī – Satversmes tiesa organizēja konstitucionālo tiesību domnīcu “Tiesiskās vienlīdzības princips”. Domnīcā piedalījās Satversmes tiesas tiesneši, Valsts prezidents Egils Levits, Valsts kontrolieris Rolands Irklis, Valsts kontroles padomes locekles Kristīne Jaunzeme un Maija Āboliņa, Saeimas

Juridiskās komisijas priekšsēdētājs Andrejs Judins un zvērināts advokāts Matiss Šķiņķis.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina 21. decembrī apmeklēja labdarības maratona “Dod pieci!” studiju Rīgā, Doma laukumā. Priekšsēdētāja vietniece runāja par mūsu sabiedrības iespējām palīdzēt Ukrainas bērniem, bērnu tiesību aizsardzību un Satversmes tiesas sadarbību ar Ukrainas Konstitucionālo tiesu tiesiskuma stiprināšanā. Irēna Kucina novēlēja būt vienotiem, domās un darbos atbalstot Ukrainu, kā arī “Dod pieci!” labdarības maratonam nodeva Satversmes tiesas saimes sarūpēto kopīgo ziedojumu.

Skolēni un pedagogi

Satversmes tiesai nozīmīgs ir dialogs ar skolu jaunatni un pedagogiem, jo tā ir iespēja stiprināt skolēnu valstisko apziņu un rosināt līdzdalību demokrātijas procesos, izpētot un iedzīvinot Satversmes vērtības.

Satversmes tiesas tiesneši un darbinieki piedalījās izglītojošās kampaņā “Es, Tu un Satversme”. Kampaņas ietvaros skolēniem un pedagogiem bija iespēja tikties ar Satversmes tiesas tiesnešiem un darbiniekiem, lai diskutētu par Satversmi un ikviena lomu un atbildību demokrātiskas tiesiskas valsts ikdienā. Izglītojošo kampaņu “Es, Tu un Satversme” īstenoja Tieslietu ministrija sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju. Izglītojošās kampaņas ietvaros Satversmes vēstneši – Latvijas juristi – apmeklēja Latvijas izglītības iestādes, lai skolēnus iepazīstinātu ar valsts pamatlikumu, tā vērtībām un nozīmi mūsu ikdienā.

Februārī tiešsaistē notika skolēnu zīmējumu konkursa “Satversme laimīgai Latvijai” un domrakstu konkursa “100. pants Satversmes simtgadē: kā vārda brīvība un pašizpaušme padara mani laimīgu un Latviju stipru?” noslēguma ceremonija. Konkursā tika pārstāvētas 45 skolas, aptverot visus Latvijas reģionus. 6. klašu skolēnu zīmējumu konkursā “Satversme laimīgai Latvijai” tika iesūtīti 187 zīmējumi, domrakstu konkursa “100. pants Satversmes simtgadē: kā vārda brīvība un pašizpaušme padara mani laimīgu un Latviju stipru?” 9. klašu grupā tika iesūtīti 38 domraksti, bet 12. klašu grupā – 40 domraksti. Lai nodrošinātu konkursa darbu apskati visā Latvijā, Satversmes tiesa arī pērn izdeva skolēnu darbu katalogu. Katalogi nosūtīti skolām, kas piedalījās konkursā, kā arī lielākajām Latvijas bibliotēkām.

Septembrī Satversmes simtgadē Satversmes tiesa izsludināja sesto zīmējumu un domrakstu konkursu par Satversmi. Otrais Satversmes gadsimts aicina turpināt domāt, darīt un radīt nākotnei. Ir svarīgi apzināties mūsu katra lomu un nozīmi tajā, lai Latvija, Eiropa un pasaule kļūtu par labāku vietu, kurā cilvēkiem dzīvot, un valdītu miers, kārtība un likuma vara. Katrs no mums ikdienā dara daudzas nozīmīgas lietas, lai mūsu līdzilvēki jau šobrīd varētu baudīt pilnvērtīgu dzīvi. Vienlaikus katrs darbs un doma ietekmē arī

nākotni – to, kādā valstī un pasaulē dzīvos nākamās paaudzes. Satversmes tiesa ar zīmējumu un domrakstu konkursu aicina skolēnus vizualizēt un vārdos ietvert to, cik daudz un dažādos veidos Satversmē ietvertās vērtības palīdz nodrošināt ilgtspējīgu attīstību. Līdz ar to zīmējumu un domrakstu konkursa tēma ir “Mana atbildība nākamo paaudžu priekšā”.

Satversmes tiesā “Ēnu dienas” ietvaros viesojās deviņi skolēni, kuri bija izvēlējušies izziņāt un sekot Satversmes tiesas priekšsēdētāja Alda Laviņa, Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietnieces Irēnas Kucinas, Sabiedrisko attiecību un protokola nodaļas vadītājas Ditas Plepas un tiesneša palīdzes Elīnas Circenes darba dienas gaitām. Skolēniem bija iespēja iepazīt Satversmes tiesas ikdienas darbu, piedalīties tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos, kā arī tikties ar savu izvēlēto profesiju pārstāvjiem un pārrunāt jautājumus, kas saistīti ar nākotnes profesijas izvēli un darba pienākumiem Satversmes tiesā.

Tiesību zinātņu studenti un studentu organizācijas

Lai sekmētu izcilību augstākajā izglītībā, Satversmes tiesa sadarbojas ar augstākās izglītības un zinātnes institūcijām un tiesību zinātņu studentiem.

Par godu Satversmes simtgadei Satversmes tiesa sadarbībā ar Latvijas Mākslas akadēmiju īstenoja jaunu dialoga ar jaunatni dimensiju, organizējot vasaras skolu (plenēru) “Stāsts par Satversmi”. Vasaras skolas (plenēra) ietvaros Satversmes tiesas tiesneši un darbinieki, tiesību zinātnieki, rakstnieki un mākslinieki vadīja lekcijas un meistarklases, lai studenti varētu sagatavot rakstiskus, audio, video vai vizuālus darbus, ar kuru palīdzību vēstīt par Satversmē ietvertajām vērtībām, kā arī atspoguļot jauniešu vīziju par demokrātiskas tiesiskas valsts ilgtspēju. Par vasaras skolas (plenēra) tēmu izvēlēta viena no centrālajām Satversmes idejām – brīvība. Satversmes uzdevums ir nodrošināt brīvas, neatkarīgas Latvijas valsts pastāvēšanu, kurā ikviens var izmantot savas pamattiesības un pamatbrīvības. Brīvības ideja atspoguļota gan Satversmes tekstā, gan Satversmes tiesas judikatūrā. Satversmes 113. pants paredz, ka valsts atzīst un aizsargā mākslinieciskās un citādas jaunrades brīvību. Tādējādi mākslas brīvība ir vērtība, kas svarīga jebkurai demokrātiskai sabiedrībai.

Satversmes tiesa ik gadu atbalsta organizācijas, kas rīko tiesu izspēles. Arī 2022. gadā Satversmes tiesas tiesneši un darbinieki atbalstīja Profesora Kārļa Dišlera fonda organizētās Profesora Kārļa Dišlera konstitucionālās tiesas procesa izspēles. Par tradīciju kļuvis tas, ka Satversmes tiesas sēžu zālē tiek izspēlēts tiesu izspēļu fināls. Satversmes tiesas tiesneši un darbinieki atbalstīja arī tiesībsarga organizētās tiesas procesa izspēles cilvēktiesībās.

Radošo industriju pārstāvji

Satversmes tiesa sadarbībā ar Latvijas Nacionālo bibliotēku turpināja 2018. gadā aizsākto tradīciju

organizēt dažādu nozaru pārstāvju starpdisciplināras sarunas par Latviju, valsti, sabiedrību un Satversmē nostiprinātajām pamatvērtībām. *Sarunas par Latviju* ir kļuvušas par vienu no nozīmīgākajiem pasākumiem Satversmes tiesas dialogā ar sabiedrību. Pārskata posmā notika divas *Sarunas par Latviju*.

Jūnija vidū notika devītās *Sarunas par Latviju* “Vienoti dažādībā”. Pasākumu atklāja Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš ar videoapsveikumu. Sarunu vadīja bijusī Satversmes tiesas tiesnese un priekšsēdētāja, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesore Sanita Osipova. Sarunā piedalījās filozofijas doktore Skaidrīte Lasmane, tēlnieks Gļebs Panteļejevs, kulturologs Deniss Hanovs un žurnālists Kārlis Arājs. Noslēgumā sarunas kopsavilkumu veidoja bijusī Satversmes tiesas tiesnese un priekšsēdētāja, Eiropas Savienības Tiesas tiesnese Ineta Ziemeļe. Sarunas videoieraksts pieejams [Satversmes tiesas mājaslapā](#).

Novembra beigās par godu Satversmes simtgadei tika organizētas desmitās *Sarunas par Latviju* “Vai Satversme nosaka ideālo Latvijas sabiedrību, kura vēl arvien top?”. Sarunu vadīja Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš. Sarunā piedalījās politoloģe Vita Matīss, Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātes docents Juris Čālītis un Satversmes tiesas vasaras skolas (plenēra) dalībnieks Krišjānis Kaļāns. Noslēgumā sarunas kopsavilkumu veidoja bijusī Satversmes tiesas tiesnese un priekšsēdētāja, Eiropas Savienības Tiesas tiesnese Ineta Ziemeļe. Sarunas dalībnieki dalījās pārdomās par to, kā Satversme palīdz veidot un virzīt Latvijas sabiedrību, katra iedzīvotāja un visas valsts ilgtspējīgu attīstību. Sarunas videoieraksts pieejams [Satversmes tiesas mājaslapā](#).

Konferences, diskusijas un citas aktualitātes

18.01.2022.

Satversmes tiesas tiesnesis Gunārs Kusiņš piedalās ekspertu diskusijā “Latvijas parlaments cauri laikiem” Saeimas 100. jubilejas gada svinīgās atklāšanas ietvaros. [Tvīts.](#)

26.01.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova sniedz priekšlasījumu starptautiskajā zinātniskajā konferencē “COVID-19 ietekme uz bērniem: tiesības un atbildība”. [Tvīts.](#)

02.02.2022.

Satversmes tiesa paziņo Latvijas Republikas Satversmes simtgadei veltītā skolēnu zīmējumu un domrakstu konkursa rezultātus. [Preses relīze.](#) [Tvīts.](#)

07.02.2022.

Satversmes tiesas tiesneši Artūrs Kučs un Anita Rodiņa piedalās Latvijas Universitātes 80. starptautiskās zinātniskās konferences plenārsēdē “Latvijas Republikas Satversmei 100”. [Tvīts.](#)

09.02.2022.

Publicēta Satversmes tiesas raidieraksta Tversme jaunās sezonas pirmā epizode, kura veltīta Latvijas Republikas Satversmes simtgadei.

Preses relīze. Audio ieraksts. Tvīts.

09.02.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietnieks Aldis Laviņš ar priekšlasījumu piedalās Latvijas Universitātes 80. starptautiskās zinātniskās konferences sekcijā "Latvijas privāttiesības laikmeta griežos".

Tvīts.

15.02.2022.

Satversmes tiesa publicē Satversmes tekstu e-grāmatas formātā.

Preses relīze. Tvīts.

15.02.2022.

Satversmes tiesas tiesneši piedalās Satversmes jubilejas gada atklāšanas pasākumā Saeimas namā. Uzrunu sniedz Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietnieks Aldis Laviņš.

Preses relīze.

15.02.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietnieks Aldis Laviņš teic uzrunu Satversmes simtgadei veltītās monētas atklāšanā Rīgas pili.

Preses relīze. Tvīti: 1; 2; 3.

16.02.2022.

Starptautiskajā zinātniskajā konferencē "Latvijas Republikas Satversmei 100" ar uzrunu uzstājas Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietnieks Aldis Laviņš, savukārt tiesnese Irēna Kucina – ar referātu "Latvija kā Eiropas Savienības dalībvalsts un Eiropas tiesību ietvars Satversmē".

Preses relīze. Tvīti: 1; 2. Video.

28.02.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietnieks Aldis Laviņš piedalās izglītojošās kampaņas skolēniem "Es, Tu un Satversme" atklāšanā.

Preses relīze. Tvīts. Video.

11.03.2022.

Satversmes tiesas tiesnese Anita Rodiņa vada Latvijas Universitātes 80. starptautiskās zinātniskās konferences sekciju "Person before the Constitutional Court. Comparative aspects".

Tvīts.

17.03.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina, tiesneši Gunārs Kusiņš un Anita Rodiņa piedalās starptautiskajā konferencē "Nosargāt valsti. Toreiz un tagad: Baltijas valstu nacionālās pretošanās pieredze un Ukraina".

Tvīts. Video.

25.03.2022.

Satversmes tiesa piemin komunistiskā genocīda upurus.

Preses relīze. Tvīts.

01.04.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš, priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina, tiesneši Gunārs Kusiņš un Artūrs Kučs piedalās diskusijā "Kā stāstīt vēsturi? Pētniecība, politika, komunikācija".

Tvīts.

06.04.2022.

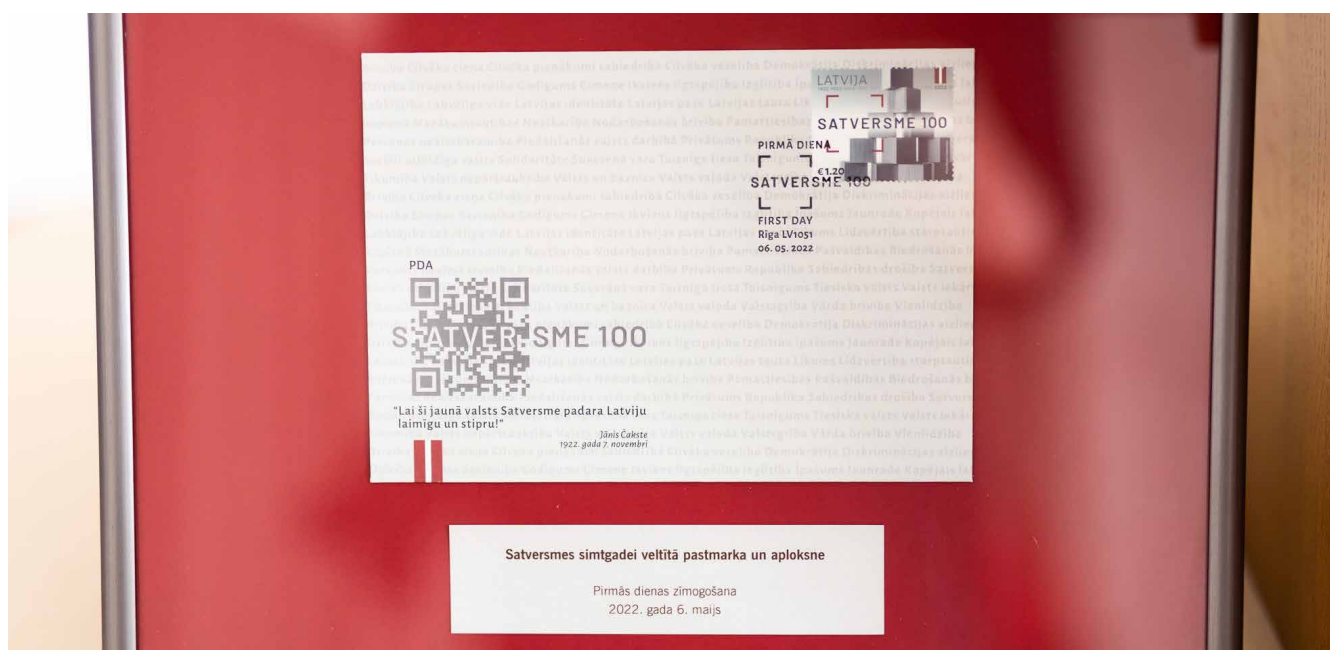
Satversmes tiesa rīko Ēnu dienu.

Preses relīze. Tvīts. Foto.

08.04.2022.

Jaunie tiesneši apmeklē Satversmes tiesu, lai uzsāktu dialogu par Satversmes piemērošanu.

Preses relīze. Tvīts. Foto.

29.04.2022.

Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs kampaņas “Es, Tu un Satversme” ietvaros Galēnu pamatskolā sniedz lekciju par Satversmi.

Tvīts.

30.04.2022.

Satversmes tiesas sēžu zālē norit tiesībsarga tiesas procesa izspēles cilvēktiesībās fināls.

Tvīti: 1; 2. Video.

01.05.2022.

Satversmes tiesas tiesneši noliek ziedus Satversmes sapulces prezidenta un Valsts prezidenta Jāņa Čakstes atdusas vietā.

Preses relīze. Tvīti: 1; 2. Foto.

04.05.2022.

Satversmes tiesa sveic Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas gadadienā.

Tvīti: 1; 2; 3.

06.05.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš atklāj Latvijas Pasta un Satversmes tiesas izdotās Satversmes simtgades pastmarkas pirmās dienas zīmogošanu.

Preses relīze. Tvīti: 1; 2; 3.

14.05.2022.

Satversmes tiesa pirmo reizi Muzeju nakts ietvaros ver savas durvis ikvienam interesentam.

Preses relīze. Tvīti: 1; 2; 3; 4; 5; 6.

16.05.2022.

Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs viesojas Salaspils novada bibliotēkā, kurā sniedz lekciju par Satversmi un Satversmes tiesu.

Tvīts.

17.05.2022.

Satversmes tiesas tiesnesis Gunārs Kusiņš piedalās autoru diskusijā “Satversmes lasīšana pēc 24. februāra”.

Tvīti: 1; 2.

20.05.2022.

Satversmes tiesā viesojas Līgatnes Jaunās lideru vidusskolas skolēni.

Tvīts.

26.05.2022.

Satversmes tiesas, žurnāla “Jurista Vārds” un Latvijas Republikas oficiālā izdevēja “Latvijas Vēstnesis” izglītojošās filmas “Atver Satversmi” pirmizrāde.

Preses relīze. Tvīti: 1; 2; 3; 4; 5; 6. Foto.

14.06.2022.

Satversmes tiesa piemin komunistiskā genocīda upurus.

Preses relīze. Tvīts.

17.06.2022.

Devītās *Sarunas par Latviju* “Vai vienoti dažādībā?”

Preses relīze. Tvīti: 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8. Foto. Video.

29.06.2022.

Satversmes tiesas tiesneši un darbinieki tiek ar Datu valsts inspekcijas pārstāvjiem, lai pārrunātu aktuālos jautājumus Eiropas Savienības tiesību telpā.

Tvīts.

25.–28.07.2022.

Satversmes tiesas tiesneši un darbinieki piedalās 18. konstitucionālās tiesībpolitikas seminārā Ratniekos.

Preses relīze. Tvīts.

21.08.2022.

Satversmes tiesa sveic konstitucionālā likuma “Par

Latvijas Republikas valstisko statusu” pieņemšanas dienā.

Preses relīze. Tvīts.

22.08.2022.

Satversmes tiesas tiesneši Gunārs Kusiņš un Artūrs Kučs piedalās Valstiskuma balvas pasniegšanas ceremonijā.

Tvīts.

29.08.–02.09.2022.

Satversmes tiesa sadarbībā ar Latvijas Mākslas akadēmiju organizē vasaras skolu (plenēru) Kuldīgā.

Preses relīzes: 1; 2; 3. Tvīti: 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15.

30.08.2022.

Satversmes tiesas Juridiskā departamenta vadītājs Kristaps Tamužs sniedz lekciju “Tiesības uz labvēlīgu vidi kā cilvēka pamattiesības Latvijas kontekstā. Satversmes tiesas judikatūra” Profesora Kārļa Dišlera Publisko tiesību vasaras skolā.

Tvīts.

02.09.2022.

Publicēts Nacionālās enciklopēdijas šķirklis par Satversmes tiesu.

Preses relīze. Tvīti: 1; 2.

05.09.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina, tiesneši Gunārs Kusiņš, Artūrs Kučs un Jautrīte Briede piedalās konferencē “Viedoklim par neaizskaramo Satversmes kodolu – 10 gadu”.

Tvīti: 1; 2.

06.09.2022.

Satversmes tiesas tiesnesis Gunārs Kusiņš saņem Valsts prezidenta medaļu.

Tvīts.

13.09.2022.

Satversmes tiesa atklāj iespēju tiesas sēdes apmeklētājiem klātienē noklausīties informāciju par lietu.

Tvīts.

14.09.2022.

Satversmes tiesa publisko Zaļo politiku vides ilgtspējības nodrošināšanai.

Preses relīze. Tvīts.

23.09.2022.

Satversmes tiesa izsludina sesto skolēnu zīmējumu un domrakstu konkursu par Satversmi.

Preses relīze. Tvīts.

14.10.2022.

Satversmes tiesu apmeklē Rīgas Angļu ģimnāzijas skolēni un pedagogi.

Tvīts.

17.10.2022.

Satversmes tiesas tiesnese Anita Rodiņa piedalās Valsts valodas dienai veltītā diskusijā “Valsts valoda 21. gadsimta augstskolā un zinātnē”.

Tvīti: 1; 2.

18.10.2022.

Satversmes tiesas Juridiskā departamenta vadītājs Kristaps Tamužs izglītojošās kampaņas “Es, Tu un Satversme” ietvaros Rīgas 64. vidusskolā sniedz lekciju par Satversmi un Satversmes tiesu.

Tvīts.

21.10.2022.

Satversmes tiesu apmeklē studenti no *ELSA Latvia*, lai iepazītos ar Satversmes tiesas darbu.

Tvīts.

24.10.2022.

Satversmes tiesas tiesneši apmeklē Rīgas Juridiskās augstskolas semināru “Eiropas Savienības Tiesas interpretācijas metodes”.

Tvīts.

27.10.2022.

Satversmes tiesas tiesneši piedalās Saeimas simtgadei veltītā koncertā “Turpinājums. Mūsu balsis”.

Tvīts.

07.11.2022.

Satversmes tiesa atzīmē simto gadadienu kopš Satversmes spēkā stāšanās.

Tvīti: 1; 2.

07.11.2022.

Satversmes tiesas tiesnesis Gunārs Kusiņš piedalās Saeimas rīkotajā pasākumā “Latvijas parlamentārisms Saeimas simtgadē”.

Tvīts.

07.11.2022.

Satversmes tiesu apmeklē Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Studentu pašpārvalde.

Tvīts.

07.11.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš piedalās ar priekšlasījumu Latvijas Nacionālā vēstures muzeja izstādes par valsts konstitūcijas vēsturi “Satversme 100+” atklāšanā.

Tvīti: 1; 2; 3. Foto.

09.11.2022.

Satversmes tiesas tiesnesis Gunārs Kusiņš piedalās Latvijas Nacionālā vēstures muzeja izstādes “Satversme 100+” lektorijā “Satversmes “oriģināls”: nozīme, meklējumi, atradumi”.

Tvīts.

10.11.2022.

Satversmes tiesas Sabiedrisko attiecību un protokola nodaļas vadītāja Dita Plepa izglītojošās kampaņas “Es,

Tu un Satversme” ietvaros ISMA vidusskolā “Premjers” sniedz lekciju par Satversmi un Satversmes tiesu.

[Tvīts.](#)

10.11.2022.

Satversmes tiesā viesojas Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes mācībspēki.

[Tvīts.](#)

11.11.2022.

Satversmes tiesa Lāčplēša dienā piemin varoņus, kas izcīnīja brīvu un neatkarīgu Latviju.

Preses relīzes: [1](#); [2](#). Tvīti: [1](#); [2](#). [Foto](#).

11.11.2022.

Satversmes tiesa publicē raidieraksta *Tversme* epizodi, kurā Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš sarunājas ar Ukrainas Konstitucionālās tiesas priekšsēdētāja pienākumu izpildītāju Sergiju Holovatiju.

Preses relīze. [Tvīts](#). [Audio ieraksts](#).

16.11.2022.

Satversmes tiesas saime apmeklē Latvijas Nacionālā vēstures muzeja jauno izstādi “Satversme 100+”.

[Tvīts.](#)

18.11.2022.

Satversmes tiesa sveic Latvijas Republikas proklamēšanas 104. gadadienā un piedalās gadadienai veltītajos pasākumos.

Preses relīze. Tvīti: [1](#); [2](#); [3](#); [4](#); [5](#). [Foto](#).

21.11.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš uzstājas ar uzrunu izglītojošās kampaņas skolēniem “Es, Tu un Satversme” noslēguma pasākumā Latvijas Nacionālajā vēstures muzejā.

Tvīti: [1](#); [2](#).

23.11.2022.

Satversmes tiesā viesojas Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes studenti.

[Tvīts.](#)

25.11.2022.

Satversmes tiesas tiesnese Anita Rodiņa kampaņas “Es, Tu un Satversme” ietvaros Ventspils 6. vidusskolā sniedz lekciju par Satversmi.

[Tvīts.](#)

25.11.2022.

Sarunas par Latviju “Vai Satversme nosaka ideālo Latvijas sabiedrību, kura vēl arvien top?”

Preses relīzes: [1](#); [2](#); [3](#). Tvīti: [1](#); [2](#); [3](#); [4](#); [5](#); [6](#).

05.12.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina sniedz video uzrunu Rīgas apgabaltiesas un Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes zinātniski praktiskajā konferencē.

[Tvīts](#). [Video](#).

09.12.2022.

Satversmes tiesa organizē konstitucionālo tiesību domnīcu “Tiesiskās vienlīdzības princips”.

Preses relīzes: [1](#); [2](#). Tvīti: [1](#); [2](#); [3](#); [4](#); [5](#); [6](#); [7](#). [Video](#).

09.12.2022.

Satversmes tiesas izveidošanas 26. gadadienā tiek atklāta tiesas vēstures istabas virtuālā tūre.

Preses relīze. Tvīti: [1](#); [2](#). [Video](#).

12.12.2022.

Satversmes tiesā viesojas Rīgas Juridiskās augstskolas Intensīvās Programmas studenti.

[Tvīts.](#)

13.12.2022.

Satversmes tiesa publicē raidieraksta *Tversme* epizodi, kurā Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs sarunājas ar Eiropas Komisijas par demokrātiju caur tiesībām (Venēcijas komisijas) priekšsēdētājas vietniecei Herdisu Kjerulfu Torgeirsdotīru.

Preses relīze. [Tvīts](#). [Audio ieraksts](#).

16.12.2022.

Satversmes tiesas tiesnesis Gunārs Kusiņš piedalās konferencē “Latvijas ilgtspēja un Valsts padome”.

[Tvīts.](#)

17.12.2022.

Satversmes tiesā notiek Profesora Kārļa Dišlera konstitucionālo tiesību tiesas procesa izspēles fināls.

Preses relīze. [Tvīts](#). [Video](#).

21.12.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina viesojas labdarības maratona “Dod Pieci!” studijā.

Preses relīze. Tvīti: [1](#); [2](#). [Video](#).

23.12.2022.

Satversmes tiesa sveic Ziemassvētkos un Jaunajā gadā.

Preses relīze. [Tvīts](#).

3.2. DIALOGS AR VALSTS INSTITŪCIJĀM

Pastāvīgs dialogs starp valsts institūcijām demokrātiskā tiesiskā valstī ir nepieciešams, lai nodrošinātu efektīvu līdzsvara un atsvāra mehānisma darbību valsts varas atzaru starpā. Raugoties no efektīvas valsts funkcionēšanas perspektīvas, ir svarīgi, lai visi valsts varas atzari pienācīgi pildītu savas funkcijas, nepārsniegtu tiem piešķirtās kompetences robežas un respektētu cits citu. Cieša konstitucionālo orgānu sadarbība īpaši nozīmīga ir ārkārtējās situācijas apstākļos.

Satversmes tiesa katru gadu organizē tikšanos ar visiem valsts konstitucionālo orgānu vadītājiem, kā arī tieslietu ministru un citām valsts amatpersonām. Pērn dialoga galvenās tēmas bija nepieciešamie Satversmes tiesas likuma grozījumi un e-lietas ieviešana, Satversmes tiesas starptautiskā sadarbība un Satversmes tiesas nolēmumu savlaicīga un efektīva izpilde. Pārrunātas tika arī konstitucionālo tiesību aktualitātes Latvijā un citi svarīgi aspekti, kas saistīti ar tiesiskuma stiprināšanu Latvijā.

06.04.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš un priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina tiek ar Valsts prezidentu Egilu Levitu.

[Preses relīze](#). [Tvīts](#). [Foto](#).

05.05.2022.

Satversmes tiesas tiesneši ar tieslietu ministru Jāni Bordānu pārrunā Satversmes tiesas likuma grozījumu nepieciešamību.

[Preses relīze](#). [Tvīts](#).

24.05.2022.

Satversmes tiesas tiesneši tiek ar ģenerālprokuroru Juri Stukānu.

[Preses relīze](#). [Tvīts](#).

07.06.2022.

Satversmes tiesas tiesneši ar Saeimas priekšsēdētāju Ināru Mūrnieci pārrunā konstitucionālo tiesību aktualitātes.

[Preses relīze](#). [Tvīts](#). [Foto](#).

22.06.2022.

Satversmes tiesas tiesneši tiek ar Ministru prezidentu Krišjāni Kariņu.

[Preses relīze](#). [Tvīts](#). [Foto](#).

29.06.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina, tiesnesis Gunārs Kusiņš un tiesas darbinieki tiek ar Tieslietu ministrijas pārstāvjiem, lai pārrunātu e-lietas ieviešanu.

[Tvīts](#).

05.09.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina un tiesas darbinieki tiek ar Tieslietu ministrijas un Tiesu administrācijas pārstāvjiem, lai pārrunātu e-lietas ieviešanu Satversmes tiesas procesā.

[Tvīts](#).

11.10.2022.

Satversmes tiesas tiesneši tiek ar Valsts prezidentu Egilu Levitu.

[Preses relīze](#). [Tvīts](#). [Foto](#).

07.12.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš piedalās Saeimas Ārlietu komisijas sēdē.

[Preses relīze](#). [Tvīti](#): 1; 2.

3.3. TIESU DIALOGS EIROPAS TIESISKAJĀ TELPĀ

Eiropas tiesisko telpu veido Eiropas Savienības dalībvalstu tiesību telpas, kuras aptver Eiropas Savienības tiesību sistēma un kurās tieši piemērojama Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Eiropas tiesiskajā telpā noris Satversmes tiesas dialogs ar Latvijas tiesām, citu Eiropas Savienības dalībvalstu konstitucionālajām tiesām, kā arī Eiropas Savienības Tiesu un Eiropas Cilvēktiesību tiesu. Šis tiesu dialogs ļauj dalīties pieredzē, uzkrāt jaunas zināšanas, izvērst konstruktīvas diskusijas un apmainīties viedokļiem par konstitucionālo tiesību aktualitātēm un tiesību problēmjautājumiem ne tikai nacionālā, bet arī Eiropas un globālā līmenī.

Tiesu dialogs Latvijā

Aprīlī Satversmes tiesu apmeklēja 11 jaunie tiesneši, lai uzsāktu dialogu par tiesas pieteikumu Satversmes tiesai un Satversmes normu piemērošanu. Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš jaunajiem tiesnešiem sniedza priekšlasījumu par sadarbības principu un tiesnešu lomu civilprocesā. Satversmes tiesas Juridiskā departamenta vadītājs Kristaps Tamužs ar jaunajiem tiesnešiem pārrunāja Satversmes iztulkošanas un piemērošanas metodoloģiju. Savukārt tiesas padomniece Elīna Podzorova sniedza priekšlasījumu par tiesas pieteikumu Satversmes tiesai. Par Satversmes

tiesas judikatūras datubāzes lietošanu prezentāciju sagatavoja tiesas padomnieks Gatis Bārdiņš. Vizīte notika Latvijas Tiesnešu mācību centra rīkotās jauno tiesnešu mācību programmas ietvaros. Tā ir ievadmācība jaunajiem tiesnešiem, lai sagatavotos patstāvīgam tiesneša darbam.

Tiesu dialogs Eiropas un starptautiskajā līmenī

Aprīlī Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš tikās ar Eiropas Savienības Tiesas tiesnesi Inetu Ziemeļi, lai tiesu dialoga ietvaros pārrunātu sadarbības jautājumus. Aprīļa beigās Satversmes tiesā vizītē bija ieradušies Lietuvas Konstitucionālās tiesas darbinieki, lai ar Satversmes tiesas padomniekiem un tiesnešu palīgiem pārrunātu jautājumus par abu tiesu darba organizāciju, judikatūras aktualitātes un konstitucionālās sūdzības institūtu.

Maijā Satversmes tiesu apmeklēja Eiropas Savienības Vispārējās tiesas tiesnese Inga Reine, lai ar Satversmes tiesas tiesnešiem pārrunātu sadarbību ar Eiropas Savienības Vispārējo tiesu un abu tiesu judikatūras aktualitātes. Tikšanās reizē piedalījās Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš, priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina, tiesnesis Artūrs Kučs un Juridiskā departamenta vadītājs Kristaps Tamužs.

Satversmes tiesu apmeklēja Eiropas Savienības Tiesas priekšsēdētājs Kūns Lēnartss un tiesnese Ineta Ziemele.

Jūnijā Satversmes tiesas tiesneši trīspusējās sadarbības ietvaros tikās ar Lietuvas Konstitucionālās tiesas un Igaunijas Augstākās tiesas tiesnešiem. Trīs darba sesijās puses apsprieda jaunāko tiesu judikatūru un pārrunāja vairākus aktuālus konstitucionālo tiesību jautājumus.

Augustā Ministru kabinets apstiprināja Satversmes tiesas tiesnesi Artūru Kuču par Latvijas pārstāvi Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras valdes locekļa amatā.

Septembra sākumā Satversmes tiesas tiesnese Anita Rodiņa piedalījās Eiropas Tiesību institūta ikgadējā konferencē Madridē. Septembra beigās Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš un priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina apmeklēja Austrijas Konstitucionālo tiesu Vīnē, lai tiktos ar Austrijas Konstitucionālās tiesas tiesnešiem un piedalītos Austrijas Konstitūcijas 102. gadadienas svinīgajos pasākumos. Vizītes laikā Satversmes tiesas priekšsēdētājs un priekšsēdētāja vietniece tikās ar Austrijas Konstitucionālās tiesas priekšsēdētāju Kristofu Grabenvarteru (*Christoph Grabenwarter*), priekšsēdētāja vietnieci Verenu Madneri (*Verena Madner*) un tiesas tiesnešiem.

Oktobra sākumā Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs piedalījās Eiropas Savienības Pamattiesību hartas ekspertu konferencē. Savukārt oktobra beigās Satversmes tiesas tiesneši tikās ar Eiropas Savienības Tiesas priekšsēdētāju Kūnu Lēnartsu (*Koen Lenaerts*) un tiesnesi Inetu Ziemeli. Satversmes tiesas tiesneši ar Eiropas Savienības Tiesas priekšsēdētāju pārrunāja arī tiesas stratēģiskos mērķus, vērsot īpašu uzmanību uz starptautiskās sadarbības prioritātēm. Puses vienojās 2023. gadā organizēt divpusējo vizīti Satversmes tiesas tiesnešiem un Eiropas Savienības Tiesas tiesnešiem. Savukārt oktobra noslēgumā Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš sniedza priekšlasījumu Lietuvas Konstitucionālās tiesas starptautiskajā konferencē par godu Lietuvas konstitūciju gadadienām.

Decembrī Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš piedalījās Eiropas Savienības Tiesas 70. gadadienas pasākumos. Svētku pasākumu ietvaros notika dalībvalstu tiesnešu forums "Ikvienam pietuvināts tiesiskums". Tiesnešu forums ir kolokvijs, ko ik gadu rīko, lai uzturētu būtisko saikni starp Eiropas Savienības Tiesu un dalībvalstu tiesām, kuras ikdienā ciešā sadarbībā ar Eiropas Savienības Tiesu piemēro Eiropas Savienības tiesības. Satversmes tiesas priekšsēdētājs piedalījās arī darbseminārā par tiesu komunikāciju.

Decembra sākumā Viļņas apgabala Administratīvās tiesas tiesneši pieredzes apmaiņā apmeklēja Satversmes tiesu. Savukārt Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs mācību vizītē apmeklēja Eiropas Cilvēktiesību tiesu.

Pārskata periodā Satversmes tiesas darbinieki divas reizes apmeklēja Eiropas Savienības Tiesu, lai iepazītu Eiropas Savienības tiesas darba organizāciju un

dalītos pieredzē par tiesvedības un komunikācijas jautājumiem.

Pērn Eiropas Tiesnešu apmācības tīkla apmaiņas programmas ietvaros Satversmes tiesā trīs reizes viesojās tiesneši un prokurori no vairākām Eiropas Savienības valstīm. Pieredzes apmaiņas vizīšu laikā sniegta informācija par konstitucionālās kontroles modeli Latvijā, Satversmes tiesas funkcijām, kompetenci un darba organizācijas metodēm. Dalībnieki pārrunāja arī Satversmes tiesas procesa norisi un Satversmes tiesas judikatūras aktualitātes. Tiesnešu un prokuroru pieredzes apmaiņas vizīti Rīgā organizēja Latvijas Tiesnešu mācību centrs, īstenojot Eiropas Tiesnešu tālākizglītības tīkla (*European Judicial Training Network*) projektu. Šī projekta mērķis ir veicināt starpvalstu sadarbību un sekmēt tiesnešu un prokuroru savstarpējas juridiskās prakses atzišanu, stiprinot Eiropas tiesiskās telpas vienotību.

21.02.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietnieks Aldis Laviņš un tiesnese Anita Rodiņa piedalās Eiropas Savienības Konstitucionālo tiesu un Augstāko tiesu konferencē.

[Preses relīze.](#) [Tvīts.](#)

11.04.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš tiek ar Eiropas Savienības Tiesas tiesnesi Inetu Ziemeli.

[Preses relīze.](#) [Tvīts.](#)

21.–22.04.2022.

Satversmes tiesu pieredzes apmaiņas vizītē apmeklēja Lietuvas Konstitucionālās tiesas darbinieki.

[Preses relīze.](#) [Tvīti:](#) [1;](#) [2.](#) [Foto.](#)

09.05.2022.

Satversmes tiesa ar Vispārējās tiesas tiesnesi Ingu Reini pārrunā sadarbību Eiropas tiesību telpā.

[Preses relīze.](#) [Tvīts.](#)

19.05.2022.

Satversmes tiesas tiesneši Gunārs Kusiņš un Anita Rodiņa tiek ar Eiropas Tieslietu padomju asociācijas prezidentu Filippo Donati.

[Tvīts.](#)

09.–10.06.2022.

Satversmes tiesas tiesneši tiesu dialoga ietvaros tiek ar Lietuvas Konstitucionālās tiesas un Igaunijas Augstākās tiesas tiesnešiem.

[Preses relīze.](#) [Tvīti:](#) [1;](#) [2;](#) [3.](#)

24.06.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš apmeklēja oficiālo Eiropas Cilvēktiesību tiesas gada atklāšanu.

[Tvīts.](#)

27.06.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš piedalās Eiropas Savienības Tiesas rīkotajā svinīgajā pasākumā

par godu Satversmes simtgadei.

[Preses relize](#). [Tvīts](#).

28.06.2022.

Satversmes tiesu pieredzes apmaiņas vizītē apmeklēja tiesneši un prokurori no Eiropas Savienības valstīm.

[Preses relize](#). [Tvīts](#).

30.08.2022.

Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs apstiprināts Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras valdes locekļa amatā.

[Preses relize](#). [Tvīts](#).

05.–08.09.2022.

Satversmes tiesas tiesnese Anita Rodiņa piedalās Eiropas Tiesību institūta ikgadējā konferencē Madridē.

[Tvīti](#): 1; 2.

09.09.2022.

Satversmes tiesas tiesneši piedalās Augstākās tiesas rīkotajā starptautiskajā konferencē par Augstāko tiesu lomu konstitūcijas vērtību stiprināšanā.

[Preses relize](#). [Tvīts](#). [Video](#).

26.–27.09.2022.

Satversmes tiesas darbinieces pieredzes apmaiņas vizītē apmeklēja Eiropas Savienības Tiesu.

[Preses relize](#).

29.–30.09.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš un priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina apmeklēja Austrijas Konstitucionālo tiesu.

[Preses relize](#). [Tvīts](#).

06.–07.10.2022.

Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs piedalās Eiropas Savienības Pamattiesību hartas ekspertu konferencē.

[Tvīts](#).

07.10.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina piedalās Eiropas Savienības konstitucionālo tiesu konferencē Briselē.

[Preses relize](#). [Tvīts](#).

13.–14.10.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina piedalās Eiropas Tiesību akadēmijas 30. gadadienas konferencē Trīrē.

[Tvīti](#): 1; 2.

24.10.2022.

Satversmes tiesu apmeklēja Eiropas Savienības Tiesas priekšsēdētājs Kūns Lēnartss un tiesnese Ineta Ziemele.

[Preses relize](#). [Tvīti](#): 1; 2. [Foto](#).

25.10.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš un tiesnese Jautrite Briede piedalās starptautiskajā konferencē par

godu Lietuvas konstitūciju gadadienām.

[Preses relizes](#): 1; 2; 3. [Tvīti](#): 1; 2; 3; 4; 5. [Video](#). [Foto](#).

04.11.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš piedalās Rīgas Juridiskās augstskolas ikgadējā konferencē "Cilvēktiesības Latvijā un Eiropā: jaunie izaicinājumi".

[Tvīts](#).

01.12.2022.

Satversmes tiesu Eiropas Tiesnešu tālākizglītības tīkla mācību vizītē apmeklēja tiesneši un prokurori.

[Preses relize](#). [Tvīts](#).

04.–05.12.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš piedalās Eiropas Savienības Tiesas 70. gadadienas pasākumos.

[Preses relize](#). [Tvīti](#): 1; 2.

05.12.2022.

Satversmes tiesa, godinot Eiropas Savienības Tiesas 70. gadadienu, izstāda grāmatu par Eiropas Savienības Tiesas vēsturi.

[Tvīts](#).

05.–09.12.2022.

Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs mācību vizītē apmeklēja Eiropas Cilvēktiesību tiesu.

[Tvīts](#).

07.12.2022.

Satversmes tiesu apmeklēja Viļņas administratīvās tiesas tiesneši.

[Tvīts](#).

22.12.2022.

Satversmes tiesa piedalās Eiropas Savienības Tiesas filmā, kas atspoguļo attīstību un dialogu ar Eiropas Savienības dalībvalstu tiesām.

[Tvīts](#). [Video](#).

3.4. STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

Viens no Satversmes tiesas stratēģiskajiem mērķiem ir nodrošināt Satversmes tiesas starptautisko atpazīstamību un augstu reputāciju. Satversmes tiesa un tās tiesneši guvuši plašu atpazīstamību starptautiskā līmenī – to veicinājusi Satversmes tiesas tiesnešu biežā dalība dažādās starptautiskās konferencēs un pasākumos.

Martā Satversmes tiesa, Igaunijas Augstākā tiesa un Lietuvas Konstitucionālā tiesa nosūtīja vēstuli Eiropas Konstitucionālo tiesu Konferencē par solidaritāti ar Ukrainas tiesu iekārtu un Ukrainas tautu. Trīs Baltijas valstu konstitucionālās tiesas nosoda Krievijas Federācijas agresiju pret neatkarīgo Ukrainas valsti. Šādā nolūkā trīs Baltijas valstu konstitucionālās tiesas ierosina izslēgt Krievijas Federācijas Konstitucionālo tiesu no Eiropas Konstitucionālo tiesu Konferences, kā arī ierosina apsvērt Baltkrievijas Konstitucionālās tiesas kā novērotājas izslēgšanu no Eiropas Konstitucionālo tiesu Konferences.

Aprīlī Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš un Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina tikās ar Francijas Republikas ārkārtējo un pilnvaroto vēstnieci Latvijas Republikā Aurēliju Ruajē-Gunēnu (*Aurélie Royet-Gounin*). Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš un priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina tikās arī ar Vācijas vēstnieku Latvijā Kristianu Heltu (*Christian Heldt*), lai pārrunātu sadarbību starp abu valstu konstitucionālajām tiesām tiesiskuma stiprināšanā un pieredzes apmaiņā.

Maijā Satversmes tiesas tiesneši tikās ar ārvalstu pārstāvēniecību pārstāvjiem Latvijā, lai iepazīstinātu ar Satversmes tiesas aktualitātēm un spriedumu atziņām.

Jūnija sākumā Satversmes tiesas tiesneši tikās ar Grieķijas Republikas prezidenti Katerinu Sakellaropulu (*Katerina Sakellariopoulou*). Tikšanās laikā tika pārrunāta abu valstu pieredze tiesiskuma stiprināšanā un judikatūras aktualitātes. Jūnija vidū Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš un priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina tikās ar Polijas Republikas ārkārtējo un pilnvaroto vēstnieci Latvijas Republikā Moniku Mihališinu (*Monika Michaliszyn*).

Septembra vidū Satversmes tiesā viesojās Ukrainas Konstitucionālās tiesas tiesneši, lai divpusējās tikšanās laikā pārrunātu aktuālos tiesību jautājumus un stiprinātu savstarpējo sadarbību. Satversmes tiesu apmeklēja Ukrainas Republikas Konstitucionālās tiesas priekšsēdētāja pienākumu izpildītājs Sergijs Holovatijs (*Serhiy Holovaty*), tiesneses Oksana Hriščuka (*Oksana Hryshchuk*) un Gaļina Jurovska (*Galyna Yurovska*), kā arī starptautiskās sadarbības nodaļas vadītāja Olga Kravčenko (*Olga Kravchenko*).

Oktobra sākumā Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš un viņa padomnieks Andrejs Stupins piedalījās Pasaulē Konstitucionālās justīcijas konferences V kongresā "Konstitucionālais taisnīgums un miers". Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš kongresa plenārsesijā uzstājās ar priekšlasījumu par tiesu lomu sociālā miera nodrošināšanā un

Satversmes tiesas konference "Ilgspēja kā konstitucionālā vērtība: nākotnes izaicinājumi".

pieteikuma konstitucionālajā tiesā nozīmi. Pasaules Konstitucionālās justīcijas konferences kongresa ietvaros notika arī Ģenerālās asamblejas sēde, kurā Satversmes tiesa tika apstiprināta Pasaules Konstitucionālās justīcijas konferences Biroja sastāvā, kur tā pārstāvēs visu Eiropas konstitucionālo tiesu intereses. Satversmes tiesas apstiprināšana Pasaules Konstitucionālās justīcijas konferences Biroja sastāvā ir nozīmīgs brīdis Latvijas konstitucionālo tiesību attīstības vēsturē. Savukārt Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina piedalījās Eiropas Komisijas organizētā Eiropas Savienības konstitucionālo tiesu konferencē Briselē. Konferencē risinājās diskusijas par likuma varas aizsardzību Eiropas Savienībā un sadarbību starp Eiropas Savienības konstitucionālajām tiesām.

Pārskatā periodā arvien bijusi aktīva arī Satversmes tiesas mijiedarbība ar Eiropas Komisiju par demokrātiju caur tiesībām (Venēcijas komisiju) – jau tradicionāli Latvijas pārstāvji Venēcijas komisijā ir esošie vai bijušie Satversmes tiesas tiesneši. Vienlaikus ar Venēcijas komisijas izveidotā tīkla palīdzību Satversmes tiesa regulāri komunicē ar citu Venēcijas komisijas dalībvalstu konstitucionālajām tiesām.

04.03.2022.

Satversmes tiesa, Igaunijas Augstākā tiesa un Lietuvas Konstitucionālā tiesa vēstulē pauž solidaritāti ar Ukrainu.
[Preses relīze.](#) [Tvīts.](#)

14.–16.03.2022.

Satversmes tiesas tiesnesis Jānis Neimanis piedalās Amerikas Advokātu asociācijas organizētajās mācībās Kazahstanā.
[Tvīts.](#)

04.04.2022.

Satversmes tiesu apmeklē Francijas vēstniece Latvijā Aurēlija Ruajē-Gunēna.
[Preses relīze.](#) [Foto.](#)

23.04.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš piedalās Eiropas krimināllietu advokātu asociācijas 2022. gada pavasara konferencē.
Tvīti: [1](#); [2](#).

25.04.2022.

Satversmes tiesa un Vācijas vēstnieks Latvijā Kristians Helts vizītē pārrunā sadarbību starp Latvijas un Vācijas tiesām.
[Preses relīze.](#) [Tvīts.](#)

27.05.2022.

Satversmes tiesas tiesneši tiek ar ārvalstu pārstāvniecību pārstāvjiem Latvijā.
[Preses relīze.](#) [Foto.](#)

02.06.2022.

Satversmes tiesas tiesneši tiek ar Grieķijas Republikas prezidenti Katerinu Sakellaropulu.
[Preses relīze.](#) [Tvīts.](#)

13.06.2022.

Satversmes tiesu apmeklē Polijas vēstniece Latvijā Monika Mihališina.
[Preses relīze.](#) [Tvīts.](#)

17.–18.06.2022.

Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs piedalās Venēcijas komisijas 131. plenārsēdē.
[Preses relīze.](#) [Tvīts.](#)

28.06.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš piedalās Ukrainas Konstitucionālās tiesas starptautiskajā konferencē.
[Tvīts.](#)

14.09.2022.

Satversmes tiesā viesojas Ukrainas Konstitucionālās tiesas delegācija.
[Preses relīze.](#) Tvīti: [1](#); [2](#); [3](#). [Foto.](#)

15.–16.09.2022.

Satversmes tiesa rīko starptautisko konferenci “Ilgspēja kā konstitucionālā vērtība: nākotnes izaicinājumi”.
Preses relīzes: [1](#); [2](#); [3](#); [4](#); [5](#). Tvīti: [no 15.–16.09.2022.](#); kā arī tvīti ar mirkļbirku [#Satversme100Conference](#) un [#SatversmesTiesa25Conference](#). Video: [1](#); [2](#). [Foto.](#)

21.09.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietniece Irēna Kucina piedalās OECD Globālā apaļā galda diskusijā par pieeju tiesiskumam.
[Preses relīze.](#) [Tvīts.](#) [Video.](#)

23.09.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš un viņa padomnieks Andrejs Stupins piedalās Tiesiskuma un konstitucionālisma seminārā Notrdamas universitātē Romā.
[Tvīts.](#)

04.–06.10.2022.

Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aldis Laviņš piedalās Pasaules Konstitucionālās justīcijas konferences V kongresā.
Preses relīzes: [1](#); [2](#); [3](#). Tvīti: [1](#); [2](#); [3](#); [4](#); [5](#); [6](#); [7](#); [8](#); [9](#).
[Video.](#) [Foto.](#)

20.–21.10.2022.

Satversmes tiesas tiesnesis Jānis Neimanis piedalās Albānijas Konstitucionālās tiesas 30. gadadienas konferencē Tirānā.
[Tvīts.](#)

21.–22.10.2022.

Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs piedalās Venēcijas komisijas 132. plenārsēdē.
[Tvīts.](#)

3.5. SATVERSMES TIESAS DARBA GADA ATKLĀŠANA

Februāra sākumā ceturto reizi notika **Satversmes tiesas svinīgā sēde**, ar kuru simboliski tika atklāts jaunais Satversmes tiesas darba gads. Svinīgo sēdi ar ziņojumu par konstitucionālo tiesību attīstību 2021. gadā atklāja Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova. Pēc ziņojuma uzrunu teica svinīgās sēdes goda viesis – Latvijas Tautas frontes pirmais priekšsēdētājs Dainis Īvāns.

Pēc svinīgās sēdes notika **preses konference**, kurā tika prezentēts pārskats par Satversmes tiesas darbu 2021. gadā. Satversmes tiesas svinīgā sēde un tai sekojošā preses konference tika translēta tiešraidē.

Satversmes tiesas priekšsēdētājas Sanitas Osipovas runa Satversmes tiesas darba gada atklāšanas svinīgajā sēdē 2022. gada 4. februārī.

I. Ievads

Augsti godātais Ministru prezidenta kungs, augsti godātais Augstākās tiesas priekšsēdētāja kungs, augsti godātais Īvāna kungs, augsti godātais Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesneša Mita kungs, augsti godātie bijušie Valsts prezidenti, augsti godātie bijušie Satversmes tiesas priekšsēdētāji un tiesneši, dāmas un kungi!

Satversmes tiesas jaunais darba gads jau ceturto reizi tiek atklāts ar svinīgo tiesas sēdi, kurā Satversmes tiesa atskaitās sabiedrībai par iepriekšējā gadā paveikto. Tas ir būtiski, jo demokrātijā ikviens konstitucionālais orgāns īsteno tautas varu. Šāda publiska atskaite par padarīto veido atgriezenisko saiti ar suverēnu un stiprina mūsu darbības leģitimitāti. Vienlaikus Satversmes tiesas svinīgā sēde simbolizē trīs valsts varas atzarus pārstāvošo konstitucionālo orgānu dialogu, kas vērsts uz valsts tiesiskās kultūrtelpas stiprināšanu. Turklāt šoreiz svinīgā tiesas sēde iezīmē arī aizvadīto Satversmes tiesas 25. gadskārtu, kā arī gaidāmo Satversmes simtgadi. Šī ir arī pēdējā tiesas sēde, kurā piedalās kā Satversmes tiesas tiesnese, jo 11. februārī beigs pildīt tiesneša amata pienākumus.

Pērn paveikts ļoti daudz, jo cilvēki aktīvi aizstāv savas tiesības un, pateicoties viņiem, Satversmes tiesa var stiprināt demokrātisku tiesisku valsti ar saviem spriedumiem. Tiesību problēmjautājumi, kas nonāk Satversmes tiesā, ir Latvijas tiesību sistēmas nepilnību aisberga redzamā daļa. Tas ir mūsu tautas taisnīguma uztveres spogulis, kurā būtu jāieskatās katram varas atzaram, lai patiesi saprastu tās problēmas, kas rūp Latvijas suverēnam un ir jārisina ar tiesību palīdzību, sakārtojot un vienkāršojot cilvēku ikdienu.

II. Statistika

Pagājušajā gadā ir palielinājies Satversmes tiesā iesniegto pieteikumu skaits, kā arī pieaugusi ierosināto lietu sarežģītība. Kopumā ierosinātas 47 lietas. Visvairāk lietu ierosināts pēc privātpersonu konstitucionālajām sūdzībām (23 lietas) un tiesu pieteikumiem (20 lietas). Divas lietas ierosinātas pēc pašvaldību domju pieteikumiem, bet pa vienai lietai – pēc tiesībsarga pieteikuma un Saeimas deputātu pieteikuma.

Visbiežāk lietas ierosinātas par tiesību normu atbilstību Satversmes 105. pantā ietvertajām tiesībām uz īpašumu (24 lietas), Satversmes 64. pantā paredzētajai likumdošanas tiesību īstenošanas kārtībai (13 lietas), kā arī Satversmes 91. pantā ietvertajiem tiesiskās vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma principiem (11 lietas).

Pērn izskatītas 27 lietas. Tajās par Satversmei atbilstošām atzītas 66 tiesību normas, bet par Satversmei neatbilstošām – 34 tiesību normas.

Ņemot vērā, ka šis laiks pāriet Satversmes 25. gadadienas zīmē, ir vērts ieskicēt arī kopējo Satversmes tiesas veikumu šajā laikposmā. Tiesa līdz šim pieņēmusi 379 spriedumus, 113 lēmumus par tiesvedības izbeigšanu, kā arī izskatījusi vairāk nekā 4 500 pieteikumu. Tiesa sniegusi savu vērtējumu par būtiskiem valsts un sabiedrības dzīves jautājumiem, iemantojot sabiedrības uzticēšanos – Satversmes tiesa ir tas valsts varas konstitucionālais orgāns, kuram iedzīvotāji uzticas visvairāk.⁷⁴ Tas ir ļoti augsts

74 Sabiedriskās domas pētījums "Latvijas iedzīvotāju uzskati par Satversmes tiesu". Preses konference, 27.08.2020. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

novērtējums, kas sagādā gandarījumu par padarīto darbu.

Satversmes tiesa 25 gados ir izkopusi tiesas spriešanas tradīciju, Satversmes normu iztulkošanas metodoloģiju un stiprinājusi demokrātiskas tiesiskas valsts vērtības. Izsaku pateicību ikvienam Satversmes tiesas tiesnesim un darbiniekam par pašai izvēlēto darbu, stāvēt Satversmes sardzē. Paldies!

III. Dialogs

Lai veicinātu uzticēšanos un īstenotu kopīgu vīziju par valsts nākotni, Satversmes tiesa aktīvi veido dialogu – vispirms ar sabiedrību. Šogad par centrālo dialoga vadmotīvu esam izvirzījuši ilgtspēju. Ilgtspēja ir viens no konstitucionālajiem principiem, kas vērsts uz Satversmē ietverto mērķu un vērtību aizsardzību, kā arī to īstenošanu.⁷⁵

Attīstot arvien jaunas dialoga formas ar sabiedrību, Satversmes tiesa ir uzsākusi raidierakstu pārraides ar nosaukumu *Tversme*.⁷⁶ Tā mērķis ir raisīt interesi un vairo zināšanas par demokrātiskas tiesiskas valsts vērtībām, Satversmes piemērošanu un Satversmes tiesas darbu. Raidieraksta *Tversme* pārraidēs citstarp iecerēts izcelt atziņu, ka Satversme spēj nodrošināt Latvijas valstiskuma ilgtspēju.

Satversmes tiesas dialogs ar sabiedrību turpina aptvert arī bērnus un jauniešus. Zīmējumu un domrakstu konkursā, kurš tiek rīkots jau piekto gadu, Satversmes tiesa rosina bērnus un jauniešos radošumu un vairo viņu zināšanas par vērtībām. Turklāt konkursa ietvaros notiek vebināri par Satversmē ietvertajām vērtībām, dodot iespēju diskutēt par jauniešiem aktuālām tēmām. Tādējādi tiek veicināta arī ilgtspēja, jo notiek intensīva domu apmaiņa starp paaudzēm par pašu būtiskāko un stiprināta mūsu pilsoniskā nākotne.

Satversmes tiesa sadarbībā ar Latvijas Nacionālo bibliotēku regulāri rīko *Sarunas par Latviju*. Tajās dažādu nozaru pārstāvji sarunājas par visai Latvijai svarīgiem jautājumiem. Arī dalība sarunu festivālā *Lampa* ir veids, kā Satversmes tiesa līdzdarbojas demokrātisko vērtību stiprināšanā. Turklāt jāpiemin Satversmes tiesas tradīcija rīkot konstitucionālo tiesību ekspertu domnīcu, kura šogad tiks veltīta ilgtspējas tematikai.

Satversmes tiesai ir uzticēta īpaša atbildība par Satversmes virsvadības nodrošināšanu un demokrātiskas tiesiskas valsts vērtību īstenošanu. Tādēļ Satversmes tiesa vismaz reizi gadā tiekas ar citu konstitucionālo orgānu vadītājiem, kā arī veido sadarbību ar citām tiesu varas institūcijām. Arī šogad

šai dialoga dimensijai būs nozīmīga loma Satversmes tiesas darba plānā.

Satversmes tiesa pērn turpināja dialogu ar ārvalstu konstitucionālajām tiesām, līdzdarbojoties tiesiskuma telpas stiprināšanā Eiropā. Īpaši jāizceļ konference “ESavienoti daudzveidībā: starp kopīgām konstitucionālām tradīcijām un nacionālajām identitātēm”. Konference notika Rīgā 2021. gada septembrī, un to rīkoja Satversmes tiesa kopā ar Eiropas Savienības Tiesu. Tā bija pirmā reize Eiropas Savienības vēsturē, kad dalībvalstu konstitucionālo justīciju tiesneši un Eiropas Savienības Tiesas tiesneši pulcējās, lai spriestu par Eiropas Savienības vienotajām juridiskajām tradīcijām un par to, kā šo tradīciju ieviešanā tās samērot ar Eiropas Savienības dalībvalstu konstitucionālajām tradīcijām un nacionālajām identitātēm. Konferencē apspriestie jautājumi šodien aktualizēti Eiropas Savienības tiesiskuma dienaskārtībā.

IV. Satversmes tiesas judikatūras aktualitātes

Arī tiesas spriešana ir viens no veidiem, kā noris dialogs ar Satversmes tiesu.

Satversmes tiesa pagājušajā gadā turpināja saņemt pieteikumus un ierosināt lietas par jautājumiem, kas saistīti ar Covid-19 pandēmiju.⁷⁷ Tiesa arī izskatīja pirmo šāda veida lietu – par azartspēļu organizēšanas ierobežojumiem ar Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas laikā.⁷⁸ Šī lieta ir zīmīga vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, tajā pirmoreiz tika vērtēta Saeimas un Ministru kabineta kompetence ārkārtējās situācijas laikā. Tiesa atzina, ka likumdevēja pilnvarojums Ministru kabinetam pieņemt ārkārtējās situācijas pārvaldei nepieciešamās tiesību normas noteikts, lai pēc iespējas ātrāk un efektīvāk novērstu ārkārtējo situāciju, ņemot vērā tās daudzslāņainību un plašo skarto personu loku, kā arī situācijas attīstības grūto paredzamību. Tas, ka Ministru kabinets steidzamā situācijā ir pilnvarots spert atsevišķus soļus, kas normālos apstākļos ir Saeimas kompetencē, atbilst varas dalīšanas principam. Vienlaikus izpildvarai, īstenojot šo pilnvarojumu, ir noteikti zināmi ierobežojumi, turklāt šāds pilnvarojums nemaina parlamenta kā demokrātiski tieši leģitimēta likumdevēja statusu. Tādējādi, ja Saeima secina, ka noteiktu jautājumu, kas saistīts ar ārkārtējo situāciju, tā pietiekami ātri un efektīvi ir spējīga risināt pati, tai ir tiesības to darīt. Tomēr likumdevējam vienmēr ir jāievēro vispārējie tiesību principi, kuru mērķis ir mazināt pamattiesībām, demokrātijai un tiesiskumam nodarītu kaitējumu.

Otrkārt, aplūkotajā lietā tika uzsvērtas personas pašnoteikšanās brīvība kā demokrātiskas tiesiskas valsts augstākā vērtība. Pašnoteikšanās brīvība nozīmē,

75 Satversmes tiesas 2017. gada 6. oktobra sprieduma lietā Nr. 2016-24-03 11 punkts.

76 Satversmes tiesa atklāj raidierakstu *Tversme*. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv/press-release/satversmes-tiesa-atklaj-raidierakstu-tversme

77 Ierosināta lieta Nr. 2021-10-03 par prasību veikt Covid-19 testu pirms ieceļošanas Latvijā, lieta Nr. 2021-24-03, lieta Nr. 2021-29-03 un lieta Nr. 2021-37-03 par komercdarbības ierobežojumiem lielajos tirdzniecības centros (visas lietas trīs apvienotas vienā lietā), kā arī lieta Nr. 2021-33-0103 par attālinātajām mācībām pēc ārkārtējās situācijas beigām.

78 Lieta Nr. 2020-26-0106. Sk. arī lietu Nr. 2020-62-01.

ka personai, pieņemot lēmumus, kas ietekmēs tikai viņu pašu, ir tiesības izdarīt savu izvēli uz viņai pieejamās informācijas pamata bez valsts tiešas iejaukšanās. Šī brīvība aptver jebkādu cilvēka izvēli, ciktāl tā neapdraud citu cilvēku tiesības, konstitucionālo kārtību vai arī citas sabiedrībai būtiskas intereses. Likumdevējam šī brīvība jārespektē un jāuzticas personas spējai novērtēt šādas brīvības izpausmes – varbūt pat potenciāli paškaitējošas darbības – sekas, kamēr vien tās ietekmē tikai pašu personu. Savukārt personai jāuzņemas atbildība par savas brīvības īstenošanas sekām. Pat ārkārtējās situācijas laikā likumdevējs nedrīkst pieņemt tādas normas, kas ir nepamatoti plašas un ierobežo arī to personu tiesības, uz kurām nemaz neattiecas ierobežojuma leģitīmais mērķis. Satversmes tiesa attiecībā uz konkrēto lietā apstrīdēto normu⁷⁹ atzina, ka likumdevējam nebija pamata ierobežot visu cilvēku iespējas izvēlēties, kur tie vēlas ieguldīt savus finanšu līdzekļus un kā pavadīt savu brīvo laiku, jo visiem šāda aizsardzība nebija nepieciešama. Šādu lēmumu pieņemšana iedzīvotāju vietā nozīmē nesamērīgu paternālistisku iejaukšanos cilvēku tiesībās uz izvēles un pašnoteikšanās brīvību.

Pagājušajā gadā Satversmes tiesa izskatīja vairākas ar administratīvi teritoriālo reformu⁸⁰ saistītas lietas. Kopumā bija ierosinātas 19 lietas, kuras tiesa apvienoja trīs lietās un pieņēma trīs spriedumus.⁸¹ Tiesa atzina, ka, ņemot vērā būtiskuma doktrīnu un parlamentārās demokrātijas principus, likumdevējam ir novērtējuma brīvība izlemt ar administratīvi teritoriālo iedalījumu saistītus jautājumus. Likumdevējam ir jālīdzsvaro atšķirīgās konkrētu pašvaldību intereses un sabiedrības kopējās intereses, taču tam nav pienākuma vērtēt ar administratīvi teritoriālo reformu saistīto lēmumu atbilstību samērīguma principam tādā izpratnē, kādā tas tiek darīts, nosakot pamattiesību ierobežojumus. Atbilstoši labas pārvaldības principam valsts pienākums ir pastāvīgi pārbaudīt un, ja nepieciešams, uzlabot valsts pārvaldi un pārvaldes sistēmu, lai tā darbotos pēc iespējas efektīvi. Tādējādi administratīvi teritoriālās reformas mērķis, kas vērstas uz konstatēto nepilnību novēršanu, atbilst visas Latvijas sabiedrības kopējām interesēm. Vienlaikus tiesa norādīja, ka reformas pamatā nevar likt vienīgi ekonomiskus apsvērumus un finansiālu ieguvumu. Tiesa arī uzsvēra, ka likumdevējam, lemjot par administratīvi teritoriālo iedalījumu, ir pienākums nodrošināt ilgtspējīga tiesiskā regulējuma izstrādi un politiskā procesā izlemt to, kādiem apsvērumiem dodama priekšroka. Turklāt likumdevējam ir jāievēro no tiesiskuma principa izrietošā prasība, lai reformas pamatā esošie kritēriji vienlīdzīgi tiktu attiecinātu uz visām pašvaldībām,

savukārt katram izņēmumam no tiem ir jābūt racionāli pamatotam.

Satversmes tiesa pērn izskatīja arī lietu par vairāku Stambulas konvencijas⁸² normu atbilstību Satversmei.⁸³ Šajā lietā tiesa atbildēja uz būtiskiem jautājumiem, kuri ir aktuāli sabiedrībā jau ilgu laiku. Tiesa atzina, ka visi ar Stambulas konvenciju dalībvalstīm uzliktie pienākumi attiecas vienīgi uz vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē izskaušanu. Ar konvencijā iekļauto jēdzienu “dzimte” nav paredzēts aizstāt jēdzienus “vīrietis” un “sieviete”. Turklāt konvencija neuzspiež nekādu īpašu laulības vai ģimenes formu pieņemšanu vai ieviešanu. Papildus tam minētā lieta ir nozīmīga arī citu iemeslu dēļ. Šajā lietā tiesa pirmoreiz raksturoja Latvijas konstitucionālo identitāti, secinot, ka to citstarp veido gan kristīgās vērtības, gan postulāts, ka ģimene ir saliedētas sabiedrības pamats. Tiesa arī pirmoreiz raksturoja Satversmes ievadu, norādot, ka tas ir tiesību normu un vērtību kopums, no kura valstij izriet noteikti konstitucionāli pienākumi. Visbeidzot jāpiebilst, ka lieta par Stambulas konvenciju bija Satversmes tiesas vēsturē pirmā lieta, kurā tika vērtēta starptautiska līguma satversmība pirms tā apstiprināšanas Saeimā.

Pērnā gada vasarā no Eiropas Savienības Tiesas tika saņemtas atbildes uz jautājumiem, kurus Satversmes tiesa savulaik uzdeva prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai lietā par transportlīdzekļu vadītāju pārkāpumu uzskaites punktiem.⁸⁴ Balstoties uz Eiropas Savienības Tiesas spriedumā ietvertajām atziņām, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētā norma nav samērīga – tā paredzēja, ka informācija par transportlīdzekļu vadītāju pārkāpumu uzskaites punktiem ir vispārpieejama, lai gan tai vajadzētu būt ierobežotas pieejamības informācijai.

Turpinot iepriekšējo judikatūru, Satversmes tiesa pieņēma vairākus spriedumus, kuros vērtēta pamattiesību ierobežojumu ar absolūtu raksturu jeb absolūtu aizliegumu satversmība.⁸⁵ Piemēram, tiesa vērtēja, vai Satversmei atbilst tiesību norma, kas iepriekš sodītai personai uz mūžu liedza kandidēt uz valdes vai padomes locekļa amatu publiski privātā kapitālsabiedrībā. Savukārt citā lietā tika vērtēta tiesību norma, kas par vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu sodītai personai uz mūžu liedza būt par bērna aizbildni. Šīs lietas ir nozīmīgas ar to, ka tajās tiesa konkretizēja labas likumdošanas principu gadījumos, kad likumdevējs lemj par absolūta aizlieguma ietveršanu kādā tiesību normā. Proti, tiesa atzina, ka likumdevējam ir jāpamato absolūta aizlieguma nepieciešamību, jāizvērtē šāda aizlieguma būtība un piemērošanas sekas,

79 Minētā tiesību norma – likuma “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanu un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību” 9. pants – aizliedza interaktīvās azartspēles.

80 Šī administratīvi teritoriālā reforma bija noteikta ar 2020. gada 10. jūnija Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumu.

81 Lieta Nr. 2020-37-0106, lieta Nr. 2020-41-0106 un lieta Nr. 2020-43-0106.

82 Eiropas Padomes Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu.

83 Lieta Nr. 2020-39-02.

84 Šī lieta Nr. 2018-18-01. No Eiropas Savienības Tiesas pērn saņemts arī prejudiciālais nolēmums lietā Nr. 2020-24-01 par pievienotās vērtības nodokļa piemērošanu zemes piespiedu nomai.

85 Lieta Nr. 2020-18-01, lieta Nr. 2020-29-01, lieta Nr. 2020-36-01 un lieta Nr. 2021-05-01.

kā arī jāpamato, ka, paredzot izņēmumus no absolūtā aizlieguma, pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis netiktu sasniegts līdzvērtīgā kvalitātē. Gandrīz visas lietas, kurās vērtēti pamattiesību ierobežojumi ar absolūtu raksturu, caurvij Satversmes tiesas atziņa, ka cilvēks dzīves gaitā var mainīties un noziedzīga nodarījuma izdarīšanas fakts pats par sevi nedrīkst ietekmēt visu personas atlikušo dzīvi. Paredzot aizliegumu, kas ierobežo personas pamattiesības, ir nevis jāvadās no vispārīgām prezumpcijām, bet gan pēc iespējas jāveicina individuāla taisnīguma sasniegšana.

Satversmes tiesa divās lietās aplūkoja arī darba samaksas jautājumus – lietā par piemaksu par darbu valsts svētku dienās Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm,⁸⁶ kā arī lietā par finansējumu ārstniecības personu atalgojuma paaugstināšanai.⁸⁷

Pirmajā lietā Satversmes tiesa pirmoreiz raksturoja valsts svētku dienu un atpūtas laika nozīmi. Valsts svētku dienas uztur un spēcina kopīgo vēsturisko atmiņu, valstisko apziņu un nacionālo identitāti. Valsts svētku dienām ir jābūt apmaksātām brīvdienām, kuru laikā nodarbinātie var ne tikai godāt valsts svētku dienas, bet arī atpūsties. Tomēr īpašos gadījumos darbs valsts svētku dienās ir pieļaujams. Šim nolūkam Satversmē ir ietverts pienākums izveidot darba samaksas sistēmu, kura pildītu gan atlīdzinošu funkciju par paveikto darbu svētku dienās, gan arī kompensējošu funkciju.

Otrajā lietā Satversmes tiesa vērtēja valsts budžeta likuma normas, kas paredzēja ārstniecības personu darba atalgojuma finansējumu. Tiesa norādīja, ka atbilstoši Veselības aprūpes finansēšanas likumam veselības aprūpes darbinieku darba samaksas paaugstināšana ir vidēja termiņa prioritāte. Ministru kabinetam, sagatavojot likumprojektu par valsts budžetu, ir piešķirta novērtējuma brīvība, kādā apmērā ielānrojama dažādu institūciju pieteikto vidēja termiņa prioritāro pasākumu finansēšana, ņemot vērā to savstarpējās līdzsvarošanas iespējas, valsts finanšu stāvokli, kā arī konkrēto pasākumu steidzamību un valsts politiskās prioritātes. Ministru kabinetam jāievēro arī budžeta sastādīšanu regulējošās tiesību normas, kas prasa nodrošināt to, lai budžets būtu sabalansēts un ilgtspējīgs. Tiesa atzina, ka Ministru kabinets bija izvērtējis iespējas nodrošināt ārstniecības personu atalgojuma paaugstinājumu, tomēr šīs iespējas tika līdzsvarotas ar citām prioritātēm un valsts iespējām, tādējādi izvairoties no finansiāli riskantiem lēmumiem. Tiesa uzsvēra, ka valsts pastāvēšanas pamatā ir likts ilgtspējas princips un prasība pēc valsts ilgtspējas ietekmē arī budžeta sastādīšanu. Ilgtspējas princips tiek iedzīvināts, citstarp plānojot vidēja termiņa budžetu. Tādējādi tiek nodrošināts, ka ikgadējais valsts budžets ir vērst uz ilgtermiņa mērķu īstenošanu un nerada negatīvu ietekmi uz valsts finansiālo stabilitāti.

Satversmes tiesa papildināja savu judikatūru arī nodokļu tiesību jomā. Piemēram, lietā par nodokļa soda naudas samērīgumu⁸⁸ tiesa atzina, ka nodokļu ieņēmumu nodrošināšana ir tieši saistīta ar personas konstitucionālajiem pienākumiem pret Latvijas valsti. Minētie pienākumi ir vērsti uz Latvijas valsts pamatnormā ietvertās suverēna gribas – dzīvot demokrātiskā tiesiskā valstī – ilgtspējīgu īstenošanu. Savukārt šādu pienākumu nepildīšana apdraud ikvienas demokrātiskas tiesiskas valsts pastāvēšanu. Proti, ikvienam ir jābūt par sevi, saviem tuviniekiem un sabiedrības kopējo labumu, izturoties atbildīgi pret citiem, kā arī nākamajām paaudzēm. Šīs rūpes izpaužas, personai pildot citstarp tai Satversmes 66. pantā ieterto konstitucionālo pienākumu maksāt nodokļus un tā uzņemoties atbildību par sabiedrības vajadzību apmierināšanu un Latvijas valsts uzturēšanu. Tiesa arī norādīja, ka ēnu ekonomikas līmenis Latvijā joprojām ir augsts, bet izpratne par personas konstitucionālo pienākumu maksāt nodokļus – nepietiekama. Vienlaikus tiesa uzsvēra, ka par nodokļu pārkāpumiem paredzēto sodu piemērošanā būtiska nozīme ir pieļautā pārkāpuma rakstura un nodokļu maksātāja individuālo apstākļu izvērtējumam. Tas ir viens no instrumentiem, kas nodokļu maksātājam var radīt pārliecību par to, ka attiecīgie nodokļu saistību izpildes veicināšanas pasākumi ir taisnīgi. Šāda izvērtējuma pastāvēšana sekmētu nodokļu maksātāja uzticēšanos nodokļu administrācijai un attiecīgi arī labprātīgu nodokļu saistību izpildi.

V. Ilgtspēja

Kā redzams, Satversmes tiesa vairākās pērn izskatītajās lietās pieminēja ilgtspēju. Nenoliedzami, ilgtspēja ir viens no tiem tematiem, kurš kļūst arvien nozīmīgāks.

Aplūkojot ilgtspēju, citstarp var tikt izcelta latviešu nācijas, Latvijas valsts, Latvijas tautas, cilvēces un visas pasaules ilgtspēja. Katrs no šiem aspektiem iekodēts arī Satversmes ievadā: nācijas ilgtspēja kā vēsturiskais ceļš cauri laikiem, sargājot savu identitāti un vienotību; valsts ilgtspēja, nezaudējot pārliecību, ka Latvijai būs būt arī okupācijas laikā; ikviena cilvēka atbildība par savu, savu tuvinieku un visas sabiedrības dzīvi un labklājību tagad un nākotnē.

Esam pieraduši uzskatīt, ka valsts mērķis ir nodrošināt labklājību. Taču, kā māca Satversme, labklājība nevar pastāvēt atrauti no ilgtspējas. Piemēram, mēs joprojām cīnāmies ar Covid-19 pandēmiju, lai aizsargātu cilvēku dzīvību un veselību. Cenšamies pārvarēt pandēmijas un inflācijas ietekmi uz ekonomiku, lai ikvienam nodrošinātu cilvēka cienīgu dzīvi. Taču mūsu uzvaras būs īslaicīgas, ja nepalūkosimies visapkārt un tālāk uz priekšu. Līdzās ikdienas rūpēm mums jādomā arī par nācijas, valsts, tautas, cilvēces un visas pasaules ilgtspēju.

86 Lieta Nr. 2021-07-01.

87 Lieta Nr. 2020-40-01.

88 Lieta Nr. 2020-31-01.

Kādas senas tautas gudrība vēsta, ka “šo zemi mēs neesam mantojoši no vecākiem, bet gan esam to aizņēmušies no saviem bērniem”. Šajā kodolīgi izteiktajā gudrībā ietverta paaudžu solidaritātes ideja, kas atspoguļojas, piemēram, Grū Hārlema Bruntlannes (*Gro Harlem Brundtland*) vadītās ANO Vides un attīstības komisijas 1987. gada ziņojumā “Mūsu kopīgā nākotne”⁸⁹. Vai mēs, tiecoties pēc savas labklājības, esam atbildīgi pret nākamajām paaudzēm?

Alberts Einšteins (*Albert Einstein*) kopā ar citiem zinātniekiem 1945. gadā dibināja žurnālu “*Bulletin of the Atomic Scientists*”. Uz žurnāla vāka 1947. gadā tika attēlots pulkstenis, kurš rāda septiņas minūtes līdz pusnaktij. Ilustrācijas mērķis bija parādīt, cik tuvu cilvēce pietuvjusies savai bojāejai. Kopš tā laika žurnāla redakcija sadarbibā ar dažādu nozaru ekspertiem regulāri izvērtē kodoldraudus, klimata pārmaiņas un revolucionārās tehnoloģijas, lai pavirzītu pulksteņa rādītājus uz priekšu vai atpakaļ. Šobrīd pulksteņa rādītāji pavirzīti uz priekšu tik tālu kā nekad – līdz pusnaktij atlikušas 100 sekundes.⁹⁰

Minētā metafora atgādina par to, cik svarīga ir ilgtspēja. Mēs bieži vien esam iegrimuši ikdienas vajadzībās un neredzam tām pāri. Neredzam, kas notiek okeānos un Baltijas jūrā, citos kontinentos un kaimiņvalstīs. Nedomājam par to, kas notiks pēc 100 vai tikai 10 gadiem. Dzīvojam šeit un tagad. Tomēr mums vajadzētu rīkoties gudrāk, proti, ilgtspējīgi.

Satversmes tiesa savos spriedumos līdz šim saistībā ar ilgtspēju aplūkojusi tādas jautājumus kā teritorijas plānošana, dabas resursu izmantošana, valsts budžets, nodokļu politika, sociālais nodrošinājums, likumdošana un pašizsargājoša demokrātija. Gribu uzsvērt, ka kopš pagājušā gada, kad Satversmes tiesa izstrādāja savu Zaļo politiku, ilgtspēja ir ienākusi arī tiesas ikdienā. Atbilstoši Zaļajai politikai tiesa apņemas samazināt radīto atkritumu daudzumu, bet radītos atkritumus, cik vien tas iespējams, pārstrādāt. Tiesa apņemas taupīt resursus un veicināt citādu videi draudzīgu rīcību. Ikviens Satversmes tiesas tiesnesis un darbinieks ir aicināts izvērtēt savus līdzšinējos paradumus no ilgtspējas viedokļa un rīkoties tā, lai negatīvā ietekme uz vidi būtu pēc iespējas mazāka. Raugoties no saudzējamo resursu skatpunkta, varētu šķist, ka Satversmes tiesas apņemšanās tads nieks vien ir. Taču svarīgāka par ietaupījumiem resursiem ir iegūtā pārlicība par ilgtspējas nozīmīgumu. Šo pārlicību varam īstenot visās savās gaitās.

VI. Nobeigums

Latvijas valsts dibinātāji jau proklamēšanas aktā noteica, ka Latvijas valsts ir neatkarīga, demokrātiska republika. Viņi arī paredzēja vēlēšanu principus Satversmes sapulces ievēlēšanai, lai tā izstrādātu

Satversmi. Tādējādi Latvijas valsts pastāvēšanas ilgtspējas “ģenētiskais kods” ir demokrātiska tiesiska valsts, kurā tiek īstenota Satversmes virsvadība un kurā valda tiesību vara.

Satversme vienmēr bijusi līdzās Latvijas valstiskumam un nodrošinājusi Latvijas valsts pastāvēšanu cauri laikiem. Demokrātijas uzplaukums un noriets, autoritārisma un prettiesiskās okupācijas smagās sekas, kā arī neatkarības un Satversmes darbības atjaunošanas stāsts ir darījis mūs viedus – tas mācījis domāt par nākamajām paaudzēm un ikkatra atbildību par to, lai Latvijas valsts pastāvētu mūžam. Tieši unikālā neatkarības un Satversmes darbības atjaunošanas pieredze ļauj mums svinēt valstiskuma nepārtrauktību un lepoties ar vienu no senākajām spēkā esošajām konstitūcijām Eiropā. Satversmes gadsimts apliecina, ka atbildība ir brīvība.

Iespēja atskatīties uz Satversmes piemērošanas jautājumiem, kā arī pārdomāt Latvijas Republikas neatkarības un Satversmes darbības atjaunošanu ir simboliska iespēja svinēt to, ka Latvija ir brīva, neatkarīga, demokrātiska un tiesiska valsts.

Domājot par Latvijas valsts un Satversmes ilgtspēju, uz Satversmes tiesas svinīgo sēdi esam aicinājuši mūsu brīvības atjaunošanas simbolu Daini Īvāna kungu. Īvāna kungs, aicinu Jūs sniegt savu priekšlasījumu! Paldies Jums!

Daiņa Īvāna runa Satversmes tiesas darba gada atklāšanas svinīgajā sēdē 2022. gada 4. februārī

Dodams piekrišanu priekšsēdētājas Sanitas Osipovas ielūgumam runāt Satversmes tiesas gada sanāksmē, stipri vien šaubījos un arī pašlaik šaubos, vai spēju sniegt priekšlasījumu konstitucionālajās tiesībās tik zinošai, katrā ziņā par mani daudz zinošākai auditorijai. Mēģināšu ar dažām atkāpēm iezīmēt savu pilsoņa sapratni par Satversmi un tās atjaunošanas ceļu, ko pats esmu izgājis gan kā atjaunotājs, gan aculiecinieks.

Satversmes tiesas aizvadītā gada pārskats un Satversmes tiesas tiesnešu, īpaši Osipovas kundzes, daudzskaitlīgo, nopietno publikāciju skaits šī viena paša gada laikā man šobrīd liek tikai apbrīnot mūsu valsts tiesību izpratnes briedumu un šīs izpratnes straujo evolūciju kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas. To pierāda arī pērnā gada sākumā iznākušais Jāņa Plepa, Edgara Pastara un Ilzes Plakanes grāmatas “Konstitucionālās tiesības” trešais izdevums. Pamatīgais, arī juridiskās zinībās nesvaidītam lasītājam saprotamais darbs apliecina Latvijas valstiskās un demokrātiskās domāšanas briedumu un potenciālu. Salīdzināju to ar Jirgena Hābermāsa latviski tulkoto apceri par Eiropas konstitūciju un secināju, ka mūsu autoru domas

89 Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. Available: sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf

90 Mecklin J. At Doom's Doorstep: It is 100 Seconds to Midnight: 2022 Doomsday Clock Statement. Bulletin of the Atomic Scientists, 20 January 2022. Available: thebulletin.org/doomsday-clock/current-time

lidojums valsts tiesību jomā un filosofijā nav ne par kripatiņu zemāks. Lai kā mēs nevērtētu atsevišķu politiķu, politisko partiju vai ierēdņu darbību, tam visam pāri stingri iezīmējušies valsts tiesiskuma un demokrātijas kritēriji un ideāli, kas man kā pilsonim ļauj uzticēties gan mūsu Satversmes tiesai, gan valdībai un Valsts prezidentam, gan Saeimai un citām valsts varas institūcijām – par spīti arī šajos laikos visai izplatītām iracionālām sazvērestības teorijām un pārsvarā jau viena ienaudnieka organizētām dezinformācijas un Latvijas valstiskuma noniecināšanas kampaņām. Tādēļ šodien, uzrunādams līdzpilsoņus, gribētu apelēt ne tik daudz pie tiesībām, ko grantē Satversme, bet pienākumiem, tai skaitā pienākuma godīgi maksāt nodokļus, godprātīgi ievērot likumus, sekot tiesiskuma un demokrātijas ideāliem, kas iestrādāti Satversmē. Par to Satversmes radīšanas laikmetā jau runājis arī Kārlis Skalbe: “Nav labi, ka es jūs dzirdu tikai nopūšamies. Prasiet, ko tagad darīt priekš tevis, Latvija? Kalpot demokrātijai un Satversmei nozīmē raudzīties pāri ikdienai.”

Satversmes tiesa kopš 1996. gada kopumā ir pratusi raudzīties pāri ikdienībai un politiskajai konjunktūrai; ne tikai skaitīties, bet arī būt neatkarīga no politisko partiju spiediena. Latvijas kolektīvajā apziņā tā, uzdrošinot apgalvot, ieņēmusi vietu kā nācijas valstsgribas uzturētāja un Satversmes gara sargātāja. Tā spējusi gāzt “pieminekli tiesiskuma privatizācijai”, kādu daži Saeimas politiķi vēlējās uzstutēt, par Satversmes tiesas tiesnesi apstiprinādami dokumentu viltošanā apsūdzēto Vinetu Muižnieci. Satversmes tiesa godam un cienīgi turējusies pretī tieksmēm nepamatoti ierobežot Satversmē garantētās pilsoņu pamattiesības.

Ja Latvijas valsti pasaules okeānā salīdzinātu ar kuģi, tad Satversmes tiesa mūsu tautas odisejā būtu stūrmanis, kura uzdevums, lai kādi vēju pūstu, ir nenovirzīties no Satversmes tēvu pirms 100 gadiem apstiprinātās Satversmes. Tā vainagojusi mūsu tautas gājumu kopš tās piedzimšanas Pirmajos vispārīgajos latviešu dziedāšanas svētkos 1873. gada 26. jūnijā. Tieši šai dienā pa visiem Rīgas vārtiem Baltijas vācu metropolē ienāca kurzemnieki un vidzemnieki, bet mājās devās latviešu tauta. Pašlaik strādādams pie scenārija spēlfilmā “Zeme, kas dzied” – par pirmajiem dziedāšanas svētkiem – arvien vairāk pārliecinoties par varoņdarbu, ko paveica jaunlatvieši, tai skaitā vārda “Satversme” autors Kronvaldu Atis. Viņi no šķietamas neesamības sasauca un saliedēja gan Krievijas impērijas, gan vācu muižniecības nomākto latviešu tautu. 1922. gadā pieņemtā Satversme viņu veikumam tautas labā piešķīra nemirstību un mūžīgu jēgu. 1922. gada Satversme vainagoja Pirmā pasaules kara Rīgas aizstāvju – latviešu strēlnieku un Latvijas Neatkarības kara dalībnieku – cīņu. Tā materializēja Zigfrīda Meierovica vēl Latviešu pagaidu nacionālajā padomē pausto degsmi: “Demokrātiska Latvijas Republika – tā ir vadošā zvaigzne, kurai mums jāseko, tas ir mūsu zvērests, mūsu ideja, pēc kuras jācenšas, tas ir mūsu maksimums.”

Zīmīgi, ka Satversmes pieņemšanas gadā jaunajā Latvijas valstī aprītē tika laista arī izteiksmīga 50 santīmu monēta, ko rotā pēc mākslinieka Riharda Zariņa skices kalts senču kuģis ar cēlu tautumeitu pie stūres. Diezin vai bijušais cariskās Krievijas naudas zīmju autors, darinādams pirmos latviešu naudas metus, varēja paredzēt, ka mūsdienu Latvijā divas pēdējo sasaukumu Satversmes tiesas priekšsēdes būs sievietes. Tomēr to, ka Latvija ir viena no pirmajām pasaules demokrātijām ar vēlēšanu tiesībām sievietēm, ka Baumaņu Kārļa Latvju lūgsna neslavē vadoņus, bet lūdz svētību savai zemei, viņš zināja. Viņam nebija noslēpums Meierovica un citu valsts dibinātāju demokrātiskas republikas redzējums. Par jaunās Latvijas simbolu viņa redzējumā kļuva latvju daile pie noturīgu tautisku tradīciju kuģa stūres ceļā no aizvēstures, no jaunlatviešiem līdz mūsdienām. No rietumu puses – ja paraugās uz šo monētu kā karti.

Nākotne, protams, ir neizzilējama, bet, ja valsts kuģa stūre ir drošas pārliecības vadīta un ja mums dota tāda ceļa karte kā Satversme, tad nav iemesla panikai vai pašnoniecināšanai.

Satversmes jubilejas gadā vairākkārtīgi pieminu šo vienlaicīgi ar Satversmi kaldināto 50 santīmu monētiņu, kas mani valdzina ar tajā izlasāmo stāstu. Tas nemanāmām saitēm sien pie kādreiz mums atņemtās, aizliegtās, tikvien kā neskaidri nojaustās Tēvzemes. Droši vien ar kaut ko tādu, ar simboliskiem, it kā nejaušiem impulsiem sākās daudzu pēc Otrā pasaules kara dzimušo un par okupantu aizliegto Latvijas Satversmi neko nezinošo ceļš uz Trešo atmodu. Zīmēs, simbolos, nojaušmās cenzūrai neaizliedzamā Satversme par sevi atgādināja ik uz soļa – teiksim, Rīgas Brāļu kapos pie Jāņa Čakstes pieminekļa, Daugavpils vienības namā, Madonas un Jēkabpils Aizsargu namos, latviešu dzejā un daudz kur citur.

Pirms 33 gadiem, kad man pašam bija 33, pirmskara valsts 50 santīmu aplītī ietvertā Riharda Zariņa tautumeita, ko bērībā bieži aplūkoju vecvecāku kumodes atvilktnē, droši vien saplūzdama ar citiem tēliem un simboliem, man pavisam noteikti asociējās ar pārlaicīgo Māti Latviju. Viņai 1988. gada 7. oktobra Mežaparka tautas manifestācijā “Par tiesisku valsti” ļaužu pārpilnajā dziesmu svētku estrādē lūdzu piedošanu un turpmāku aizsardzību. Biju pārsteigts, kad ieraudzīju, kā sanākušo cilvēku tūkstoši, ieskaitot ielūgtos padomju un komunistu partijas vadītājus, cēlās kājās un klusēdami sekoja šiem vārdiem, bet tālumā, pašā estrādes korē, zaigoja gigantiskam, baltam divielim līdzīgs plakāts ar melniem burtiem rakstītu saukli “Vienoti Latvijai”.

Vai var atbildēt, no kurienes cēlās lūgsna, kas toreiz saviļņoja un pacilāja cilvēkus, arī mani pašu? Nezinu. It kā nezināms suflieris diktēja. It kā neredzams projektors apziņas dziļēs projicēja Mātes Latvijas veidolu Rīgas Brāļu kapos un Riharda Zariņa dailes, noteiktības, bezbailības dievieti Daugavas laivā, pasaules jūrā uz materiālu vērtību zaudējušas monētiņas reversa. Toreiz

par pirmskara valsts Satversmi neko daudz, lai neteiktu – vispār, nezināju. Tagad zinu, ka Rainis mūsu valsts Pamatlikumu dēvējis par Asins Māti, bez kuras mūsu valsts nav iedomājama.

Vēsturiskajā Mežaparka manifestācijā “Par tiesisku valsti” mēs tikai sākām atceļu uz to. Atceļš droši vien nebija vieglāks par ceļu, ko izgāja Satversmes radītāji. Varbūt pat grūtāks. Tukšā vietā jaunu māju uzcelt vienkāršāk, nekā restaurēt drupas. 1988. gada nogalē, kad mani ievēlēja par Latvijas Tautas frontes priekšsēdētāju, arī drupu vairs nebija. Satversmes pamatu akmeņi izmētāti un apgānīti. Tiesiskuma vietā butaforiska Latvijas PSR Konstitūcija. Turklāt, kā pareizi grāmatā “Latvija ceļā uz tiesiskumu” atzīmējis bijušais Satversmes tiesas tiesnesis Juris Jelāgins, likumu vietā valdīja tā saucamās telefona tiesības. Nereti to dēļ mēs pat nevaram dokumentāli pierādīt vienu vai otru savas vēstures notikumu. Zvans tiesnesim, un top prettiesisks tiesas spriedums. Zvans prokuroram, un top falsificēta patiesība. Zvans izmeklētājam, un rodas neesošas izmeklēšanas liecības. Zvans no kompartijas centrālkomitejas man, kā Latvijas Tautas frontes priekšsēdētājam, lai aizliegtu, piemēram, Baltijas ceļa akcijas koordinēšanu Latvijas radio tiešraidē. Viss nelikumīgi pat pēc padomju likumiem. Bet tu pat nevari vainīgo pieķert, jo viņš slēpjas aiz citiem iedvestām bailēm.

Pilnīgu analogu Latvijas tā laika tiesām redzam mūsdienā Baltkrievijā un arī Krievijā, kur mazākais neprātīga diktatora mājiens tiesnešus pilnvaro attaisnot jebkuru nelietību un noziegumu. To ģenēzes izpratnei un nepieļaušanai, iespējams, vērtīgi būtu noskatīties ukraiņu režisora Sergeja Ložņicas dokumentālo filmu “Tiesa” – par Staļina pieprasītajām un viņa tiesnešu fabricētajām pagājušā gadsimta trīsdesmito gadu paraugprāvām, kur pat neesošos noziegumos apsūdzētie paši sev kaisīja pelnus uz galvas un lūdza piemērot augstākos sodus. Mēs nemaz nebijām tik tālu no tā. Viens kļūmīgs solis valsts atgūšanas procesā, viens kompromiss ar ienaidnieku, un mēs arī varējām pamosties baltkrieviska piegriezumā distopijā, kādu rakstnieks Dmitrijs Savins iezīmējis romānā “Rīts brīvajā Latvijā”.

Noturēties, izturēt palīdzēja Asinsmāte – Kārļa Ulmaņa apturētā, bet nedz viņam, nedz okupācijas varām nepakļāvīgā pirmskara Satversme. Tagad to zinām. Tai brīdī, kad apzinājāmies, ka valsts atgūšana ir vienādojama ar tās darbības atjaunošanu, ka neatkarību mums neviens nedāvinās, ka tā būs jāizkaro, Satversme kļuva par mērķi un vērtību, kas ļāva turēties līdzsvarā uz naža asmens. Tādas pirmskara Satversmes kā pamatvērtības taču nebija nedz lietuviešiem, nedz igauņiem. Tā cēla Latvijas izredzes krietni traģiskākas sovjetizācijas, kolonizācijas, militarizācijas un rusifikācijas apstākļos nekā Lietuvā un Igaunijā. Satversme necaurredzamā okupācijas un totalitārisma dzelmē bija turējusies kā enkurs.

Atskārsmē par pirmskara Satversmi kā cīņas ieroci un vērtību Latvijas Tautas fronti pārņēma samērā strauji, lai arī ne vienkārši. Nacionālās atbrīvošanās jūmta organizācijas pirmajā programmā runāts tikai par tā saucamo suverenitāti padomju federācijā. Arī tas Maskavai šķita nepieņemams. Tomēr Kremļa valdnieki nevarēja iebilst pret Latvijas Tautas frontes pirmās satversmes jeb statūtu un programmas atsaukšanos uz Gorbačova “perestroikas” jeb pārbūves laika partijas konferences rezolūcijām un mūsu vēlmi pārveidot Kremļa uzspiesto Latvijas PSR Konstitūciju. Tā bija viltīga nevardarbīgās pretošanās taktika, kas apvienojās ar tiešo demokrātiju – balsošanu milzīgās tautas manifestācijās, izmantojot ilgajā dziesmu svētku vēsturē apgūtas tautas protesta un pašapliecināšanās metodes.

Latvijas Tautas frontes pirmajā programmā gan ne ar pušplēstu vārdu nav minēta pati starpkaru Satversme. Tai pašā laikā Latvijas Tautas frontes “mazā satversme” jau paredzēja cilvēka un pilsoņu tiesību atjaunošanu atbilstoši ANO Vispārējai cilvēktiesību deklarācijai, iezīmēja varas dalīšanas principus, kompartijas privilēģiju atcelšanu un likumdošanas sistēmas vesternizēšanu. Kaut kas no jaunajā Satversmes redakcijā ietvertā, kaut kas no tā, ko līdz Ulmaņa apvērsumam nepaspēja tai pievienot pirmskara likumdevēji. Galvenais Latvijas Tautas frontes programmas virsuzdevums līdz ar mazākumtautību kultūras autonomijas principu atjaunošanu vispirms bija novērst savā zemē līdz minoritātei novesto latviešu īpatsvara tālāku samazināšanos un latviešu valodas izstumšanu no visām dzīves jomām. Universitātes Juridiskās fakultātes profesors Juris Bojārs (ja nepakavējamies pie viņa pārdomām, kā Latvijas PSR tikt pie Latvijas Republikas zelta) Latvijas Tautas frontes dibināšanas kongresā piedāvāja vēlētos padomju varas orgānos latviešiem pieprasīt ap 60 procentu kvotu nacionālās identitātes nosargāšanai. PSRS apstākļos tas izskatījās loģiski un taisnīgi. Tā bija pretošanās pārkausēšanai krievvalodīgā “padomju tautā” un “krievu pasaulē”, kādu Kremlis ar varu, ar karu, ar genocīdu tagad cenšas uzspiest Ukrainai. Latvijas rusifikāciju Juris Bojārs klasificēja kā “bezasiņu okupācijas metodi”. No tās Kremlis, protams, nav atteicies nedz okupētajās Gruzijas un Ukrainas zemēs, nedz pie mums. Ar prokrievisku anklāvu dibināšanu Daugavpilī, Lietuvas Visaginas rajonā un Igaunijas Narvā, lai grautu Baltijas valstu suverenitāti, man vēl 1988. gada nogalē draudēja PSRS vadītāji. Toreiz viņiem tas neizdevās. Toties jau atgūtā Latvijas valstī izdevās organizēt 2012. gada referendumu par otru valsts valodu, izdevās atstāt latviešu tautu pazemojošus, okupācijas armiju slavinošus un mūsu Satversmi apdraudošus pieminekļus. Izdevās nesodīti, ar viltus ziņām indēt Latvijas garīgo telpu. Tādēļ nedrīkst par zemu novērtēt to, ka gan valodas referendumā, gan citos Satversmes apdraudējumos tauta un mūsu valsts institūcijas līdz šim spējušas atbildēt pietiekoši adekvāti un principiāli. Tā tam vajadzētu turpināties, gan reaģējot uz Krievijas iebrukuma draudiem Ukrainā, gan atbalstot likumprojektu par Latvijas publiskajā telpā atlikušo

Sarkanās armijas ieroču un pieminekļu demontāžu, ko, nesagaidāms valsts un pašvaldības rīcību, 2021. gada februārī paveica zemnieks Gundars Kalva ar padomju iebrocēju lielgabalu iepretim Krustpils kultūras namam. Paveica atbilstīgi brīvās Latvijas Satversmes garam, ko nevarētu teikt par krimināllietu, ko pret viņu ierosināja mūsu pašu prokuratūra. Ja šādam “piemineklim” nav īpašnieka, nav cietušo un tas nav reģistrēts ne vietējos, ne starpvalstu dokumentos, bet gadu desmitiem rēgojas kā neķītrs spļāviens visu padomju varas represēto Latvijas pavalstnieku dvēselēs, tad krimināllietā pret pilsoni, kas novāc netīrību, ko vajadzēja novākt pašvaldībai vai valstij, ir politiska. Labi saprotams, kā interesēs. Taču labi arī tas, ka okupācijas varas represēto pēcteči nav zaudējuši modrību, taisnības izjūtu un nav iemidzinājuši sirdsapziņu, nebaidās no mazvērtības kompleksu mocītas impērijas. Cīņa par Satversmi turpinās arī atmiņās par okupāciju, okupācijas nosodiņā un tās glorificējuma izravēšanā gan no Latvijas zemes, gan pilsoņu apziņas. Arī miera un šķietamas drošības apstākļos nereti nākas Satversmes garu aizstāvēt ar šķietami nelegālām metodēm, pie kādām ķērās Gundars Kalva apstākļos, kad valsts un pašvaldības iestādes bija nepiedodami snaudušas. Līdzīgi jau to darīja Gunārs Astra dziļajos padomju laikos un kad tam vajadzēja daudz vairāk drosmes.

Vai saskaņīgi un satversmīgi pie mums bez Satversmes tiesas allaž prot, grib un spēj rīkoties katra tiesa, prokuratūra un policija?

Varbūt man tikai tā šķiet, tomēr tiesneši, advokatūra, notāri un prokuratūra kā atsevišķas cunftes darbojas pārāk izolēti, nevis ar atmodas gadu sapratni, ka tiesiska valsts uzbūvējama ar kopēju ieinteresētību, kopējiem pūliņiem.

Atmodas gados Latvijas Tautas frontes politikas veidošanā līdz ar tās dibināšanu aktīvi iesaistījās dozētās atklātības gaisotnē dibinātā, ārkārtīgi aktīvā, dažādus profesionāļus vienojošā un jaudīgā Latvijas Juristu biedrība. Tā valsts atjaunošanā iesaistīja jurisprudences autoritātes kā dzimtenē, tā trimdā. Ne tik daudz no likumiem, cik no padomju ideoloģijas atkarīgo juristu vairākums vēlējās un spēja nostāties valsts neatkarības atgūvēju pusē. Sevišķi svarīgi bija tas, ka neatkarības atjaunošanas visintensīvākajā posmā pēc 1990. gada 4. maija, pastāvot divām antagonistiskām prokuratūrām un divvaldībai, Latvijas Republikas tiesiskuma sardzē praktiski pilnā sastāvā pārnāca tiesas un tiesneši, tai skaitā tie, kas agrāk bija pakļāvušies varas konjunktūrai un tiesājuši vai spiesti tiesāt brīvības cīnītājus. Reizēm deputāti šādus tiesnešus otrreiz amatā neapstiprināja. Tomēr tiesu varas vispārējā lojalitāte un iekļaušanās atmodā, lai arī dažkārt to dēvējam par kažoka apvēršanu uz otru pusi, bija viens no ieganstiem, kādēļ Latvijā varas pārņemšana sekmējās un tā nepārvērtās asinspirtī. Līdz ar tiesu straujo pārorientēšanos padomju varas rīcībā nepalika neviena legāla sabiedrības ierobežošanas ieroča. Palika tikai tanki – ļoti mazspējīga un nožēlojama iespēja, kas atklātu tikai varas vājumu.

Pirmā Latvijas Tautas frontes kongresa runā toreizējais tiesnesis, tagad Valsts prezidenta kancelejas vadītājs Andris Teikmanis, šķiet, pirmo reizi pēckara Latvijā izvirzīja ideju par konstitucionālās tiesas nepieciešamību, lai novērstu PSRS Iekšlietu ministrijas un VDK darbinieku patvaļu pilsoņu tiesību ierobežošanā. Šai pašā kongresā izmeklētājs Egons Rusanovs ierosināja konstitucionāli nostiprināt Latvijas PSR Augstākās padomes tiesības pašai iecelt ar Maskavu nesaskaņotu Latvijas republikas prokuroru un pieņemt likumu “Par Latvijas republikas prokuratūru”. Tātad atjaunotā Latvija jau tai brīdī iezīmējas kā neatkarīgas tiesu varas valsts. Tas nebūt nebija pašsaprotami sabiedrībai, kura kopš 1934. gada dzīvojusi autoritārā iekārtā, bet kopš 1940. gada absolūtā totalitārisma. Starp citu, arī Latvijas Tautas frontes kongresa stenogrammās vārds “republika” viscaur vēl rakstīts ar mazo burtu, kas nozīmē, ka par 1918. gada 18. novembra valsts atjaunošanu kā gala mērķi 1988. gada oktobrī nerunājām. Atjaunot, teiksim, varēja arī 1940. gada autoritāro Latvijas Republiku vai arī isu brīdī 1940. gadā formāli patstāvīgo Latvijas PSR. “Neatkarīgas, sociālistiskas Latvijas PSR” ideju savā kongresa runā, starp citu, izvirzīja viens no toreiz aktīviem Latvijas Tautas frontes organizētājiem Jānis Rukšāns.

Tomēr tautas atbrīvošanās kursu uz tiesisku demokrātiju jau šai kongresā visprecīzāk formulēja viens no Latvijas Tautas frontes programmas autoriem profesors Edgars Melķis.

“Viens no centrāliem Tautas frontes programmas uzdevumiem” viņš atzina, “ir konsekventa iestāšanās par tiesiskas valsts izveidošanu.” Profesors puda arī pašreiz svarīgu domu, ka tiesiskā valstī likumi jāveido nevis pārvaldes aparātam, ierēdniecībai no augšas un atbilstoši ideoloģiskām koncepcijām, bet gan saskaņojot tos ar tautas reālās dzīves materiālajām un garīgajām vajadzībām.

Likumdošana pati par sevi gan nav nedz tiesas, nedz Satversmes tiesas atbildība – kāda ir, ar tādu jāsadzīvo, un ne man to vērtēt. Taču, ja esmu dzirdējis juristu žēlabas, ka pat profesionāļi nespēj izsekot izdoto likumu un normatīvo aktu birumam, kas stājas spēkā katra gada sākumā, tad grūti prasīt to no pilsoņiem, kam jāielāgo un jāpielāgojas, kam grūti izprast pārāk biežas likumu maiņas pamatotību. Un vēl. Melķis, strādādams pie Latvijas Tautas frontes vēlāk ierosinātiem likumu projektiem, domāja arīdzan par valodas, kādā likumi sacerēti, skaidrību un saprotamību ikvienam, par to, ka latviešu tiesu sistēmas misija ir arī latviešu valodas izkopšana.

Latvijas Tautas fronteī sākotnēji nebija savu deputātu nedz Latvijas PSR Augstākajā padomē, nedz vietējās padomēs. Padomju lomu kompartijas diktāta apstākļos varēja uzskatīt par dekoratīvu, lai arī sabiedrībā pamazām atraisītās brīvdomības rezultātā tā sāka pieaugt. Arī tagad, lai cik “kvalitatīva” vai “nekvalitatīva” būtu katra jaunievēlētā Saeima, tai

būs graša vērtība bez pilsoniskās sabiedrības, kuras aizsardzība un stiprināšana, manuprāt, ir Satversmes tiesas virsuzdevums.

Latvijas Tautas fronte savā laikā bija tikko dzimušās pilsoniskās sabiedrības rīcības instruments, ne vairāk. Latvijas Tautas frontes spiediena ietekmē pilsoniskā sabiedrība panāca, ka arī nebūt ne demokrātiski vēlētā Latvijas PSR Augstākā padome sāka pieņemt arvien vairāk republikas patstāvību veicinošu likumu, pat veselas divas Latvijas PSR suverenitātes deklarācijas, kas lika pamatus 4. maija Neatkarības deklarācijai. Latvijas PSR Augstākā padome, ko nekādi nevaram uzskatīt par pilnvērtīgu parlamentu, pieņēma visai striktu likumu par valsts valodu, nacionālajiem simboliem un alternatīvo dienestu “ārpus dienesta PSRS bruņotajos spēkos”. Latvijas Tautas fronte panāca Latvijas PSR Ministru padomes lēmumu par nāciju apdraudošās migrācijas pārtraukšanu. Nebūs aplams pieņēmums, ka Latvijas Tautas fronte ciešā sasaistē ar sabiedrības pozitīvo, valsts gribas modināto vairākumu pati pildīja tādu kā Satversmes tiesas funkciju prettiesiskā režīma apstākļos. Kas gan cits, ja ne zīmīgs Latvijas Republikas Satversmes rehabilitācijas akts bija sarkanbaltsarkanā karoga pacelšana vēl Latvijas PSR Augstākās padomes nama mastā. Tas tika uzticēts karoga pilsoniskās rehabilitācijas galvenajam rosinātājam akadēmiķim Jānim Stradiņam. Kad viņš dziļā aizkustinājumā pirms pieskaršanās līdz šim aizliegtajam brīvās Latvijas karogam pārmeta krustu, man šķita, ka valsts atjaunošana jau ir neatgriezenisks process. Tāpēc loģiski varēja notikt arī pirmā lielākā “konstitucionālā protesta akcija” jeb parakstu vākšana pret grozījumiem PSRS Konstitūcijā kopā ar Igaunijas Tautas fronti un Lietuvas kustību “Sajūdis” 1988. gada novembrī. Tieši no tā Kremlis baidījās visvairāk. PSRS vadoņi bažījās, ka Baltijas valstis izmantos PSRS Konstitūcijas formāli doto iespēju izstāties no PSRS un grasījās attiecīgās normas padarīt par vēl neizpildāmākām. Mēs viņus apsteidzām nesagatavotus. Divās nedēļās sasniegtais vairāk nekā miljona parakstu skaits, ko var uzskatīt par Sarkanās Krievijas impērijā agrāk neiedomājamu plebiscītu, tā šokēja Kremli, ka tā grozījumu projektu apturēja un Baltijas tautu kustību līderus uzaicināja uz sarunām. Kā pats sapratu Kremli, galvenokārt ar nolūku šķēlt Baltijas vienotību un iebiedēt mūs katru atsevišķi. Taču tad jau bija sākusies baltiešu bezprecedenta sadarbība, kas vēl vairāk mudināja atrāties no PSRS skavām. Bet kā? Bez bruņotiem spēkiem. Bez sabiedrotajiem. Bez reālas varas. Bez savas tieslietu sistēmas?

Sākās diskusijas par parlamentāro ceļu, kas nozīmēja piedalīšanos visu līmeņu padomju vēlēšanās, lai salauztu veco varu no iekšienes. Šādu iespēju deva 1985. gada martā Kremli pie varas tikušā PSRS Komunistiskās partijas ģenerālsekretāra Mihaila Gorbačova pieļautā vēlēšanu reforma. Ja daļu Rietumu latviešu un daļu nacionālo spēku okupētajā Latvijā vēl varēja uztraukt, kā nacionālās atbrīvošanās jumta organizācijas dalība okupācijas varas rīkotās vēlēšanās ietekmēs Rietumos līdz šim uzturēto okupācijas neatzišanas politiku, tad Latvijas Tautas frontes vairākums apzinājās, ka citas

iespējas nevardarbīgā cīņā nebija. Tad arī parādījās idejas un juristu darba grupas, kas solījās, grasījās, rosījās izstrādāt jaunu Latvijas PSR konstitūciju un ieviest pat Latvijas PSR prezidenta institūciju. Varbūt auglīgākais sākotnējās diskusijās bija kopīga apņemšanās decentralizēt padomju pārvaldi, demontēt kompartijas varas vertikāli un pārlicība, ka to iespējam veikt tikai politiskas neatkarības apstākļos, ko nav iespējams panākt tikai tīrā “starptautiski tiesiskā” atzišanas veidā.

Par spīti kustības nacionāli radikālā spārna un Pilsoņu komiteju iebildumiem, Latvijas Tautas fronte izšķīrās par vienīgo reāli iespējamo rīcību, kas nestu augļus – piedalīšanos 1989. gada 18. marta PSRS Tautas deputātu vēlēšanās. Tajās Latvijas Tautas frontes atbalstītie kandidāti ieguva lielāko no Latvijas ievēlēto deputātu mandātu skaitu – pietiekošu, lai kopā ar igauņu un lietuviešu sabiedrotajiem izveidotu Baltijas deputātu grupu, pirmo opozicionāro frakciju PSRS vēsturē tās formāli augstākajā varas orgānā.

Pēc dažām dienām notika Kanādas Tautas frontes atbalstītāju, vispirms jau Valda Liepiņa, Toronto latviešu organizācijas “LATS” un Latvijas Tautas frontes delegācijas konference Kanādas pilsētā Gananokvē. Šeit pirmo reizi publiskās diskusijās Latvijas Tautas frontes vadītāji jau debatēja arī par spēkā esošās Latvijas Republikas Satversmes statusu un iedzīvināšanas iespējām. Tiešāk vai netiešāk satversmīgums izskanēja Čatakvas konferences dalībnieku Visvalža Klīves, Māra Ķirsona un Vairas Viķes-Freibergas runās. Vēl šaubījāmies, vai Ulmaņa atceltā pirmskara Satversme būs piemērota jaunajiem apstākļiem, jo neviens jau nezināja, kā un kad atbrīvosimies no PSRS. Atgriezoties mājās, mūs sasniedza ziņas par padomju armijas sarīkoto slaktiņu pret demonstrantiem Tbilisi. Padomju muiža Maskavas lidostā pamatīgi kratīja mūsu bagāžu.

Taču 12. un 13. maijā Tallinā notika visu trīs Baltijas tautu atbrīvošanās kustību Baltijas asamblejas dibināšana ar rezolūcijām par Baltijas valstu iekļaušanu PSRS saskaņā ar Hitlera un Staļina slepeno vienošanos, ar rezolūciju par atgriešanos Eiropā neatkarīgi no tā, vai atturīgākie un Maskavai simpatizējošie Rietumu politiķi to vēlas vai ne. Komponists Boriss Reņņiks pirms Latvijas delegācijas – ap 500 tautfrontiešu – izbraukšanas uz Tallinu man ienesa kaseti ar tikko sacerētu Baltijas vienotībai veltītu dziesmu. Vai ņemsim? Ņemsim. Noklausīties ierakstu nebija vaļas, bet komponists pats organizēja jaunās dziesmas “Atmostas Baltija” izpildījumu Tallinas vecpilsētā asamblejas manifestācijā latviešu, leišu un igauņu valodās. Pēc tam dziesma tika izpildīta igauņu radošo ļaužu kafejnīcā “Pegazs” – lai mēs nekad neatkārtotu 1940. gada kļūdas un lai turpmāk vienoti stātos pretī jebkuriem draudiem. Neprotokolēto tostu atceros. To, kas bija glāzēs un šķīvjos, gan ne. Acīmredzot, nebija ielāgošanas vērts. Taču, izsekojot Satversmes atjaunošanas gaitai, nevar nepieminēt, ka paralēli Baltijas asamblejai cita Latvijas Tautas frontes delegācija, krietni mazāka, Francijā Austrā Graša Abrenes pili tikās ar Pasaules brīvo

latviešu apvienības pārstāvjiem. Tur Egils Levits nolasīja liktenīgu referātu, kas deva ierosmi parlamentārā ceļā gūt konstitucionālo vairākumu Latvijas PSR Augstākajā padomē, lai pilnīgā saskaņā ar Latvijas PSR Konstitūciju demontētu Latvijas PSR un lai tās vietā atgrieztu dzīvē 1918. gada Republiku un tās Satversmi. Pasaules brīvo latviešu apvienība tādai taktikai beidzot piekrita, un piekrita Latvijas Tautas fronte. Tas nozīmēja tautas intelektuālo spēku apvienošanos, kam sekoja Latvijas Tautas frontes valdes 31. maija aicinājums organizācijā apspriest pilnīgas neatkarības atgūšanas ideju un veidu. Rezultātā tapa Latvijas Tautas frontes otrā programma. Par PSRS Tautas deputātu no Baltijas valstīm galveno uzdevumu PSRS Tautas deputātu kongresā izvirzījām Maskavas noliegtās Hitlera un Staļina vienošanās nosodišanu un anulēšanu. Dramatiskās kolīzijās, talkā ņemot Baltijas ceļa akcijas episko spēku, mums izdevās panākt, ka baltiešu rīcībā nonāca slepeno dokumentu kopijas no Vācijas Bundestāga arhīva. PSRS vadība oriģinālu joprojām slēpa un pēc Baltijas ceļa dzīvās ķēdes 1989. gada 23. augustā jau nevairījās atklāti draudēt. Pēc Baltijas ceļa pirmais un pēdējais PSRS prezidents Gorbačovs starptautiskā preses konferencē strikti paziņoja: “Nekur jūs neaiziesiet!”

Tikai vēlāk uzzinājām, ka no draudu īstenošanas Kremļa dūru vicinātājus atvēsinājis ASV prezidenta brīdinājums, ka ASV varmācību Baltijā neuzskatīs par PSRS iekšējo lietu.

Latvijas Tautas fronte šo notikumu fonā izstrādāja programmu pilnīgai neatkarības un Satversmes darbības atjaunošanai, ko apstiprināja organizācijas Otrais kongress.

Tad nu Latvijas Tautas frontes mītnē Vecpilsētas ielā pie jaunievēlētās frontes vadības ieradās PSRS prezidenta militārais padomnieks maršals Sergejs Ahromejevs.

“Ak tad neatkarība? Ziņošu Gorbačovam,” bija vārdi, ar ko viņš atvadījās.

Ar maršalu vēlreiz satikāmies 1989. gada Ziemassvētkos, kad Kremļa kongresu pili PSRS deputāti jau balsoja par Ribentropa un Molotova slepeno protokolu esības pierādījumiem un šo protokolu nelikumību.

Kremļa agresīvais vairākums, ģenerāļi un pulkveži dusmās un neapmierinātībā šņāca, notrieca no tribīnes Latvijas ziņotāju Mavriku Vulfsonu, tad it kā apžēlojās un ļāva norunāt līdz galam. Šī runa, kam būtu vieta pasaules oratora mākslas vai vismaz mūsu Satversmes atgūšanas runu hrestomātijā, līdz mielēm atkailināja nacistiskās Berlīnes un komunistiskās Maskavas darījuma būtību. Pirmais balsojums izgāzās, tomēr otrajā PSRS lojālisti izskatījās pilnīgi atbrūnoti neapstrīdamu faktu un starptautiski tiesisko argumentu priekšā. Faktiski tā bija mūsu Satversmes atbrīvošana no Maskavas okupācijas. Tajā ietvertā patiesība, tās nemirstīgais kodols bija pierādījis spēju pārdzīvot laikus un pieveikt neticamu fizisku pārspēku. Šajos kontekstos man atkal gribas norādīt uz divām

dokumentālām filmām – Vitālija Manska kinodarbu “Gorbačovs. Paradīze” un Sergeja Ložņicas “Misters Landsberģis” jeb “Landsberģa kungs”. Abas par vienu un to pašu laiku, vieniem un tiem pašiem notikumiem. Tagad, pēc 30 gadiem daudz skaidrāk redzams, kurš no abiem nesenās vēstures personāžiem ir uzvarētājs un kurš – zaudētājs. Kura pozīcijas visstabilākās? Bijušam pus pasaules un melu impērijas valdniekam vai Lietuvas pilsoņu demokrātiski izvēlētam un pēcāk demokrātiski neievēlētam parlamenta priekšsēdētājam? Vienmēr atminēšos, kā vienā no Latvijas Tautas frontes valdes locekļa, Juridiskās fakultātes profesora Ilmāra Bišera, Latvijas Augstākās padomes priekšsēdētāja Anatolija Gorbunova un manā sarunā ar PSRS prezidentu jau pēc Lietuvas neatkarības pasludināšanas un Landsberģa kļūšanas par atjaunotās valsts galvu Mihails Gorbačovs jautāja Ilmāram Bišeram: “Sakiet, ko man darīt ar Landsberģi?” Vaicājumā kārtējo reizi bija jaušami vāji maskēti “skaldi un valdi” motīvi. Bišers atbildēja: “Jūs viņu neiebaudīsiet!”

Tas ir stāsts arī par mums.

Tajā brīdī Maskava jau bija uzsākusi no pasaules ar PSRS robežu izolētās Lietuvas ekonomisko un enerģētisko blokādi, bet Viļņā demonstratīvi pārvietojās padomju tanku kolonnas. Padomju tankiem vajadzēja nobiedēt latviešus nesekot Lietuvas piemēram. Turēdamies uz stingriem savas Satversmes patiesības pamatiem, mēs nenobijāmies.

Ko tas māca? Vienu. Nebaidies, ja tev ir taisnība. Nebaidies, ja par tevi stāv tavas tautas Asinsmāte Satversme. Kad tu to saproti, arī bailes pāriet. Tas māca, cik svarīga ir neatlaidība, pārliecība un roku nenolaišana, turoties pie patiesības un tiesiskuma.

Pēc Ribentropa un Molotova pakta slepeno pielikumu esības atzišanas un nosodišanas pašā Kremli arī mūsu turpmākie dialogi ar PSRS patiešām, un to tā īsti var novērtēt tikai tagad, no laika distances, notika no spēkā esošās Latvijas Satversmes pozīcijām: PSRS augstākā vara – Kongress – atzinis, ka mēs Padomju Savienībā nekad neesam iestājušies, tādēļ risināsim jautājumus par varmācīgās laulības šķiršanu. PSRS Augstākā padome, kas Ribentropa un Molotova pakta bija atzinusi par noziedzīgu, bet uzskatīja, ka Baltijas valstis mēģinās no PSRS izstāties saskaņā ar PSRS Konstitūciju, sapinās nepārvaramās pretrunās, nonāca tādā kā kognitīvā disonansē, kas daļēji paralizēja tās lemtspēju attiecībā uz Latviju, Lietuvu, Igauniju. Tomēr Gorbačovs varbūt samierinājās ar to, ka bija atmākotīvi viņa paša meli par slepeno protokolu neesību, bet nespēja un negribēja pieņemt domu, ka Latvijas Tautas frontei neatkarības un pirmskara Satversmes atjaunošanas mandātu devusi tauta. Lai to uzskatāmāk pierādītu tieši viņam, Latvijas Tautas fronte 1990. gada aprīļa beigās sarīkoja visu līmeņu padomju deputātu sanākumi Daugavas stadionā. Tajā 8003 no 8086 dalībniekiem balsoja par atbalstu Egila Levita un deputātu darba grupas izstrādātajai neatkarības deklarācijai. Vai tas nebija visīstākais tiešās

demokrātijas realizēts Satversmes rehabilitācijas akts, kas atkal pārsteidza Maskavu?

Lai arī 4. maijā Satversme tika atjaunota, bet tūlīt pat apturēta, izņemot pirmos, pašus galvenos pantus, 4. maijs tomēr ir jāuzskata par mūsu nacionālā pamatlikuma atjaunošanas īsto dienu. Konstitucionālais pretrunīgums starp to un pārejas periodā saglabātajiem Latvijas PSR likumiem, no kuriem izravējām tikai abreviatūru, ne būtību, faktiski gan vēl neļāva izveidot Neatkarības deklarācijā paredzēto Konstitucionālo tiesu. Tai pašā laikā milzu spiediens, ko Augstākā padome izjuta no Maskavas, ieskaitot 15. maijā krievu karaskolu kursantu un armijnieku rīkoto fizisko uzbrukumu, nerunājot nemaz par padomju specdienestu sarūpētiem spridzekļiem un sprādzieniem dažādās vietās, kā arī 1991. gada janvāra bruņoto uzbrukumu Rīgas barikāžu sargiem, droši vien ietekmēja arī dažu neatkarību balsojušu deputātu pārliecību – lietderīgi vai nelietderīgi atjaunot vai neatjaunot pirmskara Satversmi. Margināli strīdi par to periodiski atkārtojās arī pēc 4. maija. Starp citu, vienā no Latvijas Tautas frontes Augstākās padomes frakcijas sanāksmēm pret pirmskara Satversmes juridisku atjaunošanu (tagad šķiet – paradoksālā kārtā) uzstājās pat 1996. gadā iedibinātās Satversmes tiesas pirmais priekšsēdētājs. Tas var būt izskaidrojams ar milzīgo pretpēku spiedienu, “pasaulē otrās armijas” nemitīgiem draudiem dumpīgajā Latvijā ieviest karastāvokli “PSRS konstitucionālās kārtības atjaunošanai”. Jebkuram “reālistam” jau bija grūti pieņemt, ka milzu resursiem, agresīvas militāras varas balstīts PSRS Konstitūcijas fantoms var sabrukt zem šī fantoma okupētas teritorijas Satversmes spiediena. Bet šīs Satversmes aizstāvju funkcijas tad pildīja tālredzīgi, no vēlētājiem neatrauti Augstākās padomes deputāti.

Te jāpiebilst, ka Latvijas Tautas frontes frakcija pārejas parlamentā pati pildīja tādas kā priekšparlamenta funkcijas. Viss oficiāli pieņemtais iepriekš tika apspriests un demokrātiski apstiprināts tajā. Oficiāli pretstāvošā komunistu, interfrontistu un padomju militārpersonu frakcija “Līdztiesība” faktiski bija PSRS bruņotā opozīcija, kas Latvijas Republiku neatzina. Maskavas vairākkārt plānoto militāro apvērsumu gadījumā tā izpildītu to pašu lomu, ko Krimas aneksijas izradē Putina zaļo cilvēciņu atbalstītais Krimas deputātu grupējums.

Mēs izturējām šos pārbaudījumus. Latvijas cilvēki izturēja. Izturēja un noturējās Satversme. Daudzkārt stiprāka un rūdītāka tā atgriezās atgūtajā Latvijā 1991. gada 21. augustā.

Riharda Zariņa kaldinātajā 1922. gada monētā daiļās sievietes simbolizētā Latvija aicina neatkāpties no tās un nenodot to. Nebaidīties aicina arīdzan Satversmes spēkā stāšanās 100. gadadienā pie tiesu pils uzstādītais Ģleba Panteļejeva pieminēklis Gunāram Astram. Īstā vietā un īstā laikā. Gunāra Astras tiesnesi un soda piespriedēju es vēl manīju darbojamies atmodas laika Latvijas PSR Augstākajā padomē. Viņš tur vadīja Juridisko pārvaldi un slīpēja jau Latvijas Tautas frontes izstrādātos likumprojektus, vēlāk godīgi atzīdams arī savu atkarību no VDK. Arī šai gadījumā iespējams pārdomāt, kurš ir uzvarētājs un kurš zaudētājs laika un mūžības priekšā. Uz laiku laikiem ielāgojama pirmskara Saeimas deputāta Mordehaja Nuroka pārliecība, ka “Satversme mums ir viss”. Kas sargās un turēs svētu Satversmi, to arī Satversme sargās. Lai Satversmes tiesai arī turpmāk izdodas uzturēt šo valstij eksistenciāli svarīgo pārliecību!

3.6. PUBLIKĀCIJAS

Šajā nodaļā apkopotas pārskata posmā tapušās Satversmes tiesas tiesnešu un darbinieku publikācijas – grāmatas un atsevišķi raksti grāmatās, raksti periodiskajos izdevumos, intervijas, runas, ieraksti emuāros un enciklopēdiju šķirklī.

ALDIS LAVIŅŠ

INTERVIJAS:

Laviņš A., Holovaty S. Satversmes tiesa un Ukrainas Konstitucionālā tiesa: Par brīvību un varonību. Saruna Satversmes tiesas raidierakstā “Tversme”, 10.11.2022. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Jansone M., Unāma E. Krustpunktā: viendzimuma pāru juridiski aizsardzība – ST lēmums un Saeimas rīcība. Intervija ar G. Kūtri, J. Iesalnieku, J. Butānu, J. Lapsu, A. Laviņu. Latvijas Radio 1 “Krustpunktā”, 07.06.2022. Pieejams: lr1.lsm.lv

Jurkāns I. Saruna ar Satversmes tiesas priekšsēdētāju Aldi Laviņu. Intervija ar A. Laviņu. TV3 “900 sekundes”, 10.10.2022. Pieejams: skaties.lv

Ozoliņš A. Aldis Laviņš: Man ir bagātīga pieredze tiesu vadībā. Intervija ar A. Laviņu. IR, 28.03.2022. Pieejams: ir.lv

RUNAS:

Laviņš A. Atklāšanas uzruna starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Latvijas Republikas Satversmei 100” Rīgā 2022. gada 16. februārī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Laviņš A. Atklāšanas uzruna “Vai vienoti dažādībā?” sarunu ciklā “Sarunas par Latviju” Rīgā 2022. gada 17. jūnijā. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Laviņš A. Priekšlasījums Lietuvas Konstitucionālās tiesas starptautiskajā konferencē “No nacionālās konstitūcijas līdz pārnacionālajam konstitucionālismam” Viļņā 2022. gada 25. oktobrī. Pieejams: youtube.com

Laviņš A. Saruna “Vai Satversme nosaka ideālo Latvijas sabiedrību, kura vēl arvien top?” sarunu ciklā “Sarunas par Latviju” Rīgā 2022. gada 25. novembrī. Pieejams: youtube.com

Laviņš A. Uzruna Augstākas tiesas starptautiskās konferences “Augstāko tiesu loma konstitūciju vērtību stiprināšanā” atklāšanā Rīgā 2022. gada 9. septembrī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Laviņš A. Uzruna filmas “Atver Satversmi” pirmizrādē Rīgā 2022. gada 26. maijā. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Laviņš A. Uzruna izglītojošās kampaņas skolēniem “Es, Tu un Satversme” atklāšanā Rīgā 2022. gada 28. februārī. Pieejams: youtube.com

Laviņš A. Uzruna Latvijas Valsts prezidenta un Satversmes tiesas tiesnešu svinīgās tikšanās ietvaros Rīgā 2022. gada 11. oktobrī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Laviņš A. Uzruna monētas “Satversmei 100” prezentācijas pasākumā Rīgā 2022. gada 15. februārī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Laviņš A. Uzruna pastmarkas “Satversmei 100” pirmās dienas zīmogošanas pasākumā Rīgā 2022. gada 6. maijā. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Laviņš A. Uzruna Satversmes tiesas starptautiskās konferences “Ilgspēja kā konstitucionālā vērtība: nākotnes izaicinājumi” atklāšanā Rīgā 2022. gada 15.–16. septembrī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Laviņš A. Uzruna Saeimas svinīgajā sēdē par godu Satversmes pieņemšanas 100. gadadienai Rīgā 2022. gada 15. februārī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Laviņš A. Uzruna Tieslietu ministrijas un Izglītības un zinātnes ministrijas izglītojošās kampaņas “Es, Tu un Satversme” atklāšanā Rīgā 2022. gada 28. februārī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Laviņš A. Uzruna Ukrainas Konstitucionālās tiesas dāvinājuma Latvijas Nacionālajai bibliotēkai pasniegšanas pasākumā Rīgā 2022. gada 13. septembrī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Laviņš A. Address to the Representatives of Foreign Missions in Latvia, Riga, 27 May 2022. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Laviņš A. Speech at the European Criminal Bar Association Spring Conference, Riga, 23 April 2022. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Laviņš A. Speech at the international Conference “The Role of the Constitutional Court of Ukraine in the Implementation of the State’s Strategy to Obtain the European Union Membership by Ukraine”, Riga, 28 June 2022. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Laviņš A. Speech at the 5th Congress of the World Conference on Constitutional Justice, Bali, 5 October 2022. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

IRĒNA KUCINA

GRĀMATAS:

Kucina I. Effective Measures Against Harmful Disinformation in the EU in Digital Communication. In: New Legal Reality: Challenges and Perspectives. Collection of Research Papers in Conjunction with the

8th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia. II. Riga: University of Latvia Press, 2022, pp. 143–155.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Kucina I. Eiropas Savienība. Jurista Vārds, 15.02.2022., Nr. 7, 22.–23. lpp.

Kucina I. Polish Constitutional Tribunal’s Judgement Regarding Supremacy of the Polish Constitution Over EU Law: The Next-Level Debate on the “Last Word”. Journal of the University of Latvia. Law, 2022, Vol. 15, pp. 204–214.

INTERVIJAS:

Laizāne S. Spriedums par apcietināto personu tiesībām balsot pašvaldības domes vēlēšanās. Intervija ar I. Kucinu. LV portāls, 31.03.2022. Pieejams: lvportals.lv

Laizāne S. Vai izglītības procesa organizācija epidemioloģisko ierobežojumu laikā atbilda Satversmei. Intervija ar I. Kucinu. LV portāls, 27.05.2022. Pieejams: lvportals.lv

RUNAS:

Kucina I. Latvija kā Eiropas Savienības dalībvalsts un Eiropas tiesību ietvars Satversmē. Runa starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Latvijas Republikas Satversmei 100” Rīgā 2022. gada 16. februārī. Pieejams: president.lv

Kucina I. Runa Satversmes tiesas starptautiskajā konferencē “Ilgspēja kā konstitucionālā vērtība: nākotnes izaicinājumi” Rīgā 2022. gada 15. septembrī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Kucina I. Address to the Representatives of Foreign Missions in Latvia, Riga, 27 May 2022. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Kucina I. Speech at the OECD Global Access to Justice Roundtable, Riga, 21 September 2022. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

GUNĀRS KUSIŅŠ

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Kusiņš G. Latvijas tauta. Jurista Vārds, 15.02.2022., Nr. 7, 6.–7. lpp.

INTERVIJAS:

Bērtule A. 14. Saeimas pirmā sēde. Intervija ar G. Kusiņu. LTV1 “Ziņu speciālizlaidums”, 01.11.2022. Pieejams: lsm.lv

Eipurs T., Bērziņa A. Darbības ierobežojumi lielajos tirdzniecības centros pandēmijas laikā neatbilst Satversmei. Intervija ar G. Kusiņu, R. Leimani. Latvijas Radio 1 "Pēcpusdiens", 11.03.2022. Pieejams: lr1.lsm.lv

RUNAS:

Kusiņš G. Runa eseju krājuma-grāmatžurnāla "Latvijas Republikas Satversmei – 100" autoru diskusijā "Satversmes lasīšana pēc 24. februāra" Rīgā 2022. gada 16. maijā. Pieejams: president.lv

Kusiņš G. Runa izstādes "Satversme 100+" lektorijā "Satversmes "oriģināls": nozīme, meklējumi, atradumi" Rīgā 2022. gada 9. novembrī. Pieejams: [youtube.com](https://www.youtube.com)

Kusiņš G. Saruna diskusijā "Latvijas parlaments cauri laikiem" Rīgā 2022. gada 18. janvārī. Pieejams: saeima.lv

Kusiņš G. Satversme. V nodaļa. Likumdošana. Filma "Atver Satversmi". Latvijas Republikas konstitūcijas lasījumi un komentāri. Rīgā 2022. gada 2. maijā. Pieejams: [youtube.com](https://www.youtube.com)

VIDEO:

Pleps J., Kusiņš G. Satversmei 100: stāsts par konstitūciju, kas nenoveco. Saeima, 14.02.2022. Pieejams: [youtube.com](https://www.youtube.com)

JĀNIS NEIMANIS

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Neimanis J. Demokrātija. Jurista Vārds, 15.02.2022., Nr. 7, 14.–15. lpp.

Neimanis J. Iepazīstieties: JV autors Jānis Neimanis. Jurista Vārds, 13.09.2022., Nr. 37, 34. lpp.

RUNAS:

Neimanis J. Runa Konstitucionālo tiesību domnīcā "Tiesiskās vienlīdzības princips" Rīgā 2022. gada 9. decembrī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

ARTŪRS KUČS

GRĀMATAS:

Kučs A. Satversmes atvērtība starptautiskajām cilvēktiesībām. Grām.: Latvijas Republikas Satversmei – 100: Latvijas Universitātes 80. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2022, 12.–25. lpp.

Kučs A. Blanket Bans in Case Law of the European Court of Human Rights and Constitutional Court of the Republic of Latvia. In: *New Legal Reality: Challenges*

and Perspectives. Collection of Research Papers in Conjunction with the 8th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia. II. Rīga: University of Latvia Press, 2022, pp. 369–379.

Kučs A. Deplatforming. In: Pajuste T. (Ed.) *Specific Threats to Human Rights Protection from the Digital Reality*. Tallinn: Tallinn University, 2022, pp. 49–53.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Kučs A. Tiesību avotu izmantošana zinātniskajos darbos un akadēmiskajos rakstos. Jurista Vārds, 08.03.2022., Nr. 10, 25.–28. lpp.

Kučs A. Vārda brīvība. Jurista Vārds, 15.02.2022., Nr. 7, 56.–57. lpp.

INTERVIJAS:

Kučs A., Torgeirsdotira H. K. Pamattiesības moderno tehnoloģiju laikmetā. Satversmes tiesas tiesneša Artūra Kuča saruna ar Venēcijas komisijas priekšsēdētājas vietnieci Herdisu Kjerulfu Torgeirsdotiru. Saruna Satversmes tiesas raidierakstā "Tversme", 12.12.2022. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

RUNAS:

Kučs A. Runa Satversmes tiesas starptautiskajā konferencē "Ilgspēja kā konstitucionālā vērtība: nākotnes izaicinājumi" Rīgā 2022. gada 15. septembrī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Kučs A. Satversme. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Filma "Atver Satversmi". Latvijas Republikas konstitūcijas lasījumi un komentāri. Rīgā 2022. gada 2. maijā. Pieejams: [youtube.com](https://www.youtube.com)

ANITA RODIŅA

GRĀMATAS:

Rodiņa A., Kārkliņa A. Control Over Legality of Parliamentary Elections in a State Governed by the Rule of Law. In: *New Legal Reality: Challenges and Perspectives*. Collection of Research Papers in Conjunction with the 8th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia. II. Rīga: University of Latvia Press, 2022, pp. 182–208.

Rodiņa A. Precedents and Case-Based Reasoning in Constitutional Adjudication: The Republic of Latvia. In: Florczak-Wątor M. (Ed.) *Constitutional Law and Precedent: International Perspectives on Case-Based Reasoning*. London: Routledge, 2022, pp. 138–161.

Tereškina A., Kārkliņa A., Rodiņa A. Between Injustice and Legal Change: The Situation of LGBTQ+ People in Latvia and Lithuania. In: Limantė A., Pūraitė-

Andrikiene D. (Eds.) Legal Protection of Vulnerable Groups in Lithuania, Latvia, Estonia and Poland: Trends and Perspectives. Cham: Springer, 2022, pp. 387–409.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Rodiņa A. Satversme. Jurista Vārds, 15.02.2022., Nr. 7, 4.–5. lpp.

RUNAS:

Rodiņa A. Runa Satversmes tiesas starptautiskajā konferencē “Ilgtspēja kā konstitucionālā vērtība: nākotnes izaicinājumi” Rīgā 2022. gada 16. septembrī. Pieejams: youtube.com

Rodiņa A. Runa Valsts valodas dienai veltītajā diskusijā “Valsts valoda 21. gadsimta augstskolā un zinātnē” Rīgā 2022. gada 17. oktobrī. Pieejams: youtube.com

JAUTRĪTE BRIEDE

GRĀMATAS:

Briede J. Legal Aspects of Revocation of Degrees. In: New Legal Reality: Challenges and Perspectives. Collection of Research Papers in Conjunction with the 8th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia. II. Rīga: University of Latvia Press, 2022, pp. 90–102.

Брієде Я. Юридична сила адміністративного акта // Адміністративна процедура: конституційні засади та європейські орієнтири: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, 27 червня 2022 року, Харків. Харків: Друкарня Мадрид, 2022, с. 51–58.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Briede J. Augstāko administratīvo tiesu loma Covid-19 krīzes laikā. Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Biļetens, Nr. 25 (2022. gada oktobris), 95.–97. lpp.

Briede J. Ģimene. Jurista Vārds, 15.02.2022., Nr. 7, 50.–51. lpp.

Briede J. Iepazīstieties: JV autors Jautrīte Briede. Jurista Vārds, 20.12.2022., Nr. 51/52, 70. lpp.

Briede J. Nenoteiktā tiesību jēdziena papildīšana ar saturu administratīvajā procesā iestādē un tiesā. Jurista Vārds, 20.12.2022., Nr. 51/52, 24.–29. lpp.

Briede J. Par tiesību terminu skaidrojošās vārdnīcas izveidi. Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Biļetens, Nr. 25 (2022. gada oktobris), 95. lpp.

RUNAS:

Briede J. Satversmes kodola piemērošana. Runa Valsts prezidenta Egila Levita rīkotajā konferencē “Viedoklim

par neaizskaramo Satversmes kodolu – 10 gadu” Rīgā
2022. gada 5. septembrī. Pieejams: youtube.com

SANITA OSIPOVA

GRĀMATAS:

Osipova S. Ievadvārdi izdevumam. Grām.: Slokenberga S., Olsena S. (zin. red.) Medicīnas tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022, 2022, 7.–9. lpp.

Osipova S. Priekšvārds. Grām.: Tamužs K., Bārdiņš G., Statkus S., Krastiņš U., Podzороva E., Potaičuks A., Suharževska A. Latvijas Republikas Satversmes 91. pants: tiesiskās vienlīdzības princips. Satversmes tiesas judikatūra. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022, 4.–5. lpp.

Osipova S. Latvijas Universitātes pirmajai Satversmei 100. Grām.: Latvijas Republikas Satversmei – 100: Latvijas Universitātes 80. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2022, 286.–292. lpp.

Osipova S. Tiesību izpratnes transformācija informācijas sabiedrībā. Grām.: Ķinis U. (zin. red.) Informācijas sabiedrības tiesību pamati. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2022, 37.–70. lpp.

Atstāja Dz., Osipova S. Dambe G. Impact of COVID-19 on a Sustainable Work Environment in the Context of Decent Work. In: New Legal Reality: Challenges and Perspectives. Collection of Research Papers in Conjunction with the 8th International Scientific

Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia. II. Rīga: University of Latvia Press, 2022, pp. 12–20.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Osipova S. Brīvība. Jurista Vārds, 15.02.2022., Nr. 7, 40.–41. lpp.

Osipova S. Varas dališanas mērķis un tiesas loma tā sasniegšanā. Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Biļetens, Nr. 25 (2022. gada oktobris), 37.–40. lpp.

Osipova S. Convicted Individuals as a Group Stigmatised by the State in the Case Law of the Constitutional Court of the Republic of Latvia. ICL Journal, Vol. 16, No. 1, 2022, pp. 153–169.

Osipova S., Kontere A. Changes in the Legal Status of a Woman-Mother in the Soviet Law After the Bolshevik Revolution and in the Stalin's Era (1917–1953). Journal of the University of Latvia. Law, 2022, Vol. 15, pp. 45–56.

INTERVIJAS:

Jurkāns I., Garklāva K. Satversmes tiesas priekšsēdētāja: Krīzes lietas tiesu sasniegs pēc pāris gadiem. Intervija ar S. Osipovu. TV3 “900 sekundes”, 04.02.2022. Pieejams: skaties.lv

Kikusts G., Abu Meri L. Saruna ar ST priekšsēdētāju Sanitu Osipovu. Intervija ar S. Osipovu. LTV1 “Rīta Panorāma”, 11.02.2022. Pieejams: ltv.lsm.lv

Labucs J. Uz līnijas. Viesis: Sanita Osipova, Satversmes tiesas priekšsēdētāja. Intervija ar S. Osipovu. TV24 "Uz līnijas", 10.01.2022. Pieejams: xtv.lv

Lastovska A. "Spried ar Delfi" saruna ar Satversmes tiesas priekšsēdētāju Sanitu Osipovu. Intervija ar S. Osipovu. Delfi TV "Spried ar Delfi". 21.01.2022. Pieejams: delfi.lv

Libeika M. "Nekad mūžā neesmu tā pazemota un cienīta!" Atklāta saruna ar Sanitu Osipovu. Intervija ar S. Osipovu. Latvijas Avīze, 05.02.2022., Nr. 25, 4.–5. lpp.

Lūse L. Karalienes nesacenšas. Intervija ar S. Osipovu. Ieva, 05.10.2022, Nr. 40, 14.–17. lpp.

Osipova S., Plepa D. Satversmes simtgade. Saruna Satversmes tiesas raidierakstā "Tversmē", 09.02.2022. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Ruskule A. L. Fantastiski mūsdienīgā Satversme un Sanita Osipova. Intervija ar S. Osipovu. Avantūra, 2022, Nr. 12, 9.–11. lpp.

Znotiņa M., Zvaigzne I. Diskusija pirms konferences "Covid-19 ietekme uz bērniem: tiesības un atbildība". Intervija ar S. Osipovu. Latvijas Radio 1 "Ģimenes studija", 24.01.2022. Pieejams: lr1.lsm.lv

RUNAS:

Osipova S. Lasījums starptautiskajā zinātniskajā konferencē "Covid-19 ietekme uz bērniem: tiesības un atbildība" Rīgā 2022. gada 26. janvārī. Pieejams: youtube.com

Osipova S. Saruna diskusijā "Pavērsiens: 10 gadi kopš valodas referenduma" Rīgā 2022. gada 11. februārī. Pieejams: youtube.com

Osipova S. Uzruna Satversmes tiesas darba gada atklāšanas svinīgajā sēdē Rīgā 2022. gada 4. februārī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Osipova S. Uzruna Satversmes tiesas tiesneses Irēnas Kucinas zvēresta (svinīgā solījuma) došanas ceremonijā Rīgā 2022. gada 11. februārī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

DAIGA REZEVSKA

GRĀMATAS:

Rezevska D. The Temporal Effect of Legal Norms and Case Law of the Constitutional Court of the Republic of Latvia. In: New Legal Reality: Challenges and Perspectives. Collection of Research Papers in Conjunction with the 8th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia. II. Rīga: University of Latvia Press, 2022, pp. 43–51.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Rezevska D. Likums. Jurista Vārds, 15.02.2022., Nr. 7, 74.–75. lpp.

INTERVIJAS:

Laizāne S. Par privātpersonai atļidzināmo ar juridisko palīdzību saistīto izdevumu maksimālo apmēru. Intervija ar D. Rezevsku. LV portāls, 28.03.2022. Pieejams: lvportals.lv

Laizāne S. Satversmes tiesa izbeidz tiesvedību lietā par prasību pirms iecelšanas Latvijā veikt Covid-19 testu. Intervija ar D. Rezevsku. LV portāls, 21.02.2022. Pieejams: lvportals.lv

GATIS BĀRDIŅŠ

GRĀMATAS:

Tamužs K., Bārdiņš G., Statkus S., Krastiņš U., Podzorova E., Potaičuks A., Suharževska A. Latvijas Republikas Satversmes 91. pants: tiesiskās vienlīdzības princips. Satversmes tiesas judikatūra. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Stupins A., Bārdiņš G., Potaičuks A. Atskats uz Satversmes tiesas starptautisko konferenci. Jurista Vārds, 04.10.2022., Nr. 40, 22.–25. lpp.

ULDIS KRASTIŅŠ

GRĀMATAS:

Tamužs K., Bārdiņš G., Statkus S., Krastiņš U., Podzorova E., Potaičuks A., Suharževska A. Latvijas Republikas Satversmes 91. pants: tiesiskās vienlīdzības princips. Satversmes tiesas judikatūra. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022.

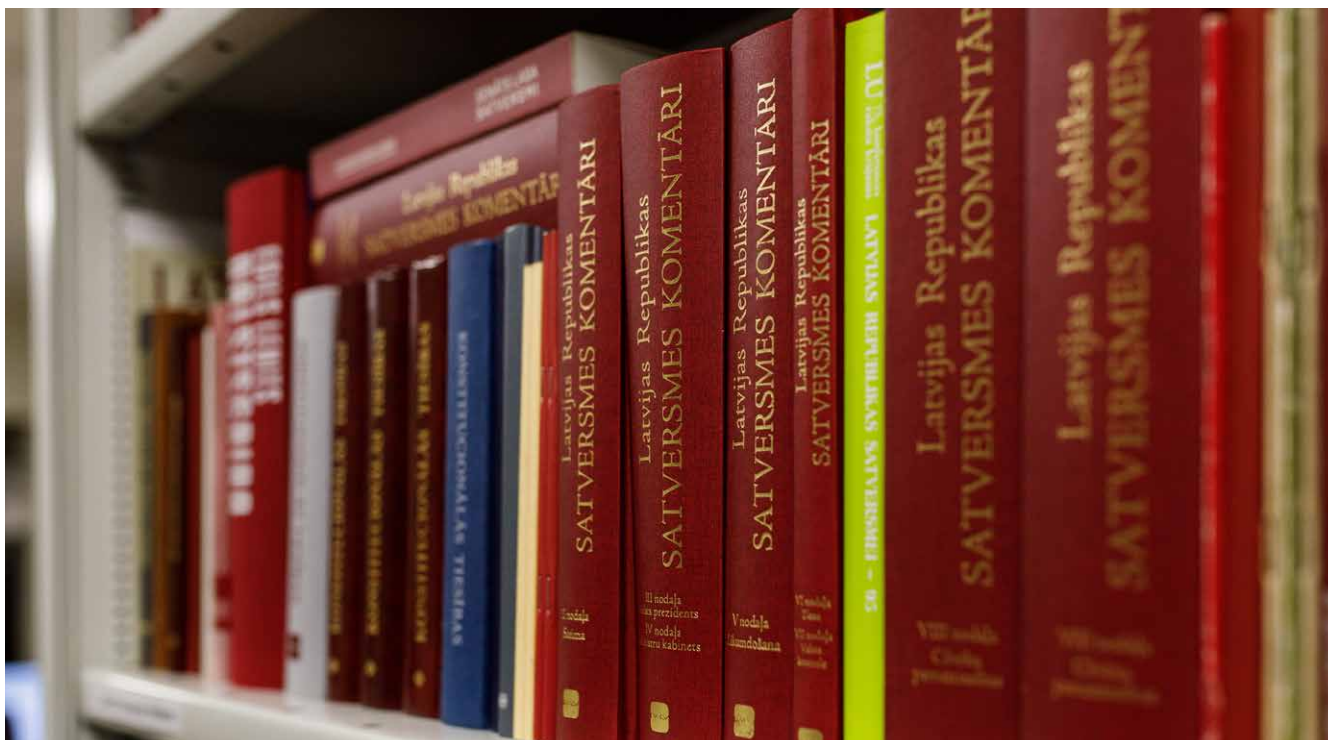
LINDA INGEBORGA KRONBERGA

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Kronberga L. I. Genocide, State Responsibility, and Obligations Erga Omnes in the Case of The Gambia v. Myanmar before the International Court of Justice. RGS Research Paper, No. 26, 2022.

EMUĀRI:

Kronberga L. I. Karš Ukrainā: kādas ir starptautiskās iespējas saukt vainīgos pie atbildības? 21.03.2022. Pieejams: cilvektiesibas.info

MADARA MEĻNIKA

GRĀMATAS:

Meļnika M., Andersone I. Elektroniskās komercijas (e-komercijas) tiesības. Grām.: Ķinis U. (zin. red.) Informācijas sabiedrības tiesību pamati. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2022, 377.–476. lpp.

Andersone I., Meļnika M., Rožukalne A. Elektronisko mediju (e-mediju) tiesības. Grām.: Ķinis U. (zin. red.) Informācijas sabiedrības tiesību pamati. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2022, 477.–576. lpp.

EMUĀRI:

Meļnika M. ANO Augstā komisāre cilvēktiesību jautājumos paziņo par amata termiņa beigām. 13.06.2022. Pieejams: cilvektiesibas.info

Meļnika M. Apkopojumi rāda, kā Eiropas Padomes valstis reaģē uz ECT spriedumiem. 23.02.2022. Pieejams: cilvektiesibas.info

Meļnika M. Atskatoties uz Satversmes tiesas darbu 2021. gadā. 25.06.2022. Pieejams: cilvektiesibas.info

Meļnika M. Eiropas Padome publicējusi rekomendāciju par konfliktu skarto sievietēm un meiteņiem – migranšu, bēgļu un patvēruma meklētāju – labākajiem aizsardzības mehānismiem. 29.05.2022. Pieejams: cilvektiesibas.info

Meļnika M. Eiropas Padome vērs uzmanību uz bērnu tiesību aizsardzības nepieciešamību gan karā, gan interneta vidē. 25.05.2022. Pieejams: cilvektiesibas.info

Meļnika M. Eksperti mudina Latviju aktīvāk identificēt un aizsargāt cilvēku tirdzniecības upurus. 17.03.2022. Pieejams: cilvektiesibas.info

Meļnika M. Jāveido naida noziegumu policijas struktūrvienība: Eiropas Padomes Komisija pret rasismu un neiecietību izvērtē Latvijas paveikto. 05.01.2022. Pieejams: cilvektiesibas.info

Meļnika M. Kā piemērojams spīdzināšanas un necilvēcīgas attieksmes aizliegums? ECT publicē ceļvedi. 07.05.2022. Pieejams: cilvektiesibas.info

Meļnika M. 2021. gadā Eiropā un Centrālāzijā pieaudzis naida runas un vardarbības pret LGBTI personām gadījumu skaits. 12.04.2022. Pieejams: cilvektiesibas.info

KRISTIĀNA PĒTERSONE

EMUĀRI:

Pētersone K. Sociālie mediji ierobežo vārda brīvību – kā jārikojas valstij? 12.10.2022. Pieejams: cilvektiesibas.info

BEĀTE PETRONE

EMUĀRI:

Petrone B. Krievijas kara Ukrainā pastarpinātās sekas: pārtikas krīze. 01.08.2022. Pieejams: cilvektiesibas.info

DITA PLEPA

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Plepa D. Labklājība. Jurista Vārds, 15.02.2022., Nr. 7, 92.–93. lpp.

Plepa D. Satversmes māksla – topošo mākslinieku un jauno juristu interpretējumā. Jurista Vārds, 06.09.2022., Nr. 36, 10.–11. lpp.

INTERVIJAS:

Eipurs T., Bērziņa A. Satversmes spriedums par mācību procesa skolās turpināšanu attālināti arī pēc Covid-19. Intervija ar D. Plepu, L. Danielu. Latvijas Radio 1 “Pēcpusdiena”, 27.05.2022. Pieejams: lr1.lsm.lv

Muktupāvels Z. Brīvības ideja Satversmē un mākslinieku darbos. Intervija ar D. Plepu, L. Danielu. Latvijas Radio 1 “Kultūras rondo”, 29.08.2022. Pieejams: lr1.lsm.lv

Osipova S., Plepa D. Satversmes simtgade. Saruna Satversmes tiesas raidierakstā “Tversmē”, 09.02.2022. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

Skuja A., Puncule-Aginta I. Tiesa: IIN piemērošana saimnieciskās darbības veicējiem bez peļņas neatbilst Satversmei. Intervija ar D. Plepu, A. Jarocki, J. Jansonu. Latvijas Radio 1 “Pēcpusdiena”, 07.01.2022. Pieejams: lr1.lsm.lv

ELĪNA PODZOROVA

GRĀMATAS:

Tamužs K., Bārdiņš G., Statkus S., Krastiņš U., Podzorova E., Potaičuks A., Suharževska A. Latvijas Republikas Satversmes 91. pants: tiesiskās vienlīdzības princips. Satversmes tiesas judikatūra. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022.

ŠĶIRKĻI ENCIKLOPĒDIJĀ:

Podzorova E., Spale A. Satversmes tiesa. Nacionālā enciklopēdija, 02.09.2022. Pieejams: enciklopedija.lv

ALEKSANDRS POTAIČUKS

GRĀMATAS:

Potaičuks A. Ārstniecības personu administratīvā atbildība. Grām.: Slokenberga S., Olsena S. (zin. red.) Medicīnas tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022, 564.–594. lpp.

Tamužs K., Bārdiņš G., Statkus S., Krastiņš U., Podzorova E., Potaičuks A., Suharževska A. Latvijas Republikas Satversmes 91. pants: tiesiskās vienlīdzības

princips. Satversmes tiesas judikatūra. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Stupins A., Bārdiņš G., Potaičuks A. Atskats uz Satversmes tiesas starptautisko konferenci. Jurista Vārds, 04.11.2022., Nr. 40, 22.–25. lpp.

SANDIJS STATKUS

GRĀMATAS:

Tamužs K., Bārdiņš G., Statkus S., Krastiņš U., Podzorova E., Potaičuks A., Suharževska A. Latvijas Republikas Satversmes 91. pants: tiesiskās vienlīdzības princips. Satversmes tiesas judikatūra. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022.

ANDREJS STUPINS

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Stupins A. Zīmīgi pavērsieni Satversmes tiesas starptautiskajā sadarbībā. Jurista Vārds, 08.11.2022., Nr. 45, 24.–25. lpp.

Stupins A., Bārdiņš G., Potaičuks A. Atskats uz Satversmes tiesas starptautisko konferenci. Jurista Vārds, 04.11.2022., Nr. 40, 22.–25. lpp.

ANETE SUHARŽEVSKA

GRĀMATAS:

Tamužs K., Bārdiņš G., Statkus S., Krastiņš U., Podzorova E., Potaičuks A., Suharževska A. Latvijas Republikas Satversmes 91. pants: tiesiskās vienlīdzības princips. Satversmes tiesas judikatūra. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022.

IEVA ŠŅEPSTE

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Šņepste I. Iepazīstieties: JV autore Ieva Šņepste. Jurista Vārds, 13.12.2022., Nr. 50, 50. lpp.

Šņepste I. Pagaidu aizsardzības līdzekļi Eiropas Cilvēktiesību tiesā un Satversmes tiesā. Jurista Vārds, 25.01.2022., Nr. 4, 13.–21. lpp.

EMUĀRI:

Šņepste I. Kā ECT aizsargā Ukrainas civiliedzīvotājus? 10.03.2022. Pieejams: cilvektiesibas.info

Šņepste I. Latvija atzīst Krieviju par terorismu atbalstošu valsti. 19.08.2022. Pieejams: cilvektiesibas.info

Šņepste I. 2022. gada Saharova balvu piešķir drosmīgajai Ukrainas tautai. 06.11.2022. Pieejams: cilvektiesibas.info

KRISTAPS TAMUŽS

GRĀMATAS:

Tamužs K., Bārdiņš G., Statkus S., Krastiņš U., Podzorova E., Potaičuks A., Suharževska A. Latvijas Republikas Satversmes 91. pants: tiesiskās vienlīdzības princips. Satversmes tiesas judikatūra. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Tamužs K. Iepazīstieties: JV autors Kristaps Tamužs. Jurista Vārds, 12.07.2022., Nr. 28, 34. lpp.

RUNAS:

Tamužs K. Uzruna Satversmes tiesas starptautiskajā konferencē "Ilgspēja kā konstitucionālā vērtība: nākotnes izaicinājumi" Rīgā 2022. gada 15. septembrī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

DĀRTA ŪDRE

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Ūdre D. Noslēdzies būvprojektētāju kvalifikācijas celšanas pārejas posms. Jurista Vārds, 02.08.2022., Nr. 31, 30.–31. lpp.

ANNA KONTERE

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Osipova S., Kontere A. Changes in the Legal Status of a Woman-Mother in the Soviet Law After the Bolshevik Revolution and in the Stalin's Era (1917–1953). Journal of the University of Latvia. Law, 2022, Vol. 15, pp. 45–56.

LĀSMA LIPKINA

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Kuškina S., Lipkina L. Cilvēka cieņas aizsardzība patvēruma piešķiršanas un piespiedu izraidīšanas procesā. Jurista Vārds, 20.12.2022., Nr. 51/52, 51.–56. lpp.

3.7. ATZIŅAS NO PUBLIKĀCIJĀM

Šajā nodaļā ietvertas atziņas no iepriekš norādītajām publikācijām. Atziņas apkopotas par tādiem tematiem kā tauta, valsts, Satversme un Satversmes tiesa.

Tauta

Latvijas tautai izdevās likvidēt okupāciju un atgūt neatkarību, taču vēsture un notikumi mūsdienu pasaulē atkal un atkal mudina paturēt prātā skaudro atziņu – to, ko tauta ar asinīm izcīnījusi, tautai var nākties ar asinīm arī aizsargāt.⁹¹

Latvijas tautai būs nākotne tikai tad, ja tā gribēs iesaistīties savas valsts pārvaldīšanā, un tāpēc būtu stimulējama sabiedrības pašorganizēšanās, biedrību un citu nevalstisko organizāciju attīstība, kas dod iespēju arī apgūt kopīgas darbošanās iemaņas un saskatīt kopīgas darbošanās pozitīvos rezultātus.⁹²

Valsts

Latvijas dibināšanas dokumentos norādīts, ka Latvijas valsts dibināšanas mērķis bija izveidot demokrātisku taisnības valsti. Tāda ir arī Latvijas valsts pastāvēšanas jēga. Tā uzņemta arī Satversmē.⁹³

Demokrātiska valsts ir brīva valsts, t.i., katrs tās pilsonis ir brīvs pašnoteikties, pieņemt lēmumus un uzņemties atbildību par tiem. Vienlaikus katra brīvība ir saskaņojama ar cita brīvību un kopējo labumu, tādēļ valsts var noteikt gan pienākumus, gan aizliegumus kopēja labuma dēļ.⁹⁴

Satversme

Mūsu valstiskuma stiprais mugurkauls ir bijusi un būs mūsu konstitūcija – Satversme. Tajā ietvertās vērtības ir izvedušas Latvijas tautu cauri tumšiem notikumiem un ļāvušas svinēt brīvas, neatkarīgas valsts pastāvēšanu cauri laikiem.⁹⁵

Satversme sniedz tiesisku patvērumu ikvienam, kurš alkst pēc brīvības un taisnīguma. Satversme aizstāv cilvēka cieņu un tiesības uz pašnoteikšanos, tā nodrošina iespēju tikt uzklausi un aizsargātam, tā ļauj ikvienam attīstīt savu personību. Tādējādi mūsu Satversme visupirms kalpo cilvēkam.⁹⁶

Satversme ir tā, kas vienlaikus izskaidro, kas tad kopumā ir Latvija, kādi ir šajā valstī dzīvojošie cilvēki, kāda ir šo cilvēku vērtību sistēma. Tā arī atspoguļo un paskaidro, kādi ir visas sabiedrības attīstības vadmotīvi. Citiem vārdiem, tā ir arī valsts un sabiedrības attīstības ceļa karte.⁹⁷

Satversmē ietvertās vērtības – tiesiskums, indivīda brīvības, vienlīdzība un cilvēka cieņa – ir mūsu vaduguns, kas palīdz mums noorientēties un rast taisnīgu risinājumu arī sarežģītos apstākļos.⁹⁸

Satversme vienmēr ir bijusi līdzās Latvijas iedzīvotājiem un valstiskumam kā patvēruma un garantija, ka Latvija būs laimīga un stipra valsts vienotā Eiropā.⁹⁹

Satversme nav dokuments tikai juristiem. Satversme ir mūsu valstiskuma simbols un garants ikvienam

91 Kusiņš G. Latvijas tauta. Jurista Vārds, 15.02.2022., Nr. 7, 6.–7. lpp.

92 Turpat, 7. lpp.

93 Neimanis J. Demokrātija. Jurista Vārds, 15.02.2022., Nr. 7, 14. lpp.

94 Turpat, 15. lpp.

95 Laviņš A. Uzruna Satversmes tiesas starptautiskās konferences “Ilgspēja kā konstitucionālā vērtība: nākotnes izaicinājumi” atklāšanā Rīgā 2022. gada 15.–16. septembrī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

96 Laviņš A. Uzruna Saeimas svinīgajā sēdē par godu Satversmes pieņemšanas 100. gadadienai Rīgā 2022. gada 15. februārī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

97 Rodiņa A. Satversme. Jurista Vārds, 15.02.2022., Nr. 7, 4. lpp.

98 Laviņš A. Uzruna Augstākās tiesas starptautiskās konferences “Augstāko tiesu loma konstitūciju vērtību stiprināšanā” atklāšanā Rīgā 2022. gada 9. septembrī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

99 Laviņš A. Uzruna monētas “Satversmei 100” prezentācijas pasākumā Rīgā 2022. gada 15. februārī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

no mums baudīt brīvību un piedalīties savas valsts pārvaldīšanā un labklājības celšanā.¹⁰⁰

Satversme ir rāmis, kurā tiesību austais brīvības tīmeklis ir nostiprināts, pielāgojot to tieši mūsu nācijas brīvības garam un taisnīguma izjūtai.¹⁰¹

Satversme ir pārējo likumu un citu tiesību aktu mērs. Visa Latvijas tiesiskuma un tiesību sistēma kopumā tiek veidota Satversmes ietvarā.¹⁰²

Līdzās Latvijas ģerbonim, karogam un himnai Satversme ir mūsu valstiskuma simbols, kas nodrošina nācijas, latviešu valodas un kultūras pastāvēšanu un attīstību cauri gadsimtiem, sekmējot ikviena brīvību un labklājību.¹⁰³

Satversme lika stingru pamatu ikvienas institūcijas darbībai un pieprasa to, ka valsts amatpersonu darbs ir veltīts Latvijas tautas labumam un sekmē Latvijas valsts labklājību.¹⁰⁴

Konstitūcija ne tikai aizsargā un dod. Tā mūsdienu demokrātiskā tiesiskā valstī arī pieprasa. Un pieprasa pamatoti, jo attiecībām ir jābūt abpusējām. Satversme sagaida individu, kurš ievēro tās noteikumus, jo tiek prezumēts, ka šie noteikumi kalpo ne tikvien indivīda, bet arī visas sabiedrības interesēm.¹⁰⁵

Satversme pieprasa kārtību: savu tiesību īstenošanu, citu personu interešu respektēšanu un galu galā – kopīgo interešu sasniegšanu. Tas nozīmē, ka Satversme gan aizsargā konkrētu indivīdu, bet vienlaikus tā aizsargā visus.¹⁰⁶

Satversmes izstrādātāji mūs aicina vienmēr paturēt prātā nākotnes perspektīvu. Varētu pat sacīt, ka Satversmes tēvi mums ir atstājuši mantojumā viedu darba formulu – gan likumdevējam, izstrādājot jaunas tiesību normas, gan tiesību piemērotājiem, tās piemērojot, ir jāuzdod sev jautājums – vai un kā mūsu darba rezultāts ietekmēs Latviju un vienotu Eiropu ne tikai šodien, bet arī rītdien. Vai mūsu darba rezultāts sekmēs brīvas, demokrātiskas un tiesiskas valsts attīstību.¹⁰⁷

Satversme aicina mūs raudzīties tālāk par savas mājas sliekšni, raudzīties pāri horizontam, jo Latvijas valsts ilgtspēja ir iespējama tikai ilgtspējīgā pasaulē.¹⁰⁸

Satversme kā nenovecojoša un moderna konstitūcija savā simtgadē mūs iedrošina domāt gan par šodien, gan arī par nākotni, aicinot rīkoties tā, lai veicinātu gan Latvijas valsts, gan visas pasaules ilgtspēju!¹⁰⁹

Pirmajā rakstā latviešu valodā “Kas ir satversme” dzejnieks un jurists Rainis atgādina, ka Satversmes jēdziens – tas ir galvenais avots, no kura izstaro visas satversmes māksla un gudrība it kā pati no sevis. Patiesi, tā ir gudrība un māksla piemērot Satversmes lakonisko tekstu tā, lai arī mūsdienās ikvienas personas brīvība un cieņa būtu aizsargāta, kā arī sekmēta demokrātiskas un tiesiskas Latvijas valsts pastāvēšana.¹¹⁰

Satversmes simtgade ir nerimstošs aicinājums svinēt Satversmi – to, ka Latvija ir brīva, neatkarīga, demokrātiska un tiesiska valsts, kurā katram ir iespēja baudīt brīvību un sasniegt labklājību un laimi!¹¹¹

Satversmes tiesa

Satversmes tiesa sevi ir parādījusi kā spēcīgu tiesiskās domas virzītāju Latvijā, kā stingru demokrātijas, tiesiskuma un visu to brīvību, kas Satversmē ir ietvertas, aizstāvi. Satversmes tiesas esība ir liela vērtība mūsu valstij, kas ir jāaizstāv.¹¹²

100 Laviņš A. Uzruna filmas “Atver Satversmi” pirmizrādē Rīgā 2022. gada 26. maijā. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

101 Osipova S. Brīvība. Jurista Vārds, 15.02.2022., Nr. 7, 41. lpp.

102 Rodiņa A. Satversme. Jurista Vārds, 15.02.2022., Nr. 7, 4. lpp.

103 Laviņš A. Uzruna pastmarkas “Satversmei 100” pirmās dienas zīmogošanas pasākumā Rīgā 2022. gada 6. maijā. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

104 Laviņš A. Uzruna monētas “Satversmei 100” prezentācijas pasākumā Rīgā 2022. gada 15. februārī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

105 Rodiņa A. Satversme. Jurista Vārds, 15.02.2022., Nr. 7, 5. lpp.

106 Turpat.

107 Laviņš A. Atklāšanas uzruna starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Latvijas Republikas Satversmei 100” Rīgā 2022. gada 16. februārī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

108 Laviņš A. Uzruna Saeimas svinīgajā sēdē par godu Satversmes pieņemšanas 100. gadadienai Rīgā 2022. gada 15. februārī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

109 Laviņš A. Uzruna Satversmes tiesas starptautiskās konferences “Ilgspēja kā konstitucionālā vērtība: nākotnes izaicinājumi” atklāšanā Rīgā 2022. gada 15.–16. septembrī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

110 Laviņš A. Uzruna monētas “Satversmei 100” prezentācijas pasākumā Rīgā 2022. gada 15. februārī. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

111 Laviņš A. Uzruna pastmarkas “Satversmei 100” pirmās dienas zīmogošanas pasākumā Rīgā 2022. gada 6. maijā. Pieejams: satv.tiesa.gov.lv

112 Ozoliņš A. Aldis Laviņš: Man ir bagātīga pieredze tiesu vadībā. Intervija ar A. Laviņu. IR, 28.03.2022. Pieejams: ir.lv

www.satv.tiesa.gov.lv

 @Satv_tiesa

 Latvijas Republikas Satversmes tiesa